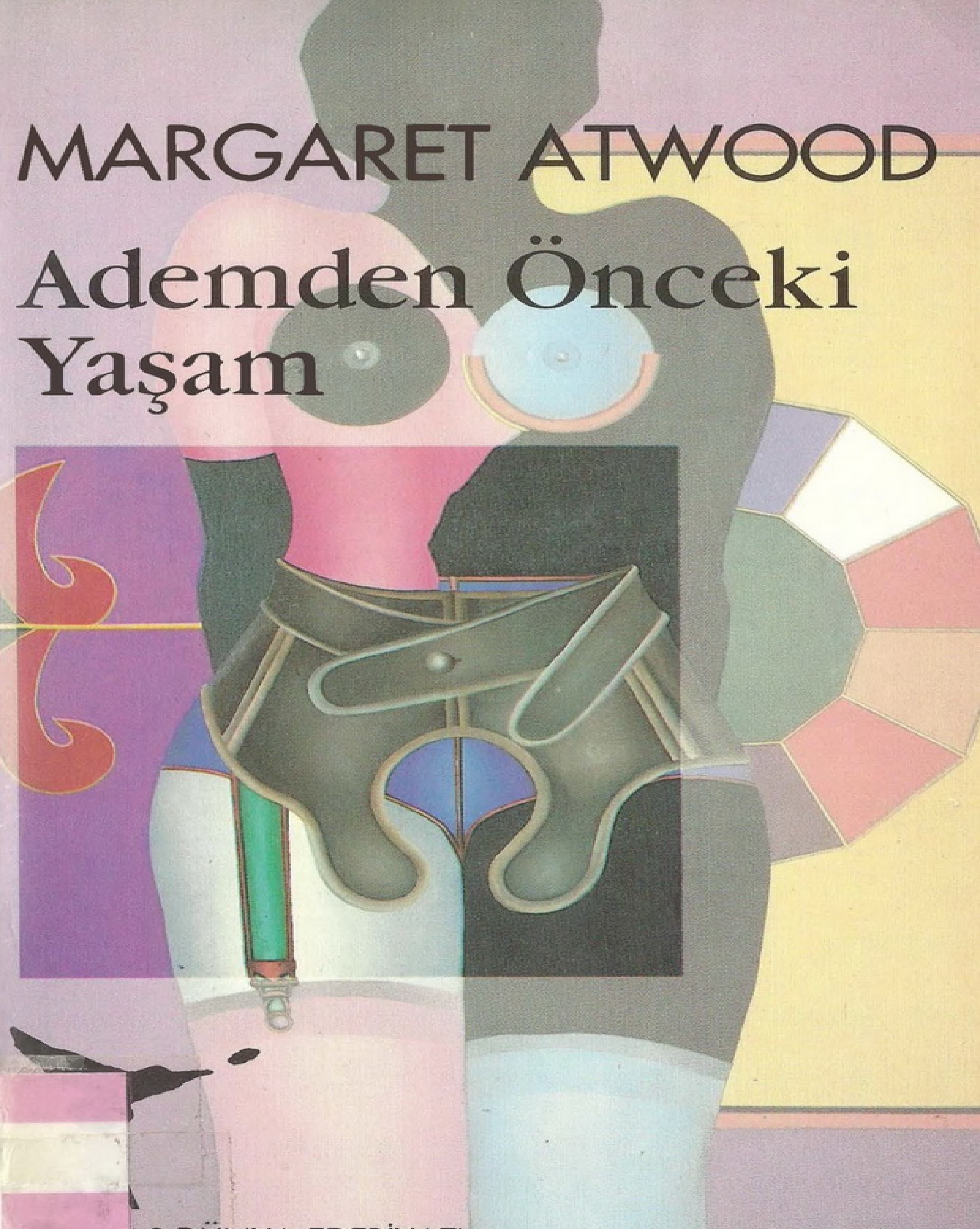
MARGARET ATWOOD

Ademden Önceki Yaşam

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

MARGAET ATWOOD

Ademden Önceki Yaşam

Çeviren:
Suna Güler

AFA
YAYINLARI

AFA – Çağdaş Dünya Edebiyatı: 41
AFA – Yayınları: 259

ISBN 975–414–212–2

Kasım, 1992

Life Before Man
adlı İngilizce orijinalinin
1991'de yapılmış 10. Baskısından çevrildi.

G.’ye

BİRİNCİ BÖLÜM

29 Ekim 1976, Cuma

ELIZABETH

Nasıl yaşamalıyım, bilmiyorum. Herkes nasıl yaşamalı, bilmiyorum. Bütün bildiğim, nasıl yaşadığım. Kabuğu çıkarılmış bir salyangoz gibi yaşıyorum. Bu da para kazanmak için iyi bir yol değil.

O kabuğu geri istiyorum, onu oluşturmam yeterince uzun zaman aldı zaten. Her neredeysen, o senin yanında, biliyorum. Sen kabuğu çıkarmakta ustaydın. Pullu bir elbise gibi bir kabuk istiyorum; gümüş paralardan, dolarlardan yapılmış olmalı. Bunlar bir armadillonun pulları gibi üst üste dikilmeli. Bir Fransız trençkotu gibi de su geçirmez olmalı.

Keşke seni düşünmeden durabilsem. Beni etkilemek istedin. Ama etkilenmedim işte, tiksindim. Yaptığın iğrenç bir şeydi; çocukça, aptalca bir şey. Bir kriz, bir oyuncak bebeği parçalamak gibi bir şey. Ne var ki, parçaladığın kendi kafandı, kendi bedenindi. Yatakta o bedenin yanımda olmadığını hissetmeden bir daha bir yandan öbür yana dönmeyeceğimden emin olmak, kesinkes emin olmak istedin. O bedenin orada olmadığını, ama kesilmiş bir bacak gibi, hâlâ dokunulabilir olduğunu bileyim istedin. Kesilip atılmış ama yeri hâlâ acıyor. Ağlamamı, yas tutmamı, elimde kara kenarlı bir mendille sallanan bir koltuğa oturmamı, gözlerimden yaş değil kan dökmemi istedin. Ama ben ağlamıyorum, öfkeliyim yalnızca. O kadar öfkeliyim ki, bu işi zaten kendin yapmamış olsaydın, ben seni öldürebilirdim.

Elizabeth sırtüstü yatıyor, elbisesi sırtında ama ütüsü bozulmamış. Ayakkabıları yatağın önündeki halının üzerine yan yana konmuş. Bu oval örgü halıyı dört yıl önce, ev döşemeye hâlâ meraklı olduğu yıllarda, Nick Knack'ten almıştı. Elizabeth'in kolları iki yanına açılmış, ayakları birbirine bitişik, gözleri açık. Tavanın yalnızca bir bölümünü görebiliyor, o kadar. Görme alanının içinde küçük bir çatlak var, bu çatlaktan daha küçük başka bir çatlak dallanmış. Hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey açılmayacak, o çatlak genişleyip yarılmayacak, içinden hiçbir şey çıkmayacak. O çatlağın tek anlamı var. Duvar boyanmak istiyor. Bu yıl değil, gelecek yıl. Elizabeth

“gelecek yıl” sözleri üzerinde dikkatini toplamaya çalışıyor, ama yapamıyor.

Solda bir ışık lekesi var. Başını çevirse, yarısına kadar kaldırılmış, örümcek gibi çiçekleri olan Çin tarzı bambu storlarıyla pencereyi görecek. Öğle yemeğinden sonra ofise telefon etti, orada olamayacağını söyledi. Bunu son zamanlarda çok sık yapmaya başladı, oysa o işe ihtiyacı var.

Orada olamayacak, evet. Çünkü Hint işi baskı yatak örtüsünün üzerinde kıpırdamadan yatan bedeniyle, saç gibi çatlakları olan tavanın arasında bir yerde şu anda. Hint işi örtünün üzerinde kaplanlar, çiçekler var. Kendisi ise siyah balıkçı yaka bir kazak, düz siyah bir eteklik, leylak rengi bir kombinezon, önden açılıp kapanan bej bir sutyen ve plastik yumurtaların içinden çıkan türden bir külotlu çorap giymiş. Kendisini orada yatarken görebiliyor. Yoğunlaşmış hava gibi, albümin gibi bir şey. Hani yumurta haşlarken kabuk çatlayıp da içinden pırtlayan şey gibi. Tavanın öte yanındaki boşluktan haberi var, kiracıların oturduğu üçüncü kat gibi değil burası. Uzaktan uzağa, minik bir gökgürültüsünü andıran sesler duyuluyor: Çocuğu orada, yerde bilyelerini yuvarlayarak oynuyor. Hava ancak duyulur, ıslık sesi gibi hafif bir ses çıkararak siyah boşluğa doğru emiliyor. Elizabeth duman gibi yukarıya, o kara boşluğun içine çekilebileceğini düşünüyor.

Parmaklarını oynatamıyor. İki yanında duran ellerini, lastik eldivenleri düşünüyor. Bu el biçimi şeylerin içine kemikleri, etleri zorla tıkıştırmayı, her seferinde bir parmağı hamur gibi sokuşturmayı düşünüyor.

Alışkanlık sonucu iki–üç santim aralık bıraktığı kapıdan yanmış balkabağı kokusu geliyor. Elizabeth bir hastanenin acil bölümünde tetikte duruyor sanki; çatırtılar, kırılma sesleri, çığlıklar duymayı bekliyor hâlâ. Hortlaklar Günü’ne daha iki gün var ama, çocukları balkabağından fenerlerini yakmışlar bile. Oysa hava bile kararmadı daha. Yalnız, Elizabeth’in yanı başındaki ışık lekesi hafiften solmaya yüz tuttu. Çocuklar giyinip kuşanmayı, acayip kıyafetlere girmeyi, maskeler takmayı öyle seviyorlar ki. Sokaklarda ölü yaprakların arasında koşmaya, yabancıların kapılarını çalmaya, ellerindeki kese kâğıtlarını uzatarak bonbon dilenmeye bayılıyorlar. Eskiden böylesi bir coşku, o ateşli sevinç, odasının kapalı kapısının ardında haftalarca sürüp giden hazırlıklar Elizabeth’in içine

dokunurdu. İçinde bir şey burulur, bir anahtar çevrilirdi sanki. Bu yıl çocuklar ona uzak davranıyorlar. Aralarında bir hastanenin bebek odasındaki gibi onları ayıran sessiz bir cam pano var sanki. Elizabeth sabahlığıyla panonun önünde durmuş, sırayla her ikisine de bakıyor, onların o pembecik dudaklarının açılıp kapandığını, yüzlerinin buruştuğunu görüyor.

Elizabeth onları görebiliyor, onlar da onu görüyorlar. Bir şeyin yolunda gitmediğini biliyorlar. Terbiyeleri, kaçınışları dondurucu; çünkü bunu o kadar iyi becerebiliyorlar ki.

Beni gözetliyorlar ne zamandır. Yıllardır bizi gözetliyorlar. Bunu nasıl yapmaları gerektiğini niçin bilmiyorlar? Her şey normalmiş gibi davranıyorlar, belki onlar için normal de. Biraz sonra akşam yemeği isteyecekler, ben de yemek yapacağım. Bu yataktan çıkıp onlara yemek hazırlayacağım, yarın onları okula uğurlayacağım, sonra da işime gideceğim. Böyle olması gerekiyor.

Elizabeth eskiden yemek pişirirdi, hem de çok iyi pişirirdi. O zamanlar halılara da ilgi duyardı. Hâlâ yemek pişiriyor, bir şeylerin kabuğunu soyuyor, başka bir şeyleri ısıtıyor. Kimisi sertleşiyor, kimisi yumuşuyor pişince. İş böyle sürüp gidiyor. Ama yemek düşündüğü vakit *Ağzının Tadını Bilenlerin Yemek Kitabı*'ndaki o parlak renkleri, kırmızıları, turuncuları, yeşilleri görmüyor artık. Bunun yerine, kahvaltınızda ne kadar yağ var gibi yazıların bulunduğu dergilerdeki yiyecek resimleri gibi görüyor yiyecekleri. Ölü yumurta akları, domuz pastırmasındaki beyaz yağ şeritleri, beyaz tereyağı. Donmuş domuz yağı kılıklı tavuklar, rostolar, biftekler. İşte bütün yiyeceklerin tadı böyle gibi geliyor şimdi ona. Ama yiyor yine de, aşırı yiyor hem de, şişmanlayacağını bile bile.

Hafif bir kapı tıkırtısı, bir adım sesi duyuluyor. Elizabeth gözlerini indiriyor. Tuvalet masasının üzerindeki meşe çerçeveli oval aynadan kapının açıldığını, arkadaki koridorun karanlığını ve Nate'in solgun bir balona benzeyen hafifçe eğik yüzünü görebiliyor. Nate odaya giriyor ve Elizabeth'in onu dışarda tutmak için eşiğe germeyi adet edindiği görünmez ipliği koparıyor. Elizabeth başını ona çevirmeyi başarıyor. Ona gülümsüyor.

Nate, "Nasılsın, sevgilim?" diyor. "Sana çay getirdim."

29 Ekim 1976, Cuma

NATE

Birbirlerine hep sevgilim diyorlarsa da, Nate artık aralarında sevginin ne anlama geldiğini bilmiyor. Hepsi çocukların hatırı için. Nate ne zamandan beri karısının yanına kapıyı vurarak girmeye başladığını da, o kapıyı ne zamandan beri kendi odasının kapısı saymaktan vazgeçtiğini de anımsamıyor. Çocukların ikisini başka bir odaya geçirdiklerinde, Nate o boş yatağa sahip çıkmıştı. Elizabeth boş yatak demişti o zaman. Şimdiyse o yatağa fazla yatak diyor.

Nate çay fincanını gece masasının üzerine, Elizabeth'i her sabah neşeli kahvaltı haberleriyle uyandıran saatli radyonun yanına koyuyor. Masanın üzerinde bir kül tablası var, içinde sigara izmariti yok. Neden olsun ki? Elizabeth sigara içmez. Ama Chris içerdi.

Nate bu odada uyuduğu zamanlar, bir yığın kül, sürülerle kibrit, içi halkalı bardaklar, kendi cebinden çıkma bozuk paralar olurdu masanın üzerinde. Elizabeth'le Nate bunları bir fıstık ezmesi kavanozunun içine koyup biriktirir, bu parayla birbirlerine küçük armağanlar alırlardı. Elizabeth bu paralara "deli parası" derdi. Nate cebindeki bozuklukları hâlâ masaya boşaltıyor. Bunlar odasındaki –kendi odasındaki– yazı masasının üzerinde fare pisliği gibi birikiyor. Elizabeth, onu orada tutmak istercesine, "kendi odan" deyip duruyor.

Elizabeth ona bakıyor, yüzünde renkten eser yok, gözlerinin çevresi koyu renk halkalarla kuşatılmış, gülümseyişi solgun. Gayret etmesi gerekmiyor, o zaten her zaman gayret eder.

"Teşekkür ederim, sevgilim" diyor. "Hemen kalkıyorum."

Nate, yardımcı olmaya çalışarak, "İstersen, bu akşam yemeği ben hazırlayayım" diyor. Elizabeth keyifsizce razı oluyor. Keyifsizliği, isteksizliği, yüreklendirmekten yoksun oluşu Nate'i korkunç sinirlendiriyor, ama hiçbir şey söylemiyor. Gerisin geri dönüp kapıyı yavaşça ardından kapatıyor. Bir jest yaptığı halde, Elizabeth sanki bunun hiçbir anlamı yokmuş gibi davranıyor.

Nate mutfağa gidiyor, buzdolabını açıyor, içinde ne var ne yok bakıyor. Tıkış tıkış giysilerle dolu bir çekmeceyi karıştırmak gibi bir şey bu. Kavanozların içinde artık yemekler, bozulmuş soya filizleri, plastik bir torba içinde çürük çimenlik gibi kokan bozulmaya başlamış ıspanak. Elizabeth'in bunları temizlemesini beklemek boşuna. Eskiden temizlerdi. Bu günlerde başka şeyleri temizleyecek ama buzdolabını değil. Nate kendisi temizleyecek buzdolabının içini, yarın ya da öbür gün, vakti olduğunda.

Bu arada, bulabildikleriyle bir yemek uydurması gerek. Nate için bu büyük bir dert değil, yemek pişirilirken hep yardım ederdi, eskiden elbet. Nate o günleri "eski günler" diye düşünüyor, geçmiş romantik bir çağ, şövalyelik üzerine bir Disneyland filmi gibi. Her zaman erzak vardı o günlerde. Şimdiyse marketten alınacakların çoğunu Nate alıyor, eve gelirken bisikletinin sepetine hep bir iki kese kâğıdı yüklüyor. Ne var ki, bazı gerekli şeyleri unutuyor, bu yüzden de eksiklikler oluyor. Yumurta yok, tuvalet kâğıdı yok. O zaman çocukları köşedeki dükkâna göndermek zorunda kalıyor, orada her şey daha pahalı. Daha önce, otomobili satmadan önce, bu o kadar büyük sorun olmuyordu. Elizabeth'i haftada bir, cumartesi günleri markete götürüyor, eve döndüklerinde de onun konserve kutularını, dondurulmuş yiyecek paketlerini yerine yerleştirmesine yardım ediyordu.

Nate suları akan kokmuş ıspanağı sebze kutusundan çıkarıp çöp tenekesine götürüyor. Paketten yeşil bir sıvı sızıyor. Yumurtaları sayıyor. Omlete yetecek kadar yok. İster istemez yine peynirli makarna yapacak. Bu da kötü sayılmaz, çünkü çocuklar makarnaya bayılırlar. Elizabeth bayılmayacak ama, yine de yiyecek; sanki aklındaki son şey oymuş, Nate orada değilmiş gibi boş gözlerle duvara bakarak, ağır ağır ateşte kızaran bir din şehidi gibi gülümseyerek, tabağındakinin hepsini yiyip yutacak.

Nate, bir makarnayı karıştırıyor, bir peyniri rendeliyor. Sigarasından kül düşüyor, neyse ki tencerenin içine değil. Chris'in bir av tüfeğiyle kafasını parçalaması onun suçu değil elbet. Evet, bir av tüfeğiyle. Bu, Nate'in Chris'te her zaman tatsız bulduğu aşırılığı, isteriyi özetliyor işte. Kendisi olsa, bir tabanca kullanırdı. Elbet böyle bir şey yapmaya niyeti olsaydı. Nate'in asıl sinirine dokunan, telefon geldiğinde Elizabeth'in kendisine nasıl baktığı: *Hiç değilse o bu yürekliliği gösterebildi. Hiç değilse o*

ciddiydi. Elizabeth bunları hiçbir zaman açık açık söylemedi söylemesine, ama Nate onun ikisini kıyasladığından da, hâlâ sağ olduğu için kendisini suçlu çıkardığından da o kadar emin ki. Hâlâ sağ olmak ödleklik, başka bir şey değil.

Yine de Elizabeth'in, söylemese de, bütün olup bitenlerden onu sorumlu saydığını biliyor. Şu ya da bu olsaydın, şunu ya da bunu yapsaydın –Neyi yapsaydı acaba? Nate bilmiyor– bütün bunlar olmayacaktı. Bunlara sürüklenmeyecektim, zorlanmayacaktım… Bu Elizabeth'in görüşü. Ona göre sapıtmasına yol açan Nate'miş, Nate'in bu tanımlanmayan başarısızlığı, Elizabeth'i çevresinde dönüp dolaşan, "güzel kalçaların, var" diyen ilk çılgın erkeğe vantuz gibi yapışmaya hazır, titrek, çaresiz bir et yığını haline getirmiş güya. Ama sutyeninin üzerindeki Aşk Kilidi'ni açmak için Chris ona ne dedi, elbet Nate bilemiyor. Olasılıkla, "Güzel dal budak salmışsın" gibi bir şey demiş olsa gerek. Satranç oyuncuları böyledir. Nate biliyor. Kendisi de eskiden satranç oynardı. Nate kadınların, yani bazı kadınların satranç oynamayı neden seksi bulduklarını bir türlü anlayamıyor.

İşte o geceden beri, tam bir haftadır, Elizabeth öğleden sonralarını o yatakta –eskiden Nate'in olan, daha doğrusu yarısı Nate'in olan yatakta– böyle yatarak geçiriyor. Nate de ona her gün bir fincan çay getiriyor. Elizabeth bu çayları ölmekte –olan– kuğu bakışlarıyla kabul ediyor; Nate bu bakışa dayanamadığı gibi, karşı da koyamıyor. Olanlar senin kabahatin, sevgilim, ama bana fincan fincan çay getirmene bir diyeceğim yok. Yetersiz bir özür dileme bu. Banyodan bir aspirinle bir bardak da su getir. Teşekkür ederim. Hadi şimdi bir yere git ve kendini suçlu hisset. Buna katlandığı için Nate enayinin biri olduğunu düşünüyor; *iyi bir çocuk gibi*.

Gidip ölüyü teşhis etmek de ona düştü üstelik, Elizabeth'e değil. Elizabeth'in yaralı gözlerinin dediği gibi, kimse ondan gidip ölüyü teşhis etmesini bekleyemezdi. Nate ne kadar da işgüzarca girmişti apartmana. Kendisinin yalnızca iki kez gittiği, Elizabeth'inse son iki yıldır en azından haftada bir uğradığı o apartmanda durmak, mide bulantısıyla savaşmak, kendini toparlayıp bakmaya zorlanmak korkunçtu. Nate Elizabeth'in orada, onlarla birlikte odada olduğunu hissetmişti; boşluktaki bir kıvrıntı, bir gözleyici gibi. Chris'ten daha çok, onun varlığı duyumsanıyordu. Söylemek gerekirse, kafa diye bir şey kalmamıştı ölüde. Başsız süvari. Ama yine de

tanınabilecek durumdaydı. Chris’in o ağır, yassı suratı, doğrusu, hiçbir zaman ifadeli olmamıştı. Oysa çoğu insan öyledir. Onun bütün ifadesi bedeninde toplanmıştı. Kafası her zaman ona sorun çıkartmıştı. Besbelli Chris de bu yüzden bedeninin başka bir yerine değil de kafasına sıkmıştı kurşunu. Bedenini bozmak istememişti.

Yerler, masa, yatağın yanında duran satranç takımı, üzerinde gövdeyle uzuvların yattığı yatak, Nate’in ona o ince uzun kordonla bağlı öbür bedeni, Elizabeth’in denetlediği boşluktaki o delik. Chris üzerine bir takım elbise giymiş, boyunbağı takmıştı. Sırtında beyaz bir gömlek vardı. Nate o garip töreni düşünüyor; kalın, etli ellerin kravatı bağlayışını, aynaya bakıp düzeltişini… Tanrım, ayakkabılarını bile parlatmıştı! Düşündükçe ağlayası geliyordu. Nate ellerini ceketinin ceplerine sokmuştu, parmakları bozuk paraların, evin anahtarlarının üzerinde kasılıp kalmıştı.

İkinci polis, “Masanın üzerine sizin telefon numaranızı bırakması için bir neden var mıydı?” diye sordu.

Nate, “Hayır” dedi. “Biz arkadaşıydık, ondan olsa gerek.”

Birinci polis, “İkiniz de mi?” diye sordu.

Nate, “Evet” dedi.

Nate güveç kabını firma koymak üzereyken Janet geliyor.

“Yemeğe ne var?” diye soruyor; sonra Nate’e kim olduğunu anımsatmak ister gibi, “Baba” diye ekliyor.

Nate birden bu soruyu öyle acıklı buluyor ki; bir süre yanıt veremiyor. Geçmişten kalma bir soru bu, eski günlerden. Nate’in gözleri buğulanıyor. Güveç kabını yere fırlatıp kızını kucaklamak istiyor canı. Ama fırının kapağını yavaşça kapatmakla yetiniyor. “Peynirli makarna” diyor.

Janet, “Nefis” diyor. Sesi ırak, denetimli, dikkatli bir hoşnutluk numarası yapar gibi. “Domates sosu da var mı?” Nate, “Hayır” diyor. “Domates yoktu.”

Janet, tahtada bir cızırtı çıkartarak, başparmağını mutfak masasının üzerine sürtüyor. Bunu iki kez yapıyor. Sonra, “Annem dinleniyor mu?”

diyor.

Nate, “Evet” diye karşılık veriyor. Sonra, ahmakça, “Ona bir fincan çay götürdüm” diyor. Bir elini arkasına götürüp mutfak tezgâhına dayanıyor. Neden kaçınmaları gerektiğini her ikisi de biliyorlar.

Janet, küçük bir yetişkin sesiyle, “Eh, yakında görüşürüz” diyor. Dönüp mutfak kapısından çıkıyor.

Nate bir şey yapmak, mutfak penceresine vurup elini parçalamak istiyor. Ama camın öbür yanında bir tel kafes var. Bu, yapacağı işi etkisiz hale getirebilir. Şu anda ne yapsa gülünç olacak zaten. İnsanın kafasını uçurmasının yanında bir pencereyi parçalamak nedir ki? *Köşeye sıkıştın işte*. Eğer bu işi Elizabeth planlamış olsaydı, daha iyisini yapamazdı kuşkusuz.

29 Ekim 1976, Cuma

LESJE

Lesje [Laşya diye okunur] tarihöncesinde dolaşıyor. Kendi güneşinin hiçbir zaman olamayacağı kadar turuncu bir güneşin altında, kalın saplı çiçeklerle, aşırı büyümüş eğreltiotlarıyla dolu, bataklık gibi sulak bir alanın ortasında, sırtları kemik levhalarla kaplı bir grup Stegosaurus otluyor. Bu grubun çevresinde ise, ancak görünüşü sayesinde korunan, daha uzunca boylu, daha ince yapılı birkaç Camptosaurus var. Arada bir ihtiyatla, sinirli sinirli küçük kafalarını kaldırıyor, havayı koklamak için arka ayakları üzerinde dikiliyorlar. Bir tehlike varsa, alarmı veren ilk onlar olacak. Lesje'nın daha yakınında, orta boylu bir Pterozor sürüsü dev bir eğreltiotu ağacından ötekine doğru süzülüyor. Lesje bu ağaçlardan birinin en tepesindeki yaprak demetinin içine çömelmiş, kendisini işe hiç karıştırmadan, mutluluk içinde dürbünle sürüyü seyrediyor. Dinozorların hiçbiri ona en küçük bir ilgi göstermiyor. Onu görseler ya da kokusunu alsalar bile, ayrımına varmayacaklar. Lesje onlar için o denli yabancı bir şey ki, dikkatlerini onun üzerinde toplayamıyorlar. Yerliler de Kaptan Cook'un gemilerini gördüklerinde oralı olmamışlardı, çünkü böyle şeylerin var olmaması gerektiğini biliyorlardı. Görünmez olmak gibi bir şey bu.

Lesje dinlenmek için herkesin böyle hayaller kurmadığını biliyor elbet. Ama o böyle hayaller kurarak dinleniyor. Özellikle de, hangi paleontolojik gerçeğin resmî uyarlamasını seçtiyse, onu utanmazca bozmaya başladı başlayalı. Genellikle çalışma saatleri içinde zeki, nesnel ve yeterince kuramcıdır. "Burada, bu Jura çağından kalma bataklıklardaki taşkınlığımın asıl nedeni bu olsa gerek" diye düşünüyor. Çağları, zamanları birbirine karıştırıyor, renkleri ekliyor. Uzmanların varsaydığı gibi donuk kurşuniler ya da kahverengiler yerine niçin kırmızı-sarı benekli metalik mavi bir Stegosaurus olmasın sanki? Kendisi de az buçuk o uzmanlardan biri. Camptosaurus'ların böğürlerinde pastel renkler bir görünüyor, bir kayboluyor; kırmızımtırak pembeler, morlar, uçuk pembeler… Ahtapotun derisindeki kasılıp gevşeyen kromatoforlar gibi, bu renkler de hayvanın duygularını yansıtıyor. Camptosauruslar ancak öldüklerinde renkleri kurşuniye döner.

Aslında hiç de sanıldığı kadar hayal ürünü değil bunlar. Lesje daha egzotik çağdaş kertenkelelerin parlak renklerine alışık; Mandril denen maymunun kıçındaki memeli çeşitlemeleri de cabası. Bu tür tuhaf eğilimler bir yerden başlayarak gelişmiş olsa gerek.

Lesje bunun bir kaçış olduğunu biliyor. Son zamanlarda çok sık yapmaya başladı bunu. Çocukluktan, erken ergenlik çağından kalma, başka düşünce kurguları yararına bir süre önce rafa kaldırılmış bir gündüz düşü bu. Kafasının içinde dinozorların yerini insanlar –erkekler– aldı, doğru, tıpkı jeolojik zamanlarda olduğu gibi. Şu var ki, erkekleri düşünmek giderek daha az ödüllendirilir oldu. Her neyse, yaşamının o bölümü şimdilik düzenli gidiyor. Düzenli. Yani düzenli bir yanlışlık içinde. Şu anda *erkekler* demek, William demek. William Lesje'nın da, kendisinin de artık yerleşik düzene girdiğine inanıyor. Herhangi bir değişiklik için bir neden görmüyor. Düşününce, Lesje da görmüyor. Yalnız, artık William'la ilgili gündüz düşleri kuramıyor, kurmaya çalıştığı zamanlar bile yapamıyor bunu. Eskiden kurduğu düşlerin ne olduklarını bile anımsayamıyor artık. William'la ilgili bir gündüz düşü ancak bir çelişki diye nitelendirilebilir şimdi. Lesje bu gerçeğe pek önem vermiyor.

Tarihöncesinde erkekler ya da başka insanlar yok, kendisi gibi rasgele ortaya çıkan yalnız gözleyiciler bunun dışında elbet. O bir turist, bir sığınmacı, kendi özel eğreltiotunda dürbünüyle çömelmiş, kendi işiyle uğraşan biri.

Telefon çalınca Lesje irkiliyor. Gözleri irileşiyor, kahve kupasını tutan eli havaya sıçrıyor, kahve dökülüyor. Ani gürültülerden aşırı etkilenen insanlardandır Lesje. Kendisini ürkek bir insan, bir otobur olarak görür. Arkasından biri geldi mi, havaya sıçrar; metrodaki görevli düdüğünü çaldı mı, orada insanların olduğunu ve düdüğün çalacağını bile bile irkilir. Arkadaşlarından bazıları bunu sevimli bulurlarsa da, bazılarının sinir olduğunu Lesje biliyor.

Lesje sinir biri olmak istemiyor. Onun için, yanında kimse olmadığı zaman bile kendisini denetlemeye çabalıyor. Kahve kupasını masanın üzerine koyuyor –dökülen kahveyi daha sonra silip temizleyecek– sonra gidip telefonu açıyor. Kimden telefon beklediğini de, kimin aramasını istediğini de bilmiyor. Bu ikisinin ayrı ayrı şeyler olduğunu düşünüyor.

Lesje telefonu açtığında hat kapanmıştı bile. Telefondan gelen ses kentin uğultusu. Dökme camın dışından yansıyan bu ses, karşısındaki beton kayalıkta büyüyor. Lesje kendisi de o beton kayalığın içinde yaşıyor. Kayalıklarda yaşayan, kayalıklarda asılı duran biri.

Lesje telefonu bir an elinde tutuyor, bir sesi dinler gibi uğultuya kulak veriyor. Sonra alıcıyı yerine bırakıyor. William değil arayan, bu belli. William söyleyeceği bir şey, pratik bir mesajı olmadı mı asla aramaz: Geliyorum. Beni şurada bekle. Gelecek durumda değilim. Var mısın şuraya gidelim. Ve daha sonra, birlikte yaşamaya başladıklarında, şu saatte evde olacağım. Ve daha sonra, şu saate kadar evde olmayacağım. Lesje bunları ilişkilerinin olgunlaşmasının işareti olarak görüyor ve William'ın yokluğundan tedirgin olmuyor. William'ın önemli bir proje üzerinde çalıştığını biliyor. Bir lağım boşaltma projesi bu. Lesje onun işine saygı duyuyor. O da, William da birbirlerine bol özgürlük tanıyacakları konusunda sözleşmişlerdi.

Bu üçüncü kez. Geçen hafta iki kez, bir de bugün. Bu sabah Lesje ofisteki kızlara laf olsun diye bu telefonlardan söz etti. Bundan kaygılanmadığını belirtmek için de, dişlerini göstererekten şöyle bir gülümseyiverdi çabucak. Sonra hemen elini götürüp ağzını kapattı. Dişlerinin yüzüne oranla çok büyük olduğunu düşünüyor. Bu koca dişler onu iskelet gibi, karnı aç gibi gösteriyor.

Elizabeth Schoenhof da oradaydı, kafeteryada. Çok işleri yoksa hepsi on buçukta kafeteryaya giderler. Elizabeth Özel Projeler bölümünde çalışır. Lesje onu sık sık görür, çünkü müzedeki en gözde şeylerden biri de fosillerdir. Elizabeth fosiller üzerinde çalışmayı sever. Bu kez Elizabeth onların masasına geldi ve bir sergi için Lesje'nın üzerinde çalıştığı materyale gereksinimi olduğunu söyledi. Sergiye Kanada'dan küçük nesneler koymak istiyormuş, aynı coğrafya bölgesinden birtakım doğal nesneler de eklemeyi düşünüyormuş. Hem *insan eliyle yapılmış* nesneler olmalıymış, hem de *çevresel* nesneler. Öncü baltalar, hayvan tuzaklarına yakışsın diye birtakım doldurulmuş hayvanlar koyabilirmiş örneğin. Atmosferi sağlamak için de oraya buraya birkaç kemik fosili serpiştirmeyi

düşünüyormuş.

Elizabeth, “Eski bir ülke burası” diyordu. “İnsanların bunu görmesini istiyoruz.”

Lesje böyle oradan buradan derlenmiş bir sergiye karşı, ancak bunun gerekli olduğunu da biliyor. Herkesin anlaması için. Yine de saçma bulmaktan kendini alamıyor. Elizabeth, o yetkili, olgun kadın havasıyla, Lesje’nın kendisi için gerçekten ilginç birkaç fosil bulup bulamayacağını sorduğunda da, ona karşı çıkmak geldi içinden. Bütün fosiller ilginç değil miydi sanki? Yine de, terbiyeli bir tavırla, “Bakayım, ne bulabileceğim. Elimden geleni yaparım” diye yanıtladı onu.

Elizabeth başkalarının tepkilerini sınıflandırmakta ustaydı. Bu yüzden Lesje ona karşı bir tür korku duyardı, kendisi böyle bir şey yapamazdı çünkü. Elizabeth, “Görsel açıdan ilginç bir şey demek istiyorum” diye açıkladı. “Bulabilirsen, gerçekten çok makbule geçecek.”

Takdir edilmeye her zaman hazır olan Lesje hemen yumuşadı. Elizabeth olağanüstü büyüklükte parmak kemikleri, bir iki kafatası kemiği istiyorsa, Lesje seve seve sağlardı bunları. Hem Elizabeth çok kötü görünüyordu, yüzü çarşaf gibi bembeyazdı. Yine de herkes onun olanlarla harikulade bir biçimde başa çıktığını söylüyordu. Lesje kendisini onun yerine koyamıyor, olanlar kendisine olsa nasıl başa çıkabileceğini düşünemiyordu bile. Olanları elbet herkes biliyordu, olay gazetelere bile geçmişti, Elizabeth’in de gerçeği saklamaya uğraştığı pek söylenemezdi.

Elizabeth’in yanında Chris’ten ya da onunla ilgili bir şeyden söz etmemeye hepsi çok dikkat ediyordu. Elizabeth sergide bir çakmaklı tüfek de kullanmak istediğini söyleyince, Lesje elinde olmadan gözlerini kırpıştırdı. Kendisi olsa tüfek koymazdı sergiye. Ama belki de bu kör noktalar gerekliydi ve olanlarla “harikulade bir biçimde başa çıkmanın” bir parçasıydı.

Lesje, konuyu değiştirmek için, neşeyle, “Bilin bakalım ne oldu?” dedi. “Adsız telefonlar alıyorum.”

Marianne, “Açık saçık şeyler mi söylüyor?” diye sordu.

Lesje, “Hayır” dedi. “Arayan her kimse, bırakıyor telefonu çalabildiği kadar çalsın, sonra ben açınca adam kapatıyor.”

Marianne, ilgisi sönmüş olarak, “Yanlış numaradır olasılıkla” dedi.

Trish de, “Peki, erkek olduğunu nereden biliyorsun?” diye sordu.

Elizabeth, ‘Özür dilerim” diyerek ayağa kalktı, bir an öyle durdu, sonra dönüp bir uyurgezer gibi kararlı adımlarla kapıya doğru seğirtti.

Trish, “Olanlar çok korkunç” dedi. “Elizabeth kendini çok kötü hissediyor olmalı.”

Lesje, “Yanlış bir şey mi söyledim?” diye sordu. Söylediyse de istemeden söylemişti.

Marianne, “Bilmiyor musun yoksa?” dedi. “Chris ona böyle telefonlar ederdi. Geçen ay en azından gecede bir kez. Elizabeth onu bıraktıktan sonra. Elizabeth olay olmadan bir süre önce Philip Burroughs’a söylemiş. Bir şeyler olacağını sezmiş anlaşılan.”

Lesje kızardı, elini yanağına götürdü. Hep bilmediği bir şeyler olurdu. İşte şimdi de Elizabeth o sözleri bile bile söylediğini sanacak ve onu sevmeyecekti. Nasıl olmuştu da bu dedikoduyu kaçırmıştı? Besbelli burada, hemen şu masada oturup bunu konuşmuşlardı ve Lesje dikkat bile etmemişti.

Lesje gerisin geri oturma odasına dönüyor, dökülmüş kahvesinin yanındaki sandalyeye oturuyor, bir sigara yakıyor. Lesje sigara içer ama içine çekmez dumanı. Bunun yerine sigarayı ilk iki parmağının arasına alarak sağ elini ağzının önünde tutar, başparmağını da çene kemiğine dayar. Böylece, gözlerine doğru yükselen dumanın arasından bakarak rahatça konuşur, güler. Lesje’nın gözleri en güzel yanıdır. Ortadoğu ülkelerinde kadınların niçin peçe ya da yarım peçe taktıklarını anlayabiliyor. Bunun alçakgönüllülükle hiçbir ilgisi yok. Lesje bazen, yalnızken, çiçekli yastık kılıflarından birini yüzünün alt tarafını kapatacak biçimde burun köprüsünün üstünde tutar. Burnu biraz uzuncadır ve bu ülkedeki insanların burunlarına oranla biraz kemerlidir. Gözleri –koyu renk, neredeyse kapkara olan gözleri– banyodaki aynadan, mavili morlu çiçeklerin üzerinden bilmece gibi ona bakar.

30 Ekim 1976, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth oturma odasının sualtı ışığında kurşuni kanepede oturuyor. Ellerini kucağında kenetlemiş, sanki uçak bekliyor. Bu odada ışık hiçbir zaman direkt gelmez, çünkü oda kuzeye bakar. Elizabeth bunu yatıştırıcı buluyor. Kanepe gerçekte kurşuni değil, damarlı gibi bir deseni var; bir batik bu. Elizabeth, gözlerini yormadığı için, bu deseni özellikle seçmişti.

Mantar rengi halının üzerinde, Elizabeth'in sol ayağının yakınında, turuncu bir krepon kâğıdı parçası var; çocukların kendi odalarında yaptıkları bir şeyden artmış olmalı. Göze batan bir alev parçası sanki. Ama Elizabeth bırakıyor onu, orada dursun. Başka zaman olsa eğilir, kâğıdı yerden alır, buruşturup atardı. Hiç kimsenin bu odayı kirletmesini, karıştırmasını istemiyor; ne çocukların ne de ardında testere talaşından izler, keten tohumu yağından lekeler bırakan Nate'in. Kendi odalarında ne kadar kargaşalık, pislik yapmak isterlerse yapsınlar. Elizabeth'i ilgilendirmez. Bir zamanlar hem bu odaya hem de yatak odasına birkaç bitki koymayı düşünmüştü ama sonra bundan vazgeçmişti. Bakmak zorunda kalacağı başka bir şey olmasın istiyor.

Elizabeth gözlerini yumuyor. Chris onunla birlikte odada; yoğun, soluksuz bir ağırlık. Fırtınadan önceki hava gibi. Boğucu, bunaltıcı. Kasvetli. Ama Chris öldüğü için böyle değil, o her zaman böyleydi. Kollarıyla Elizabeth'i sarıyor, Elizabeth itmeye çabalıyor, Chris'in omuzları ağır, iri; yüzü bütün ağırlığıyla aşağıya, Elizabeth'in yüzüne doğru eğiliyor. Elizabeth'i geri geri, kapıya doğru sürüklüyor… Yerçekimi gücü. Onun üzerine abanıyor. Bırakmam seni daha. Gidemezsin. Elizabeth, kim olursa olsun, kendi üzerinde zor kullanılmasından nefret eder. Nate'in bu tür bir zorbalığı yoktur, hiçbir zaman da olmadı. Elizabeth onunla kolayca, yeni bir ayakkabıyı dener gibi, evleniverdi.

Elizabeth Parliament Sokağı'na bakan odada şarap içiyor. Kadehler Chris'in masasının üzerindeki muşambada dut rengi halkalar oluşturmuş. Elizabeth muşambanın üzerindeki desenleri görebiliyor. Sarı üzerine misket limonu yeşili zevksiz çiçek çelenkleri. Elizabeth'in gözleri yanıyor. O

odadayken hep fısıltıyla konuşurlar, oysa buna gerek yok. Nate onlardan kilometrelerce uzakta, üstelik Elizabeth'in nerede olduğunu da biliyor. Elizabeth, ani bir şey gerekirse haber verebilmesi için, bulunduğu yerin telefon numarasını hep ona bırakır. Elizabeth'le Chris fısıldaşıyorlar. Chris'in basık, ateşli gözleri çivi başları gibi parıldıyor. Bakır başlı yılanlar. Gözlerin üzerine konmuş madeni paralar. Chris masanın üzerinden onun ellerini öyle tutuyor ki, sanki bıraksa, Elizabeth masadan aşağıya kayacak, bir uçuruma ya da bataklık kumlarının içine yuvarlanacak, sonsuza dek yok olup yitecek. Ya da Chris yok olup yitecek.

Elizabeth dinliyor. Gözleri masanın buruşuk yüzeyinin, Chris'in gezginci bir sokak satıcısından satın aldığı mumun, özellikle bayağı görünüşlü plastik çiçeklerin ve Chris'in iş yerinden aşırdığı baykuşun üzerinde geziniyor. Chris baykuşu monte bile etmemiş, kuşun gözleri yok, ölümü anımsatan bir şaka bu. Çelenkler, yağlı bir denizde yüzer gibi, ağır ağır masanın yüzeyinde dönüyor. Bir yerde bunu bir kutsama olarak yapıyorlar. Derken Chris'in elindeki şiddet ansızın çekiliyor, her şey geri çekiliyor, düşüyor; yatakta Elizabeth'in yanında boylu boyunca uzanan tuzlu beden toprak gibi ağır, yoğun. Elizabeth o yatakta hiçbir zaman uyumak için kalmadı. Çarşaflar hep biraz nemli, dumanlı. Hiçbir şeyin denetlenemediği, tutulamadığı noktaya kadar kendilerini tutuyorlar. Elizabeth o odayı gün ışığında hiç görmedi. Oranın şimdi neye benzediğini ise gözünde canlandırmak istemiyor. Şilte çıplak. Biri gelip yerleri temizlemiş olsa gerek.

Elizabeth gözlerini açıyor. Yalın, açık seçik bir şey üzerinde toplamalı dikkatini. Büfenin üzerinde üç kâse var; pembemsi leylak rengi, porselenden, Kayo'nun yapıtlarından; en iyilerden biridir o. Elizabeth kendi zevkine güveniyor. Bu güveni kazanmaya yetecek kadar çok şey biliyor. Büfe çanı tahtasından. Elizabeth onu çam tahtası moda olmadan önce almıştı; çam tahtasını şeritler halinde kestirmek moda olmadan tahtaları şeritler halinde kestirmişti. Şimdi böyle bir büfe alamaz, çok pahalı. İyi bir parça, kâseler de iyi parçalar. Elizabeth bu odaya iyi olmayan hiçbir şey koymaz. Bırakıyor, gözleri kâselerin, o ustaca yapılmış renklerinin, hafifçe asimetrik kıvrımlarının üzerinde dolaşsın. Bu duyguyu duyumsamak harikulade bir şey, o denge olmayan yerde olmak. Kâselerin içinde hiçbir şey yok. Böylesi kâselerin içine ne koyabilir insan? Çiçek olmaz, mektup

olmaz. Bunlar içlerine başka bir şey konsun diye –sunular konsun diye– yapılmış olmalı. Şu anda kendi boşluklarını, o pek güzel biçimlendirilmiş yokluklarını içlerinde barındırıyorlar.

Senin odan vardı ve başka her şey dışarıdaydı. Bir de, ikisi arasındaki engel vardı. Sen o odayı bir koku gibi kendinle birlikte taşıyordun; formaldehit kokusu, eski dolap içlerinin kokusu, fare kokusu gibi bir koku; gizli, misk kokusu gibi alacakaranlık ve yoğun. Ne zaman seninle olsam hep o odanın içindeydim; ikimiz de odanın dışında olduğumuz, burada olduğumuz zaman bile. İşte şimdi o odadayım, yalnız şimdi sen kapıyı kilitledin; boyaları pul pul olmuş, pirinç kilitli, zincirli, kahverengi vernikli kapıyı. Kapı tahtasında iki kurşun deliği varmış, sen söylemiştin bana, bir hafta önce koridorda bilileri ateş etmiş. Orası güvenli bir yer değildi. Ben hep taksiyle gelir, zile basıp dişleri dökülmüş mozaik zeminli antreye girene, güvenlikte olana kadar şoförden beklemesini isterdim. Güvenlikte: Aramızda bir şakaydı bu. Kapı kilitli, ilk kez değil hem de. Sen bir daha hiç dışarı çıkmayayım istiyorsun. Benim çıkıp gitmek istediğimi hep biliyordun. Ne var ki, aynı zamanda işbirlikçiyiz biz, birbirimiz hakkında başka hiç kimsenin asla bilemeyeceği şeyleri biliyoruz. Bazı bakımlardan hiç kimseye güvenmediğim kadar güveniyorum sana.

Elizabeth, “Artık gitmeliyim” diyor. Chris onun bir tutam saçıyla oynuyor, bir kıvırıyor, bir açıyor. İşaret parmağını onun dudaklarında, dişlerinin üzerinde gezdiriyor. Elizabeth şarabın, kendi terinin –kendi kendisinin– ve ısırılmış bir dudaktaki kanın tadını alıyor. Kimin dudağının kanı bu, artık o da bilmiyor.

Chris, “Neden?” diyor.

“Gitmem gerek, o kadar.” Elizabeth *çocuklar yüzünden* demek istemiyor, çünkü bunun Chris’i öfkelendireceğini biliyor. Ama çocuklar uyanır da onu yanlarında bulamazlar diye kaygılanıyor.

Chris karşılık vermiyor, Elizabeth’in saçlarıyla oynamaya devam ediyor. Kendi saçları Elizabeth’in boynunu kuştüyü gibi okşuyor. Parmakları şimdi onun çenesine, gırtlağına doğru kayıyor. Sağırlaşmış gibi. Elizabeth’in

söylediklerini duyamıyor artık.

30 Ekim 1976, Cumartesi

LESJE

Lesje William'ın yanı sıra yürüyor, eli onun serin elinin içinde. Burada dinozorlar yok, yalnız onlara benzer yayalar var. Lesje ile William kent merkezinin ışıklı levhalarının arasında onlar gibi sinsi sinsi, amaçsızca dolaşıyorlar. Önlerinden geçerken Lesje giysi dükkânlarının, büyük mağazaların vitrinlerine göz atıyor, kadavra gibi mankenlere değer biçerek bakıyor. Mankenler fırlak leğen kemikleriyle öyle duruyorlar; eller kalçaların üzerinde, bacaklar açık, bir diz hafifçe bükülmüş. Bu bedenler devinebilseydi, bir striptiz artistinin orgazmik son numarası gibi dönüşler yapar, sıçrayıp irkilirlerdi herhalde. Ama donmuş alçıdan ve telden yapılmış olduklarından, şu pozlarıyla yine de güzel duruyorlar.

Lesje şu son günlerde işten eve dönerken bu dükkânlarda hayli uzun vakit geçiriyor. Kendisine yakışacak bir şey var mı diye bakıyor, ya da onun yakışacağı bir şey. Genellikle hemen hiçbir şey satın almaz. Giyip denediği elbiseler çoğu kez ona uzun gelir, üstünden sarkar. Üstelik hepsi de işlemeli şeyler. Lesje'nın giymeye alışık olduğu pamuklulardan, klasik giysilerden çok farklı bunlar. Kimisinin eteği çok bol. Köylü kızı görünüşlü. Ninesi olsa nasıl da gülerdi. Ceviz rengi ellerin arkasından gelen, kapı gıcırtısını andıran o küçük ses.

Lesje bir ara kulaklarını deldirmeyi düşünmüştü. Bazen elbiseleri gözden geçirip kimisini denedikten sonra parfüm tezgâhına gidiyor, parfümleri bileğine sürüp deniyor. William giysilerle ilgilenmediğini söylüyor. Onun bir tek koşulu var: Lesje saçlarını kesmemeli. Eh, neden olmasın, zaten o da saçını kesmeye niyetli değil.

William bir şey içmek isteyip istemediğini soruyor. Lesje bir kahve olsa fena olmaz diyor. Bir şey içmek niyetiyle gelmemişlerdi buraya. Niyetleri sinemaya gitmekti. Ne var ki, Star'ın eğlence sayfalarını incelerken çok uzun zaman harcadılar, bir türlü hangi filme gideceklerine karar veremediler. Her biri sorumluluğu ötekinin üstlenmesini istiyordu. Lesje *King Kong*'u görmek istiyordu. William ise ne zamandır *Jaws*'ı görmek istediğini en sonunda itiraf etti. Lesje olur dedi. Hâlâ varlığını sürdüren ilkel

canlı türlerinden biri olan o köpekbalığını ne kadar iyi yaptıklarını görmeye değerdi. William'a, “Biliyor musun, köpekbalıklarının yüzer mideleri vardır” dedi. “Ve bir köpekbalığını kuyruğundan asarsan felç olur.” William bilmiyordu. *Jaws*'ın oynadığı sinemaya vardıklarında, bütün biletlerin satılmış olduğunu gördüler. *King Kong* da yarım saat önce başlamıştı. Bunun üzerine yürümeye karar verdiler.

Şimdi Colonnade'in ikinci katında beyaz bir masanın başında oturuyorlar. William bir Galliano ısmarladı, Lesje da bir Viyana kahvesi. Lesje ağır ağır kaşığındaki çırpılmış kremayı yalıyor. Bu arada William da, *Jaws*'ı kaçırmasına neden olduğu için ona kızgın olduğunu unutmuş, son problemini açıklıyor: Buharlı jeneratörleri işletmekte yanmış çöpün ısısı kullanılsa daha mı çok enerji kaybedilir? Yoksa bırakmalı, ısı dumanla birlikte uçup gitsin mi? William bir çevre mühendisliği uzmanı; her ne kadar Lesje'nın öğrenmeye hevesli, dikkatli yüzünün ardından kendini arada bir duyuran o küçük, kısık ses buna lağım boşaltma uzmanlığı diyorsa da. Ama Lesje, William'ın işine hayranlık duyuyor ve insan ırkının yaşaması için bunun kendi işinden daha önemli olduğu konusunda ona hak veriyor. William haklı: Hepsi, bütün insanlar kendi boklarının içinde boğulma tehlikesiyle karşı karşıya. William onları kurtaracak. Ona bir bakın, kendine güvenini, hevesini görün, yeter. Hemen anlarsınız. William bir Galliano daha ısmarlıyor ve ayrışıp çürümekte olan dışkıdan metan gazı üretme üzerindeki tasarısını açıklamaya koyuluyor. Lesje'nın ağzından beğeni dolu mırıltılar dökülüyor. Bunun birçok yararı olabilir kuşkusuz, üstelik petrol krizini de çözümler.

(Asıl sorun şu: Lesje insan ırkının yaşamını sürdürüp sürdürmemesini gerçekten umursuyor mu? Kendisi de bilmiyor. Dinozorlar yaşamlarını sürdüremediler, öyleyken dünyanın sonu olmadı bu. Lesje kafasının daha açık olduğu anlarda –ki bu da o anlardan biri– insan ırkının da bir gün sona ereceğini düşünüyor. O zaman doğa başka bir şey tasarlayacaktır elbet, ya da hiçbir şey tasarlamayacaktır.)

William şimdi bok böceklerinden söz ediyor. İyi bir adam o, Lesje neden bu denli kadirbilmezlik ediyor sanki? Bir zamanlar bok böcekleri onu da ilgilendirirdi. Avustralya otlak sorununu bu yoldan çözmüştü. Katman katman koyun ve inek pisliği otların büyümesine engel oluyordu.

Afrika'dan çok miktarda dev Afrika bok böcekleri getirtmek tek umut ışığıydı. William gibi Lesje da bunu şık bir ekolojik sorun çözümleme yolu olarak görüyordu. Ama Lesje daha önce, çok daha önce de duymuştu bu yöntemi. Onun içine asıl dokunan, William'ın iyimserliği, her felaketin sadece parlak bir çözüm bekleyen bir sorun olduğuna inancı. Lesje William'ın beynini pembe yanaklı, tüysüz bir nesne olarak düşünüyor. Eskiden William Wasp[1] diye takılırdı ona sevecenlikle. Ama William'ın bunu ırksal bir sataşma olarak gördüğünü anlayalı beri vazgeçmişti takılmaktan.

William, incinmiş bir tavırla, "Ben sana Letonyalı Lesje diyor muyum?" demişti. Lesje, "Litvanyalı" diye düzeltmişti, "Litvak." William'ın Baltık ülkeleriyle başı hoş değildi. Lesje, "Hem desen de ben alınmazdım" diye eklemişti. Ama yalan söylüyordu. "Peki, Kanadalı William diyebilir miyim sana?"

Sevgili, can William. Bütün gün nerelerdeydin? Bundan az sonra ikinci Dünya Savaşı'yla ilgili bir tartışmaya girişmişlerdi. William'a göre İngilizler ve elbet Deniz Kuvvetlerinde bahriye albayı olan babası da içlerinde olmak üzere Kanadalılar –ki bu da William'ı dünya sorunları üzerinde konuşmaya yetkili kılıyordu– üstün ahlak ilkeleri yüzünden savaşa girmişlerdi; Yahudileri gaz molekülleri ve yelek düğmesi olmaktan kurtarmak için. Lesje bu görüşe karşıydı. "Birkaç Yahudi'yi kurtarmak o kadar önemli değil" demişti. "Hitler o sıralar Polonya'ya el atmasaydı, Hollanda'yı işgal etmeseydi, sırf gönlünü hoş etmek için bütün Yahudileri cayır cayır yakardı." William onun bu görüşünü nankörce bulmuştu. Bunun üzerine Lesje da Rachel Teyze'sini öne sürmüştü. Teyzesi kurtarılamamıştı ve adsız altın dişleri İsviçre bankalarının birindeki bir hesaba yatırılmıştı. "Peki, bu öfkeli hayalete karşı ne diyeceksin bakalım?" William, tıraş olmak için kalkıp banyoya gitmişti. Lesje kendisini biraz bayağı bulmuştu.

(Sonra, öbür ninesi vardı, anneannesi. "İlkin Hitler'i sevinçle karşılamıştık" diye anlatırdı. "Onun Ruslardan iyi olduğunu düşünüyorduk. İşte neler oldu, görüyorsun." Acı bir alay saklıydı bu sözlerde. Çünkü anneannesinin kocası Ukrayna'dayken koyu bir komünistti. Oradan bu yüzden ayrılmak zorunda kalmışlardı. Politika yüzünden. Adam kiliseye gitmezdi, kiliseden içeri adımını bile atmazdı. "Tüküreyim kilisenin içine"

deyip dururdu. Lesje'nın anneannesi kocası öldükten çok sonraları bile onun için gözyaşı dökmüştü.)

Lesje son zamanlarda artık William'ın kendisine evlenme önermesini beklemediğini fark etmişti. Bir zamanlar bunun kendiliğinden olacağına inanırdı. Önce biriyle yaşardınız, birlikte yaşamayı denerdiniz. Sonra evlenirdiniz. Üniversiteden arkadaşlarının hepsi böyle yapmışlardı. Ama Lesje, William'ın kendisini olmayacak denli egzotik bulduğunu daha şimdi, yeni yeni anlamaya başlamıştık. Doğru, William onu seviyordu, kendine göre. Sevişirlerken onun boynunu ısırıyordu. Lesje onun kendi türünden bir kadınla böyle bir şey yapabileceğini, kendisini bu denli bırakabileceğini sanmıyordu; bir kez William ağzından kaçırmıştı bunu. William öyle bir kadınla sevişse, iki somon balığı gibi uzaktan uzağa sevişir, dişinin serin, gümüş rengi yumurtalarını uygun bir uzaklıktan döllerdi. Bu birleşmeden doğan çocuklarına da ürün gözüyle bakardı, William'ın mikrop bulaşmamış ürünü.

İşte asıl sorun buydu. William ondan bir çocuğu olsun istemiyordu. Onunla çocuk yapmak istemiyordu. Oysa Lesje birkaç kez ima bile etmişti bunu. İstese William'a söylemeden gebe kalabilirdi elbet. "Bil bakalım, William! Rahmimde ne var? Çöreklenmiş bir yumurcak! Senin yumurcağın." William da, "Eh, çıkart öyleyse onu oradan" derdi herhalde.

A, ama böyle düşünmekle William'a çok haksızlık ediyor. William onun aklına, bilgisine hayran. Arkadaşlarının önünde teknik dil kullanması için ha bire Lesje'yı teşvik ediyor. Lesje, örneğin Pleistosen dediği vakit William'ın koltukları kabarıyor. Ona, "Ne güzel saçların var" diyor. Lesje'nın çakaleriği rengi gözlerinin içine bakıyor. Bir kupa kazanmış gibi, onunla gurur duyuyor. Üstelik Lesje onun geniş görüşlülüğünün de bir kanıtı. Ama Londra Ontario'daki ailesi ne der acaba?

Lesje bu aileyi çok kalabalık ve pembe-sarışın olarak canlandırıyor gözünde. Ailenin üyeleri zamanlarının çoğunu golf ya da tenis oynayarak geçiriyorlar. Bunu yapmadıkları zamansa, teraslarda toplanıp kokteyl içiyorlar. Lesje onların kışın bile bunu sürdürdüklerine inanıyor. Yabancılara karşı nazik, terbiyeliler ama, arkalarından konuşuyorlar. Örneğin, "Herif öz dedesinin kim olduğunu bile bilmiyor?" gibi. Neyse ki, Lesje dedelerinin kim olduğunu biliyor. Asıl sorun büyük dedelerinin kim

olduğunda.

Lesje, William'ın ailesinin gerçekte hiç de böyle olmadığını biliyor. Gelgelelim, kendi annesiyle babası gibi, o da otantik bir İngiliz adı taşıyan ve bir parkta bank üstünde yaşamadığı açık olan herkese fazlalıktan bir şeyler eklemekten kendini alamıyor. Bunu yapmaması gerektiğini biliyor. William'ın ailesinin kendi ailesinden çok parası yoktur olasılıkla. Yalnız onlar daha iddialılar, o kadar.

Bir zamanlar Lesje onlarla tanışmaktan, onların kendisi hakkında vereceği hükümlerden korkardı. Ama şimdi bayıla bayıla tanışır onlarla. Dişlerini altın rengine boyar, ayağıyla tempo tutaraktan, tef çalaraktan, kafasına püsküllü şallar dolayaraktan çıkar karşılarına. Onların umutlarının dehşete dönüşünün tadını çıkarır. Ninesi de, köstebek pençesine benzeyen o ufacık ellerini çırparaktan ona alkış tutar. Kan insanın ne olduğunu belli eder. "Onlar domuzlarla konuşurken, biz Tanrı'yla konuşuyorduk." Sanki daha eski bir kavimden olmak marifetmiş gibi.

Lesje, "Neo-Devonik çağda bok böcekleri yoktu" diyor.

William, "Seni izlemiyorum" diyerek kestirip atıyor.

Lesje, "Bok böcekleriyle bokun paralel evrimini merak ediyorum" diye devam ediyor. "Örneğin: Hangisi önce var oldu? İnsan mı, yoksa zührevi hastalıklar mı? Sanırım, asalağı besleyen canlı, asalaktan önce var olmuş olmalı. İyi ama, doğru mu bakalım bu? Belki de insanı virüsler yarattı, kendilerine yaşamak için uygun bir yer bulsunlar diye."

William, "Şaka ediyorsun" diyerek gülüyor. Lesje'nın olayların gülünç yanını görmeye olağanüstü yetenekli olduğunu düşünüyor.

Bir Albertosaurus –ya da Lesje'nın yeğlediği adıyla Gorgosaurus– Colonnade'in kuzey duvarına abanmış, orada kararsız bir tavırla duruyor. Alışık olmadığı insan eti kokusunu koklayarak güçlü arka ayakları üzerinde dikiliyor. Jilet gibi keskin pençeli, cüceleşmiş ön ayaklarını göğsüne bastırmış. Bir dakika içinde Yaban arısı William'la Litvak Lesje iki kıkırdak yığını haline gelecekler. Gorgosaurus'un açlığı dinmek bilmiyor, istiyor, boyuna yemek istiyor. Bacaklar üzerinde duran koca bir mide o, elinde olsa bütün dünyayı yutacak. Gorgosaurus'u buraya getirmiş olan Lesje dostça bir nesnellikle onu seyrediyor.

“İşte sana bir problem, William” diye düşünüyor. “Hadi bunu da çöz de göreyim.”

30 Ekim 1976, Pazar

NATE

Nate sırtına yağmurluk giymemiş. Hafiften çiseleyen yağmur kalın kazağının, sakalının üzerinde boncuk tanecikleri oluşturuyor, alnında birikiyor, sonra damla damla aşağı süzülüyor. Madem yağmurluğu yok, madem sırılsıklam olmuş, titriyor, Martha nasıl geri çevirir onu?

Nate bisikletini garajla cadde arasındaki yola park ediyor, leylak ağacına zincirle bağlayıp kilidi şrakkadak kapatıyor. Her zamanki gibi, ama her zamanki gibi değil işte. Martha'yı bir aydır görmedi. Tam dört haftadır. Martha gözyaşları dökecek, Nate bir alçak gibi omuz silkecek, sonra *Böylesi daha iyi* de içinde olmak üzere, ikisi de bütün öğleden sonra zırvalayıp duracaklar. O zamandan bu yana Martha ona birkaç kez telefon etti, gelmesini istedi ama, Nate bundan kaçındı. Nate ikide bir aynı şeyi yapmayı sevmez. Ne var ki bu kez kendisi telefon etti Martha'ya.

Martha A blokunda, 32A'da oturuyor; Sherbourne'un doğusundaki eski, büyük evlerden birinde. Evin ana numarası önde, A girişi ise yan tarafta. Nate kapıyı çalınca Martha hemen koşup açıyor. Onu beklediği belli. Saçları yıkanmamış, sırtında da o şık kadife sabahlığı yok. Bir pantolon giymiş, üstüne açık yeşil, biraz da kirlice bir kazak geçirmiş. Elinde yarı dolu bir bardak var. Bardağın içinde bir limon parçası, bir de buz yüzüyor.

Martha, "Eh, kutlu olsun" diyor.

Nate, "Ne kutlu olsun?" diye soruyor.

"Cumartesileri bizim günümüzdü." Martha sarhoşluğun eşiğinde. Acı acı konuşuyor. Nate onu suçlayamıyor. Herhangi birini herhangi bir nedenle suçlamak ona zor geliyor. Martha'nın acılığını çoğu kez anlayabiliyor. Ne var ki, onu rahatlatmak için elinden fazla bir şey gelmiyor.

Martha, "Elizabeth elinde değilmiş gibi yapıyor" diye devam ediyor. "Acele şu gerek, acele bu gerek. Çok özür dilerim rahatsız ettiğim için. Ama çocuklardan birinin kafası koptu da!" Gülüyor.

Nate onu omuzlarından tutup sarsmak, duvara çalmak istiyor. Ama yapmıyor. Orada öylece aptal aptal bakarak, hole üzerinden sular akıtarak

duruyor. Bedeninin omurgasından sarktığını, etlerinin çubuğa dolanmış sıcak macun gibi eriyip aktığını hissediyor. Karamele gibi. Çocuklara, “Ağzınızda o çubukla koşmayın” derdi; onların zaten düşmüş olduğunu, sivri uçlu çubuğun damaklarına saplandığını göre göre. Bir koşudur tutturuyor, diz çöküyor, düşen çocuğu yerden kaldırıyor, bir uluma duyuluyor: Bu kendi sesi. Aman Tanrım.

Nate, “Çocukları bu işe karıştırmasan olmaz mı?” diyor.

Martha, “Neden?” diye karşılık veriyor. “Çocuklar da İşin içinde, öyle değil mi?” Ona sırtını dönüp koridordan geçiyor, oturma odasına doğru seğirtiyor.

Nate, “Hemen şimdi çıkıp gitmeliyim buradan” diye düşünüyor. Yine de, ıslak ayakkabılarını çıkardıktan sonra Martha’nın ardı sıra çıplak ayaklarıyla eski halının üzerinde yürüyor. Şu eski alışkanlık.

Oturma odasında yalnız bir ışık yanıyor. Martha ışığı ayarlamış. Gidip odanın öbür ucunda, ışıktan uzakta, gölgede kalan sedire oturuyor. O pelüş kaplı sedire. Nate onu ilk kez o sedirin üzerinde öpmüştü, firketelerini çıkarmış, geniş omuzlarına dökülen saçlarını okşamıştı. Geniş, güçlü, becerikli eller. Nate bu ellerde, bu dizlerin arasında güvenlik içinde olacağını düşünmüştü.

Martha, “Elizabeth’in bahanesi hep buydu” diye devam ediyor. Ayaklarında tığla örülmüş yün terlikler var. Elizabeth ölse giymez böyle şeyleri.

Nate, “O hiçbir zaman sana karşı olmadı” diyor. Bu tartışmayı daha önce de yapmışlardı.

Martha, “Hayır, olmadı” diyor. “Neden karşı olsun ki evdeki hizmetçiye? Onun istemediği pis işleri ben yapıyorum. Karşılığında bana para vermeliydi.”

Nate bu kadına çok fazla şey söylemiş olduğunu düşünüyor. Martha yanlış anlamlar çıkarıyor söylediklerinden, Nate’in sırlarını ona karşı kullanıyor. Nate, “Bu haksızlık” diyor. “Elizabeth sana saygı duyuyor. O hiçbir zaman aramıza girmeye çalışmadı. Neden girsin zaten?” Pis iş üzerindeki dokundurmaya yanıt vermiyor. “Sen bunu pis iş olarak mı görüyorsun?” diye sormak istiyor, ama Martha’nın vereceği yanıttan

korkuyor. Üstünün başının kokusunu kendisi alabiliyor, pantolonuna neft yağı bulaşmış. Eskiden, pençe ayaklı banyo küvetinin içinde birlikte otururlarken, Martha ona *karın sana iyi bakmıyor* diye takılırdı. Hem yalnız bir konuda değil, birçok konuda. Martha, “Doğru” diyor. “Neden girsin aramıza? O her zaman kendi pastasını istemeyi bildi, yedi de. Bu da sensin, Nate. Elizabeth’in pastası. Sen bir pasta parçasısın.”

Nate Martha’yı ilk görüşünü anımsıyor. Prewitt and Stein’de, Adams’taki yazı masasının ardında oturmuş, gizlice çiklet çiğniyordu. Nate bundan hoşlanmadığını ima edince, bu alışkanlığından vazgeçmişti. Nate, “Neden sinirlendiğini anlıyorum” diyor. Bu Elizabeth’in taktiklerinden biridir. Kendisi de bu taktiğe başvurduğu için kendini sinsi buluyor. Gerçekte hiçbir şey anlamadığını elbet kendisi de biliyor. Elizabeth de Nate’e anlıyorum dediğinde bir şey anlamıyor, ama bu sözler Nate’in burnunu sürtmesine yetiyor.

Martha, kavgacı bir tavırla, “İster anla, ister anlama, umurumda değil” diyor. Martha’ya anlayış gösterilmeyecek demek. Martha dik dik Nate’in gözlerinin içine bakıyor. Kendi gözleri gölgede.

Nate, “Ben yine bunları konuşmak için gelmedim buraya” diyor. Neden söz ettiklerinden kendisi de tam emin değil. Böylesi karşılıklı konuşmalarda neden söz edildiğinden hiçbir zaman emin olamaz zaten. Kesin olan bir şey varsa, o da Martha Nate’in haksız olduğunu düşünüyor. Nate ona haksızlık etmiş. Ona kötü davranmış. Ama Nate bu konuda en baştan beri açık sözlü davrandı, hiç yalan söylemedi. Biri bu yüzden onu takdir etmeli.

Martha, “Öyleyse neden geldin?” diyor. “Annenden mi kaçtın yoksa? Başka bir hanım, iyi bir hanım, sana bir kurabiye versin, seni koynuna mı alsın istedin?”

Nate bu sözleri çok kaba, çok acımasız buluyor. Yanıt vermiyor. Birden, her ne kadar şu anda hoşuna gitmiyorsa da, asıl istediğinin bu olduğunu fark ediyor.

Martha elinin tersiyle ağzını, burnunu siliyor. Işıkları romantik bir etki yapsın diye değil, ağlayacağını bildiğinden ve Nate’in bunu görmesini istemediğinden azaltmış, Nate şimdi anlıyor. Martha, “Hiçbir şeyi o kadar kolay başlatıp bitiremezsin” diyor.

Nate, “Konuşabiliriz sanmıştım” diyor.

Martha, “Seni dinliyorum” diye karşılık veriyor. “Dinlemekte üstüme yoktur.” Nate bunun her zaman doğru olmadığını düşünüyor. Nate ondan söz ederse, Martha seve seve dinler, doğru, sırf kulak kesilir. *Dünyanın en güzel kalçaları seninkiler*. Doğru, gerçekten de güzel kalçaları vardır, ama dünyanın en güzel kalçaları mı bakalım? Hem Nate nereden bilsin bunu?

Nate, en sonunda, “Olanları biliyorsun sanırım” diyor. Chris’in ölümü yüzünden niçin kendisinin avutulmaya ihtiyaç duyduğunu söylemiyor. Herkese bakılırsa, Chris öldüğü için bayram etmesi, sevinmesi gerekirdi; boynuzları yok olmuş, onurundaki leke kanla temizlenmişti.

Martha, “Yani Elizabeth’e olanları demek istiyorsun” diyor. “Bu kentteki herkes başkalarına ne olduğunu bilir. Hepsi gelip bana haber verdiler, bundan kuşkun olmasın. Bayılırlar böyle şeylere. Senin adını andıklarında – her ikinizin de adını andıklarında– ne tepki göstereceğimi görmek için beni gözlemeye de bayılırlar. Elizabeth’in aşığı kafasını dinamitle uçurmuş. Kimisi Elizabeth’in *adamı* diyor. Ne yapayım yani? Ne demem gerekiyor? Çetin cevizmiş. Oh olsun, Elizabeth buna müstahaktı. En sonunda Elizabeth onun hakkından geldi. Bunları mı demeliyim?”

Nate onun bu denli sert olabileceğini bilmiyordu, Martha en sert tartışmalarında bile böyle olmamıştı. İlk başlarda Martha’da en sevdiği şey onun belirsizliğiydi; dikkatini bir yerde toplayamaması, ona bulutsu bir titreklik veren köşelilikten yoksunluğuydu. Oysa şimdi sanki çok yüksekten yaya kaldırımına düşmüş de orada donup kalmış gibi, her yanı biçimsiz köşeler, kıymıklar içinde.

Martha onu adeta Elizabeth’in yanını tutmaya zorluyor. Nate, Elizabeth’i savunarak, “Elizabeth bir süredir görmüyordu onu” diyor. “Chris onun çocukları bırakmasını istiyordu. Elizabeth yapamadı bunu.”

Martha, “Elbet yapamaz” diyor. Gözlerini boş bardağına dikiyor, sonra bırakıyor bardak halının üzerine, ayaklarının arasına düşsün. “Süper anne hiçbir zaman çocuklarını bırakmaz.” Birden ağlamaya başlıyor. Artık yüzünü saklamak için çaba harcamıyor. “Gel, birlikte oturalım” diyor. “Benimle yaşa. Bütün istediğim, bizim de bir şansımız olsun.”

Nate belki bir şansımız vardı diye düşünüyor. Ama artık yok. Nate ağır

ağır koltuktan kalkmaya davranıyor. Bir dakika sonra Martha üstünde olacak, kollarını deniz yosunları gibi onun boynuna dolayacak, ıslak yüzünü göğsüne gömecek, kalça kemiklerini onun kasıklarına dayayacak.

Martha, “Bunun insana nasıl bir duygu verdiğini biliyor musun?” diyor. “Mutfağın da yardımıyla arka merdivende öylesi bir aşk serüveni mi bu? Yalnız, herkes biliyor. Ve sen geceleri kahrolasıca karının, kahrolasıca çocuklarının yanına dönüyorsun. Bense aklımı büsbütün kaçırmayayım diye, sabahın dördüne kadar cinayet romanları okuyorum.”

Nate “mutfağın da yardımıyla” sözleri üzerinde derin derin düşünüyor. Martha’nın mecaz seçimi onu şaşırtıyor. Kimin evinde arka merdiven kaldı ki artık? Bir gece yatakta çarşaflara sarılmış, birlikte cin içtiklerini, *Yukarıdakiler, Aşağıdakiler*’i seyrederek güldüklerini anımsıyor. Beyefendinin oğlu ve varisi hizmetçiyi gebe bırakmış. Buz yüzlü annesi ona söylev çekiyor. Bunlar eskidendi, birlikte iyi vakit geçirdikleri zamandan kalma. Bir cumartesiydi. Elizabeth’in, “Bu konuda mantıklı olalım. Belli zamanlarda birbirimize güvenebileceğimizi bilmeliyiz” demesinden önceydi. Elizabeth perşembeleri, Nate ise cumartesileri almıştı. Çünkü cumartesi hafta sonuydu ve Martha ertesi sabah erken kalkmak zorunda olmayacaktı. Ve şu öbür gece, Martha’nın, “Galiba gebeyim” dediği gece. Nate’in ilk düşüncesi, “Elizabeth buna katlanamaz” olmuştu.

Nate, “Şimdi onu avutmaya çalışsam, bana ikiyüzlü diyecek” diye düşündü. “Avutmazsam da sövüp sayacak. Vakit varken sıvışmaya bakmalıyım hemen. Buraya gelmekle hata ettim. Ön holden ayakkabılarımı almalıyım. Keşke bisikleti kilitlemeseydim…” Oturma odasının kapısına varınca, “Belki bir ara birlikte bir öğle yemeği yeriz?” diyor.

Martha, “Öğle yemeği mi?” diyor. Sesi hol boyunca Nate’i izliyor. “Öğle yemeği ha?” Bastırılmış bir çığlık bu.

Nate yağmurun içinde bisikletini sürüyor, mahsus su birikintilerinin içinden geçiyor, bacaklarını ıslatıyor. Deli. Başkalarında var olan bir şey onda eksik sanki. Hiçbir zaman geleceği önceden göremiyor; evet, öyle, gelecek açık seçik önüne serilse bile. Bir tür yozlaşma bu, çok uzun boylu olmak gibi bir şey. Başkaları kapılardan geçip gidiyor, o ise kafasını çarpıyor. İnsan eninde sonunda bir şeyler öğrenir. Daha kaç kez yanılacak, daha ne kadar sürecek bu?

Yarım saat sonra Dupont and Spadina’nın köşesinde duruyor. Orada bir telefon kulübesi olduğunu biliyor. Bisikletini kulübenin yanına dayıyor. Cam odacık, ışığı da yanıyor. Tam açıktasın, herkesin görebileceği durumdasın burada… Geri zekâlı manyak kulübeye giriyor, giysilerini çıkarıyor, Süpermen gelip bedenine girsin diye orada durup bekliyor. Geçen otomobillerdeki insanlar ona bakarken yaşlı bir hanım polis çağırıyor…

Nate cebinden bir on sentlik çıkarıyor, elinde tutuyor. Bu onun jetonu, onun tılsımı, tek kurtuluş umudu. Hattın öbür ucunda ince bir kadın bekliyor, solgun yüzü koyu renk saçlarla çevrelenmiş, eli havada, parmakları kutsar gibi yukarı kalkmış.

Yanıt yok.

31 Ekim 1976, Pazar

ELIZABETH

Elizabeth mutfakta oturmuş, kendisine sürpriz yapılmasını bekliyor. Yılın bu döneminde hep sürpriz yaparlar ona. Doğum gününde, Noel'de, Anneler Günü'nde de sürprizler bekler onu. Çocuklara Anneler Günü'nün ticari bir şey olduğunu, onu kutlamalarının gerekmediğini kaç kez söyledi. Yine de kulak asmıyorlar, ille de o günü kutlamak istiyorlar. Elizabeth kendisine sürpriz yapıldı mı, şaşırmakta ustadır. Bu konuda bir hayli deneyimi var. Hoşnut da bundan. Bu gece de bocalamadan işin içinden sıyrılacak; yüzünde gereken ifade, o hoşnut gülümseme olacak. Çocuklardan uzak. Onların ne dediğini duymak için bile onca mesafeyi aşmak zorunda. Onlara dokunabilmek, onları kucaklamak istiyor, ama yapamıyor. Elizabeth'in yanaklarına kondurdukları iyi geceler öpücükleri, o serin çiy damlacıkları, o kusursuz pembe çiçekleri andıran ağızlar.

Koridordan yanmış balkabağının kokusu geliyor: Çocukların yaptığı içi oyulmuş, insan yüzü biçimi verilmiş balkabağından iki fener, şimdi yan yana oturma odasının penceresinin önünde sergileniyor; en sonunda doğru biçimde, doğru gecede. Elizabeth bu balkabağından fenerlere şimdiden yeterince hayranlık gösterdi. Kızlar mutfağa yayılmış gazetelerin üzerinde balkabaklarını oyup içlerini boşalttılar; yapışkan, ağ gibi ipliksi liflerin arasından avuçlar dolusu beyaz çekirdek çıkardılar. Bir tür kaba beyin cerrahisi bu. İki küçük kız, ellerinde kaşıklarla, bıçaklarla turuncu kafaların başına çömelmiş. Küçük deli bilginler. Bu işe kendilerini öyle de bir kaptırmışlar ki, hele Nancy. Nancy kendi balkabağının boynuzları olsun istiyordu. En sonunda Nate havuç koymasını önerdi. İşte şimdi Nancy'nin balkabağında, çatık kaşlarına ek olarak, eğri büğrü boynuzlar da var. Janet'inkiyse daha ağırbaşlı. Kıvrak bir gülümsemesi var, yarım ay biçimi gözleri yukarı dönük. Bir açıdan baktınız mı dinginlik, bir başka açıdan baktınız mı ahmaklık. Nancy'nin balkabağında ise korkulu bir enerji, şeytansı bir neşe var.

Balkabakları bütün gece böyle yanıp duracak, sonra şenlik sona erecek. Janet –daha makul olan çocuk– kendi balkabağını çöpe atıp ortalığı temizleyecek ve bundan sonraki şenliğe hazırlanmaya koyulacak. Nancy ise

–eğer geçen yılki gibi yaparsa– kendininkini saklayacak. Balkabağı bozulup çürüyene kadar onu şifonyerinin üzerinde bırakacak, atmaya kıyamayacak.

Elizabeth'in elektriği söndürmesini ve karanlıkta, tek mumun ışığında oturmasını istediler. Elizabeth bunu neden yapmak istemediğini bir türlü anlatamadı onlara. Mumun ışığı duvarların, sudan geçirilip bulaşık makinesine konmayı bekleyen kirli tabakların ve Elizabeth'in bir yıl önce mutfak dolabına raptiyeyle tutturduğu tabelanın üzerinde titreşiyor:

KENDİ DÖKÜNTÜNÜZÜ KENDİNİZ TOPLAYIN!

Akla yakın bir öğüt. Hâlâ da akla yakın görünüyor. Ne var ki, o günden bu yana mutfak kendisi değişime uğradı. Artık o bildik, alışıldık mutfak değil. Artık içinde akla yakın öğütlerin tutulabileceği –ya da en azından Elizabeth tarafından tutulabileceği– bir yer değil burası. Buzdolabının üzerinde bir resim var, kenarları kıvrılmış. Nancy'nin geçen yılki resmi. Küçük bir kız kıpkırmızı gülümsüyor, güneş sarı ışıklar saçarak parıldıyor, gök masmavi, her şey olması gerektiği gibi. Yabancı bir ülke sanki.

Bir karaltı kapıdan Elizabeth'in üstüne sıçrıyor. “Bööö, anne!”

Elizabeth, “Ah, canım” diyor. “Dur da göreyim.”

Nancy, parmaklarını gözdağı verircesine pençe gibi kıvırarak, “Sahi, korkunç muyum, anne?” diyor.

Elizabeth, “Hem de çok korkunçsun, canım” diye yanıtlıyor. “Ne harika, değil mi.”

Nancy en sevdiği kıyafetinde yine bir yenilik yapmış. Her yıl canavar der buna. Bu kez trapezcilerin giysilerine benzeyen siyah giysisine turuncu kâğıttan pullar tutturmuş toplu iğnelerle. Janet'in eski kedi kafası maskesini de, gümüş rengi yaldız kağıdından boynuzlar ve ikisi üstte, ikisi altta olmak üzere dört kırmızı yılan dişi ekleyerek değiştirmiş. Gözleri kedi gözlerinin içinden ışıldıyor. Kuyruğunda, Janet'in eski kedi kuyruğunda, şimdi kırmızı kartondan üç çatal boynuzu var. Elizabeth lastik çizme yerine daha uygun bir şey giyse daha iyi olurdu diye düşünmekten kendini alamıyor, ama eleştirinin öldürücü etkisini bildiğinden sesini çıkarmıyor. Nancy o kadar heyecanlı ki, annesi bir şey söylese ağlayabilir.

Nancy, sitemli sitemli, “Ama bağırmadın” diyor. Elizabeth birden

bağırmayı unuttuğunu fark ediyor. Bir hata bu, bir beceriksizlik. “Beni o kadar korkuttun ki, soluğum tutuldu” diye uyduruyor. “Bağıracak halim bile kalmadı.”

Nancy bu yanıtla yetiniyor. “Hepsi de çok korkacak gerçekten” diyor. “Benim kim olduğumu anlayamayacaklar.” Sonra, koridora dönerek, “Sıra sende” diye sesleniyor. Ve Janet, resmi bir giriş yaparak, içeri dalıyor. Geçen yıl hortlak olmuştu, ondan önceki yıl da kediydi. Bunların her ikisi de standart kıyafetler. Janet oyunu emin yoldan oynamak eğiliminde. Çok değişik, çok özgün olmak –Nancy bazen öyledir– herkesi kendine güldürmek demektir.

Bu yıl Janet maske takmamış. Bunun yerine yüzünü boyamış. Kıpkırmızı dudaklar, kemerli kara kaşlar, kıpkırmızı yanaklar. Bunlar Elizabeth’in makyaj malzemeleri değil. Çünkü Elizabeth, bir kural olarak, hiç makyaj yapmaz. Besbelli dudak boyası değil Janet’in kullandığı. Birinin onlara verdiği çiçekli, cicili bicili masa örtüsünü şal gibi omuzlarına atmış. Kim bilir kim verdiydi o örtüyü? Nate’in annesi miydi yoksa? Elizabeth hemen çocukların oyun sandığına bağışlamıştı onu. Şalın altından Elizabeth’in bir elbisesi görünüyor. Janet elbiseyi kısaltmak için çekip beline dolamış, üstüne de büyük kırmızı bir mendili kuşak gibi bağlamış. Küçük kız bu kıyafetiyle şaşılacak kadar tuhaf duruyor, yaşlılıktan küçüle küçüle on yaşında bir çocuğun bedenine girecek kadar büzüşmüş bir kadına benziyor. Sinirlendirici, orospumsu bir görünüşü var.

Elizabeth, “Harika, canım” diyor.

Janet, her zamanki inceliğiyle, “Ben bir çingeneyim” diye açıklıyor. Elizabeth’in bunu anlamayacağını biliyor ve onu sormanın utancından kurtarmak istiyor. Daha küçükken, yaptığı resimleri de böyle açıklardı. Oysa Nancy, bilemediniz mi, hemen küsüp darılır.

Elizabeth, “Fal da bakıyor musun?” diye soruyor.

Janet, parlak kırmızı dudaklarıyla utangaç utangaç gülerek, “Evet” diyor. Sonra, “Aslında bakmıyorum” diye ekliyor.

Elizabeth, dikkatle, “Elbisemi nereden buldun?” diye soruyor. Bir şeyi ödünç almadan önce sormaları gerekir. Ama bunu sorun haline getirip çocukların akşamını berbat etmek istemiyor.

Janet, terbiyeli bir tavırla, “Babam alabileceğimi söyledi” diyor. “Annen artık bu elbiseyi giymiyor dedi.”

Mavi bir elbise bu, koyu mavi. En son Chris’le birlikteyken giymişti onu. Elbisenin arkasındaki kopçayı en son çözen Chris’in elleri olmuştu. Sonra, eve. dönmek üzere elbiseyi yeniden giydiğinde, Elizabeth arkadaki kopçayı kapama zahmetine girmemişti. Şimdi bu elbiseyi –o davetkâr seks bayrağını– kızının giydiğini görmek onu rahatsız ediyor. Nate’in kendisine ait bir şey hakkında böyle karar vermeye hakkı yoktu. Ama doğru, o elbiseyi artık giymiyor.

Janet, annesinin hoşnutsuzluğunu sezinleyerek, “Sana sürpriz yapmak istemiştim” diye mırıldanıyor.

Elizabeth, “Zarar yok, canım” diyor. Sonsuz büyülü sözcükler. Nedense Elizabeth’e sürpriz yapmak Nate’e sürpriz yapmaktan daha önemli çocuklar için. Arada bir Nate’e akıl bile danışıyorlar. Elizabeth, “Baban gördü mü seni bu kıyafetinle?” diye soruyor.

Janet, “Evet” diye yanıtlıyor.

Nancy de, bir ayağının üzerinde zıplayarak, “Benim kuyruğumu da babam iğneledi yerine” diye atılıyor.

Elizabeth onları uğurlamak için ön kapıya çıkıyor. Çocuklar Nancy’nin maskesi ve kuyruğu yüzünden dikkatle sundurma merdiveninden aşağı inerken, Elizabeth açık kapının ışıklı dikdörtgeninin içinde duruyor. Çocukların elinde alışveriş torbaları var, bulabildikleri en büyük torbaları almışlar. Elizabeth her zamanki tembihlerini yineliyor: Yalnız bu blokta dolaşacaksınız. Sarah’nın yanından ayrılmak yok, çünkü o sizden daha büyük. Sokağın ortasından karşıya geçmeyeceksiniz, yalnız köşeden geçilecek. Kapıyı açmak istemezlerse, kimseyi rahatsız etmeyeceksiniz. Bu çevrede oturan insanların bazıları anlamayabilir, gelenekleri bizimkinden değişik. Saat dokuzda evde olunacak.

Şimdiden bağrışan çocuk sesleri –Nancy’le Janet’in sesleri değil– duyulmaya başladı: *Para verin, para verin. Cadılar sokaklara döküldü*. Bir şenlik, bir eğlence bu. Elizabeth’in dışlandığı ve kendini hâlâ dışlanmış saydığı birçok şenlikten biri. Küçükken onların balkabakları edinmelerine, giyinip kuşanmalarına, öbür çocuklar gibi sokaklarda bağırıp çağırmalarına

izin verilmezdi. Erkenden gidip yatmak zorundaydı onlar, karanlıkta uzaktan uzağa duyulan öbür çocukların gülüşmelerini dinleyerek yatarlardı. Muriel teyzeleri onların çok şeker yemelerini istemiyordu. Çünkü dişçi faturalarını ödeyecek olan oydu.

31 Ekim 1976, Pazar

NATE

Nate her şeyden önce ellerini yıkıyor. Elizabeth son günlerde hu yulaf ezmeli sabunu yeğliyor. Kaba, haşin bir şey var bu sabunda; İskoçlara özgü, pişmanlık dolu. Elizabeth bir zamanlar sandal ağacı, tarçın, misk kokulu sabunlara, Arap kokularına merak sarmıştı. O zamanlar egzotik adları olan losyonlarla birlikte arada sırada bir şişe de parfüm alırdı. Bu losyonları Nate'e sürmek için almıyordu. Kulaklarının arkasına parfüm sürdüğünde de bunu Nate için yapmadığı açıktı. Oysa Nate Elizabeth'in kendisi için parfüm süründüğü günleri anımsayabiliyordu, hem de capcanlı olarak. Ama bunları düşünmek istemiyor artık; o kokuları, yalnızca kendisi için yapılan o güzel kokulu gece kelebeği dansını. Niye yıpratsın ki sinirlerini? Her şey bitti, parfüm şişeleri boş, her şey kullanılıp tükendi.

İşte bu yüzden şimdi yulaf ezmeli sabun kullanıyorlar. Bu da çatlak deriyi, kızarmış elleri düşündürüyor insana. Ellere sürmek için de gliserinle gülsuyu karışımından başka, daha hayal okşayıcı bir şey yok.

Nate bu gülsuyu–gliserin karışımından ellerine sürüyor. Genellikle Elizabeth'in kozmetiklerine el sürmez, ancak şimdi olduğu gibi elleri çatlayınca kullanır bunları. Ellerinden boyayı ve poliüretanı çıkarmak için kullandığı Varsol yol açıyor bu çatlaklara. Ama, ne yaparsa yapsın, her tırnağın dibinde yarım ay biçimi esmer bir çizgi kalıyor hep. Nate kendini hiçbir zaman bütünüyle kurtaramaz boya kokusundan. Bir zamanlar bu kokuyu severdi. Bu koku ona *Sen varsın* der gibiydi. Kağıdın, yasaların, haksızlıkların soyutluğundan uzaktı bu koku; duyumsal değerlerden uzak olması için mahsus kupkuru hale getirilmiş bir dilin –hukuk dilinin– cilvelerinden uzaktı. Fiziksel nesnelerin sihirli bir gücü olduğunu düşünür, politikanın ya da hukukun giderek solan gücünden üstün, gizemli bir aura'nın varlığına inanırlardı o günlerde. Nate üçüncü uygulama yılının sonunda avukatlığı bırakmıştı. Erdemli bir tutum edin. Büyü, geliş. Değiş. Kendi gizli gücünü kavra.

Elizabeth onun bu tutumunu onaylamıştı, çünkü bu Muriel Teyzesini öfkeden kudurtacak türden bir şeydi. Hatta Nate'e, o işe başlayıncaya kadar,

kendi kazandığı parayla geçinmelerini önermişti. Böylece kendisinin hiç de Muriel Teyze gibi biri olmadığını kanıtlamak ister gibiydi. Ama zaman geçip de Nate hiçbir başarı gösteremeyince, Elizabeth giderek daha az destekler olmuştu onu. Oturdukları ev gerçekte onlara çok küçük geliyordu. Üçüncü katta kiracılar, bodrum katında ise Nate'in atölyesi vardı. Sözde bu ev geçici olacaktı. Elizabeth bunu Nate'e anımsatmıştı. Sonra anımsatmaktan da vazgeçmişti.

Bir bakıma Elizabeth de kabahatliydi. Benliğinin yarısı, duyarlı, güçten düşmüş bir sanatçı istiyordu; öbür yarısıysa güçlü, kavgacı, saldırgan bir avukat. Evlendiği avukattı, sonra onu pek basmakalıp bulmaya başlamıştı. İyi ama, Nate ne yap sındı yani?

Kimi vakit Nate kendisini bir topak camcı macununa benzetiyor. Kendini çekip kurtaramadığı kadının amansız istekleri, katı beğenmezlikleri onu belli bir kalıba dökmüş sanki. Görev duygusuyla ailesini elinden geldiğince mutlu etmeye çabalıyor. Başarısızlığının nedeni yaradılıştan zayıflığı ya da iradesizliği değil, kadınların isteklerinin umutsuzca bölünmüş olması. Üstelik bir tek kadın da yok, sürüyle kadın var.

Annesi, avukatlığı bırakıp oyuncak yapmak istediğini duyunca, "Oyuncak mı?" demişti. "Yararlı bir şey mi bu sence?" Bunun anlamı şuydu: Bütün dünyada insanlar işkence görür, hapse atılır, öldürülürken sen oyuncak yapıyorsun! Annesi onun haksız yere suçlananları savunan esaslı bir avukat olmasını istiyordu. Adams, Prewitt and Stein'de uğraşmak zorun da kaldığı insanların büyük çoğunluğunun gerçekte haklı olarak suçlanmış kişiler olduğunu ona nasıl söyleyebilirdi ki. Söylese bile, annesi, "Bu yalnızca bir alıştırma" derdi. "Gerçek savaşa hazırlanman için katlanman gereken bir çıraklık dönemi."

The Amnesty International'ın çıkardığı gazete hâlâ her ay Nate'e geliyor. Annesinin nüshası. Annesi kibarca yazılmış protesto mektuplarının nereye gönderilmesi gerektiğini göstermek için belli yerlere yıldız işaretleri kondurmuş. Analarının gözleri önünde işkence gören çocuklar. Kaybolan, aylarca sonra tırnakları sökülmüş, derileri yanıklarla, berelerle dolu, kafatasları ezilmiş olarak ortaya çıkan, yol kıyısına atılıvermiş oğullar. Rutubetli hücrelerde böbrek hastalıklarından ölen yaşlı adamlar. Sovyet akıl

hastanelerine tıkılmış bilim adamları. “Kaçarken” vurulan ya da dövüle dövüle öldürülen Güney Afrikalı siyahlar. Annesi mutfağının duvarına bir dünya haritası asmış, tabakları kurularken bütün bunları düşünebiliyor. Haritanın üzerine küçük yıldızlar yapıştırıyor, hani öğretmenin yazı dersinde ikinci gelene bağışladığı türden kırmızı yıldızcıklar. Bu masum ilkokul yıldızlarının her biri yeni haber alman işkence ya da toplu kıyım olaylarını işaret ediyor; dünya şimdi bir yıldız sisiyle kaplı, takımyıldızlar birbirini kovalıyor.

Yine de, annesi kendince savaşıyor. Gözü pek bir astronom o, yeni kötülüklerin haritasını çıkarıyor, kendi yazdıklarını –terbiyelice yazılmış, düzgünce daktilo edilmiş mektuplarını– günü gününe postalıyor. Yaptıklarının ne kadar yararsız olduğundan haberi bile yok. Nate’in bildiği kadarıyla, annesi bu mektupları gerekirse Mars’a bile gönderebilir. Annesi onu Tanrı’nın insanların içindeki iyilik olduğuna inanacak biçimde yetiştirdi. Savaşmanın yolu Tanrı’ya inanmaktır. Nate annesinin gönderdiği gazeteleri o kadar acı verici buluyor ki, artık okuyamıyor. Gazeteler gelir gelmez onları çöp sepetine atıyor, sonra bodruma inip keskiyle, çekiçle çalışmaya koyuluyor. Şöyle düşünerek kendisini avutuyor: Yaptığı oyuncaklar işkence görmüş çocukların oynayacağı oyuncaklar olacak, elbet oynayabilirlerse. Her çocuk bu oyuncaklardan edinmeli. Bazı çocukların oyuncağı yok diye bütün oyuncakları ortadan kaldırmak bu sorunun çaresi değil. Nate’in yaptığı oyuncaklar olmasa, elbet uğruna savaşılacak bir şey de olmaz. Onun için, bırakıyor, saygıdeğer annesi mektuplarını yazsın. O ise oyuncak yapacak.

Bu gece sallanan oyuncak atları bitirecek. Beşini de. Nate bunları beşer beşer yapmayı daha kolay buluyor. Dün atların içine kum doldurdu. Bugün gözlerini boyuyor. Yuvarlak gözler bunlar, ifadesiz; başkalarının keyif için üzerine bindikleri yaratıkların gözleri. Nate atların böyle görünmesini istememişti aslında. Neşeli olsunlar istemişti. Ne var ki, son zamanlarda yaptığı oyuncakların hepsi boş boş bakıyor, onu göremiyorlarmış gibi.

Nate evinin bodrumunda elle yapılmış oyuncaklar ürettiğini artık hiç kimseye söylemiyor. Oyuncak işiyle uğraşıyorum demekle yetiniyor. Kulübe endüstrisi artık karizmatik, hatta sevimli bir şey sayılmadığından değil. Nate hu tür endüstriyi hiçbir zaman karizmatik ya da sevimli

bulmamıştı zaten. Yalnız, bu işi iyi yapabileceğini biliyor, hepsi bu. Bir işi iyi yapabilmek, İstediği yalnızca bu işte. Şimdi bu işi yeterince iyi yapabiliyor. Aylık bir bilançosu var. Gerekli malzemeleri aldıktan, dükkânların payını çıkardıktan sonra kalan para, ipoteğin yarısını ödemesine ve marketten öteberi, sigara, içki almasına yetiyor. Elizabeth ona para vermiyor. Cam nasıl isterse öyle davranıyor.

Nate tıraş olmaya başlıyor. Boynunu sabunluyor, niyeti sadece sakalını düzeltmek. Boynunu sakaldan kurtarmak, çenesinin altındaki kılları kesmek istiyor. Ama bir de bakıyor ki ustura yukarı doğru kayıyor, çimenlikte dönüp duran bir çim biçme makinesi gibi sakalının kıyılarında halkalar çiziyor. Nate asıl niyetinin sakalı yok etmek olduğunu anlayana kadar sakalın yansı gitti bile. Kalın, koyu renk kılların ardından yüzü meydana çıkıyor. Beş yıldır görmemişti bu yüzü. Solgun, kan damlacıklarıyla dolu, ortaya çıkmaktan hoşnutsuz, ürkmüş bir yüz bu. Elleri onun başka biri olma zamanının geldiğine karar verdi.

Nate yüzünü yıkıyor. After-shave'i yok. After-shave kullanmayalı o kadar uzun zaman oldu ki. Yeni çimi biçilmiş derisine Elizabeth'in gliserin-gülsuyu karışımından sürüp ovuşturuyor. Banyodaki aynadan ona bakan yüz daha kolay incinebilir bir yüz ama, aynı zamanda daha genç ve daha acımasız. Çene şimdi açık seçik görünüyor. Yüzün kürklü bilgeliğiyse yok olmuş. Çenesini ovuşturan bir adam başka şeydir, sakalını ovuşturan bir adam bambaşka bir şey.

Evden çıkmadan önce odasına gidip yazı masasının üzerindeki bozuk para yığınını karıştırıyor. Aradığı on sentlikler. Sonra çoraplarını değiştiriyor. Hoş, bu akşam çoraplarını çıkaracağa benzemiyor ya. Ama yine de belli olmaz. Ayakları beyaz, ağaç kökü gibi; sürdürmek zorunda oldukları bodrum yaşamı yüzünden başparmaklarının tırnakları kurşunimsi sarı. Nate bir an ayaklarını esmerleşmiş, güneşten yanmış, koşarken görüyor; kumda, güneşin ısıttığı kayalarda. Buradan çok uzakta.

LESJE

31 Ekim 1976, Pazar

Lesje ile William *cribbage* denen iskambil oyununu oynuyorlar. Bir oyun masasının başına oturmuşlar. Birlikte oldukları vakit yemeklerini de bu masada yerler. Masa salon penceresinin önünde; tam karşıdaki apartmanın salon penceresine bakıyor, yani soluk kesici bir görünümü var. Karşı apartmanın penceresi aydınlık, çünkü hava iyiden iyiye karardı. Pencerenin ardında iki kişi oturmuş, Lesje'nın spagetti olduğunu tahmin ettiği bir şey yiyorlar. Lesje aşağıdaki sokakların olaylarla dolu olduğunu düşünüyor. Burada oturmak istemesinin nedeni de bu zaten. Kavşak noktasında, olayların göbeğinde. Çünkü her şey olay sayılabilir burada. "Her şey" ve "sayılabilir" sözcükleri, her şeye karşın, hâlâ soyutluklarını koruyorlar. Lesje bunların anlamını hâlâ tam anlamış değil.

Lesje, Woolworth's mağazasından aldığı balkabağı biçimi kâğıt feneri pencerenin iç tarafına yapıştırmış. Geçen yıl tuhaf kılıklara girmiş bir alay çocuğun geleceğini umarak bir miktar bonbon almıştı, ama kimse gelmemişti. Anlaşılan, bu apartmanın on dördüncü katına hiçbir çocuk giremiyor. Burada oturanlar –Lesje bunları ancak asansörde görebiliyor– genç insanlar, çoğu bekar ya da çocuksuz.

Kendisi de sokaklara çıkıp koşmak, olup biteni seyretmek istiyordu. Ama William iskambil oynamalarını önermişti. Bu oyun kafasını dinlendiriyormuş.

William, "On beş iki, on beş dört, on beş altı ve bir çift, eder sekiz kart" diyor. Elindeki kürdanı oynatıyor. Lesje'nın elinde yalnız bir çift as var. Bunları da kendisi koymuştu buraya. Lesje kartları karıştırıp kesiyor, William dağıtıyor. William kartlarını eline alıyor, dudakları büzülüyor, ne yapacağını düşünürken kaşları çatılıyor.

Lesje'nın eli o kadar kötü ki, pek seçeneği yok. Bırakıyor kendini. Gece aydınlığında dev ama otobur İguanadonların ezip geçtiği bir patikada yürüdüğünü varsayıyor. Dev hayvanların üç parmaklı arka ayaklarının izlerini çamurda görebiliyor. Ağaçlar seyrekleşinceye kadar onların izlerini

sürüyor. Ve orada, ta uzakta göl görünüyor. Gümüşi yüzeyi, şurada burada yılan kafası gibi bir kafayla, suya dalmakta olan bir sırtla yarılmış. Lesje ne kadar ayrıcalıklı olduğunu düşünüyor. Gördüklerine başkalarını nasıl inandıracak?

(Göl, kuşkusuz, Gladys Gölü; Sir Arthur Conan Doyle'un *Yitik Dünya* adlı kitabının 202'nci sayfasındaki haritada açık seçik gösterilmiş. Lesje bu kitabı daha on yaşındayken okudu. Okul kitaplığındaki Jeoloji bölümünde bulmuştu onu. O sırada kendisi de taşlarla, kayalarla ilgili bir proje hazırlamaktaydı. Dinozorlardan önce en sevdiği konu kayalardı. Okuldaki arkadaşları o sıralar Trixie Belden, Nancy Drew, Kâhya Kadın Cherry Ames'i okuyorlardı. Lesje bu öykülere pek ilgi duymuyordu. Bir kural olarak, gerçek olaylara dayanmayan öyküleri sevmiyordu. Ama *Yitik Dünya* başkaydı. Güney Amerika'da bir plato bulmuşlardı. Yukarı Jura zamanından kalma canlı türleri orada daha başka, daha çağdaş canlılarla birlikte yaşıyordu. Lesje fosillere karşı tutkusunun mu, yoksa bu kitabın mı önde geldiğini bilemiyordu. Kitabın önde geldiğini düşünüyordu, keşifleri yapanların tümü erkek olsa bile. Ağzı kalabalık, iddiacı Profesör Challenger'a, hatta genç gazeteciye ya da keskin atıcı İngiliz lorduna değil, ötekine –kuru, kuşkucu, sıska Profesör Summerlee'ye– aşık olmuştu. Kim bilir kaç kez, profesörün cılız eli Lesje'nın elinin içinde, şu gölün kıyısında durup bir Plesiosaurus'u izlemişlerdi.

Bu kitap hâlâ Lesje'da duruyor. Onu tam anlamıyla çalmış sayılmaz. Yalnız, kitaplığa gidip yenilemeyi defalarca unuttuğu bir gerçek. Sonunda kütüphanecinin iğneleyici sözleri karşısında o kadar utandı ki, yalan söyledi. "Kitabı yitirdim" dedi. (Yitik Dünya yitmişti.)

Göl ay aydınlığında ışıldıyor. Ta uzakta, bir sığlıkta gizemli, beyaz bir şey çırpınıyor.

William yine kürdanıyla oynuyor. Lesje dikkat etmiyor. William ondan en az yirmi puan ileride. William, "Sıra sende" diyor. Yanakları memnunluktan pespembe.

Lesje, "On beş iki" diyor.

William, "İkinci yenilgin" diyerek onu avutuyor.

Telefon çalıyor. Lesje yerinden sıçrıyor, karo valesi elinden yere düşüyor. “Sen bakar mısın, William?” diyor. Arayanın yine yanlış–numara–adamı olduğundan kuşkulanıyor. Şu anda tekdüze bir seranat dinleyecek bir ruh hali içinde değil.

William, şaşkın şaşkın, “Telefon sana” diyor.

Lesje geri dönünce de, “Kimdi arayan?” diye soruyor.

Lesje, “Elizabeth’in kocası” diye yanıtlıyor.

“Kim dedin, kim?”

Lesje, “Evet, ta kendisi” diyor, “Elizabeth’in kocası. Onunla geçen yılki Noel toplantısında tanışmıştın. Elizabeth’i anımsıyorsun, değil mi? Hani şu heykel gibi kadın? Hani…”

William, “A, evet” diyor. William kendi kanını görmeye bile dayanamaz. Onun için, Chris’in öyküsünü dinlemeye hiç gönlü yok.

“Ne istiyormuş?”

Lesje, “Emin değilim” diyor.

31 Ekim 1976, Pazar

NATE

Nate koşuyor. Bisikleti karanlıkta, bir bahçe bankının yanında, arkada bir yerde duruyor. Hava serin, Nate'in yeni çimi biçilmiş yüzünde tuhaf duygular uyandırıyor.

Nate işi kolayından alarak, keyfi için koşuyor. Sokak lambalarının ışığında kurşuni görünen solmaya yüz tutmuş çimenlerin, renklerini zar zor görebildiği ama tahmin edebildiği – turuncu, sarı, kahverengi – kuru yaprakların üzerinden geçiyor. Bu yaprakları yeşil çöp torbalarının içine dolduruyor, kamyona yükleyip götürüyorlar şimdi. Bir zamanlar bunları tırmıkla yığınlar halinde toplayıp sokaklarda yakarlardı. Yaprak kümelerinin ortasından tatlımsı ince bir duman tüterdi, Nate, bir bombardıman uçağı gibi sesler çıkararak sokakta başka çocuklarla birlikte koşar, sonra engelli koşuda engel atlar gibi bir sıçrayışta yaprak kümelerinin üstünden atlardı. Bu yasaktı ama önemi yoktu, yapraklar ancak için için yanıyordu. Adamlar tırmıklarını sallayarak gözdağı verir, onları oradan sepetlerlerdi.

Kiminle koşuyordu acaba? Yirmi ya da yirmi beş yıl önce? Bobby, Tom ya da başka biriyle. Hepsi gitti, yüzleri silindi, yok oldu. İçlerinden genç yaşta ölenler oldu. Bu yüzden Nate onları özlemle anıyor şimdi. Onlar artık yalnız Nate'in anılarında kaldı. Şimdi yasını tuttuğu ise kendisi; deri dizlikleri, kaytanları, boyuna aşağı düşen o kahrolası yün çoraplarıyla, üzerinde buzların boncuklandığı, düşmanı bombalamaktan sırılsıklam olmuş tek parmaklı yün eldivenleriyle, üst dudağına doğru akan burnuyla koşup duran kendisi.

Daha sonraları koşmak artık saltık eğlence olmaktan çıkmıştı. Lisede kısa mesafe koşusunda koşarken anımsıyor kendini. Bayrak yarışında da üçüncü adamdı; elindeki sopa dinamitmiş de patlamadan önce onu başkasına devretmesi gerekliymiş gibi koşardı. O zamanlar futbol oynayamayacak kadar sıskaydı, ama koşabiliyordu. Hiçbir zaman hiçbir şey kazanmamışlardı, yalnız bir kez ikinci olmuşlardı., Okul yıllığında ona *Bay Temiz* diye ad takmışlardı. Annesi bunun bir iltifat olduğunu düşünüyordu.

Hukuk fakültesindeyken de buraya, *Queen’s Park*’taki bu yumurta biçimi yola gelirdi. Queens’s Park. O şakaları, gördüğü yağmurluktu, anoraklı çiftleri, içinde yalnızca biraz merak, biraz da utanç uyandıran o rasgele kesişmeleri anımsatıyor bu ad. Sırtının su koyuvermeye başlaması da o sıralardaydı. Bu yüzden, Elizabeth’i tanıdıktan kısa süre sonra koşmayı bırakmıştı. Doktor, boyunu kastederek, “Evrimsel bir hata” demişti. “Erkeklerin büyümesi 1.50 metrede durmalıydı. Şimdiyse hepsinin dengesi bozuk.” Doktor Nate’e sağ bacağının sol bacağından birazcık kısa olduğunu da söylemişti. Uzun boylu erkeklerde oldukça sık görülen bir şeymiş bu. Farkı yok etmek için ortopedik ayakkabı giymeliymiş. Bu bir bilgi parçası olarak kaldı ve Nate bu konuda hiçbir şey yapmadı. Sözde sağlıklı görünenler, takma dişliler, cam gözlüler, şişirme lastik memeliler, ortopedik ayakkabı giyenler silsilesine katılmayı reddediyordu. Daha değil, daha değil. Zorunlu kalmadıkça yapmayacaktı bunu.

Nate trafiğe karşı, saat yelkovanı yönünde koşuyor. Karşıdan baykuş gözlü otomobiller geliyor, sonra kopkoyu ve kaygan, geçip gidiyorlar. Arkasında Parlamento binaları yükselir yor; güdük bir eyaletin güdük, pembemtırak yüreği. İçerisi kırmızı pelüşten ve yastık gibi şişkin. Hiç kuşku yok, alavereli, kazançlı işler dönüyor orada; kimin neyi nereye kurması, neyin yıkılması gerektiği, kimin kâr edeceği hakkında kararlar almıyor. Nate bir zamanlar siyasete atılmayı düşündüğünü tedirginlikten öte bir duyguyla ve saltık bir inançsızlıkla anımsıyor. Olasılıkla da belediye seçimlerine katılacaktı. *Tantanalı bit sirkesi*. İnşaatçıları durdur, insanları kurtar. İyi de kimden, neden? Bir zamanlar o da evrenin adil ve bağışlayıcı olması gerektiğine inanan ve bunun gerçekleşmesine yardıma hazırlananlardandı. Annesinin marifetiydi bu elbet. Bunun ne kadar olmayacak bir şey olduğunu en sonunda anladığında, ne karmaşık bir acı duyduğunu, kendisini ihanete uğramış saydığını anımsıyor. Bin dokuz yüz yetmiş, yurttaşlık hakları kaldırılmıştı; işgalcisi, düşmanı olmayan bir savaştı bu ve gazeteler alkış tutuyorlardı. Nate’i dehşete düşüren keyfî tutuklamalar, gözdağı vermeler, onca yaşamın altüst olması değildi, bunları hiç de şaşırtıcı bulmuyordu. Başka her yerde böyle şeylerin olduğunu biliyordu ve egemen olan şıklığa, kendini beğenmişliğe karşın, bu olayların burada da olabileceğinden hiçbir zaman kuşkuya düşmemişti. Onu asıl şaşırtan, alkış tutan gazetelerdi, gazetelerde çıkan yazılar, yazı işleri

müdürlerine gönderilen mektuplardı. Halkın sesi.

Eşitlik konusundaki idealistliği ve hayal kırıklığı şimdi canını sıkıyor. Gençliği de canını sıkıyor. Sırtına bir takım elbise giyer, bir şey öğrenme umuduyla kendinden yaşça büyük adamların iktidardakiler hakkında söylediklerini dinlerdi. Bunu anımsayınca, Nate yerine siniyor; bir zamanlar – o moda geçerliyken – taktığı aşk boncuklarından kolye gibi bir şey bu da.

İleride, sokağın sol yanında müze binası var. Cafcaflı turuncu projektörlerle aydınlatılmış şimdi. Bir zamanlar, müzeden çıkan Elizabeth'i görme umuduyla şurada, kapının önünde hırsız gibi gizlenip beklerdi. Başlangıçta Elizabeth uzak ve sözde alçakgönüllüydü; sanki Nate onun lütfen insaflı davrandığı yarı akıllı bir sapıktı. Bu da Nate'i oyun dışı bırakmaya yetiyordu. Elizabeth ne yaptığını tamı tamına bilirmiş izlenimini de veriyordu. Nate, cumartesi sabahları Queen's Park'ta dolanıp dururken, onun kurşuni binanın içinde bir Madonna gibi çevresine dingin bir ışık saçarak oturduğunu düşünürdü. Oysa Elizabeth gerçekte cumartesi günleri hiç çalışmazdı. Nate ona doğru koştuğunu hayal ederdi. Elizabeth,

Florance Nightingale gibi, elinde bir lamba tutarak geri geri çekilirdi. Nate bu gülünç düşlerinden Elizabeth'e hiç söz etmediğine memnundu şimdi. Elizabeth o zaman bile gülerdi ona. Evet, arkasından gülerdi, sonra da ikide bir bu konuyu açarak ona takılırdı. "Çikolata kutusu." İşte böyle derdi. Lambalı hanım. Mesih İsa. Baltalı kadın dese belki daha doğru olurdu. Nate'in şimdi kendisine doğru ilerlediği kimse ise bambaşka biri.

Nate parkın tepesindeki Savaş Anıtı'nı geçiyor. Gotik tepeliği sayılmazsa, süssüz, hiçbir özelliği olmayan granit bir kaide bu. Ne çiçekler taşıyan çıplak kadınlar var, ne melekler. Hatta iskeletler bile yok. Yalnızca bir işaret, bir işaret direği. Öbür yanında GÜNEY AFRİKA yazıyor. Nate bu yazıyı otomobili satmadan önce, sabahları işe giderken görürdü. İşten ayrılmadan önce yani. Hangi savaştı o? Nate bunun üzerinde hiçbir zaman uzun boylu düşünmemişti. Tek gerçek savaş Avrupa'da yer almıştı. Churchill kıyılarda savaşacaklarını söylüyordu; çiklet ve kadın çorabı fiyatları alabildiğine yükselmişti ve Nate'in babası Fransa üzerinde bir yerde bir gök gürlemesinin içinde yitip gitmişti. Nate bundan nasıl yararlandığını biraz da utançla anımsıyor. *Kesin şunu, çocuklar, babası savaşta öldü onun*. Nate yurtseverliğin birkaç yararından birini hâlâ değerli

buluyor; hiç anımsamadığı babasının ölümünün tek yararı da bu olsa gerek.

Nate güneye doğru koşuyor, solunda Victoria Koleji ve St. Mike's var. Hemen hemen turu tamamlamak üzere. Yavaşlıyor, şimdi baldırlarındaki, göğsündeki zorlanmayı, kanın başına hücum ettiğini duyumsayabiliyor. Egzoz dumanları çok kötü. Sigarayı da bırakmalı ve her gün koşmalı. Her sabah altıda kalkmalı, yarım saat kadar koşmalı, sigarayı günde bir pakete indirmeli. Düzgün bir günlük program uygulamalı, yumurta ve tereyağına da dikkat. Daha kırkında değil, doğrusu, kırka yakın bile sayılmaz, gerçekte otuz beş bile değil yaşı. Otuz dört yaşında, yoksa bu geçen yıl mıydı? Doğum yılını anımsamakta oldum olası zorluk çeker. Annesi de öyle. Sanki bir süre önce ikisi gizli bir anlaşmaya girmişler, Nate gerçekte hiç doğmamış gibi yapıyorlar. Nathanael: Bu adın anlamı Tanrı Armağanı. O utanmaz annesi, adının anlamını üstüne basa basa açıklamaktan çekinmiyor. Elizabeth'le evlenmelerinin hemen ardından ona da Nathanael'in anlamını açıklamıştı. Elizabeth de, daha sonra, sevimli bir tavırla, "Tanrı'ya şükürler olsun" demişti. Sonra sonra sevimliliği giderek azalmıştı.

Nate daha hızlı koşmaya başlıyor, bisikletini bıraktığı gölgeliğe doğru var gücüyle koşuyor. Bir tur attı. Eskiden iki, hatta neredeyse üç tur atabiliyordu. Bunu yine yapabilir. Güneşli günlerde sağdan, Anıt'a varıncaya dek kendi gölgesini seyrederek koşardı eskiden. Sonra soldan dönerdi. Bayrak yarışı takımındayken başlattığı eski bir alışkanlıktı bu. Dokuzuncu sınıflara İngilizce dersi veren bir öğretmen olan koç, "Gölgenizi geçin!" derdi. John Buchan'ın *Otuz Dokuz Basamak* adlı yapıtı. Gölgesi Nate'in koşu hızını belirliyor. Hava bulutlu olduğu zamanlarda bile Nate onun orada olduğunu duyumsayabiliyor. İşte şimdi de gölge orada, onunla. Güneşten çok daha donuk olan sokak lambalarının ışığında tuhaf görünüyor. Nate her sokak lambasını geçtikçe gölge önünde uzuyor, kısalıyor, başsızlaşıyor, sonra birden çoğalıyor ve jöne Nate'in önünde atlayıp sıçramaya başlıyor.

Nate geceleri hiç koşmaz, bunu pek sevmez. Koşmayı bırakıp eve gitmeli artık. Çocuklar az sonra eve dönmüş olacak, belki dönmüşlerdir bile. Kâğıt torbalarını göstermek için onu bekliyorlardır. Ama Nate koşmaya devam ediyor, sanki koşması gerekliymiş, sanki koşarsa ileride kendisini bekleyen bir şey varmış gibi.

31 Ekim 1976, Pazar

ELIZABETH

Elizabeth yumuşak kanepesinde oturuyor. Yüzü kâselere dönük. İki bedensiz kafa arkasında yanıyor. Kâseler çam tahtasından büfenin üzerinde. Bunlar onun kendi kâseleri değil. Kendi kâselerini kullanmalarına asla izin vermez. Mutfaktan getirilmiş üç kâse bunlar. Bir pyrex tencere, beyaz porselenden bir karıştırma kabı, bir de paslanmaz çelikten başka bir karıştırma kabı.

Kâselerin ikisinin içinde çocukların öğleden sonra yaptığı paketler var. Buruşuk turuncu ve siyah kâğıt peçetelerden yapılmış paketçikler. Kâğıdın üzerini cadı ve kedi desenleri süslüyor. Paketler tepelerinden bir sicimle bağlanmış. Kızlar kurdele istediler ama yoktu. Her pakette bonbon, bir kutu da kuru üzüm var. Kızlar ondan her zamanki gibi üzerinde balkabağından yüzler olan zencefilli kurabiyeler yap maşını istediler, ama Elizabeth bu yıl buna vakti olmadığını söyledi. Kötü bir özürdü bu. Kızlar annelerinin orada, yatağında uzanarak ne kadar zaman harcadığını biliyorlar elbet.

Üçüncü kâse, çelikten olanı, bozuk para dolu. Bu paralar şu son günlerde çocukların yanlarında taşıdıkları UNICEF kutularına atılacak. Çocukları kurtarın. Her zamanki gibi, kurtarma işini yapmaya yetişkinler çocukları zorluyor, çünkü kendilerinin bunu yapmaktan ne kadar aciz olduklarını biliyorlar.

Az sonra sokak kapısı çalacak, Elizabeth gidip kapıyı açacak. Gelen bir peri, bir Yarasa Adam, bir şeytan ya da bir hayvan olacak. Komşuların çocukları bunlar, kendi çocuklarının arkadaşları. Kendi istedikleri ya da ana babalarının onları zorladığı kılıklara bürünmüşler. Elizabeth onlara gülümseyecek, hayranlığını belirtecek ve kâselerden bir şeyler alıp verecek. Çocuklarda çekip gidecekler. Elizabeth arkalarından kapıyı kapatacak, sonra yine oturup kapının yeniden çalmasını bekleyecek. Bu arada kendi çocukları da komşuların kapılarında aynı şeyleri yapıyor, evlerin ön bahçelerindeki patikalarda, çimenliklerde dolaşıyor olacaklar. Elizabeth gibi yeni gelenlere ot, İtalyanlarla Portekizlilere pörsümüş domates fideleri, solmuş kozmos çiçekleri verecekler. Oysa bu semtlere şu son günlere kadar

yabancı gözüyle bakılıyordu.

Elizabeth’in çocukları pencerelerin önündeki turuncu ışıkların çekimine kapılmış, yürüyorlar, koşuyorlar. Elizabeth o gece, daha geç saatte, onlar uyuduktan sonra gidip topladıkları çapula bakacak, elmaların içinde jilet var mı yok mu, şekerler zehirli mi değil mi yoklayacak. Her ne kadar çocuklarının neşesi Elizabeth’i neşelendiremiyorsa da, onlar için hâlâ korktuğu bir gerçek. Dünyanın çocuklarla ilgili niyetlerine güveni yok. Nate eskiden onun bu kaygılarına güler, bunlar senin takıntıların derdi. Elizabeth çocuklar yürümeyi öğrenirken sivri masa köşelerinden, açık duvar prizlerinden, lamba kordonlarından, havuzlardan, derelerden, su birikintilerinden (insan bir karış suda bile boğulabilir), hareket halindeki taşıtlardan, demir salıncaklardan, sundurma parmaklıklarından, merdivenlerden ölesiye korkardı. Daha sonraları ise kuşku uyandıran acayip adamlar, yavaşlayan otomobiller, derin koyaklarda akan dereler korkulu rüyası olmuştu. Nate, “Öğrenmek zorundalar” diyordu. Ciddi bir şey olmadığı sürece, Elizabeth’in aklından geçenler elbet deliceydi. Ama bir kez bir şey olursa, haklı olduğunu bilmek işe yaramazdı.

Şu kanepede oturup kapının çalmasını bekleyen Nate olmalıydı. Bu kez, kimin çaldığını bilmeden gidip kapıyı açan, şeker tutan o olmalıydı. Bu işi oldum olası hep Elizabeth yapmıştı ama, bu yıl buna gücü olmadığını Nate bilmeliydi. Azıcık kafasını kullansaydı; anlardı.

Ne var ki Nate dışardaydı şimdi, üstelik bu kez nereye gideceğini de söylememişti Elizabeth’e.

Bir gün Chris Elizabeth’e söylemeden kapıya gelip zili çalmıştı. Tepedeki lambanın ışığı, sundurmada duran Chris’in yüzünü aydaki kraterlere dönüştürmüştü.

Ne işin var senin burada? Elizabeth öfkelenmişti. Chris bunu yapmamalıydı, bu bir saldırıydı, çocukların odası hemen sundurmanın üzerindeydi, onları işitebilirlerdi. Chris onu dışarıya, sundurmaya çekmiş, tek kelime söylemeden, ışığın altında yüzünü Elizabeth’in yüzüne doğru eğmişti. Git buradan. Seni sonra ararım, ama şimdi git lütfen. Biliyorsun, yapamam bunu. Bir fısıltı, bir öpücük, sus payı.

Elizabeth ışıkları da, balkabağından fenerleri de söndürmek, kapıyı

sürgülemek istiyor. Evde yokmuş gibi yapabilir. Ama şeker dolu kâseleri nasıl açıklayacak sonra? Paketleri kaldırıp atsa, çocuklar arkadaşlarının sorularına ne yanıt verecek? *Sizin eve gittik ama evde kimse yoktu*. Hayır, yapılacak bir şey yok.

Kapının zili yine çalıyor. Elizabeth elini şekerle dolduruyor, kapıya doğru seğirtiyor. Kâseleri merdivenin dibine koysa daha kolay olacaktı. Yapacak bunu. Gelenler bir Çinli, bir Frankenstein Canavarı, bir de sıçan kılığına girmiş çocuk. Elizabeth onları tanımamış gibi yapıyor. Her birine birer küçük paket veriyor, teneke kumbaralarına bozuk paralar atıyor. Çocuklar kendi aralarında neşeyle cıvıldaşıyorlar, ona teşekkür ediyorlar, sonra sundurmada pat pat sesler çıkararak koşuyorlar; aslında bu gecenin ne gecesi olduğundan da, o küçük, süslü bedencikleriyle gerçekte neyi temsil ettiklerinden de haberleri bile yok. *Bütün Ruhlar Gecesi* bu gece. Yalnız dost ruhların değil, bütün ruhların gecesi. Geri dönmüş ruhlar onlar, kapılarda ağlayan, aç, yaşamlarını yitirdikleri için yas tutan ruhlar. Siz onlara yiyecek, para veriyorsunuz, sevginizin ya da kanınızın yerini tutacak herhangi bir şey veriyorsunuz. Sonra, bunun yeterli olduğunu umarak, çekilip gitmelerini bekliyorsunuz.

İKİNCİ BÖLÜM

12 Kasım 1976, Cuma

ELIZABETH

Elizabeth balık-kurşunisi bir gökyüzünün uzantısı olan soğuk, kurşuni havada, sokağın kuzey yanı boyunca batıya doğru yürüyor. Mağazaların vitrinlerine bakmıyor, kendisinin şu anda neye benzediğini biliyor, başka türlü görünmek gibi fantezilere de kalkışmıyor. Nasıl göründüğünü de, başkalarının kendisini ya da kendilerini nasıl gördüklerini de bilmeye ihtiyacı yok. Şeftali sarısı, elma sosu pembesi, böğürtlen, erik, toynaklar, kuş tüyleri, dudaklar, pençeler… Bütün bunlara ihtiyacı yok. Sırtında siyah bir manto var. Kaskatı duruyor, öbür renklerin çevresinde fırıl fırıl döndüğü koyu karanlık nokta, yoğun çekirdek o. Gözleri dimdik karşıya bakıyor, omuzları bir hizada, adımları kararlı, düzgün. Asker gibi yürüyor.

Kendisine doğru gelen göğüslerin, klapaların bazılarının üzerinde hâlâ o anımsatıcı şeyler var: Göğüsteki kara keçe delikten dışarı fırlayan kırmızı kumaştan gelincikler, ortalarından toplu iğneyle tutturulmuş. Şehitleri Anma Günü bugün. Yüreğin içinde küçük bir toplu iğne. Akıl hastaları için şu sattıkları da ne? Umut Tohumları. Okuldayken birisi İncirden bir bölüm okurken sessiz dururlar, sonra da hep birlikte ilahi okurlardı. Başlar aşağı eğilmiş, ağırbaşlı görünmeye zorlanarak. Neden böyle yapmaları gerektiğini hiç bilmezlerdi. Ta uzakta, yoksa radyoda mıydı, silahlar vardı.

Biz ölenlere bağlılığınız kalmazsa
Uyumayacağız, gelincikler bitse bile
Flander kırlarında.

Bir Kanadalı yazmıştı bu şiiri. *Biz Ölüleriz*. Hastalıklı bir ulus. Okulda, ezberlemek hâlâ modayken, bu şiiri ezberlemek zorundaydılar. Bir kez yüksek sesle şiiri okuması için onu seçmişlerdi. Elizabeth ezberlemekte ustaydı. Buna şiirden anlamak derlerdi o zamanlar. Gerçekten de okuldan ayrılmadan önce şiirden anlardı.

Elizabeth kumaştan yapılmış bir gelincik satın aldı ama yakasına takmadı. Gelincik şimdi cebinde, başparmağı toplu iğnenin üzerinde

duruyor.

Elizabeth bu yürüyüşün, kentin bu kesimindeki herhangi bir yürüyüşün kendisini alabildiğine heyecanlandırdığı günleri anımsayabiliyor. Eski vitrinlerin, yalnızca güvenlik sunan eski vaatlerin yerini yalnızca cinselliği çağrıştıran, cinsellik vaat eden şu vitrinler aldı şimdi. Tüvitler. Ne zaman oldu bu, ne zaman tehlikeli olmaya başladı her şey? Son on yıl içinde sağlam yünlü takımlar, Özgürlük eşarpları yok oldu, yerlerini egzotik nesnelere bıraktılar. Hindistan'dan gelme uzun etekli elbiseler, saten çamaşırlar, oltanın ucundaki balık gibi memelerin arasında salman tılsımlı kolyeler. Buradan ısırın. Sonra, mobilyalar, *milieu*, aksesuarlar. Renkli gölgelikleri olan lambalar, tütsüler. Bütün dükkânlar kendilerini sabunlara, kalın banyo havlularına adamışlar sanki. Mumlar, losyonlar, kokular. Ayartıcı, baştan çıkarıcı nesneler. Elizabeth de baştan çıkmıştı. Bir zamanlar bu sokaklarda yürümek bile cildinin alev alev yanmasına yeterdi. Hiçbir şey, hiç para istemeden kendilerini sunan vitrinler. Tek sözcük yeterliydi: Evet.

Satılan mallar yine aynı mallar, yalnız fiyatlar fırlamış. Bir de, daha çok dükkân var şimdi. Ama o okşayıcı güzelim koku yok olmuş. Bu günlerde her şey ticaret eşyası. Parasını ödüyorsunuz, alıyorsunuz, ama gördüğünüzden daha fazlasını alamıyorsunuz. Bir lamba, bir şişe. Eğer Elizabeth'in seçeneği olsaydı, ötekini, eskiyi seçerdi, kuşkusuz. Ne var ki, şimdi içinden küçük, boğuk bir ses, "Yalancı" diyor ve bütün seçenekleri yok ediyor.

Elizabeth bir gazete bayiinin önünde duruyor, kare biçimi cam pencereden içeriyi görmek için eğiliyor. Bir gazete almalı, bekleme odasında okuyacak bir şeyi olmalı. Dikkatini üzerinde toplayabileceği bir şey olmadan orada öyle kalakalmak istemiyor. Öyle yerlerde bulunan türden dergilere katlanacak durumda değil şu anda. Rengarenk dergiler. Her şeyin rengi gerçek yaşamdakinden daha parlak. Sağlık, annelik, saçınızı mayonezle yıkamak hakkında yazılar. Oysa Elizabeth'in siyah beyaz bir şeye gereksinimi var şimdi. Onuncu kat balkonlarından aşağıya düşen bedenler, patlamalar gibi. Gerçek yaşam. Ne var ki, canı gazete okumak da istemiyor. Gazeteler şimdi üç gün sonra yapılacak Québec seçimleriyle dolu. Elizabeth bu seçimlere zerre kadar ilgi duymuyor. Futbol maçları gibi,

seçimler de umurunda değil artık. Bunların ikisi de erkekler arası yarışmalar. Elizabeth bu yarışlarda olsa olsa bir amigo olabilir ancak. Gazetelerin ön sayfalarında karşı karşıya duran adaylar, sessiz ama sözsüz olmayan meydan okuyuşlar homurdanıyorlar birbirlerine. Kimin kazanacağı Elizabeth'in umurunda değil, ama Nate'in umurunda. Chris de umursardı herhalde. Elizabeth'e yönelik o sessiz suçlama hep vardı; sanki Elizabeth'in kim olduğu, nasıl konuştuğu, Chris'in kolunun burkulmasına, zorlanmasına neden oluyordu. Herkes buna dil sorunu diyordu.

Kulaklarımda bir bozukluk var. Galiba sağır oluyorum. Zaman zaman – ama her zaman değil- tiz bir ses duyuyorum; uğultu, çınlama gibi bir şey. Başkalarının bana söylediklerini işitmekte zorluk çekiyorum. Boyuna, “Pardon?” deyip duruyorum.

Hayır, soğuk algınlığı geçirmedim. Hayır.

Elizabeth söyleyeceklerini aklından geçiriyor, sonra bunları doktora yineliyor, doktorun sorularını yanıtlıyor. Elleri kucağında, siyah ayakkabılarının içindeki ayakları yan yana, çantası ayaklarının yanında. Evli barklı, orta yaşlı bir anne. Doktor aklı başında görünen, yuvarlacık bir kadın. Beyaz bir gömlek giymiş, alnına bir lamba takmış. Elizabeth'i nazik bir tavırla sorguya çekiyor, doktorlara özgü o Mısır hiyeroglifine benzer yazısıyla notlar alıyor. Derken, birlikte bir kapıdan geçiyorlar. Elizabeth siyah, meşin bir koltuğa oturuyor. Doktor ışıklı bir aletle onun ağzını, sonra kulaklarını muayene ediyor. Anormal sesler var mı, yok mu anlamak için Elizabeth'ten burnunu tutup sümkürür gibi yapmasını istiyor.

Sonunda, neşeyle, “Tıkanıklık yok” diyor.

Elizabeth'in başına kulaklıklar takıyor. Elizabeth gözlerini duvara dikiyor. Duvarda bir resim var. Bir ağaç, dallara bakan melek yüzlü bir çocuk, bir de süslü bir yazıyla yazılmış şiir:

Düşünüyorum, ağaç kadar güzel
Bir şiir olamaz asla.
Bir Ağaç ki aç ağzını
Toprağın o tatlı, akıcı göğsüne bastırmış…

Elizabeth şiiri buraya kadar okuyor, sonra duruyor. Dikdörtgen resimdeki idealize edilmiş ağaç bile bir tür mürekkepbalığına benziyor; kökleri dokunaç gibi birbirine dolanmış, kendisini tabloya yapıştırmış, doymak bilmezcesine emiyor, emiyor. Nancy altı aylıkken çıkardığı ilk dişiyle onu ısırmaya başlamıştı..

Doktor Elizabeth'in başındaki kulaklığa tellerle tutturulmuş makinenin düğmelerini döndürüyor; önce tiz bilim-kurgusal sesler duyuluyor, sonra pes perdeden titreşimler, mırıltılar.

Ses her değiştikçe, Elizabeth, "Duyabiliyorum" diyor. Bu kadının evindeki oturma odasında ne tür eşyalar olabileceğini gözlerinin önüne getirebiliyor. Kreton koltuk kılıfları, ayaklarında porselenden su perileri olan lambalar. Şömine rafının üstünde seramik kanişler. Tıpkı Nate'in annesi gibi. Kenarında doğal renklerde hanımböcekleri olan bir kül tablası. Bütün oda bir zaman sapması adeta.

Doktor Elizabeth'in başındaki kulaklıkları çıkarıyor ve ona dış ofise gitmesini söylüyor. İkisi de oturuyorlar. Doktor, Elizabeth'e kulak kanseri olduğunu söyleyecekmiş gibi, sevecenlikle, hoşgörüyle gülümsüyor.

"İşitmenizde hiçbir bozukluk yok" diyor sonunda. "Kulaklarınız temiz, duyma alanınız normal. Belki çok hafif, geçmiş bir yangı var, zaman zaman kulağınızın tıkanmasının nedeni bu olabilir. Kulağınız tıkanınca burnunuzu tutup sümkürür gibi yapın, uçaktayken yaptığınız gibi. Basınç kulaklarınızın açılmasını sağlayacaktır."

Elizabeth Nate'e "Galiba sağır oluyorum" dediğini, Nate'in de, "Belki duymak istemediğin bazı şeyler vardır" diye karşılık verdiğini anımsıyor.

Elizabeth çıkarken başka bir randevuya ihtiyacı olmadığını söyleyince, doktorun sekreteri tuhaf tuhaf ona bakıyor. Elizabeth, "Bir şeyim yokmuş" diye açıklıyor. Asansörle aşağıya iniyor, pirinçli, mermerli arkaik lobiden geçiyor. Hâlâ asker gibi yürüyor. Dış kapıya varır varmaz, uğultu yine başlıyor. Tiz perdeden, sürekli bir uğultu bu; sivrisinek vızıltısı, küçük bir çocuğun uyumsuz şarkısı, kışın elektrik hatlarından gelen ses gibi bir şey. Bir zamanlar, bir dişçinin bekleme odasında otururken, *Reader's Digest*'te okumuş olduğu bir öyküyü anımsıyor. Başının içinde melek sesleri

duymaya başlayan ve delirdiğini sanan yaşlı bir kadının öyküsü. Kadını uzun uzadıya, türlü muayenelerden geçiriyorlar. Sonunda, diş köprüsündeki metal aracılığıyla yerel bir radyo istasyonunu aldığı ortaya çıkıyor. *Reader's Digest* bu öyküyü bir fıkra gibi yineleyip duruyordu.

Saat neredeyse akşamın beşi, hava kararıyor. Çiseleyen yağmur yolu da, kaldırımı da kayganlaştırmış. Trafik dar yolları tıkamış. Elizabeth hendeği aşıyor, sokakta köşeler çizerek yürümeye haşlıyor, duran bir arabanın önünden, bir başkasının arkasına geçiyor. Yeşil bir posta kamyonu hareket halindeki dar yolda, Elizabeth'in hemen bir metre kadar ötesinde ansızın duruyor. Sürücü kornasına abanıyor, haykırıyor:

"Seni geri zekâlı! Gebermek mi istiyorsun?"

Elizabeth onu duymazlıktan gelerek yürümeye devam ediyor. Adımları kararlı, asker gibi yürüyor. Gebermek mi istiyor gerçekten? Sağ kulağındaki uğultu, kesilmiş bir elektrik devresi gibi, birden kesiliyor.

Kulaklarında hiçbir bozukluk yok onun. Sesler başka yerden geliyor. Melek sesleri.

15 Kasım 1976, Pazartesi

LESJE

Lesje Elizabeth'in kocasıyla –Elizabeth'e ait kocayla– öğle yemeği yiyor. Bu adam Elizabeth'in kocası gibi görünmüyor, hatta kimsenin kocası gibi görünmüyor. Ama özellikle Elizabeth'in kocası değil sanki. Elizabeth asla Üniversite Restoran'ını seçmezdi buluşmak için. Adamın ya parası yok –ki giysilerinin yıpranmışlığına, kayaların üzerindeki likenleri andıran yamalı görünüşüne bakılacak olursa bu olabilir– ya da Lesje'nın kendi hakkındaki kanısını restoran seçimine dayandırmayacağını düşünüyor. Eskiden kalma bir restoran bu. Benzeri restoranlar şık, klas bir hale gelirken, burası 1950'lerden kalma mobilyalarını, pis menüsünü, peynirimsi kendini bırakmışlık havasını korumuş.

Normal olarak Lesje asla burada yemek yemezdi. Bir bakıma Üniversite Restoran'ın öğrencilikle bağdaştırdığından olsa gerek. Çünkü artık genç sayılmaz. Elizabeth'in kocasıyla neden yemek yediğini kendisi de bilmiyor. Yalnız, adam bunu isterken sesindeki bir şey –davet bir tür patlama gibi yapılmıştı– Lesje'nın hayır demesini olanaksız hale getirdi.

Başkalarının öfkesi, umutsuzluğu her zaman Lesje'nın zayıf noktası olmuştur. O bir yatıştırıcıdır ve kendisi de bunu bilir. Yüksek okuldayken oda arkadaşının zoruyla katıldığı kadınlar grubunda bile hep ihtiyatlı olmuş, yanlış bir şey söylenmekten, daha doğrusu suçlanmaktan korkmuştu. Öbürlerinin üzüntüleri, cinsel yaşamları, sevgililerinin duygusuzluğu, hatta evlilikleri –çünkü bir kısmı evliydi– hakkında anlattıklarını dağ gibi büyüyen bir dehşetle dinlerdi. Dehşetinin nedeni anlatılanların içeriği değildi, kendisinden de aynı şeyi yapmasını beklediklerini bilmek onu dehşete boğuyordu. Lesje bunu yapamazdı, çünkü bu dili bilmiyordu. Yalnızca bir bilgin olduğunu, politikayla ilgisi olmadığını söylemenin yararsızlığı ortadaydı. Onlara göre, her şey politikti.

Daha şimdiden ona kuşkuyla bakıyorlardı, Lesje'nın onları onaylaması yeterli değildi. Lesje panik içinde geçmişini araştırmış, uygun sunular bulmaya çabalamıştı. Ama aklına gelen tek şey o kadar önemsizdi ki, bunu asla kabul etmezlerdi. Müze lobisinin altın kubbesinin üzerinde, en tepede,

şöyle yazıyordu: BÜTÜN ADEMOĞULLARI O'NUN YAPTIKLARINI BİLSİNLER DİYE. Bu yalnızca İncil'den bir alıntıydı, Lesje İncil'i açıp bakmıştı. Ama yine de onları oyalamaya yarayabilirdi. Tanrı'ya karşı olduklarını söyleyip duruyorlardı. Öte yandan, Lesje'nın söylediklerini bütünüyle reddedebilirlerdi de. Hadi, hadi, Lesje, *kişisel* bir şey anlatmalısın.

Lesje bir sosyal tarihçi olan nine gözlüklü oda arkadaşına gruba ayıracak vakti olmadığını, Palinoloji kursunun sandığından daha ağır olduğunu söylemişti. Buna her ikisi de inanmamışlardı kuşkusuz. Kısa süre sonra da Lesje tek başına başka bir apartmana taşınmıştı. Mısır gevreklerini yerken ya da saçlarını kuruturken, arkadaşının onu anlamlı diyaloglara sokmak için yaptığı sürekli atılımlara dayanacak hali kalmamıştı çünkü. O zamanlar ince ayrıntılar Lesje'yı tedirgin ederdi; daha elle tutulur, daha somut şeyler arasında çok daha mutluydu. Şimdi ise, söylenenleri daha dikkatli dinlemediğine pişman; dinleseydi, kendisi için daha yararlı olacaktı besbelli.

Nate, kendisinden söz etmesini isteyerek, onu daha ürkütmemişti. Oysa oturdu oturalı konuşup duruyordu. Lesje menüdeki en ucuz yemeği ısmarladı. Kızarmış peynirli sandviçle bir bardak süt. Lesje küçük lokmalar halinde sandviçini ısırarak ve dişlerini elinden geldiğince saklayarak onu dinliyor. Nate onu niye yemeğe çağırdığını hâlâ söylemedi. Lesje ilkin Chris'le Elizabeth'i tanıdığı ve Nate bundan söz etmek istediği için onu çağırdı sanmıştı. Ne var ki, Nate şimdiye dek ikisinden de söz etmedi.

Lesje Nate'in bu konuyu hiç açmadan nasıl olup da konuşmayı beş dakika bile sürdürebildiğine şaşıyordu. Kendisi olsa, böylesi bir olay ön planda gelirdi. Ama söz konusu olan o değildi şimdi. Bu öğle yemeğine, şu kızarmış peynirli sandviçe kadar –sahi, Nate ne yiyordu? Beyaz ekmek üzerine konmuş sıcak hindi mi?– Nate'i hemen hiç düşünmemiş, düşündüyse de onu o trajik üçgenin en az ilginç kişisi bulmuştu.

Müzenin içinde bembeyaz yüzü, çevreleri kapkara olmuş gözleri, böylesi bir olayı yiğitçe karşılamak için biraz tombulca olan bedeniyle, ama başka yönlerden bir Shakespeare piyesinden fırlamış talihsiz bir kraliçeye benzeyen Elizabeth, hiç kuşku yok ki, üçlünün en ilginç kişisiydi. Chris ilginçti, çünkü ölmüştü. Lesje onu tanırdı tanımasına, ama çok yakından

değil. Müzede çalışanların bazıları onu soğuk, uzak bulurlardı, bazılarıysa aşırı coşkulu. Onun yabanıl, yırtıcı olduğu, çabuk öfkelendiği söylenirdi ama Lesje onun bu yanını hiç görmemişti. Yalnızca bir proje üzerinde birlikte çalışmışlardı. Mesozoik zamanda yaşamış olan Küçük Memeliler Projesi. Proje artık tamamlanmış ve kendisine ayrılan cam kafese yerleştirilmişti. Lesje hayvanların tanımını ayrıntılarıyla yazmış, Chris de tahta figürleri misk sıçanı ve tavşan postuyla kaplayarak modelleri hazırlamıştı. Lesje o loş atölyede çalışırken onu ziyaret ederdi. Atelye koridorun ucundaydı. İçi doldurulmuş baykuşları ve öbür büyük kuşları orada saklarlardı. Küçük çekmecelerin içinde her türden iki örnek vardı, bir hayvan morgu gibi. Lesje ikisi için kahve getirir, Chris çalışırken kendi kahvesini içerdi. Chris tahtayla, yapay köpükle hayvanları biçimlendirirdi. Birlikte belli ayrıntıları –gözleri, renkleri– saptardı. Böylesi iri yapılı[1] bir adamın bütün dikkatini titizce küçük ayrıntılar üzerinde toplamasını seyretmek tuhaftı. Chris çok uzun boylu değildi, hatta çok kaslı bile denemezdi ona. Ama bir kütle izlenimi uyandırırdı; tartılsa, kendi ölçülerinde birinden daha ağır çekecek sanırdınız; sanki onun hücreleri birbirine daha yakın, daha sıktı ve karşı konulmaz bir yerçekimi gücüyle içeriye doğru sıkıştırılmıştı. Lesje onu sevip sevmediğini hiç düşünmemişti. İnsan koca bir kaya parçasını ne sever, ne sevmez.

Şimdi Chris ölmüştü ve birdenbire daha uzak, daha gizemli olmuştu. Ölümü Lesje’yı şaşırtıyordu. Kendisi öyle bir şey yapmayı aklının Ucundan bile geçirmezdi. Tanıdığı herhangi birinin de böyle bir şey yapacağını düşünemezdi. Chris bunu yapacak son kişi gibi görünürdü. En azından Lesje öyle düşünüyordu, her ne kadar insanlar onun ilgi alanı değilse de. Hoş, bu konuda yargıçlık etmek ona düşmezdi zaten.

Ama Nate… Nate üzerinde hiçbir zaman fazla düşünmemişti. Nate aldatılmış bir kocaya benzemiyordu. İşte şimdi de Québec’teki seçimlerden söz ediyor. Bir lokma hindi ısırıyor, çiğniyor, sos çenesinden süzülüyor. Ona göre, bağımsızlık yanlıları kazanmalıymış seçimi; çünkü öbür hükümet o kadar yozlaşmış ki. Ayrıca, Federal Hükümet’in 1970’teki kötü tutumu yüzünden de onlar kazanmalıymış. Lesje birtakım insanların kaçırıldığını, bu yüzden bazı kimselerin tutuklandığını hayal meyal anımsıyor. O sıralar Omurgasız Hayvanlar kursundaydı ve harıl harıl çalışıyordu. Dördüncü yılıydı, yani her notun önemi vardı.

Lesje, “Sence uzun vadede bu daha mı iyi olur?” diye soruyor. Nate, “Sorun bu değil” diyor. “Sorun ahlaksal.”

Bunu söyleyen William olsaydı, Lesje bu sözleri pek tantanalı bulurdu. Şimdiyse öyle bulmuyor. Nate’in uzun yüzü (öyle ya, sakalı vardı eskiden. Lesje partilerde ve işten sonra çocuklarla birlikte Elizabeth’i almaya geldiğinde onun sakallı olduğunu anımsıyor. Ama şimdi yüzü kılsız ve solgun), omuzlarından askıya asılmış bir takım elbise gibi duran kayıtsız bedeni Lesje’yı etkiliyor. O yaşça kendisinden daha büyük, birçok şey – Lesje’nın ancak tahmin edebildiği şeyleri biliyor olmalı. Birikmiş bir bilgeliği olmalı. Bedeninde kırışıklar olsa gerek, yüzü de kemikli. William’ın yüzünün tam tersi. Birlikte yaşamaya başladıklarından beri William kilo aldı, yanaklarının yumuşak barikatlarının altından kemikleri gerisin geri kafatasına doğru çekiliyor sanki.

William, James Körfezi’ni akıtmak, elektrik enerjisini satmak istedikleri için, Québecliler Partisi’ne karşıydı.

Lesje, “İyi ama öbürküler de aynı şeyi yapıyor” demişti.

William, “Orada yaşasaydım, her ikisine de oy vermezdim” diye kestirip atmıştı.

Lesje kime oy vereceğini hâlâ bilmiyor. Oy vermektense, kaçıp başka yere gitmeyi yeğliyor. Hangi türden olursa olsun, milliyetçilik oldum olası tedirgin eder onu. Annesiyle babasının evinde yasaklanmış bir konuydu bu. Nasıl başka türlü olabilirdi ki zaten? İki ninesi de pusuya yatmış, onu ayrı ayrı sorguya çeker, yırtıcı birer kuş gibi atılıp onu kapmayı beklerken nasıl başka türlü olabilirdi? Nineler birbirleriyle hiç karşılaşmamışlardı. İkisi de Lesje’nın annesiyle babasının düğününe gitmeyi reddetmiş, öfkelerini kendilerini küstüren çocuklarına yöneltceklerine birbirlerine düşman kesilmişlerdi. Lesje’ya gelince, ikisi de onu seviyorlardı, yani Lesje öyle olduğunu düşünüyordu. İkisi de, Lesje ölmüş gibi, onun yasını tutarlardı. Çünkü Lesje’nın gen havuzunun hasara uğradığına inanıyorlardı. Katışıktı Lesje’nın kam, katışık. Her biri, Lesje’nın kromozomlarının yarısını bir yana atmasını, bir mucize sonucu kendim onarmasını istiyordu. Lesje mutfakta krom–plastik karışımı bir sandalyede oturup *Genç İnsanların Sarkıtları, Dikitleri* adlı kitabını okurken, Ukraynalı ninesi arkasında durup onun saçlarını fırçalar, Lesje’nın anlamadığı bir dille kızıyla konuşurdu. Bir

yandan fırçalar, bir yandan da sessizce ağlardı.

“Anne, ne diyor ninem?”

“Saçlarının çok koyu siyah olduğunu söylüyor.”

Ukraynalı ninesi ona sarılmak için üzerine doğru eğilir, Lesje’nın henüz bilmediği bir acıdan dolayı onu avutmaya çalışırdı. Bir kez de ona bir yumurta armağan etmişti. Gümüş çerçeveli aile fotoğraflarıyla birlikte şömine rafının üzerinde duran süslü, dokunulmaz yumurtalardan biriydi bu. Yahudi ninesi yumurtayı bulunca, bir fare öfkesiyle ter ter tepinerek, minik botlarıyla onu paramparça etmişti.

İkisi de yaşlı kadıncağızlardı, annesi öyle diyordu. İkisinin de zorlu yaşamları olmuştu. Elli yaşını aşmış birini değiştirmek olanaksızdı. Lesje parlak renkli yumurta kabuklarını toplayıp avucuna alarak ağlamış, ufak tefek ninesi de yaptığına pişman olarak onu esmer pençeleriyle okşamıştı. Sonra da nereden bulduysa, Lesje’ya başka bir yumurta satın almıştı. Bu yumurta ona paradan daha fazlasına mal olmuştu kuşkusuz.

İki ninesi de sanki kişisel olarak savaşı yaşamış, gaz odalarına atılmış, tecavüze uğramış, süngülerin önü sıra koşmuş, vurulmuş, açlıktan ölmüş, bombalanmış, cesetleri yakılmış gibi konuşurlardı. Bunların hiçbiri doğru değildi. Savaşı gerçekten yaşayan tek kişi Rachel Hala’ydı. Rachel Hala babasının ablasıydı, ondan yirmi yaş büyüktü. Aile oradan ayrıldığında evliydi. Rachel Hala ninesinin şömine rafının üzerinde bir fotoğraftı şimdi. Tombul, tıknaz bir kadın. Görünüşüne bakılırsa, rahat bir evlilik yapmıştı. Resmin açığa vurduğu tek şey buydu: Konfor. Aslında bu konuda bir bilgi yoktu, bunu sonradan korka korka Lesje eklemişti Rachel Hala’nın öyküsüne. Annesiyle babası ondan hiç söz etmezlerdi. Konuşacak ne vardı ki? Kimse ona ne olduğunu bilmiyordu. Lesje kendini zorlamış, ama onu bir türlü gözünde canlandıramamıştı.

Lesje bunların hiçbirini Nate’e söylemiyor. Nate ona Fransızların neden duygusal olduklarını anlatıyor. Lesje’nın umurunda bile değil bu. O bu konulara hiç burnunu sokmak istemiyor.

Nate hindili sandviçini neredeyse bitirdi. Kızarmış patatesleri yemedi. Orada öyle oturmuş, gözlerini Lesje’nın bardağının soluna dikmiş, Üniversite Restoran’ının beyaz ekmeklerinden birini didikliyor. Önü ekmek

kırıntılarıyla dolu. “Her şeye tarihsel koşullar altında bakmalıyız” diyor. Ekmeği didiklemeyi bırakıp bir sigara yakıyor. Lesje’nın cam da sigara çekiyor ama ondan istemek istemiyor. Kendi sigaraları bitti, yeni bir paket almak içinse uygun bir zaman değil. Ama bir dakika sonra Nate ona da sigara tutuyor, hatta Lesje’nın burnuna gözünü dikerek sigarayı yakıyor, bu da Lesje’yı sinirlendiriyor.

Lesje ona sormak istiyor: Neden buradayım? Beni bu üçüncü sınıf restorana ulusun geleceğini saptamak için çağırmadın, değil mi? İşte Nate hesabı istemek için garsona işaret etti bile. Hesabın gelmesini beklerken, ona iki kızı olduğundan söz ediyor. Kızların adlarını, kaç yaşında olduklarını söylüyor; sanki bunu kendi kendine anımsatmak, ya da Lesje’nın doğru anladığından emin olmak ister gibi. “Bir cumartesi onları müzeye getirmek istiyorum” diyor. “Dinozorlara büyük ilgi duyuyorlar. Acaba sen onlara müzeyi gezdirebilir misin?”

Lesje genellikle cumartesileri çalışmaz, ama nasıl hayır diyebilir? Nate’in çocuklarını dinozorlardan yoksun bırakmak olmaz. Lesje kendisine dinozor sözcüğünü yayma, çocukları da bu dine döndürme fırsatı verildiği için memnun olmalıydı ama değil. Dinozorlar bir din değil onun için, yalnızca korunması gereken soyu tükenmiş hayvanlar. Ayrıca, tuhaf bir hayal kırıklığı da duyuyor. Telefonda onca kekelemeden sonra, restorandaki bu buluşmada daha fazla bir şeyler olmalıydı diye düşünüyor. Sonra birden kavrıyor durumu. Elizabeth bu restorana ölse girmez. Nate burayı bunun için seçmiş olsa gerek. Lesje, nazik bir tavırla, “Çocuklarına müzeyi gezdirmek benim için bir zevk” diyor. “Ne isterlerse sorsunlar, seve seve yanıtlarım.” Mantosunu giymeye başlıyor.

Nate yemeğin parasını ödüyor. Lesje yarısını ödemeyi, önerdi ama Nate kabul etmedi. Lesje’ya kalsa bütün yemeğin parasını ödemeyi yeğlerdi. Nate’in öyle meteliksiz bir hali var ki. Daha da önemlisi, bu kızarmış peynirli sandviç ve bir bardak süt karşılığında kendisinden ne beklendiğini, ne istendiğini hâlâ anlayabilmiş değil.

15 Kasım 1976, Pazartesi

NATE

Nate Selby Otel'de oturmuş, fıçı birası içerek televizyon seyrediyor. Girişteki tabelada büyük harflerle GEÇİCİ ve KALICI yazıyor, sanki bu ikisi aynı şeymiş gibi. Burası bir zamanlar yaşlı adamların barıydı, yoksul yaşlı adamlar gelirdi buraya. Nate salt alışkanlık yüzünden içkisini Selby'de içiyor. Martha'nın evi buradan topu topu üç blok ötede. Nate vakit daha erkense ona gitmeden önce, değilse onu gördükten sonra buraya uğramayı alışkanlık edinmişti. Artık yeni bir bar bulmanın zamanı geldi ama daha yapmadı bunu.

Ne var ki yakında yeni bir bar bulmak zorunda kalacak. Selby'de içmeye başladığında orası adsız yüzlerle doluydu, şimdiyse giderek tanıdığı insanlarla dolmaya başladı. Tam anlamıyla dost, arkadaş sayılmaz bunlar. Nate onları sadece hepsi orada içtiği için tanıyor. Şu var ki, Nate barın gedikli müşterisi olalı beri, eski gedikli müşterilerin çoğu yok oldu. Cabbagetown'dan gelen, genellikle sessiz, kasvetli, alışıldık cümleleri geveleyip duran yorgun işçilerdi bunlar. Şimdiyse Cabbagetown'ın arka sokaklarına, ahırdan bozma evlerine el koyanlar, buraya da el atmaya başladılar. Fotoğrafçılar, bir kitap yazdıklarını söyleyen adamlar. Çok konuşuyorlar, aşırı neşeliler, istemediği halde onu masalarında oturmaya çağırıyorlar. Nate'in onların arasında belli bir yeri var, bir tahta oymacısı o, elleriyle çalışan biri, bir sanatçı, bıçaklı adam. Oysa Nate kendi türünden adamların ilki olduğu barları yeğler.

Aradığı bar ağırbaşlı, gösterişsiz, dingin olmalı. Otomatik kumar makineleri, otomatik pikabı, içip içip teneke kutulara kusan on sekiz yaşında sivilceli müşterileri olmamalı. Nate fermuarlı ceket, içinden tişörtünün yakası görünen gömlek giymiş, içkisini yavaş yavaş, kararlı bir biçimde içen adamlarla yarı dolu bir bar istiyor. Kendisi gibi ciddi televizyon izleyicileri. Nate önce memleket haberlerini dinlemeyi sever, sonra spor haberlerini.

Bunu kendi evinde pek yapamıyor. Elizabeth Nate'in eski, taşınabilir siyah beyaz televizyonunu oturma odasından kaldıralı çok oldu. Sözde

televizyon orada yersiz kaçıyormuş. Derken, televizyonu mutfaktan da sürgün etti. “Ben yemek pişirirken onun bağırıp çağırmasına dayanamıyorum” diyordu. “Sen de kararını vermelisin. Televizyon mu seyretmek istiyorsun, yemek yemek mi? Çünkü, televizyon seyretmeye karar verirsen, ben yemeğe dışarıya çıkacağım ve seni televizyonunla baş başa bırakacağım.” Bunların hepsi eski günlerdeydi, Nate zorunlu olarak yemek pişirmeye başlamazdan önce. Nate televizyonu gizlice yatak odasına koymayı denediyse de, bu da sökmemiş ve televizyon orada ancak bir gece kalabilmişti. Oysa bir elinde viski, bir yanında kıvrılmış yatan Elizabeth’le yatağa uzanıp geç saatte oynayan filmleri seyretmeyi öteden beri hayal eder dururdu.

Televizyon en sonunda Janet’in odasında yerini bulmuştu. Çocuklar cumartesi günleri çizgi film seyrediyorlardı. Nate kendi odasına taşınırken televizyonu çocukların elinden almaya gönlü elvermemişti. Şimdi kimi vakit onlarla birlikte televizyon seyrediyor, kimi öğleden sonraları da tek başına onların odasında oturup futbol maçlarını izliyor. Şu var ki, akşam on bir haberleri verilirken çocuklar uyumuş oluyor. Kuşkusuz, Nate haberleri annesinin evinde izleyebilir; annesi bir gün bile kaçırmaz haberleri. Ama oraya gitmek de uzun iş, çünkü oldukça uzak, üstelik annesi evde bira da bulundurmaz. Hoş, zaten bu tür şeyler heyecanlandırmaz annesini. Depremler, kıtlık, açlık haberleri başka elbet. Haberlerde ne zaman kıtlıktan söz edilse, Nate ertesi gün annesinin telefonun başında olduğunu bilir; öksüz bir çocuğu evlat edinmesi ya da yaptığı oyuncaklardan bazılarını bağışlaması için onu sıkıştırır, zorlar. Renkli yünden yer cüceleri, katlanmış kâğıttan kuşlar. Nate annesine, “Noel ağacı süsleri dünyayı kurtaramaz” der. Annesi, “Umarım, çocuklar balıkyağı haplarını her sabah alıyorlardır” diye karşılık verir. Sonra da Elizabeth’te vitamin eksikliği olduğundan kuşkulandığını söyler.

Elizabeth’e gelince, ne türden olursa olsun, haber dinlemeyi sevmez. Gazeteleri bile okumaz. Nate onun kadar dünyada olup bitenlerle ilgisi olmayan birini daha tanımadığını düşünür.

Örneğin bu gece Elizabeth saat yedide yatmaya gitti. Zahmet edip seçim sonuçlarını dinleyecek kadar bile kalmadı orada. Ekranda her şeyin birbirine girdiğini seyreden Nate, onun bu ilgisizliğini, umursamazlığını

anlamıyor. Bu ulusal, hatta belki uluslararası önem taşıyan bir olay ve Elizabeth oralı bile olmadan uyuyor! Özel yorumcular takımı o ya da bu yönde kendilerini zor bela denetliyorlar. Paneldeki Québecliler gülmelerini zor tutuyorlar, aslında nesnel olmaları gerekir ama bilgisayar Québecliler Partisi'nin her yeni zaferini açıkladığında, yüzleri seğiriyor. İngilizlerse neredeyse altlarını ıslatacaklar. René Lévesque duyduklarına inanamıyor, sanki aynı anda biri onu hem öpmüş hem de kasığını tekmelemiş gibi bir hali var.

Kameralar ince dudaklı yorumcularla Québecliler Partisi'nin merkez bürosunda toplanan kalabalık arasında gidip geliyor. Merkezde coşkun bir kutlamadır gidiyor. Sokaklarda dans edenler, sevinçten avaz avaz şarkı söyleyenler. Nate sınırın bu yanında benzeri bir kutlama olup olmadığını anımsamaya çalışıyor, ama aklına gelen tek şey ilk Rusya–Kanada hokey maçları dizisi oluyor. O maçlarda da adamlar birbirlerini kucaklamış, sarhoşlar bağırıp ağlamıştı. Ama bu hokey maçı değil. Nate bozguna uğrayan Liberallerin tedirginliğini ve İngiliz gazetecilerin gergin üst dudaklarını sırıtarak seyrediyor. *Oh olsun, hak ettiler bunu*. Bu, Nate'in ülkedeki bütün yazarlardan, editörlerden kişisel öcü sanki. Baskı devrimlerin babasıdır, diye düşünüyor, hepsi borsa tellalı bunların.

Bok yiyin öyleyse. Orada, o ekrandaki kendisi olsaydı, yaşlı hanımlara, "Başbakanın sözlerinden bir alıntı bu" derdi.

Yine de, öbür içkicilere göz gezdirirken tedirginlik duymaktan kendini alamıyor. Aldığı zevkin kuramsal, olasılıkla da züppece olduğunu biliyor. Oysa burada onunla birlikte içenlerin hiçbiri kuramla ilgili değil. Bu gece kitap yazanların çoğu yok burada. İçkicilerin çoğu fermuarlı ceket giyen türden adamlar. Suratları alabildiğine asık. Sanki büyük bir parti veren ve onları davet etmeyen bitişik komşularını seyrediyorlar. İçlerinden biri, "Pis kurbağalar" diye homurdanıyor. "Bunları çoktan atmalıydık ülkeden."

Başka biri, "Ekonominin sonu olurdu" diyor. "Yatırım fırsatını kim kollayacaktı o zaman?" Arkadaşı, "Hangi ekonomi?" diye atılıyor alaylı alaylı.

Nate için için keyiflendiğini hissediyor. Coşku karnından başlayarak parmaklarına doğru yayılıyor, bardağının çevresinde kenetleniyor. Adeta seksüel bir şey bu. Hiçbiri bilmiyor bunların, alçak heriflerin hiçbiri

bilmiyor. Ayaklarının altındaki yer sarsılıyor da hissetmiyorlar bile. Her şey olabilir!

Derken, ekranda –Paul Sauvé Arena'da– destekleyicilerine teşekkür eden René Lévesque'in maymun suratı yerine Lesje'yı görüyor; onun gözlerini, öğle yemeğinde dumanın içinden kendisine doğru uzanan ince ellerini. Lesje'nın söylediği hiçbir şeyi anımsayamıyor. Bir şey söylemiş miydi, onu bile bilmiyor. Hiçbir şey söylemese, hiçbir zaman hiçbir şey söylemese bile umurunda değil. O yalnızca Lesje'ya bakmak istiyor; ona, ta içine, olasılıkla kahverengi olan o koyu renk gözlerin içine bakmak istiyor. Gözleri tam olarak ne renkti, anımsamıyor. Yalnız, o gözlerin içindeki serin bir ağaç gölgesini andıran gölgeyi anımsayabiliyor. Neden bu kadar uzun süre bekledi sanki? Sinir içinde, spastik bir durumda, konuşamadan ne diye bekledi telefon kulübelerinde? Lesje'yla yediği yemek boyunca da asıl yapması gerekeni yapamadan, ekmekleri ufaladı durdu, boyuna politikadan söz etti. Onu kollarının arasına almalıydı oysa, hemen oracıkta, Üniversite Restoranında. 0 zaman kendilerinden geçecek, kendilerini bambaşka bir yerde bulacaklardı. Nate bunun neresi olduğunu nereden bilebilirdi ki? Çünkü orası daha önce hiç görmediği bir yer olacaktı. Elizabeth'in mavi sabahlığının içindeki ülkeden de, Önceden bilinen, ağır ve nemli Martha gezegeninden de büsbütün başka bir yer. Lesje'yı kollarının arasında tutmak, tuhaf bir bitkiyi kollarının arasına almak gibi bir şey olsa gerekti; yumuşacık, incecik, ansızın açıveren turuncu çiçekli. Çiçekçiler böyle bitkilere *egzotik* derler. Işık da garip olurdu herhalde ve ayaklarının altındaki zeminde oraya buraya atılmış kemikler olurdu. Lesje'nın bu kemikler üzerinde büyük bir gücü olurdu. Lesje, tüllere bürünmüş olarak, onun önünde dururdu. Şifalı bilgeliğin sahibi. Nate onun dizlerine kapanır, erirdi.

Nate bu garip hayali geriye iterek zamanın içine yerleştiriyor: Bir cumartesi günü gittiği *Kadın* adındaki filmin matinesine. O zamanlar aşırı duygun, her gece otuz bir çeken on iki yaşında bir oğlandı. Annesi bu matineler yüzünden boyuna azarlardı onu. "Eminim, senin için kötü bu filmler" derdi. Bütün o kovboylar, silahlar falan. Filmin kahramanı tülbentlere bürünmüş bir kadındı; korkunç, berbat bir oyuncu. Nate ağzında çiğneyip top haline getirdiği kâğıtları fırlatmıştı ona ve oradaki öbür oğlanlarla birlikte onu alaya almıştı. Sonra da haftalarca aklından

çıkaramamıştı kadını. Bütün bunlara karşın, bisikletine atlayıp bir manyak gibi Lesje'nın apartmanına doğru pedal çevirmek istiyor yine de. Örümcek Adam gibi duvardan yürümek, pencereden içeri dalıp onun üstüne çullanmak istiyor. *Bir şey söyleme sakın diyecek ona, Benimle gel*.

Evet, doğru, Lesje adamın biriyle yaşıyor. Nate adamı hayal meyal anımsıyor. Geçen yıl müzedeki Noel toplantısında Lesje'nın dirseğini tutuyordu, önemsenmeye değmez pembe bir leke. Nate adamı hemen aklından çıkarıyor ve yine Lesje'ya dönüyor, eli Lesje'nın sigarasını yakıyor. Elini iki santim daha uzatsa, ona dokunacak. Ama dokunmak için erken daha. Lesje'nın sabah kalktığını, kahvaltı ettiğini, anlaşılmaz şeyler yaptığı işine gittiğini, arada bir hanımlar tuvaletinde gözden kaybolduğunu biliyor ama bu ayrıntıları düşünmek istemiyor. Lesje'nın gerçek yaşamı hakkındaysa hiçbir şey bilmiyor, bilmek de istemiyor. Hayır, fazlasını bilmek istemiyor, daha değil.

20 Kasım 1976, Cumartesi

ELIZABETH

Merdivenden yukarı çıkıp mısır patlatan adamın–önünden geçiyorlar. Adam elma şekeri, balon, kaynana zırıltısı, parlak mavi kırmızı plastikten değirmenler de satıyor. Çevresinden, hâlâ kanat çırpan kurumuş kuşlar gibi sesler çıkıyor. Bir aile. Dışarı çıktıklarında çocuklar için adamdan bir şeyler almalı, çünkü aileler böyle yapar.

Elizabeth onlarla birlikte geleceğini söyledi; Nate haklıydı, bir aile olarak artık birlikte hiçbir şey yapmamaları çocuklar için kötüydü. Ne var ki, çocuklar buna aldanmadılar. Pek sevinmediler bile, yalnız şaşırdılar, biraz da kaygılandılar. Nancy, “Ama babam bizi sokağa çıkarırken sen hiç gelmezsin ki” dedi.

Kubbeli binada, turnikelerde dolanıp duran cumartesi çocuk selini görünce, Elizabeth birden bu zevki göze alamayacağını anlıyor. Burası onun çalıştığı yer. Chris de burada çalışırdı. Hafta içinde Elizabeth burada olmaktan rahatsız olmuyor. Bir kere, burada olmak için iyi bir nedeni var, üstelik aklını meşgul edecek bir alay da kısa not bekliyor onu. Ama şimdi buraya gelmenin âlemi var mı? Neden boş zamanını burada, bu boş salonlarda, metal kabuklar ve sahipleri tarafından çoktan terk edilmiş kemikler arasında dolaşarak geçirsin? Neden zorunlu olduğundan daha çok kalsın burada?

İş saatleri içinde Elizabeth Chris’le konuşmamaya, hatta elindeyse onu görmemeye özen gösterirdi. Kimin bildiği umurunda değildi aslında. Müzede kendine özgü bir sızıntı sistemiyle herkes her şeyden haberdar olurdu zaten. Ama Elizabeth’e belli bir işi yapması, günde bilmem kaç saat orada çalışması için para ödüyorlardı. O da işi ciddiye alıyordu. O saatleri Chris’le geçirmemişti hiç.

İlk kez birlikte olmalarından beri. Üstlerinde hemen bütün giysileriyle yerde, Ghris’in atölyesinde, kürk parçaları; tahtalar arasında, yarı bitmiş bir Afrika yer sincabının yanı başında sevişmişlerdi. Cam gözler henüz yerlerine yerleştirilmemişti ve hayvanın boş göz çukurları onları seyreder gibiydi. Bütün müze hâlâ o gün gibi kokuyor: Koruyucu madde, bıçkı tozu,

Chris’in saçlarının kokusu, dökülmüş saç kokusu. Yakıcı ve yoğun. Yanmış altın. Elizabeth’in etine, kalçasına batan Chris’in soğuk fermuarı, gıcırdayan dişler. Elizabeth, “Bir daha ömrümce bundan daha azma katlanamam” diye düşünmüştü. Sanki bir pazarlık, bir anlaşmaydı bu; belki de öyleydi, her ne kadar Elizabeth öbür taraftaki görünmez pazarlıkçıyı hiçbir zaman göremediyse de.

Çocuklar şimdi armağan dükkânında. Oyuncaklara, Singapur’dan gelme kumaş aslanlara, Meksika’dan gelme kilden bebeklere bakıyorlar. Nate cüzdanını karıştırıyor. Buraya gelmek onun fikriydi, öyleyse o ödesin. Ama Elizabeth onun parasının yetmeyeceğini biliyor, daha evden çıkarlarken biliyordu.

Nate, “Bana bir beşlik borç verir misin?” diyor. “Pazartesi geri veririm.”

Elizabeth elinde hazır tuttuğu parayı ona uzatıyor. Hep bir beşlik ister. Bazen geri de verir. Geri vermediyse, unuttuğundandır. Elizabeth, her şeyin hakkıyla olması gerektiğini düşündüğü günlerde yaptığı gibi, ona anımsatmıyor artık. “Ben içeri girmeyeceğim” diyor. “Dört buçukta merdivenin orada sizi bulurum. Dondurma ya da başka bir şey yedirmek için kızları Murray’a götürürüz.”

Nate rahatlamış görünüyor. “Tamam” diyor.

“Çocuklara söyle, keyiflerine baksınlar.”

Elizabeth güneye, parka doğru yürüyor. Niyeti yolun karşı yanına geçip ağaçların altında dolaşmak, belki banklardan birine oturup düşmüş yaprakların kokusunu solumak. Kardan önce koklayabileceği son yaprak kokusu bu. Kaldırımda durup karşıya geçmek için fırsat kolluyor. Anıtın üzerinde birkaç solmuş çelenk var. GÜNEY AFRİKA yazıyor.

Elizabeth dönüyor, müzeye doğru yürüyor. Planetariuum’a gidip vakit öldürecek. Her ne kadar afişlerin, sergilerin hazırlamşına yardımı dokunduysa da, oraya hiç gitmedi. Hafta içinde çalışıyor, akşamlarıysa böyle yerlere gitmiyor, kendisine ayırdığı vakti oralarda harcamak istemiyor. Ama bugün hiç gitmediği bir yere gitmek istiyor canı.

Lobinin kıvrık duvarında bir yazıt var:

GÖKLER SONSUZ GÜZELLİKLERİNİ GÖZLERİNİN ÖNÜNE SERMEK İÇİN SENİ ÇAĞIRIYOR VE ÇEVRENDE DÖNÜYOR. ÖYLEYKEN SENİN GÖZÜN HÂLÂ YERE BAKIYOR.

–DANTE

Ve bunun hemen altında da: DANIŞMA. ÖNCEDEN BİLET SATIŞLARI.

Elizabeth sonsuz güzelliklerin bile parayla satın alınabilmesini güven verici buluyor. Gösteri saat üçte. Elizabeth, giriş kartını gösterip para ödemeden içeri girebileceğini bildiği halde, bilet almak için gişeye gidiyor.

Gişedeki kız, “Kozmik Felaketlerde mi Lazeryum’a mı?” diye soruyor.

Elizabeth, “Efendim?” diyor. Sonra, gösterinin adının “Kozmik Felaketler” olduğunu anlıyor. *Lazeryum* ise onda bir cüzamlılar kolonisinden başka hiçbir şey çağrıştırmıyor.

Kız, “Lazeryum dört on beşte” diyor.

Elizabeth, “Öyleyse Kozmik Felaketler” diyor. Lazeryum dedikleri her neyse, çok geç başlıyor.

Lobide kitapçı dükkânının vitrinindeki kitapların kapaklarına bakıyor: *Yıldızlar Herkesindir. Evren. Kara Delikler.*

Elizabeth hiçbir zaman yıldızlara pek yakın hissetmemiştir kendini.

Oditoryum kubbeli bir yapı. İnsan burada kendisini bir memenin içinde gibi hissediyor. Elizabeth kubbenin gökyüzünü simgelemesi gerektiğini biliyor. Öyleyken, kendini boğulacak gibi hissediyor. Pelüş koltukta arkasına yaslanıyor, gözlerini tavana dikiyor. Tavan boş ama hafif bir ışıkla aydınlatılmış. Çevredeki çocuklar kıpır kıpır, cıvıldaşıp duruyorlar. Derken ışıklar sönüyor, çocuklar sus pus oluyor.

Gün batımı. Toronto’nun silueti bütün ufku kaplıyor. İşte şimdi Park Plazza yanı başındaki dev Hyatt Regency binasıyla kıyaslanıyor. Doğuya doğru BRITANNICA, Sutton Place, Meteoroloji binası, CN Kulesi. Bu

yeryüzünün görünümü.

Bir ses onlara Toronto'nun siluetini gördüklerini söylüyor. Planetarium'un tepesinde durup baksalardı, Toronto işte böyle görünecekti. Elizabeth'in yanında oturan oğlan, "Hey, pek de temizmiş!" diyor, Oğlan balonlu çiklet ışıyor. Elizabeth onu yanında hissediyor; ılık, güven tazeleyici bir varlık. Lastik tenis pabuçları.

Ufkun batısındaki ışık soluyor, yıldızlar parıldamaya başlıyor. Ses takımyıldızların adlarını sayıyor: Büyük Ayı, Küçük Ayı, Koltuk Takımyıldızı, Orion, Ülker. Ses eski insanların ölünce yıldız ya da takımyıldız olacaklarına inandıklarını söylüyor. Bu pek şiirsel bir düşünce ama gerçek değil, kuşkusuz. Yıldızlar gerçekte eski insanların hayal ettiğinden çok daha harikulade ve şaşırtıcı. Onlar alev alev yanan gaz topları. Ses bu kez bir rakamlar ve uzaklıklar rapsodisine girişiyor. Rapsodi boyunca Elizabeth kulaklarını tıkıyor söylenenlere.

Kuzey Yıldızı: Küçük, beyaz bir ok Kuzey Yıldızı'nı gösteriyor. Ses hızlanıyor, yıldızlar Kutup çevresinde dönüyor. Bunu görebilmek için, insanın açık kalsın diye gözlerine tutkal sürüp gecelerce beklemesi gerekir. Eski insanlar yıldızların gerçekten o yönde devindiğini sanırlardı. »Ama dönen onlar değil elbet, dünya.

Ses eski insanların daha başka inançları da vardı diyor. Derken tekinsiz bir müzik duyuluyor. Bugünün gösterisi olağanüstü yıldız olayları, diyor ses. Yıldızlar zaman içinde geriye, 1066 yılma doğru dönüyor. Eski insanlar kuyruklu yıldızların kargaşalık, savaş, salgın hastalık, veba, büyük bir kahramanın doğuşu, bir tahtın yıkılışı ya da dünyanın sonu anlamına geldiğine inanırlardı. Ses bir kahkaha koyuveriyor. Herkes çok daha bilgili neyse ki şimdi.

Gökyüzünde Halley Kuyrukluyıldızı görünüyor, önce solgun, sonra giderek parlaklaşıyor, kuyruğu bulut gibi ardında süzülüyor. Ses bu kuyruğun bileşimi hakkında bilgi veriyor.

Halley Kuyrukluyıldızı önce sönükleşiyor, sonra yok oluyor. Ses, yine geri gelecek diyor, 1985 yılında.

Derken yıldızlar önce birer ikişer, sonra gitgide çoğalarak düşmeye başlıyor. Ses açıklıyor: Bunlar gerçekte yıldız, değil, göktaşı. Göktaşları

sağanaklar halinde yağar. Bunlar olasılıkla patlamış yıldızların kalıntılarıdır. Yıldızlar düşedursun, birtakım slaytlar –kalabalıklar, Ölüm Dansları, yanan binalar– görünüyor kubbede ve ses Shakespeare'den birkaç dize okuyor. Sonra Kuzey Işıkları beliriyor ve ses bunların nedenini tartışmaya girişiyor. Bazı kimseler bunların sesini duyduklarını ileri sürüyorlarmış; yüksek, hışırtı gibi bir sesleri varmış, ama kimse bu sesi banda alamamış. Elizabeth kulağına yakın bir yerden ince bir fısıltı duyuyor.

Üşüyor. Oysa biliyor, salon sıcak. Çocukların, paltoların, patlamış mısır yağının kokusunu alabiliyor. Kuzey Işıkları üşütüyor onu. Kalkıp oditoryumdan çıkmak istiyor. Kapıyı bulmak için çevresine bakınıyor ama göremiyor. Karanlıkta el yordamıyla yolunu bulmaksa hoşuna gitmiyor.

Şimdi ses olağanüstü bir şey açıklamak üzere. Oradakilerin hepsi Beytlehem Yıldızı'ndan söz edildiğini duymuşlardır, değil mi? Evet. Eh işte, belki gerçekten de bir Beytlehem Yıldızı vardı. Yukarıda yıldızlar yüzyıllarca geriye doğru dönüyorlar, iki bin yıl öncesine. İşte, gördünüz mü?

Çocuklar, "Ah!" diye soluyorlar. Bir yıldız, ışığı gökyüzünün yarısını kaplayana dek büyüyor, büyüyor, gittikçe parlaklaşıyor. Sonra, diminuendo. Donanma fişeği gibi yok olup gidiyor.

Ses, "Bu gördüğünüz bir süpernovaydı" diyor. "Ölmekte olan bir yıldız yani." Bir yıldız ömrünün sonuna geldi mi patlayabilir ve kalan bütün enerjisini bir tek müthiş patlamayla yakıp tüketebilir. Bir gün bizim güneşimiz de aynı şeyi yapacak. Ama milyarlarca yıl sonra.

Sonra, geri kalan madde –kendi yerçekimi alanını dengeleyecek enerjiden yoksun olan madde– içten içe çökerek nötron bir yıldız oluşturur. Ya da kara bir delik. Ses ve değnek gökyüzünde bir yeri gösteriyor. Gösterdikleri yerde hiçbir şey yok. Kimse kara deliği göremez, diyor ses. Kara deliklerin var olduğu ancak çevrelerindeki nesnelere etkilerinden anlaşılır. Örneğin hiçbir ışık bunların içinden geçemez. Kara delikleri henüz hiç kimse tam anlamıyla bilmiyor, yalnız hiçbir ışığın geçemeyeceği kadar yoğun oldukları sanılıyor. Kara delikler enerjiyi dışarıya vereceklerine, içlerine emerler. Kara bir deliğe düşseniz, sonsuza kadar yok olursunuz; seyreden biri ise sizi kara deliğin ufkunda sonsuza dek donmuş gibi görür.

Karanlık bölüm giderek yayılıyor, yusyuvarlak oluyor, hiç ışık yok, kubbenin merkezini tamamen dolduruyor. Gümüşi giysili bir adam karanlığa doğru düşüyor, ona varıyor ve duruyor.

Adam kanatlarını germiş bir kartal gibi karanlığın önünde duruyor. Bu arada ses adamın gerçekte yok olduğunu açıklıyor. Adamı görmemiz optik bir yanılgı. Ses, bu gerçek bir kozmik felaket olurdu diyor. Ya dünyamız da, bilmeksizin, kara bir deliğe yaklaşmaktaysa? Gümüş adam yok oluyor, yıldızlar yine göz kırpmaya başlıyor. Bu arada ses de böyle bir şeyin pek olası olmadığını söylüyor.

Elizabeth ürpererek kubbedeki gökyüzüne bakıyor. Bu gerçekte gökyüzü değil, düğmelerle çalıştırılan, slaytlar, ışıklar gösteren bir makine. İnsanlar öldükleri vakit, ne türden olursa olsun, yıldız haline gelmezler. Kuyrukluyıldızlar gerçekte salgın hastalıklara neden olmazlar. Gerçekte gökyüzünde hiç kimse yok, yuvarlak bir karanlık küre yok, kara güneş yok, donmuş gümüş adam yok.

20 Kasım 1976, Cumartesi

LESJE

Lesje kendini berbat hissediyor; sanki dirseklerindeki, dizlerindeki kemikler iç içe geçmemiş de iple birbirlerine bağlanmış. Hiç kuşku yok, dişleri her zamankinden daha büyük, göğsü her zamankinden daha düz. Omuzlarını geri çekiyor. Nate'in çocukları tam anlamıyla soğuk sayılmaz, ama bir kendini çekme, kısık gözlü bir paha biçme var sanki onlarda. Yeni öğretmen. Hadi bakalım, kanıtla bize burada olmamız gerektiğini. Dikkatimize değer olduğunu kanıtla bakalım. Hem sen kimsin, bizi nereye sürüklemek istiyorsun? Nate onları müzede gezdirmesini rica ettiğinde, kızların dinozorlara büyük ilgi duyduklarını söylemişti. Ama Lesje inanmıyor şimdi buna.

Üçü birden cam kafesin içindeki paleontoloji bilgini heykeline bakıyorlar. Adam taklit kayaların arasında diz çökmüş. Başında bir şapka var, teni tebeşir gibi bembeyaz. Birinci Dünya Savaşı'nda bilmem kaç düşman uçağı düşüren pilotlarınki gibi temiz, biçimli bir yüzü, biçimli kesilmiş saçları var. Sessiz Sam takma adı pek yaraşırdı ona. Profesör Morgan'a hiç benzemiyor. Profesör Morgan Lesje'nın baş cilacı ve yaltakçı olarak katılma ayrıcalığını bulduğu tek kazıdaki yarı–sakallı, darmadağınık saçlı kazı başkanıydı. Pipo tabakasını sağ cebine koyar, tüttürdüğü pipoları ise sol cebine boşaltırdı. Bu yüzden kim bilir kaç kez ceketi tutuşmuş, acele söndürmek zorunda kalmışlardı. *Boş laf. Herif ne dediğini bilmiyor.* *Profesör, Lesje'yı çok komik buluyordu. Demek bir paleontoloji bilgini olmak istiyorsun ha? Önce yemek pişirmeyi öğren, daha iyi. İçtiğim en kötü kahve bu.* Lesje yerine siniyor, yaltaklanıyordu. Profesörün ne düşündüğü onun için önemliydi, ona saygı duyuyordu. Adamın ne kadar makalesini bulduysa okumuştu. Kanada düzlüklerinde yaşamış etobur dinozorlar üzerindeki kitabını da okumuştu. Daha iyi pişirilmiş kahvelerle, çaylarla, viskiyle onu yatıştırmaya çabalamış, bir havayolu hostesi gibi ona hizmet etmiş, onu memnun edecek yollar bulmak için elinden geleni yapmıştı. Sonunda böyle bir yol olmadığını anlamıştı. Bereket versin, şimdiki patronu Dr. Van Vleet, Profesör Morgan'dan daha yaşlı olmasına karşın, böyle biri değil. Şu var ki, Lesje onu herhangi bir kazı yerinde düşünemiyor bile. Dr.

Van Vleet dişlerin sınıflandırılması konusunda uzmandır.

Cam kafesteki adamsa bir modelden başka bir şey değil. Elinde bir fosil tutuyor. Galiba bilimsel bir keşfin coşkulu sevincini yaşıyor ama yüzünden hiç belli değil bu.

Nancy, “Ne yapıyor?” diye soruyor. Lesje onun adamın ne yaptığını aslında merak etmediğini düşünüyor. Ama oyunun bir parçası bu. Çocuklar terbiyeli sorular sormalılar, Lesje de onları yanıtlamaya çalışmalı.

Lesje, “Bir kemiği alçıyla kaplıyor” diyor. “Bunu büyük bir dikkatle yapması gerek. Çünkü gerçek bir kemik değil bu, bir fosil. Kemiğin daha yumuşak bölümleri çürüyüp yok olmuş, içi minerallerle dolmuş. Bu yüzden de bir tür taş haline gelmiş. Çok kolay kırılır.”

Janet, “Biliyorum” diye atılıyor. “Babam söylemişti bize.”

Nancy, “Sizin işiniz bu mu?” diye soruyor.

Lesje, “Evet, yani işimin bir bölümü bu” diyor.

Nancy, “Tuhaf bir iş” diyor.

Lesje, “Başka işler de yapıyorum elbet” diyor. Dokuz yaşında bir çocuğa karşı neden kendisini savunmaya çalıştığına şaşıyor. Yoksa sekiz yaşında mıydı? “Doğrusunu istersen, kazılara pek katıldım diyemem. Ama kemiklerin korunmasıyla ilgili birçok çalışmam oldu. Bazı fosillerin hemen korunma altına alınması gerekir, yoksa parçalanıp dağılıverirler. Onları Gelva ile, yani bir tür reçineyle kaplarız.”

Kızlar kazık gibi duran paleontoloji bilginine bakıyorlar. Lesje adamın sabit gözlerine, solgun benzine baktıkça, onun canlıdan çok bir cesede benzediğini düşünüyor. Janet’in yüzü kasılmış. Nancy ise meraklı ama aslında ilgisiz. Lesje bu işi neden yaptığını, işini neden sevdiğini onlara nasıl anlatabilir ki? Albertosaurus parçalarını buldukları günü anımsıyor; bir but, bir omur bulmuşlardı. Profesör Morgan, “Bu da nesi?” demişti. Hayal kırıklığına uğramıştı, çünkü buldukları çok iyi bilinen bir canlı türüydü. Lesje’nın içindense, hayvan kalıntısına, “Diril, yaşama dön!” diye haykırmak, bir Eski Ahit peygamberi gibi, Tanrı gibi, kollarını iki yana açarak yıldırımlar yağdırmak gelmişti. Ve o garip et yeniden büyüyecek, kemiklerin üzerini kaplayacaktı ve çorak topraklar nemlenecek, çiçek

açmaya başlayacaktı.

Ama bu olacak şey değil. Onun için, en iyisi, daha önce belirtildiği gibi plastik bitkilerle donatılmış olan bu göstermeliklere razı olmak. Bu plastik bitkilerin arasındaki kemikler, yaratıkların gerçekte nasıl yürüdükleri, dev kafalarını, mağara gibi göz çukurlarını atalarının lütfuyla hâlâ yaşamakta olanların uzanmış boyunlarının çok yukarısına nasıl kaldırdıkları üzerindeki öfkeli tartışmalardan sonra defalarca birbirine eklenip bozulmuş, sonra yeniden düzenlenmişti.

Çocuklar Tebeşir Çağı alacakaranlığında düğmelere basıyor, müzenin otomatik tekdüze sesleri konuşurken birbiri ardınca gösterilen renkli slaytları seyrediyorlar. Lesje kendisine gerek olmadığını biliyor. Nate bilinçsiz, aylak aylak onun yanı sıra yürüyor. Lesje onu tutup sarsmak istiyor. Bütün bunların anlamı ne? Bu anlamsız gezinti için boş zamanımı harcadım. Burada .senin kızlarını gezdireceğime çarşıya çıkabilir, okuyabilir, sevişebilirdim! Yoksa, yokluyorlar mı beni? Bir sınav mı bu? Başaramadım mı? Eğer Nate bana asılmak istiyorsa, neden açıkça yapmıyor bunu? Elbet şimdi, burada değil, çocukların önünde değil. Hoş, çocuklar fark bile etmezler ya.

Ama sorun bu değil gibi görünüyor.

20 Kasım 1976, Cumartesi

NATE

Üçü de Nate'in önünde. Mağara gibi karanlığın içinde belli belirsiz görünüyorlar. Kocaman, korkunç canavarlar, iskeletimsi sürüngenler aç gözlü bir korku tünelindeki gibi gözdağı verici pozlarda. Nate kendi kemiklerinin aşındığını, eridiğini hissediyor, kemik boşluklarının içi sanki taşla doluyor. Kapana kısılmış gibi. İçinden haykırmak geliyor. Koş Nancy, koş Janet, yoksa zaman sizi de içine alacak; kıskıvrak yakalanacak, donacaksınız siz de! Bu arada, babasının kendisini görmediğinden emin olan Nancy, serinkanlılıkla burnunu karıştırıyor.

Lesje'nın silueti çocukların üzerine doğru eğiliyor. Uzamış olarak: Kemiklerin Madonnası. "Soyu tükenmiş demek, bu hayvanlar artık yaşamıyor, yok olmuşlar demek" diyor. Nate, inşallah kızlarımı bilgisiz ve aptal bulmamıştır, diye düşünüyor. "Soyu tükenmiş"in ne demek olduğunu onlara defalarca açıkladığını anımsıyor. Üstelik bu galeriye de ilk gelişleri değil, kim bilir kaç kez geldiler buraya; her ne kadar Nancy Mısır mumyalarını, Janet'se silahları, zırhları, lordlarla ladyleri yeğliyorsa da. Nate'e yardımcı olmak için Lesje'ya numara mı yapıyorlar? İlgilenmiş gibi sorular soruyorlar. Daha şimdiden bu denli anlayışlı, bu denli sinsiler mi? Nate'in hali bu denli belli mi?

Janet, "Neden olmasın" diyor. "Peki, niçin hepsinin birden soyu tükenmiş?"

Lesje, "Kimse ne olup bittiğini tam olarak bilmiyor" diye , karşılık veriyor. "Zamanla dünya değişti. Yeni koşullar onlara uygun değildi." Susuyor. "İçinde yavru dinozorlar bulunan birkaç yumurta bulduk. Dinozorların yok olmasına yakın, yumurtalar çatlayıp içinden yavrular bile çıkmamış."

Nancy, Janet'e, "Hava birden çok soğumuş, aptal!" diyor. "Büz Çağı başlamış."

Lesje, "Şey, pek de öyle değil" diye başlıyor ama, hemen susuyor. ,

Nate'e doğru dönüyor, duraksıyor, bekliyor.

Nancy koşup babasının kolunu çekiştiriyor. Nate eğiliyor. Nancy, “Artık mumyaları görmek istiyorum” diye fısıldıyor. Janet –babasının çabuk midesi bulanan kızı– karşı çıkacak buna, sonra bir uzlaşma sağlanacak, zaman akıp gidecek. Çok geçmeden herkes bir gün daha yaşlanacak.

Nate onları nasıl bırakıp gidebilir? O önceden ayarlanmış cumartesi gezintilerine nasıl katlanabilir? Onları haftada yalnız bir kez görmek: İşte bedeli bu olacak. Yürek çarpıntısı. E, nasılsınız bakalım, kızlar? Çok iyi, baba. Yatma zamanı anlatılan masallar yok artık, koridorda amaçsız kovalamacalar, bodrum kapısında sesler yok. Haksızlık bu. Ama böyle olacak, ya da başka tür bir haksızlık olacak. Bozulmamış, el sürülmemiş Lesje bir yatak odası kapısının önünde gözyaşı dökecek. Üzerindeki parlak boya tabakaları soyulacak, ince, kıvrık cam parçaları dökülecek. Kırılmış bir süs eşyası olacak. Nate’e gelince, ölüm saçan ellerinde kıymıklar, Selby Otel’in barında oturup erdemli yaşamı düşünecek. Şimdikinden daha mı iyi olacak sanki? Öbür içkicilerle birlikte hokey maçlarını seyredecek; onların kaba, gürültülü alkışlarını, haykırışlarını yankılayacak. Erdemli yaşam. Nate’e bunun istenecek tek şey, varılacak tek amaç olduğunu öğretmişlerdi. Artık bunun olabileceğine inanmadığına göre, neden hâlâ erdemli bir yaşam sürmeye çabalıyor ki?

Okuldan eve topallaya topallaya dönerdi, her yeri mosmor, yara bere içinde. Çünkü annesi ona dövüşmeyi yasak etmişti. *Önce onlar bana vursa bile mi?* Önce onlar sana vursa bile. Ama Nate annesini razı edecek başka yollar arayıp bulmuştu: *Kendilerinden küçük bir oğlanı dövüyorlardı*. Yeterince iyi değil. *Bire karşı üç kişiydiler*. Hâlâ yeterince iyi değil.

Ona çıfıt dediler. Hah, işte şimdi oldu. Annesinin gözleri alev alev. Hoşgörü adına vur, öldür! Benim ışık saçan oğlum. Daha altı yaşında ikiyüzlülüğü öğrenen ve boyu işkencecilerinden beş santim daha uzun olan Nate, yabanıl bir sevinçle dövüşür, utkulu kara gözlerinin hesabını vermek için yeni yeni haksızlıklar icat ederdi.

Nate bu durumda ya da herhangi bir durumda hiçbir şey yapmamak için bütün nedenleri aklından defalarca geçirebilir. Yine de öz geçmişini yeterince bildiğinden, sorumsuzca davranacağından korkuyor; vicdani nedenlere karşın ve daha korkuncu, vicdani nedenlerden ötürü. Bencilliği yüzünden. Elizabeth yüzünden değil. Elizabeth onun ne yaptığını

umursamadığını ileri sürüyor, çocuklar iyi korunduğu sürece kendi deyişiyle Nate'in hanım arkadaşlarının kim oldukları da umurunda değilmiş. Kendi çocukları demek istiyor. Nate Elizabeth'in o çocukları partogenez, yani kendiliğinden üreme yoluyla doğurduğuna inandığından emin, Bornozlu geceyi, sonra öbür geceyi ve daha birçok geceyi unutmak işine geliyor anlaşılan. Tembellik ve alışkanlık. Nate'e gelince, çocuklarının tam gelişmiş olarak kendi alnından fırlamış olduklarına inanmayı yeğlerdi. Keşke öyle olsaydı, o zaman yalnız onun olurlardı.

Nate boşanırlarsa çocukları kimin alacağını elbet biliyor. Ama boşanmaktan hiç söz etmediler şimdiye dek. En kötü günlerde bile Elizabeth ona evden çıkıp gitmesini söylemedi, Nate de hiçbir zaman onu evden çıkıp gitmekle tehdit etmedi. Ama bu konu her konuşmada aralarında asılı duruyor sanki. Gizli bir silah bu, son çare, ağza alınmayan tek şey. Nate boşanmayı her ikisinin de sürekli düşündüğünden kuşkulanıyor. Düşünüyorlar, sonra yine akıllarından çıkarıyorlar.

İyisi mi artık durmalı. Lesje'yı Omurgalıların Evrimi Galerisinin hah döşeli zemininden koparıp kendisiyle birlikte Memeliler ve Böcekler bölümünün merdivenlerine sürüklemek istemiyor. Ona teşekkür edip elini sıkacak. Hiç değilse bir kez ona dokunacak, onun o ince uzun parmaklarının avucunda serinlediğini duyacak. Sonra mumyaları ziyaret edecek, sonra da sıra savaş giysilerine, zırhlara gelecek. Dışarıya çıkınca kendisini patlamış mısırla, sigarayla avutacak; o anda gerçekten ihtiyacı olan bir duble viskinin yerini tutacak bunlar. Müzenin taş merdivenlerinde, kapının sağındaki YILLAR BOYU İNSAN ELİNDEN ÇIKMA YAPITLAR yazılı madeni levhaya dayanıp bekleyecekler. Elizabeth hangi cehennemde dolaştıysa, oradan dönüp cisimleşene kadar bekleyecekler; Elizaheth'in tıknaz bedeni kararlaştırılan saatte onlarla buluşmak için siyah mantosunun içinde düzgün adımlarla merdivenden yukarı çıkana kadar.

29 Kasım 1976, Pazartesi

ELIZABETH

Elizabeth banyo küvetinin içinde uzanmış. Bir zamanlar zevk için banyo yapardı, şimdiyse niçin yemek yiyorsa, aynı nedenle banyo yapıyor. Bir otomobilin bakımıyla uğraşır gibi, bedeninin bakımıyla uğraşıyor. Onu iyi durumda ve temiz tutuyor, devingen kısımlarına özen gösteriyor. Belki bir gün bedenini yeniden kullanabilecek hale gelir, belki yine o bedenin içinde yaşayabilir. Ona iyi bakmalı ki, o gün geldiğinde hazır olsun. Zevk için. Aşırı yemek yiyor, bunu biliyor, ama az yiyeceğine çok yesin daha iyi. Az yemek tehlikelidir. Aslında artık hiç acıkmadığı için, bu konudaki yargılama yeteneğini yitirdi. Aşırı derecede çok yıkanması da bundan olsa gerek.

Suyun beden ısısından daha soğuk olmasına dikkat ediyor, çünkü küvetin içinde uyuyup kalmaktan korkuyor. İnsan bir karış suda bile boğulabilir. Banyo suyunun sıcaklığı beden ısısıyla aynı olursa kalbiniz durabilirmiş, öyle diyorlar. Ama kalpte bir bozukluk varsa elbet. Bildiği kadarıyla, onun kalbinde hiçbir bozukluk yok.

Ofisten eve iş getirdi. Son zamanlarda bir sürü iş getiriyor eve. Çünkü müzedeyken kendisini bir türlü işe veremiyor. Hoş, evde de veremiyor ya. Ama hiç değilse evde onu duvara gözlerini dikmiş boş boş bakarken yakalayacak kimse yok. Daktiloyla yazılacak şeylerin çoğunu çoktandır kendisi yazıyor. Hem de enikonu hızlı yazıyor, neden olmasın, yıllarca daktilo yazmaktan başka hiçbir şey yapmadı ki. Hem sonra, işini başkasına bırakmayı da sevmez. Bugünkü durumuna yükselmesini telefonda terbiyeli konuşmasına ve kendisinden üstün durumda olanların işinin ayrıntılarını o üstün durumdaki kişilerden biraz daha iyi bilmesine borçlu. Dolayısıyla sekreterlere karşı doğal bir güvensizlik besliyor. Ne var ki, şu son günlerde kâğıtlar üst üste birikip yığılıyor. Fazla vakit geçirmeden her şeyi kendi denetimi altına almalı.

Elizabeth dikkatini kuru eliyle önünde tuttuğu kitapta toplamaya çalışarak kaşlarını çatıyor.

> Ancak, bizler için bu değişiklikleri kavramak zordur. Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan milyonlarca insan gibi, Eski Çin'de yaşayan, ufacık tarlalarında çalışıp didinen, aldıkları ürünün hemen tamamını feodal toprak sahiplerine veren, sel felaketlerinin, taşkınların, kıtlıkların insafına kalmış insanların yerine kendimizi koymamız zordur. Ama çok uzun süren bir savaştan sonra derebeylerini kovmayı başardılar.

Elizabeth gözlerini yumuyor. Bir katalog bu, bir seyahat gösterisi. Köylü tabloları. Gösteri şimdi İngiltere'de, isterlerse birkaç yıl içinde onlar da buna sahip olabilirler. Elizabeth'in kataloğu inceleyip tepki vermesi gerek. Bir rapor yazıp ne düşündüğünü bildirmesi, bu gösterinin Kanada halkı için ilginç olup olmadığını, değip değmeyeceğini belirtmesi gerek.

Ama yapamıyor, ilgi duyamıyor. Kanada halkı umurunda değil şimdi, hele İngiltere'deki bir koltuk Marksist'inin yazdığı bu katalog hiç umurunda değil. O gözle bakılırsa, Elizabeth kendisi de bir derebeyi, bir toprak sahibi. Kendi kiracılarını düşünüyor; onların o soluk benizlerini, her zaman biraz fazla düzgünce, biraz fazla iyi giydirilmiş olan o anormal derecede uslu çocuklarını. Yabancı oldukları kesin ama Elizabeth nereli olduklarını bilmiyor. Sormak da ayıp olur. Doğu Avrupa'da bir yerden geldiklerini, daha doğrusu kaçtıklarını sanıyor. İnsana hiç yük olmuyorlar, kirayı da sinirli sinirli, hep bir gün öncesinden ödüyorlar. Yoksa Elizabeth'i sahip olduğu topraklardan kovmaya mı uğraşıyorlar? Bunu gösteren bir şey yok ortada. Bunlar Elizabeth'in o kadar yabancısı olduğu bir yerin resimleri ki, aydan bile gelmiş olabilirler.

Elizabeth giriş bölümünü atlıyor, yine resimlere dönüyor. *Yeni Köy, Yeni Ruh. İlerlemeye Devam. Domuz Ağılımızın Yeni Görünüşü*. Bunlar kaba propaganda. Resimler de çok çirkin üstelik. Çiğ, parlak renkleriyle, pek net biçimde çizilmiş gülümseyen kişileriyle Pazar okulunda bedava dağıtılan dinsel resimlere benziyorlar. Çocukken nasıl da nefret ederdi bunlardan. *İsa beni seviyor*. Elizabeth bir an bile inanmamıştı buna. İsa Tanrı'ydı ve Tanrı onu değil, Muriel Teyze'yi seviyordu. Muriel Teyze bundan kesinkes emindi. Elizabeth Tanrı'nın aynı anda hem kendisini, hem de Muriel Teyze'yi sevebileceğine inanmıyordu.

Muriel Teyze'nin evine taşmana kadar hiç kiliseye gitmemişlerdi. Muriel Teyze bunu biliyordu herhalde. Elizabeth Kutsal Kitap'tan dizeler ezberlemiş, hatta bu sayede bir ödül de almıştı. Caroline ise kendisini maskara etmişti. Paskalya yortusuydu. Başlarına yeni mavi şapkalarını giymişlerdi. Şapkasının lastiği Elizabeth'in çenesinin altını acıtıyordu. Sırtlarında şapkalarına uygun mantolar vardı. Birinin beden ölçüsü sekiz, birininki ondu ama mantoların modeli tıpatıp aynıydı. Muriel Teyze onları ikiz gibi giydirmeye bayılırdı. Vaiz kürsüsü nergislerle doluydu ama papaz Yeniden Diriliş'ten değil, Kıyamet'ten söz etmeyi yeğliyordu: *Ve güneş çul gibi kapkara kesildi, ay kan gibi oldu, gökyüzünün yıldızları yeryüzüne düştü ve gökler yarılıp ikiye ayrıldı.*

Elizabeth'in elinde İsa Mesih'i kayadan gömütünden çıkarken gösteren bir resim var. Mesih'in yüzü yarı saydam. İki mavi kadın önünde diz çökmüşler. Elizabeth resmi katlıyor, sonra yeniden açıyor. Mesih'in başını arkaya doğru katlıyor, sonra kağıdın tepesini çekiyor. Mesih, kutu açılınca içinden fırlayan yaylı bir kukla gibi, birden hopluyor. Kilise parfüm kokuyor, hem de çok keskin. Bejlere bürünmüş, dimdik oturan Muriel Teyze'den dalga dalga pudra kokusu geliyor. Elizabeth mantosunu çıkarmak istiyor. O sırada Caroline ayağa fırlıyor ve *Bak, bak!* diye bağırıyor. Vitraylı pencereyi gösteriyor, en ortadakini. Vitrayda morlara bürünmüş Mesih bir evin kapısını çalıyor. Caroline çömeliyor, sonra öndeki sıraya tırmanmaya çabalıyor ve Mrs. Symon'ın şapkasını başından düşürüyor. Elizabeth kıpırdamadan oturuyor ama Muriel Teyze atılıp Caroline'ın mantosunun ucunu yakalıyor, çekiyor. Papaz üzüm salkımlarıyla süslü kürsüsünün üzerinden kaşlarını çatıyor. Caroline avazı çıktığı kadar bağırmaya başlıyor. Muriel Teyze kolunu tutuyor, ama Caroline onun elinden kurtuluyor ve diz hattını yarıp geçerek koşmaya başlıyor. Hemen orada, o anda anlamalıydılar bir şeyin bozuk gittiğini. Caroline sonradan, "Morlar üstüme üstüme geldi sanki" diye açıklıyorsa da, Muriel Teyze herkese onun midesini bozduğunu söylüyor. Çabuk heyecanlanıyor, diyorlar, küçük kızların çoğu böyledir. Onu büyük ayine hiç getirmemek daha doğru olurdu.

Muriel Teyze sonunda olanların papazın kabahati olduğuna karar veriyor ve ondan kurtulmak için kızları alıp kiliseden çıkıyor. Böyle şeyler dinlemek zorunda değiller. Yıllar sonra aynı papaz bir kızdan şeytan

çıkarmaya çalıştığı için gazetelere geçmişti. Aslında kızcağızın beyninde bir ur vardı ve bu yüzden ölmüştü. Muriel Teyze, gazeteyi okuyunca, “Gördünüz mü işte?” demişti. “Adam zırdeli.”

Caroline’a gelince, yedi yıl sonra o çığlık son biçimini almış, kızcağız kilisede söylemeye çalıştığı şeyi, yani bunun başka bir şey olduğunu korkunç biçimde açığa vurmuştu. Bu bir ilahi takdirdi ya da irade eksikliğiydi. Hangisi olduğu, Muriel Teyze’nin o günkü duygularına göre değişiyordu.

Hastanede, daha sonra da kaldırıldığı tımarhanede Caroline hiç konuşmamış, hatta hiç kımıldamamıştı. Kendi kendine yemek yemiyordu ve bir bebek gibi altına bez bağlanması gerekiyordu. Dizlerini büküp göğsüne çekerek bir yanına doğru yatıyordu. Gözleri yumulu, elleri yumruk gibiydi. Elizabeth yanında oturuyor, onun o hastalıklı iç organ kokusunu soluyarak, “Allah belanı versin, Caroline” diye mırıldanıyordu. “Biliyorum, oradasın.”

Bundan üç yıl sonra, Caroline neredeyse on yedi yaşına geldiğinde, bakıcısı dışarıdan çağrıldığı için onu banyo küvetinde bırakıp gitmişti. Acil bir durum varmış, öyle demişlerdi. Caroline gibi hastaları banyoda hiçbir zaman yalnız bırakmamaları gerekiyordu oysa. Bunlar kurallardı. Aslında Caroline gibi hastaları banyo küvetine hiç yatırmamaları gerekirdi, ama biri bunun gevşemesine yardım edeceğine, iki büklüm duruşunu düzeltmesini sağlayacağına karar vermişti. Soruşturma sırasında söyledikleri buydu. Neyse işte, olan olmuş, Caroline banyoda kaymıştı. Ufacık bir hareket yapsa, başını çevirse, ölmeyecekti. Ama o bunu yapmaktansa boğulmayı yeğlemişti.

Kimi vakit Elizabeth onun bu işi bile bile yaptığından kuşkulanırdı. Belki bütün o süre boyunca, o mühürlenmiş bedeninin içinde bilinçliydi ve böyle bir şey yapmak için fırsat kolluyordu. Elizabeth onun neden kendisini öldürmek isteyebileceğini çok düşünmüştü. Öte yandan, neden kendisinin de aynı şeyi yapmadığına şaşıyordu. Böyle anlarda Caroline çok netti, mantıklıydı, saftı. Kendi ağır etiyle, çürümekte olan akciğerlerinin kesik soluklarıyla, delik deşik, sünger gibi olmuş kalbiyle karşılaştırılınca, Caroline mermer gibiydi.

Odada biri şarkı söylüyor. Şarkı söylemiyor da mırıldanıyor daha doğrusu. Elizabeth bir süredir bu sesi duyduğunu birden fark ediyor. Sesin nereden geldiğini anlamak için gözlerini açıyor. Borulardan geliyor galiba, uzaktan akan suyun titreşimi olsa gerek. Duvar kağıdının rengi çok parlak, kahkahaçiçeği motifleri var üstünde. Elizabeth dikkatli olması gerektiğini biliyor. Kaçış yok. Altmışlı yıllarda kuş olduklarını sandıkları için önce kedilerini parçalayıp sonra da kendilerini yüksek pencerelerden dışarı atan insanları anımsıyor. Elizabeth o zamanlar onları pek aptal bulmuştu. Oysa o sesleri daha önce duyan, ne yapabileceklerini bilen biri, onların ne dediğini anlayabilirdi.

Elizabeth, "Kes sesini!" diyor. Bu kadarcık kabullenme bile kötü. Kitabın metni üzerinde toplayacak bütün dikkatini. *Eski bir köle sahibinin savaş arabasının kalıntıları önünde Lin Piao'yu, Konfüçyüs'ü eleştirmek…* Savaş arabalarının sürücüleri diri diri gömülürlermiş. Elizabeth onları görmeye çalışarak resme göz atıyor, ama bütün görebildiği at iskeletleri. Mezarın çevresinde öfkeli köylüler yaygarayı koparıyorlar.

Elizabeth'in eli kitabı tutuyor, beyaz porselenle çevrilmiş bedeni ötede, suyun içinde uzanmış yatıyor. Banyonun çıkıntısında, ta ileride –öyle ilerde ki, Elizabeth oraya asla uzanamayacağından emin– çocukların banyoda yıkanırken suda yüzdürmekte ayak diredikleri oyuncaklar duruyor. Oysa bunun için hayli büyük sayılırlar. Turuncu bir ördek, yandan çarklı kırmızı beyaz bir gemi, mavi bir penguen. Elizabeth yerçekimi yüzünden yassılmış memelerine, karnına bakıyor. Bedeni bir kum saatine benziyor. Nancy'nin *Küçük Bilmece Kitabı*ndaki bir bilmece geliyor aklına:

İki bedenim var benim,
İkisi tek bedende birleşmişse de.
Ne kadar kımıltısız durursam,
O kadar hızlı koşabilirim.

Bundan sonraki sayfada da tabutla ilgili bir bilmece vardı.

Elizabeth, "Pek çocuklara göre değil" demişti. Kitabı Noel'de Nate almıştı çocuklara.

Elizabeth’in dizleri dağlar gibi mavi sudan çıkıyor. Çevrelerinde sabun köpükleri yüzüyor. İthal malı banyo köpüğü. Elizabeth zevkli bir düş kurarak bunu Chris için almıştı, ikisi için. Chris’in bedenine bakılmasından hoşlanmadığını anlamazdan önce. Chris onun ancak iki santim uzaklıktan bedenine bakmasına izin verirdi. Elizabeth’in kendisinden uzaklaşmasından, ona uzaktan bakmasından hoşlanmazdı. Onun kendisini hissetmesini ama görmemesini isterdi. Çok sonra, iş işten geçtikten sonra, “Seni evine götüreceğim” demişti. Sahi, neresiydi evi Elizabeth’in?

Elizabeth’in cam bedeninin içinde kumlar başından ayaklarına doğru akıyor. Kumun hepsi akınca Elizabeth ölecek. Diri diri gömülecek. Niye beklemeli?

7 Aralık 1976, Salı

LESJE

Lesje Marianne’le öğle yemeği yemek için dışarı çıktı. Murray’ın Yeri’nde az önce birer sandviç yediler. Murray’ın Yeri müzeye yakın, üstelik ucuz. Şimdi mağaza vitrinlerine bakmak için Yorkville’e, Cumberland’e doğru yürüyorlar. Marianne, “Burası artık alış veriş edilecek yer olmaktan çıktı” diyor. Lesje böyle konularda onu yetkili biri olarak görüyor. “Aşırı pahalı. Queen Street West en iyisi şimdi.” Gelgelelim Queen Street çok uzak.

Marianne bir alışkanlık halinde öğle yemeklerini hep Trish’le yer. Ama Trish işe gelmedi bugün, grip olmuş. İkisi daha önce kim bilir kaç kez Lesje’ya birlikte çıkmayı önerdilerse de, Lesje, “Çok işim var, aşağıdan bir sandviç alırım” diyerek onları atlattı. Sabah kahvesinde anlattıkları dedikodulardan daha fazla bir şey sunacakları yok nasıl olsa diye düşünüyordu. Bu arada Marianne tıp öğrencileriyle tanışmak, bir doktorla evlenebilmek için biyoloji fakültesine gittiğini anlatıyor. Yoksa bir şaka mı bu? Lesje böyle saçmalıkları onaylamıyor.

İşin tuhafı, Lesje’nın şimdi en çok istediği şey dedikodu dinlemek. Dedikodu istiyor, dedikodu diye kıvranıyor. Marianne’in Elizabeth, özellikle de Elizabeth’in kocası hakkında söyleyebileceği her şeyi duymak, bilmek istiyor. Nate günlerdir –dinozor galerisinin ÇIKIŞ tabelasının yanında onunla el sıkıştığından beri– telefon etmedi, bir şey yazmadı, ortalıkta görünmedi. Lesje gerçekte ona ilgi duymuyor ama şaşmaktan da kendini alamıyor. Nate’in sık sık böyle tuhaf şeyler yapıp yapmadığını öğrenmek istiyor. Şu var ki, o güne dek neler olduğunu Marianne’e anlatmadan, ondan bu bilgiyi nasıl kopabileceğini bilemiyor. Anlatmak da istemiyor. Ama neden olmasın? Hiçbir şey olmadı ki.

Bay and Yorkville mağazasının köşesinde duruyorlar, sırmalı sutaşıyla süslenmiş mavi kadife bir takıma ve içindeki kol ağızları kırmalı bluza bakıyorlar.

Marianne, “Pek *goyiş*[2]” diyor. Pespaye zevkler için hep bu sözcüğü kullanır. Mavi gözlerine, sarı saçlarına, madrigal adına karşın, Marianne

Yahudidir. Lesje onun katışıksız Yahudi olduğunu düşünüyor. Kendisi gibi melez değil yani. Marianne'in Lesje'ya karşı tutumu karmaşıktır. Bazen onu Yahudilerin içine alır; Lesje'nın yabancı olduğunu düşünseydi, kuşkusuz, onun önünde *goyiş* demeyi göze almazdı. Lesje, dokuz yaşındayken, halalarından birinin tatlılıkla, biraz da muzipçe, "Sen gerçekte Yahudi değilsin" dediğini anımsıyor. Baba tarafından değil, ancak anne tarafından Yahudi olanlar gerçek Yahudi sayılırmış. Genler çocuklara annelerinden geçermiş, hemofili gibi.

Bazen de Marianne bütün dikkatini Lesje'nın Ukraynalı adı üzerinde topluyor. Bu ad onu Lesje'nın annesiyle babasını rahatsız ettiği kadar rahatsız etmiyor görünüşe bakılırsa. Hatta, her ne kadar biraz tuhafına gidiyorsa da, bu adı ilginç bile buluyor.

"Niye canını sıkıyorsun? Bugünlerde ırklar enikonu önem kazandı. Soyadını değiştir, sana da çok kültürlülük ödülü versinler."

Lesje bu şakalara gülümsüyor ama hafifçe. Kendisi çok– kültürlü, tamam, ama ödül dağıtıcıların istediği biçimde değil. Üstelik babasının ailesi, her ne kadar ödül kazanmak için değilse de, soyadlarını en azından bir kez değiştirdi. Bu işi 1930'lu yılların sonlarında yaptılar; olur ya, Hitler ülkeyi işgal ediverirdi. Hoş, o işgal etmese bile, ülkede yeterince Yahudi düşmanı vardı zaten. O günlerde halaları, "Kimin çaldığını bilmeden sakın kapıyı açayım deme" diye tembihlerlerdi onu. İşte bütün bunların sonunda, Lesje şu olmayacak adı –Lesje Green adını– almıştı. Doğrusu, Lesje Etlin de bundan daha uygun bir ad değildi ya. İki yıl boyunca, dokuz ve on yaşlarındayken, okuldaki öğretmenlerine adının Alice olduğunu söylemişti. Lesje ile Alice eşanlamlıymış, annesi öyle demişti. Hem, Lesje kusursuz denecek kadar iyi bir addı, ünlü bir Ukraynalı şairin adıydı. Lesje onun şiirlerinden bir tekini bile okuyamamıştı.

Sonra, aşağıdaki nedenle Alice'i bırakmış, yine Lesje'ya dönmüştü. Günün birinde o güne dek kimsenin keşfetmediği bir ülke keşfederse –bir gün yapacaktı bunu– elbet oraya kendi adını verecekti. Örneğin, Yeşil Ülke anlamına gelen Grönland, her ne kadar onun hayalindeki ülkeye benzemiyorsa da, böyleydi. Çıplak, buzlu, canlılıktan yoksun bir yerdi orası. Lesje'nın keşfedeceği ülke ise tropikal, çok verimli, türlü türlü harika canlıyla dolu olacaktı. Oradaki canlıların hepsi ya arkaik ama soyu

tükenmiş olduğu sanılan, ya da fosil kayıtlarında bile bulunmayan, hiç bilinmeyen canlılar olacaktı. Lesje hayalindeki ülkeyi dikkatle defterine çizmiş, bitki ve hayvan türlerini etiketlemişti.

Gelgelelim, bulacağı ülkeye Aliceland adını takamazdı. Kulağa hiç hoş gelmiyordu. *Yitik Dünya*'dan aklında kalan şeylerden biri de topografik özelliklerin adlarıyla ilgiliydi. Örneğin, Gladys Gölü: *Pek goyiş*.

Lesjeland başka ama. Bu ad insana Afrika'yı çağrıştırıyor. Lesje orayı harita üzerinde gözlerinin önüne getirebiliyor: Bu açıdan bakılırsa hiç de gülünç değil.

Lesje büyüdükten sonra bir gün Karavan Festivali sırasında Odessa Pavyonu'nu görmeye gitmişti. Genellikle böyle şeylerden kaçınırdı. Orada sergilenen o resmî iyi niyete, artık kimsenin giymediği sözde yerel giysilere inanmıyordu. Polonya Pavyonu'ndaki gibi Polonyalılar yoktu gerçekte, Hintli gibi Hintliler, Tirol şarkıları söyleyen Almanlar yoktu. Lesje oraya neden gittiğini kendisi de bilmiyordu. Belki de orada köklerini bulmayı umuyordu. Büyükannesinin evinden hayal meyal anımsadığı, adını bile bilmediği yemekler –*pirogi*, *medvynk*– yemişti orada. Uzun boylu delikanlılarla kumral örgülü kızların kırmızı çizmeleriyle kâğıttan ayçiçekleriyle süslenmiş sahnede sıçrayışlarını, bilmediği türküler çağırmalarını, kendisine hiçbir zaman öğretilmemiş dansları yapmalarını seyretmişti. Programa bakılırsa, dansçılardan bazılarının adları Doris, Joan, Bob'dı, bazılarınınsa onun adına benzer adları vardı: Natalia, Halyna, Vlad. En sonunda da Ukrayna yaz kampından bir türkü söylemişlerdi.

Rus değilim, Leh değilim,
Romen değilim,
Bir kez öp beni, iki kez öp,
Öp beni, Ukraynalıyım ben.

Lesje parlak kostümlere, gençlerin çevikliğine, müziğe hayran olmuştu. Ama kendisi onlara uzaktan bakan bir yabancı gibiydi. Kendi kuzenlerinden oluşma bir kalabalıkça hem dışlanmış, hem benimsenmişti sanki. *Öp beni, ben çok kültürlüyüm.*

Lesje’yı ne Ukrayna yaz kampına göndermişlerdi, ne de Yahudi yaz kampına. Ne peri masallarını andıran soğan kubbeli altın kiliseye, ne de sinagoga gitmesine izin vermişlerdi. Annesiyle babası onu seve seve bunların hepsine gönderirlerdi; yeter ki barış sağlansın. Ama nineler izin vermemişlerdi.

Lesje kimi vakit annesiyle babasının onu doğal yoldan dünyaya getirmediklerini düşünmekten kendini alamıyor. Duyulmamış bir çiftleşme sonucu, bu iki yaşlı kadın dünyaya getirmiş sanki onu. Acayip bir evlilik bozmasıydı onlarınki. İkisi de Almanlardan ölesiye nefret ederlerdi, ama birbirlerinden daha da çok nefret ederlerdi ve usanmadan birbirleriyle uğraşırlardı. Ölümleri bile birbiriyle bağlantılı olmuştu adeta. Bir yıl arayla ölmüşlerdi, birbirini çok seven yaşlı bir evli çift gibi. Lesje’nın annesiyle babasının evini istila etmişlerdi, Lesje için kıyasıya birbirleriyle savaşmışlardı; sanki Lesje ikisinin de elde etmek istediği kelepir bir elbiseymiş gibi. Eğer annesiyle babası evde yokken biri Lesje’ya bakmışsa, ötekine de aynı şansı vermek gerekliydi, yoksa kıyamet kopardı. Smylski Nine ağlayıp sızlanır, Etlin Nine (o adını korumuş, ötekilerle birlikte ad değiştirmeyi reddetmişti) ise öfkesinden küplere binerdi. İkisi de İngilizceyi hiçbir zaman öğrenememişlerdi. Yalnız Etlin Nine komşu çocuklarından birtakım açık saçık küfürler öğrenmişti, o kadar. Sokak kapısının önündeki basamaklarda kara botlarıyla tepinerek, “İt götü, geberesice!” diye haykırırdı. Kapının önündeki basamakların bunu yapmak için en uygun yer olduğunu bilirdi. Sokaktan geçenler görmesin diye, Lesje’nın annesiyle babasının onu içeri sokmak için yapmayacakları şey yoktu. *İngiliz bozuntuları*. O donuk, kişiliksiz yanaşmaların sokak kapısının önünde avazı çıktığı kadar, “Götün kırılsın inşallah!” diye bağıran minik potinli nineleri yoktu ki. Lesje şimdi her şeyi daha iyi anlayabiliyor.

Ninelerinin en tuhaf yanı, aralarındaki korkunç benzerlikti. İkisinin de evi küçüktü, karanlıktı, mobilya cilası ve naftalin kokardı. İkisi de duldu, ikisinin de yukarı kat odalarından birinde saklanan üzgün gözlü bekar erkek pansiyonerleri vardı. İkisi de porselen biblolara meraklıydı, ikisinin de ön odaları gümüş çerçeveli aile fotoğraflarıyla doluydu, ikisi de çaylarını cam bardakta içerlerdi.

Lesje küçükken, okula gidecek yaşa gelmeden önce, haftanın yarısını

onlardan biriyle geçirirdi. Çünkü annesi çalışmak zorundaydı. Mutfakta yere oturur, dergilerden, annesinin çalıştığı küçük seyahat acentesinin broşürlerinden resimler keser, bunları üst üste koyarak kümeler oluştururdu. Erkekler bir kümeye, kadınlar bir kümeye, köpekler bir kümeye, evler başka kümeye. Bu arada ninesi de çayını içer, Lesje'nın anlamadığı bir dilde halalarla, yengelerle konuşurdu. Annesiyle babası bu dilleri evde hiç konuşmazlardı.

Bunun Lesje'yı üç dil bilen biri haline getirmesi gerekirdi ama tam tersi olmuştu. İngilizcesi kötüydü, sözcükleri ağır ağır, zahmetle hecelerdi, hayal gücünden yoksundu. Beşinci sınıftayken öğretmeni ondan "Yaz Tatilim" başlıklı bir yazı yazmasını istemişti. Lesje da taş koleksiyonuyla ilgili bir yazı yazmış, her taş hakkında teknik ayrıntılar vermişti. Öğretmeni yazıyı okuyunca ona kırık not vermiş, bir de söylev çekmişti: " Kişisel bir şey yazman gerekirdi, yaşadığın bir şeyi yazmalıydın, ansiklopedide okuduklarını değil. Yaz tatilinde başka şeyler de yapmış olmalısın."

Lesje anlamamıştı. Yaz tatili boyunca başka bir şey, anımsayabildiği başka bir şey yapmamıştı. Taş koleksiyonu kendi yaşamından kişisel bir şeydi. Ama bunu bir türlü açıklayamamıştı. Taşları neden birbirinden değişik bulduğunu, sahip oldukları özel adların kendisi için neden bu denli önemli olduğunu açıklayamamıştı. Bu adlar apayrı bir dildi. Belki pek çok insan bu dili bilmiyordu ama, bir de bilene rastladınız mı oturup konuşmaya doyum olmazdı herhalde. Yalnızca taşlar hakkında konuşurlardı. Müthiş bir şey. Lesje merdivende bir aşağı bir yukarı dolanırken, doğru söyleyip söylemediğini merak ederek, bu adları mırıldanırdı. "Şist" derdi kendi kendine. "Magma, volkanik, malakit, pirit, linyit" derdi. Dinozorları keşfettiğinde, onların adları daha da hoşuna gitmişti; daha çok heceli, yatıştırıcı, bal gibi tatlı, akıcı adlardı bunlar. En sıradan sözcükleri heceleyemeyen Lesje, *Diplodokus*'u, *Arkeopteriks*'i ilk görüşte hiç kekelemeden, rahatça heceleyebiliyordu.

Annesiyle babası kızlarının kendini bu konulara aşırı kaptırdığını düşünerek, onu daha toplumsal hale getirebilmek için, dans dersleri aldırmışlardı. İş işten geçmişti ama. Lesje toplumsal değildi. Annesiyle babası kabahati Etlin Nine'de bulmuşlardı, elbet ona bir şey demeden. Çünkü küçük kızı ilk kez müzeye götüren Etlin Nine'ydi; müzenin

içindekilere büyük ilgi duyduğundan değil, ucuz olduğundan, bir de yağmurdan kaçmak için. Smylski Nine pazartesi, salı, çarşamba günlerini almıştı. Bunun üzerine Etlin Nine ille ben de art arda üç gün isterim diye tutturmuştu. Bu günlerin cumartesiyi de içine alması, dolayısıyla Şubat gününe saygısızlık sayılması bile Etlin Nine'yi fazla rahatsız etmemişti. Bir alışkanlık olarak Koşer'i[3] tutardı, ama bunun dışında dinine fazla bağlı olduğu söylenemezdi. Lesje okula başladıktan sonra da bu cumartesi geleneğini sürdürdüler. Küçük kız sinagoga gideceğine, müzeye gidiyordu artık. İlk başta müze ona bir tür kiliseyi ya da tapınma yerini anımsatıyordu, sanki içeri girince diz çökmeniz gerekir gibi geliyordu. Müzenin içi sessizdi, gizemli bir kokusu vardı, bir dolu kutsal nesneyle doluydu. Kuvartz, ametist, bazalt gibi.

(Ninesi ölünce Lesje onu Mısır mumyalarını koydukları gibi Cam bir mahfazanın içinde müzeye koymaları gerektiğini düşünmüştü. Üzerine de onunla ilgili bilgileri içeren bir etiket koymalıydı. Olmayacak bir düşünce elbet. Ne var ki, ninesinin ölümünden sonra Lesje'nın yas tutuşu işte bu biçimi almıştı. Ama halasının o kocaman, pembe beyaz konuk odasının bir köşesinde oturup ötekilerle birlikte kahveli kek yerken bunu söylemeyecek kadar akıllıydı. En sonunda onu sinagoga da götürmüşlerdi. Lesje orayı hiç de gizemli bulmamıştı. Ne parlak, keskin hatlı sinagog benziyordu ninesine, ne de halasının pembe konuk odası. Kuytu bir köşede bir cam mahfaza, ninesinin kara potinleri en altta duruyor; birkaç parça altını, mücevheri, kehribar boncuklarıysa ölünün çevresine serpilmiş…)

Ninesi, küçük kızın elini sımsıkı tutarak, "Anlat bakayım bana" derdi. Lesje onun korumak amacıyla elini tuttuğunu çok sonradan anlamıştı. Ona müzedeki etiketlerde yazanları okurdu. Ninesi hiçbir şey anlamazdı ama, anlamış gibi başını sallayarak onaylar, gülümserdi. O zamanlar Lesje onun da taşları çok etkileyici bulduğu için gülümsediğini sanırdı. Ama şimdi anlıyordu ki, yaşlı kadın kendisinin bu denli anlaşılmaz bulduğu bu dünyayla torunu kolayca başa çıkabildiği için gülümsüyordu.

Ninesinin son yılında Lesje on iki yaşındaydı. Bir gün yine birlikte müzeyi dolaşırken, orada ninesini altüst eden bir şey görmüşlerdi. Ninesi Mısır galerisindeki mumyalara çoktandır alışmıştı, dinozor galerisine her

gittiklerinde de artık Gevalt demiyordu. O zamanlar dinozor galerisi karanlık değildi ve ses tesisatı henüz yapılmamıştı. Bu gördükleriyse büsbütün başka bir şeydi. Etek uçları altın yaldızlı, çok güzel kırmızı bir sariye bürünmüş Hintli bir kadın görmüşlerdi. Kadın sarinin üstüne beyaz bir laboratuvar gömleği giymişti. Yanında İskoç etekleri giymiş iki küçük kız vardı, besbelli onun kızlarıydı. Üçü birden MÜZEDE ÇALIŞANLARA MAHSUSTUR yazılı bir kapının ardında gözden kaybolup gitmişlerdi.

Ninesi, kaşlarını çatarak, “Gevalt” demişti.

Lesje ise büyülenmiş gibi onların ardından bakakalmıştı. Öyle ya, kendisi de bu milletten sayılırdı!

Marianne, “Bak, şu sana yakışır işte” diyor. Kimi vakit nasıl giyinmesi gerektiğine dair Lesje’ya öğüt verir. Lesje ise, bu öğütleri tutamayacağını bildiğinden, pek kulak asmaz ona. Şişmanlamamak için ne yediğine dikkat etmek zorunda olan Marianne, Lesje’nın istese pek göz alıcı olabileceğini söylüyor. “Böyle koca koca adımlar atarak yürümesen, pekâlâ da göz alıcı olabilirsin” diyor. Uzun etekli, erik rengi yünlü bir elbiseye bakıyorlar şimdi. Ateş pahası.

Lesje, “Hiç giyemeyeceğim bir elbise” diyor. Aslında William bu elbiseyi giyebileceğim bir yere götürmez beni demek istiyor.

Marianne, bir sonraki vitrine doğru yürüyerek, “İşte sana küçük, siyah, Elizabeth Schoenhof vari bir elbise” diyor.

Lesje, onun alay ettiğini sanarak ve içinde tuhaf bir sevinç duyarak, “Pek *goyiş* değil mi?” diyor.

Marianne, “A, hayır” diyor. “Biçilişine baksana. Elizabeth Schoenhof için asla *goyiş* deyişi kullanılamaz. Yüksek tabakadandır o.”

Lesje, bozularak, ikisi arasında ne fark olduğunu soruyor.

Marianne, “Yüksek tabakadan demek, kimseye aldırış etmemek demektir” diye açıklıyor. “Örneğin, şu hiçbir şeye benzemeyen, zevksiz, ama milyonlarca lira eden, değerini yalnızca birkaç kişinin bildiği halıya sahip olmak demektir. Anımsıyor musun, hani bir gün Kraliçe bir tavuk kemiğini parmaklarıyla tuttuydu da bütün gazeteler bunu yazdıydı? Sonra

da olay oldu bittiye getirildiydi? İşte yüksek tabakadan olmak bu demektir.”

Lesje böyle ayrıntıları hiçbir zaman bilemeyeceğini düşünüyor. William’la şarapları geliyor aklına. Şarabın alkol derecesi, kalitesi, kokusu. Lesje’ya kalsa, bütün şaraplar birdir ve hepsi şarap tadındadır. Belki Nate Shoenhof da yüksek tabakadandır? Lesje nedense onun böyle olmadığını düşünüyor. Nate çok bocalıyor, fazla konuşuyor, uygunsuz zamanlarda odaya göz gezdiriyor. Büyük olasılıkla, yüksek tabakanın ne demek olduğunu bile bilmiyordur o.

Belki Elizabeth de bilmiyordur. Belki bu da yüksek tabakadan olmanın bir parçasıdır? Bilmek zorunda değilsinizdir belki.

Lesje, “Peki, ya Chris?” diye soruyor. Kuşku yok, Chris Marianne’in tanımlamasına hiç uymuyor.

Marianne, “Chris mi?” diyor. “Chris özel arabanın şoförüydü, o kadar.”

23 Aralık 1976, Perşembe

ELIZABETH

Evet, biliyorum, korkunç bir şok geçirdim. Farkındayım bunun, içimdeki dalgalanmayı hâlâ duyabiliyorum. Bana yöneltilmiş gibi görünse de, gerçekte beni hedef almayan bir davranıştı bu, biliyorum. Çocukluktan kalma izler bunlar, ama Chris'i çocukluğunda böylesine etkileyen herhangi bir şey oldu mu, bilmiyorum. Chris kötü bir çocukluk geçirmiş, ama kim geçirmemiş ki? Ayrıca, tepkilerimin bu koşullar altında normal sayılabileceğinin farkındayım. Chris'in niyetinin bana kendimi suçlu hissettirmek olduğunu ve aslında suçlu olmadığımı da biliyorum. Yani onun ölümü yüzünden, demek istiyorum. Kendimi suçlu hissediyor muyum, hissetmiyor muyum, bundan da tam emin değilim. Zaman zaman öfke duyuyorum, bunun dışında kendimi yoksun bırakılmış, bomboş kalmış hissediyorum. Sanki sürekli enerji çekiliyor içimden, sanki elektrik sızdırıyorum. Sorumlu olmadığımı biliyorum. Biliyorum, yapabileceğim fazla bir şey yoktu. Chris kendini öldüreceğine beni, Nate'i, hatta çocukları öldürebilirdi, bunu da biliyorum. Bunu daha o zamandan biliyordum ve… Yok, hayır, polise ya da akıl sağlığı uzmanlarına telefon etmedim. Etseydim de, inanmazlardı bana. Bütün bunları biliyorum.

Yaşamaya devam etmem gerektiğini, başka türlü bir şey yapmaya niyetim olmadığını biliyorum. Bu konuda kaygılanmanız gereksiz. Eğer bir bıçak alıp bileklerimi kesmek ya da Bloor Sokağı'ndaki sıra kemerli köprüden kendimi atmak isteseydim, şimdiye dek çoktan yapardım. Tam anlamıyla bir eş sayılmasam bile, bir anneyim ben ve anneliği ciddiye alıyorum. Ardımdan çocuklarıma asla böyle bir hayal bırakmak istemem.

Hayır, annemden, babamdan, Muriel Teyze'mden ya da kız kardeşimden söz etmek istemiyorum. Onlar hakkında pek çok şey bilsem bile. O bildik sarı tuğla yolda çoktan yürüdüm ve Oz Büyücüsü diye bir şey olmadığını öğrendim. Evet, bütün öğrendiğim bu oldu. Annem, babam, teyzem, kız kardeşim yok olup gitmediler, Chris de yok olup gitmeyecek.

Yetişkin biriyim ve yalnızca geçmişimin bir toplamı olduğumu düşünmüyorum. Seçeneklerim var, istediğim yolu seçerim, sonuçlarına da

katlanırım; her ne kadar bu sonuçlar her zaman önceden düşündüğüm sonuçlar olmasa da. Onları sevmek zorundayım demek değil bu.

Hayır, teşekkür ederim. İlaç milaç istemiyorum. Ruh halimin değişmesini istemiyorum. Bu ruh halini size ayrıntılarıyla tanımlayabilirim ama bunun size de bana da bir yararı olacağını sanmam.

Elizabeth Ossington metro istasyonundaki kurşuni sırada oturuyor. Siyah deri eldivenlerinin içindeki ellerini kucağında kenetlemiş, çizmeli ayaklarını düzgün bir biçimde önünde birleştirmiş. Sesinin biraz kavgacı öldüğünün farkındaysa da, nedenini kendisi de tam olarak bilmiyor. O sabah ofisinde otururken bu konuşmaya ilk girdiğinde tamamen sakindi, serinkanlıydı. Nate'in büyük bir incelikle görmesine karar verdiği psikiyatristin kendisine söyleyebileceği, verebileceği hiçbir şey olmadığı sonucuna varınca, telefon edip randevuyu iptal ettirmişti.

Böylece kazandığı zamanı eve erken dönmek için kullanacak. Noel armağanlarını paketleyecek, çocuklar okuldan dönmeden yatağın altına saklayacak. Daha şimdiden kağıdın hışırtısına, kurdelelerin parlaklığına katlanamayacağını biliyor; o mavi, kırmızı, beyaz yıldızlar gözlerini yakıyor; hiç hava yok sanki. Katlanamadığı şey umut, düzmece umut vaadi. Noel'de her şey daha kötü, hep öyleydi zaten. Ama ne yapıp edip işin içinden çıkacak o. Başka konularda olmasa bile bu konuda Nate'e güvenebileceğini biliyor.

Belki de Nate'le ikisi belli bir hedefe doğru ilerliyorlar: Dostluk, yoldaşlık. İnce bir kol uzanıyor, öteki üzerine yaslanıyor, iki yaşlı insan dikkatle ön sundurmada yürüyorlar, birbirlerine tutunaraktan buzlu basamakları birer birer iniyorlar. Elizabeth Nate'in mide ilaçlarını almasına göz kulak olacak, fazla içki içmemesine dikkat edecek. Nate de ondan işitme aygıtını açmasını isteyecek ve ona günlük gazetelerden eğlenceli haberler okuyacak. Askeri hükümet darbeleri, kıyımlar, bunun gibi şeyler. Hafta arasında geceleri televizyonda Amerikan dizilerini izleyecekler. Fotoğraf albümleri olacak. Çocuklar kendi çocuklarıyla birlikte pazar günleri onları görmeye geldiğinde, bu albümleri ortaya çıkarıp hep birlikte mutluluk içinde fotoğraflara bakacaklar. Elizabeth eski fotoğrafların arasında bugün çekilmiş fotoğrafını görecek: Tam şurada, Ossington metro

istasyonunda, dökme cam pencerelerdeki toz ve yağ tabakasından süzülen loş ışığın altında oturup kuzeye giden otobüsü beklerken. Elizabeth bir kez daha benliğindeki o derin boşluğun açıldığını duyacak. Sonra hep birlikte öğle yemeği yiyecekler. Kızarmış ekmekle üzerine rendelenmiş yumurta serpiştirilmiş kremalı som balığı. Sınırlı bütçelerine uygun bir yemek. Nate torunlarıyla oynayacak, Elizabeth de her zamanki gibi Chris'in soluğunu ensesinde duyarak, küçük mutfakta bulaşıkları yıkayacak.

Küçük bir apartman katında, sevgili kâseleri ve birkaç bitkisiyle, yalnız olduğunu düşünmek daha doğru olacak galiba. Ama yok, yok, bu daha da kötü olurdu. Nate yanındayken hiç değilse hareket vardı. Donmak üzere olanlara, aşırı ilaç alanlara, şok geçirenlere de hareket edin derler ya. Harekete geçirilmek istiyorum. Hareket ettirin beni.

Bir gece önce Elizabeth, elinde bir çift erkek çorabıyla, Nate'in odasının kapısını vurmuştu. Çorapları oturma odasında bulmuştu. Nate olasılıkla ıslak oldukları için onları orada bırakmıştı. Nate kapıyı açtığında sırtında gömlek yoktu. İki yılı aşkın süredir onun kendisine dokunmasını istemeyen, onun o upuzun, kılsız bedenini biraz itici bulan, Chris'in kalın, kıllı, bol damarlı etini yeğleyen, şu anda karşısında duran bedenle karşılaşmamak için zamanı ve mekanı kim bilir kaç kez ayarlayan, onu kendisinden uzaklaştırıp belirgin sınırları olan bir bölgeye kapatmış olan Elizabeth, şimdi Nate'in kendisine sarılmasını, onu kemiklerine bastırmasını, sıkmasını, avutmasını, sallamasını istiyor. Şöyle demek istiyor ona: Kurtarılabilecek bir şey kaldı mı dersin? Bu yıkıntıda hâlâ kurtarılacak bir şey var mı? Ama böyle bir şey söylese, Nate bir adım gerilerdi kuşkusuz, Elizabeth de her zamanki gibi bezgin, suskun, elinde çoraplarla kalakalırdı.

Bir zamanlar Nate'in evde olup olmadığını hemen anlardı, onun sesini duysa da duymasa da. Artık beceremiyor bunu. Zaten Nate de eskisi kadar çok kalmıyor evde. Evde oldu mu da, binlerce ışık yılı önce devinen bir yıldızdan –bir aldanıştan, bir hayalden– gelen ışık gibi varlığı. Artık Elizabeth'e fincan fincan çay da getirmiyor. Öyleyken, birbirlerine hâlâ Noel armağanları veriyorlar. Bu töreyi bozarlarsa, çocuklar çok tedirgin olur. En sonunda Nate'e bu yıl için bir armağan alabildi: Gümüş bir sigara tabakası. Elizabeth Nate'in sökük kazağının altındaki yıpranmış cepten gümüş tabakanın çıkışını düşünmekten kendini alamıyor. Ne çelişki! Bir

zamanlar Nate ona bir sürü gecelik armağan etmişti. Hepsi de Elizabeth'in beden ölçüsünden bir numara büyüktü, anlaşılan Elizabeth'in memelerini gerçekte olduklarından daha büyük sanıyordu. Şimdiyse sıra kitaplarda. Elizabeth'i ilgilendireceğinden emin olduğu yansız konularda kitaplar almış ona: Antikalar, sıkıştırılmış cam, yorganlar, vb.

"Noel'e hazır mısınız?"

Elizabeth'in yanında bir adam oturuyor. Epeydir orada oturuyor olmalı. Elizabeth onu sola doğra esmerimsi bir leke olarak görüyor. Adam bacak bacak üstüne atıyor, sonra bacak değiştiriyor. Bir bahçe çitindeki hışırtıları andıran kımıltılar duyuluyor; sinsi, sinsi, adeta yok gibi. Elizabeth göz ucuyla ona bakmak için başını hafifçe o yana çeviriyor. Adam kahverengi bir palto giymiş, biraz küçük geliyor kendisine –kol altları sıkıyor olmalı– başına da kahverengi bir şapka takmış. Gözleri Elizabeth'e parlak parlak bakıyor, onlar da kahverengi, kuru üzüm gibi küçücük gözler. Kucağındaki kalın bavulun üzerinde duran eldivensiz ellerinde, parmakların oynak yerlerinde kara kıllar var.

Elizabeth gülümsüyor. Çok uzun zaman önce cana yakın bir biçimde, kolayca, hiç çaba harcamadan gülümsemeyi öğretmişlerdi ona. "Pek hazır sayılmam" diyor. "Kimse tam hazır olmaz zaten Noel'e, öyle değil mi?"

Adam dirseğini yaklaştırarak biraz daha sokuluyor, butları oturduğu bank boyunca yavaşça hareket ediyor. Elizabeth kalçasında hafif bir basınç hissediyor.

Adam, "Birini bekliyorsunuz galiba?" diyor.

Elizabeth, "Hayır, kimseyi beklemiyorum" diye karşılık veriyor. "Otobüsü bekliyorum yalnızca."

Adam, "Sanırım, komşuyuz" diyor. "Eminim, sizi gördüm sokakta."

Elizabeth, "Pek sanmam" diyor.

"Eminim, gördüm sizi." Sonra sesini alçaltarak, "Sizin gibi bir kadını bir gördüm mü bir daha unutmam" diye ekliyor.

Elizabeth kalçasındaki basınçtan kurtulmak için biraz öteye kayıyor.

Öbür kalçası şimdi bankın koluna dayandı. İstediği an ayağa kalkabilir elbet. Ama adam hemen arsa fiyatlarından söz açıyor. Bu zararsız bir konu, üstelik Elizabeth bir şeyler de biliyor bu konuda. Görünüşe bakılırsa, ‘ikisi de aynı dönemde satın almışlar evlerini, ikisi de evi yenileme işkencesini yaşamışlar. Bir farkla: Adam kendi oturma odasının zeminini mantarlı muşambayla kaplatmış. Elizabeth asla yapmazdı bunu. Adam evini yapan müteahhitle ilgili bir şeyler anlatıyor. Müteahhidin yalancının biri olduğunu, oltadan kaybolup gittiğini söylüyor, elektrik donatımının yetersizliğinden dem vuruyor. Elizabeth rahatlıyor, gevşiyor, bankta arkasına yaslanıyor. Adam yeterince sıradan biri; böyle pratik, bir şeyler başarmış biriyle konuşmak büyük rahatlık. Basit, yalın yeterlilik. Ayakları yere basıyor. *Yüzeysel tabakaların altındaki asıl kaya Temel ilkeler*.

Adamın çocukları varmış, üç tane. Karısı da varmış. Yerel okuldan söz ediyorlar. Adam okumayı sevdiğini söylüyor, ama yalnız bilimkurgu olmayan kitapları okurmuş. Tarih kitapları, ünlü cinayetler, dünya savaşları falan. Elizabeth’e Québec seçimleri hakkında ne düşündüğünü soruyor. “Hiçbir zaman işin içinden çıkamayacaklar” diyor. “Çok borç var.”

Elizabeth, ’‘Haklı olabilirsiniz” diye karşılık veriyor.

Adam birden, damdan düşercesine, “Bir gün birlikte bir. içki içsek” diyor.

Elizabeth oturduğu yerde doğruluyor. “Sanmam…”

Adam, gözleri parlayarak, “Pişman olmazsınız” diye atılıyor. Sır verecekmiş gibi Elizabeth’e sokularak yaslanıyor. Soluğu tatlı tatlı konyak kokuyor. “Biliyorum” diyor. “Ne istediğinizi biliyorum. Belki benden ummazsınız ama, ne istediğinizi biliyorum.”

Elizabeth, “Şu anda hiçbir şey istemiyorum” diyor. Der demez de bunun yalan olduğunu fark ediyor. Bir şey istemeyi istiyor.

Adam, “Pekâlâ” diyor. “Fikrinizi değiştirirseniz, haber verin bana.” Elizabeth’e küçük bir kart uzatıyor. Elizabeth hiç bakmadan kartı eldivenli elinde tutuyor. Adam, “Büromun telefonu” diyor.

Elizabeth işi şakaya vurarak gülüyor. “Tamam, arayacağım” diyor. Konyağın tadını kendi ağzında duyuyor. Karta bakıyor. Bir ad var, iki de telefon numarası, başka bir şey yok.

Elizabeth işle ilgili konulara, nesnel dünyaya dört elle sarılmaya çalışarak, “Ne iş yapıyorsunuz?” diye soruyor.

Adam, “işte” diyerek bavulunun tokalarını açmaya başlıyor. “İstediğinizi seçin. Kendinize bir armağan alın.” Bavulun kapağını açıyor. Bavul tıklım tıklım kadın bikinisiyle dolu. Kırmızı, siyah, beyaz, pembe, mor. bikiniler; kenarı dantelli, incecik, saydam, işlemeli… Kimisinin de –görüyorsunuz yapış araları çift kat.

Adam, üzgün bir sesle, “Çok seyahat ederim” diyor. “Havaalanları falan. Çok müşteri bulunur havaalanlarında.” Bavuldan siyah bir bikini çıkarıp gösteriyor. Bikinin üstünde altıgen biçimi kırmızı satenden bir parça var, üstünde STOP yazıyor. Adam, “Bu çok tutulan bir model” diyor. Sesi şimdi bir satıcının kurnaz baritonuna dönüştü. Parmağını bikininin çift katlı apış arasından içeri sokuyor, oynatıyor.

Elizabeth ayağa kalkıyor, “Otobüsüm geldi” diyor. Adamın siyah naylonun içindeki eli, bir kadının içi boş kasığına bürünmüş bir kuklayı andırıyor ve Elizabeth birden heyecanlanıyor. En sonunda. Yalnızca bir saniye için. Adam ansızın soluklaşıyor, sönüyor, yassılaşıyor, grileşiyor.

Elizabeth, “Konuşma için teşekkürler” diyor. Adama bir şey için teşekkür etmesi gerektiğini hissediyor.

Adam elini bikininin içinden çekiyor, üzgün gözlerle Elizabeth’e bakıyor. “Zorunlu olmasam bunu yapar mıydım sanıyorsunuz?” diyor.

23 Aralık 1976, Perşembe

NATE

Nate banyo yapıyor. Tam banyosunun ortasında, uzun baldır kemiklerini sabunlarken, Elizabeth kapıyı vurmadan içeri dalıyor. Tuvaletin kapağını kapatıp üzerine oturuyor, kamburunu çıkararak öne doğru uzanıyor, dirseklerini koyu renk etekli dizlerine dayıyor. Noel armağanı olarak Nancy'ye aldığı bir şeyi Nate'e göstermek istiyor. Küçük, tiyatrovari bir makyaj takımı bu. Elizabeth onu Malabar's'tan almış. Sırf bunun için gitmiş oraya. İçinde birkaç tane yağlı kalem, yalancı kan, bir çift bıyık, bir çift de kaş var. Elizabeth, "Nancy buna bayılacak" diyor. Nate ona hak veriyor. Bayılacak gerçekten. Elizabeth çocuklar için hep güzel armağanlar bulur. Nate ise ne istediklerini hep onlara sormak zorundadır.

Tuvaletin üzerinde, sol omzunun arkasında oturan Elizabeth'in varlığı Nate'i sinirlendiriyor. Onu görebilmek için başını çevirmek zorunda. Oysa Elizabeth, hiçbir çaba harcamadan, hemen hemen Nate'in tamamını –hem de çırılçıplak olarak– görebiliyor. Nate kesilmiş sabun köpüklerinin, gri parçacıkların, suyu kirleten deri döküntülerinin farkında. Süngerle kolunu şiddetle ovalıyor. Sünger derinin üstünde kaplan dili gibi sert. Bu onun süngeri. Bunları doğal süngerlerden, liflerden başka hiçbir şey satmayan Bathurst'taki küçük bir dükkândan alıyor. O bildik şık banyo butiklerinden biri değil burası; süssüz, gösterişsiz, asık suratlı bir dükkân. Ham maddeyi hissedebilirsiniz orada. Küçük bir ithalatçı. Nate bu dükkâna girmeyi, küçük tezgâhta birbiri üstüne yığılı duran süngerlerden birini seçip almayı seviyor. Kendini suyun içinde, bıçağı dişlerinin arasında, süngeri mercan kayalıklarından keserken görüyor, sonra soluklanmak için suyun yüzüne çıkıyor ve süngeri demir atmış tekneye fırlatıyor, yine dalıyor. Dev bir mürekkep balığıyla göz göze bir savaş; hayvanın dokunaçlarından birini kesiyor, sonra ötekini. Kurtulmaktan başka hiçbir düşüncesi yok. Su mürekkep bulutlarıyla kararıyor, Nate'in bacaklarında yuvarlak yuvarlak dokunaç izleri. Derken, bıçağı mürekkep balığının iki gözünün tam ortasına saplıyor.

Elizabeth Nate'in süngerlerini sevmiyor. Çünkü Nate yıkandıktan sonra zahmet edip süngeri durulayıp sıkmıyor, hu yüzden de sünger küfleniyor.

Elizabeth söylenmekte haklı. Yalnız, şunu anlamıyor: Eğer Nate her süngerin sonsuza kadar sağlam kalmasına izin verirse, yeni bir sünger almak için o küçük dükkâna gitme zevkinden yoksun kalacak.

Elizabeth kapıyı açınca bir hava akımı oluyor. Nate tıkacı çekip çıkarıyor, banyo küvetinden çıkıyor, kasıklarına bir havlu sarıyor ve kendisini sopa gibi hissediyor.

Ayakta durup Elizaheth'in dışarı çıkmasını bekliyor. Banyo odasının ikisi için çok küçük olduğu ortada. Ama Elizabeth oralı olmuyor, dizlerini duvara doğru döndürerek soruyor: "Nereye gideceksin?"

Nate, "Bir yere gideceğimi nereden biliyorsun?" diyor.

Elizabeth gülümsüyor. Şimdi kendisine –eski Elizabeth'e– daha çok benziyor. "Banyo yapıyorsun da" diyor. Çenesini eline dayayıp Nate'e bakıyor. Nilüfer yaprağı üzerindeki su perisi bakışı. Nate havluyu beline sarıp ucunu içeri tıkıştırıyor.

"Bir partiye gidiyorum" diyor. "Noel partisi."

"Martha'da mı?"

"Nasıl da bildin?" Nate, Martha'ya gideceğini ona söylemek istemiyordu. Saklayacak bir şeyi olduğundan değil elbet. Elizabeth onu sürekli izliyor sanki, ne yaptığını hep biliyor. Oysa ilgisiz gibi görünür.

"Martha beni de çağırdı."

Nate, "A, öyle mi?" diyor. Martha'nın Elizabeth'i çağırmayı uygun göreceğini bilmeliydi. Kollarını göğsünde kavuşturuyor. Normal olarak koltukaltlarına Elizabeth'in deodorantını sürerdi ama o burada, banyodayken yapamaz bunu. Ağzının aşağıya doğru sarktığını hissediyor.

Elizabeth, "O kadar üzülme, canım" diyor. "Ben gitmiyorum."

Nate, "O iş çoktan bitti, senin anlayacağın" diye açıklıyor.

Bunu Elizabeth'e söylemesi hiç de gerekmezdi, ona karşı ahlaksal bir sorumluluk duymuyor.

Elizabeth, "Biliyorum" diye karşılık veriyor. "Aranızda olup bitenlerden haberim var. Martha iş yerime sık sık tele fon ediyor."

Bu Nate'in oldum olası kızdığı bir şey. İkisi onun hakkında, onun arkasından birbirleriyle konuşuyorlar. Bu işi başlatan Elizabeth olmuştu. Martha'yı öğle yemeğine davet etmişti, çok oluyor. Martha ilkin bundan Nate'e yakınmıştı, ama yine de gitmişti yemeğe. Elizabeth, "Neden dost olmayalım?" demişti. "Beni Nate'in kıskanç karısı gibi görmeni istemem. Hoş, zaten kıskançlık etmeye hakkını da yok." Hafifçe gülmüştü, ilk başlarda Nate'i büyüleyen o tuhaf gülüşle. "Mantıklı yetişkinler gibi davranabiliriz, değil mi?"

Nate, daha sonra Martha'ya, "Ne konuştunuz?" diye sormuştu.

Martha da, "Seni" demişti.

"Benim hakkımda ne konuştunuz?"

Martha, "Senin kime ait olduğunu" demişti. "Sonunda asıl sahibinin Elizabeth olduğuna karar verdik. Benim de haftada bir düzülme ayrıcalığım olacak."

Nate, "Elizabeth'in böyle bir şey dediğine inanmıyorum" demişti.

"Hayır, haklısın, söylemedi. Kahrolası, böyle bir şey söylemeyecek kadar akıllı çünkü. Şöyle diyebiliriz. *Bunu anlamamı sağladı*. Aklından geçirse de söylemez o. Ancak ben söylerim böyle şeyleri. Şu pis, çöp dolu ağzım…"

Nate Martha'ya kendisini alçaltmamasını söylemek isterdi, ama o alçaldığını düşünmüyordu ki. Martha'ya göre bu dobralıktı, düşündüğünü olduğu gibi söylemekti. Martha kendisini sapma kadar doğru sözlü, dürüst sayıyordu; Elizabeth'le Nate'se ikiyüzlüydüler, açık konuşmaktan kaçmıyorlardı. Şu var ki, Martha ne düşündüğünü yalnızca Nate'e söylüyordu, Elizabeth'e hiçbir şey söylemiyordu.

Şu anda Nate iki kadının ofis telefonlarında birbirleriyle neler konuştuklarını bilmek istemiyor. Martha'nın Noel partisine gitmeyi de istemiyor ama kendisini buna zorunlu hissediyor. Martha'nın evinde boy göstermesi dost kalabilecekleri gerçeğinin yerleşmesini sağlayacakmış sözde. Martha ona telefonda böyle demişti. Nate onunla fazla içli dışlı olmak istemiyorsa da dost kalmayı istemesi gerektiğini düşünüyor. Elinden geldiğince nazik, sevecen olmak istiyor. Orada çok kalmayacak, şöyle bir

boy gösterecek, bir jest yapacak, gölgesinin duvara vurmasını sağlayacak.

Nate, savunurcasına, “Beni partiye çağırırken Martha’nın sesi iyi gibiydi” diyor.

Elizabeth, “Hadi, canım, kendim aldatma” diye karşılık veriyor. Nedense Nate’in hep kendisini aldattığına inanır. Tuvaletin üstünden kalkmadan ellerini arkaya uzatıyor ve arkasına yaslanıyor. Bu da memelerinin dışarı fırlamasına yol açıyor. Bu bir davet mi yoksa? Olacak şey mi? Nate inanmak istemiyor. Çabucak başını öte yana çeviriyor, aynada kendisine kaşlarını çatıyor.

“On sularında dönerim” diyor.

Elizabeth, “Umarım, dönersin” diye karşılık veriyor. “O çevrede pek gözde değilsin artık, biliyorsun.”

Biliyorsun. Bu, her zaman bilmiyorsun demektir. İki kadın da aynı şeyi yapıyorlar. Nate’in bilmediği şeyler –gözünden kaçan çok önemli şeyler– olduğuna ilişkin sürekli imalar yapıyorlar. Kuşkusuz, onlar, çok daha ince anlayış yetenekleriyle bu önemli şeyleri her seferinde fark ediyorlar.

Elizabeth ayağa kalkıyor, Nate’e sürünerek yanından geçiyor, onun banyo küvetinin içinde bıraktığı süngeri alıp sıkıyor.

“Kendine dikkat et” diyor. Sonra, elinde yalancı bıyık kutusuyla banyodan çıkıyor.

Martha koca bir kâse dolusu *eggnog*[4] hazırlamış. Kâse yemek odasındaki masanın üzerinde duruyor. Ayrıca viski, çavdar ekmeği, çeşitli karışımlar, bir kova da buz var. Masanın üzerine kırmızı kâğıttan yapılmış bir çan asılmış. Nate, viski bardağıyla doğrulurken, başı çana çarpıyor. Canı yumurta istedi mi, onları haşlanmış olarak yemeği yeğlerdi. Ne içtiğini her zaman tam olarak bilmek ister.

Martha sentetik kumaştan uzun bir elbise giymiş. Çana uysun diye rengi kırmızı. Dekoltesi çok açık. Bu da omuzlarını olduğundan da daha geniş gösteriyor. Nate bu elbiseyi daha önce gördüğünü anımsamıyor. Martha’nın çıplak kollarından biri yanında duran adama dolanmış. Martha adamın yüzüne bakıyor, konuşuyor, gülümsüyor. Nate’i karşıladı karşılamasına ama

bunun dışında o yokmuş gibi davranıyor. Yeni adam açık sarı saçlı biri, boyu Nate’ten daha kısa; üç parçalı takım elbisesinin yeleğinin altında daha şimdiden küçük bir işadamı göbeği oluşmaya başlamış.

Nate oradakilerin birkaçını tanıyor. Daha önceki yaşamından kalma kişiler bunlar. Bir takım resepsiyon memurları, avukat sekreterleri, Nate’in takıma katıldığı dönemde takıma katılmış olan iki üç adam. Biri Nate’in omzuna vuruyor.

“Merhaba, Nate. İşler nasıl gidiyor?” Paul Callaghan bu, bir zamanlarki rakibi. Şimdiyse onu küçümser gibi bir hali var. “Hâlâ bıçakla mı çalışıyorsun?”

Nate, “Fena sayılmaz” diyor.

Paul, “Galiba sen hepimizden daha akıllısın” diyor, “işi kolayından alıyorsun. Kırkma geldiğinde kalp krizi falan geçirmeyeceksin besbelli.” Nate’in yanından süzülerek geçiyor, şimdiden bir başkasına gülümsüyor.

Nate beyaz elbiseli bir kızla konuşuyor. Onu daha önce gördüğünü anımsamıyor ama kız iki yıl önce Martha’nın partilerinden birinde tanıştıklarını ileri sürüyor. Nate’e işinden söz ediyor. Holstein cinsi ineklerin plastik modellerini yapıyormuş. Bunlar hayvan yetiştiricilerine, celeplere satılıyormuş. Model ineklerin tam tamına gerçeğe uygun yapılması, her ayrıntının kusursuz olması gerekiyormuş. Kız ileride renkli inek portreleri yapmayı düşünüyormuş, böylece daha çok para kazanabilirmiş. Nate’e, “Burcunuz ne sizin?” diye soruyor.

Nate çıkıp gitmesi gerektiğini biliyor. Görevini yaptı. Ne var ki, kız elini tutuyor, avucuna doğru eğiliyor, Nate’in yaşam çizgisini görmek için gözlerini kısarak bakıyor. Nate kızın elbisesinin önünden az da olsa göğsünü görebiliyor. Boş gözlerle bu kısıtlı görünüme bakıyor. Bu tür rasgele karşılaşmalarda pek becerikli, değildir.

Martha hemen yanı başında, Nate’in kulağının dibinde. Onunla bir şey konuşmak istediğini söylüyor. Nate’in öbür elini tutuyor. Nate kendini ona bırakıyor. Martha onu oturma odasından, sonra da koridordan geçirip yatak odasına götürüyor. Yatağın üzerine paltolar yığılmış.

Martha, “İğrençsin” diyor. “Kusacak gibi oluyorum sana baktıkça.”

Nate şaşkın şaşkın gözlerini kırpıştırıyor, daha iyi anlamasına yardım edecekmiş gibi, başını ona doğru eğiyor. Martha onun suratına bir yumruk atıyor, sonra bacaklarını tekmelemeye haşlıyor. Elbisesinin uzun eteği rahat hareket etmesine engel oluyor. Yine yumruklamaya girişiyor, amacı Nate’in karnına vurmak ama kaburga kemiklerine isabet ettiriyor. Nate onun kollarını tutuyor, sonra onu kucaklıyor. İşte şimdi de ağlamaya başladı. Nate, istese onu yatağa atıp kıpırdayamasın diye paltolara sarabilir, sonra da ne kabahat işlediğini öğrenmek için ağzını arayabilirdi.

Bunun yerine, “Suçum ne?” diye sormakla yetiniyor.

Martha, kesik kesik, “Benim evimde, gözümün önünde ona sulandın” diyor. “Hep küçük düşürürsün beni. Biliyor musun, başardın da.”

Nate, “Ben kimseye sulanmadım” diye karşılık veriyor. “Plastik ineklerden söz ediyorduk.”

Martha, “Terk edilmenin ne demek olduğunu sen bilemezsin elbet” diyor. Nate kollarını gevşetiyor. Martha bir adım geriliyor, gece masasının üzerindeki kâğıt mendillerden birini alıp yüzünü siliyor. “Bir değişiklik olsun diye, neden bir şeyler hissetmeyi denemiyorsun?” diye ekliyor.

Kapıda yeni adamın başı görünüyor, geri çekiliyor, sonra yine görünüyor. “Sözünüzü mü kestim?”

Martha, kabaca, “Evet” diyerek kestirip atıyor.

Nate, “Ben gidiyordum zaten” diyor. Yeşil ceketini bulmak içini paltoları, kürkleri karıştırıyor.

Martha, “Ceketin koridordaki dolapta” diyor. “Sanırım, dolabın nerede olduğunu biliyorsun.”

Hava karlı olduğu için Nate partiye bisikletiyle gelmedi. Buradan metro istasyonuna gitmek için beş blok aşmak gerek. Ama o hoşnut bundan, canı yürümek istiyor. Martha’nın yumruk attığı sağ kaşı acımaya başladı. Yarıldı mı acaba? Martha’nın parmağında bir yüzük vardı. Nate’i tedirgin eden duyduğu acı değil, Elizabeth’in kaşını görünce ona bilmiş bilmiş bakması.

Daha yarım blok bile uzaklaşmadan arkasından Martha'nın sesini duyuyor.

"Nate. Dur."

Nate arkasına dönüyor. Martha lame ayakkabılarıyla ona doğru koşuyor, daha doğrusu kayıyor. Sırtında yalnız uzun kırmızı elbisesi var, manto yok. Gülümsüyor, neşeli bir hali var, gözleri ışıl ışıl. "Banyodaki bütün ilaçları yuttum az önce" diyor. "Altmış iki tane kodeinli aspirin, yirmi dört de Valium. Belki elveda demek istersin diye düşündüm."

Nate, "Bu çok aptalca bir şey, Martha" diyor. "Doğru söyle, gerçekten aldın mı o ilaçları?"

Martha bir kahkaha atıyor, "Bekle de gör" diyor. "Sabahın beşine kadar sabret, sonra gel, cesedime bak. Beni o kahrolasıca bodrumuna taşıyabilir, gomalakayla cilalayabilirsin o zaman. Bir daha seni isteklerimle rahatsız etmeyeceğim."

Üç parçalı takım elbiseli adam Martha'nın ardına düşmüş, o yana doğru geliyor. Evden kaçmış bir kediyi çağırır gibi, biraz hırçınca bir sesle, "Martha" diye sesleniyor.

Nate, adama, "Martha banyodaki bütün ilaçları yuttuğunu söylüyor" diyor.

Martha, "Benden bir nesneymişim gibi söz etmeyi bırakın" diye çıkışıyor. Biraz sallanıyor. Nate yeşil ceketini sırtından çıkarıp Martha'ya veriyor. "Giy şunu."

Martha, "İstemem" diyerek yeniden ağlamaya başlıyor.

Nate, "Onun hemen hastaneye götürmeliyiz" diyor. Bu işe alışık; naftalin, bebek aspirini, Elizabeth'in doğum kontrol haplarını yuttukları için kim bilir kaç kez çocukları hastaneye götürdü.

Martha, "Ben gitmiyorum" diye hıçkırıyor. "Ölmek istiyorum."

Yeni adam, "Benim arabayla götürebiliriz" diyor. "Araba garajın orada." Nate Martha'yı koltukaltlarından tutuyor. Martha kendini salıveriyor. Nate onu yeni adamın arabasına doğru sürüklemeye başlıyor. Yeni adamın arabası da yeni, koyu mavi bir Torino. Martha'nın ayakkabılarından biri

ayağından çıkıyor. Yeni adam ayakkabıyı düştüğü yerden alıp kutsal bir nesne ya da spor kupası taşır gibi taşıyarak arkalarında geliyor.

Arabaya girince, Martha, “Ver şu kahrolasıca ayakkabımı” diyor. Ayakkabıyı giyip ilikliyor, dikiz aynasında saçlarını düzeltiyor. Arabayı yeni adam sürüyor. Nate arkada, Martha’yla birlikte oturuyor, yeni adamın deyişiyle onu “herhangi bir şey yapmaktan” alıkoyuyor. Toronto Hastanesi’nin Acil Bölümü’ne vardıklarında Martha enikonu neşeli görünüyor.

Nate’e, “Beni oraya girmeye zorlayamazsın” diyor.

Nate, “Ya kendin girersin, ya da seni oraya zorla sokarım” diye karşılık veriyor. “Doğru söyle, o ilaçları aldın mı?”

Martha, “Bil bakalım?” diyor. “Kadın psikolojisinde üstüne yoktur senin. Tahmin et.”

Bırakıyor, iki erkek kapıdaki hemşireye haplarla ilgili ne biliyorlarsa söylesinler. “İlaçları gerçekten alıp almadığını bilmiyoruz” diyorlar.

Hemşire, “İlaç şişelerine baktınız mı?” diye soruyor. “Şişeler boş muydu?”

Nate, “Aklımıza gelmedi” diyor. “Onu acele hastaneye yetiştirmekten başka bir şey düşünemedik.”

Martha, “Bütün bunlar şaka” diyor. “İçkiliydiler. Noel ruhu, anlayacağınız. Beni buraya getirip midemi yıkatmanın eğlenceli olacağını düşündüler.”

Hemşire duraksıyor, ciddi ciddi bir Nate’e, bir yeni adama bakıyor. Martha, “İçki kokusunu alıyorsunuz herhalde” diyor. “İçmedikleri zaman böyle değildirler. İşte görüyorsunuz, dövüşmeye bile kalkıştılar.”

Hemşire yan yan Nate’in şişmiş gözüne bakıyor. “Doğru mu dedikleri?” diye soruyor.

Martha, “Zora başvurdular” diye atılıyor. “Bakın kollarımdaki parmak izlerine, çürüklere! Sizce ben az önce bir şişe ilaç yutmuş birine benziyor muyum?” Çıplak kollarını öne uzatıyor. “Dümdüz yürüyüp yürümediğimi görmek ister misiniz?”

28 Aralık 1976, Salı

LESJE

Lesje içki satan dükkânın kasasının önündeki kuyruğa giriyor. Kimlik kartını göstermesini istedikleri günler artık geçmişte kaldı, ama Lesje hâlâ o soğuk duyguyu yaşıyor. Kim olduğunu kanıtlamak için ne zaman bir belge göstermesi gerekse, yanlış bir şey bulacaklarından, kartın üzerindeki damgalı adın başka birine ait olduğunu söyleyeceklerinden korkar. Olabileceklerin en kötüsü de, adını yanlış okumaları ve ona, “Senin de bizlerden biri olduğunu sanıyorduk ama şimdi anlıyoruz ki değilsin” der gibi bakmaları.

William’ın dönüşünü kutlamak için bir şişe şarap alıyor. William bu gece dönüyor. Londra, Ontario’da ailesiyle birlikte Noel’i kutlamaya gitti. Lesje’nın onunla birlikte gitmesi olacak şey değildi elbet. Olur mu hiç! Lesje bu konuda ona hak veriyor. Geçen yıl aralarındaki bu ayrılık ikisine de gizli bir anlaşma gibi görünüyordu. Birlikte sofulukla, yabancı düşmanlığıyla, saygın ailelerinin genel örümcek kafalılığıyla alay etmişler, kıkır kıkır gülmüşlerdi. Bu yılsa Lesje ihanete uğramış gibi hissediyor kendini.

Onunla gidebileceğini düşündüğünden değil, davet edilmiş olsa bile gidemezdi. Kendi annesiyle babası Noel’de onu yemeğe bekliyorlardı. Lesje de her yıl olduğu gibi görev duygusuyla oraya gitmişti. Onları biricik kızlarından –tek evlatlarından– nasıl yoksun bırakabilirdi? Onlar ki, bütün o kız kardeşler, erkek kardeşler, amcalar, dayılar, teyzeler, halalar, yengeler, kuzenler, ikinci derecede kuzenler ordusundan Lesje uğruna kendilerini yoksun bırakmışlardı.

Annesiyle babasının evi, teyzelerin, halaların, yengelerin evleri gibi, ne yeterince etkileyici olacak kadar kuzeyde, ne de ninelerinin evleri gibi yeterince acayip ve çekici olacak kadar güneyde. Dayıları mülk edinmede enikonu becerikli davranmışlar, halası da bir Çin dükkânıyla evlenmiş. Annesiyle babası ise kuzeye doğru yola çıkmışlar ama yarı yolda, St. Clair’in güneyinde adı sanı bilinmeyen bir sokakta çakılıp kalmışlar.

Babası iş yapmak için gerekli olan o yırtıcı içgüdüden –yoksa yaşama

içgüdüsü mü demeli buna– yoksundu. Bunun Yahudilere özgü bir şey olduğu sanılır. Dedesini kapı kapı dolaşarak eskiler satın almaya iten işte bu içgüdüydü. Ninesinin kafasına tam altı dikiş atılmasına neden olan da yine aynı içgüdüydü. Yaşlı kadın tuhafiye dükkânını demir çubuklu bir delikanlıya karşı korurken almıştı bu yaraları. *Sırtını dönmeyegör, ne bulurlarsa ceplerine atarlar. Çinli veletler değil ama. Onları kollamak gerekmez*. Lesje'nın babası şimdiki alçakgönüllü saygınlığını renkli televizyon, elden düşme kürk mantolar, balonlu çiklet, diş kıran cinsten şekerler satarak kazanmıştı. Bir peniye iki şeker. Ve kazanılan peniler özenle biriktirilmişti.

Babasının bir elbise işi vardı, doğru, ama isteksizce yapıyordu bu işi. Kayınbabası ölünce karısı onu bu işe zorla sokmuştu. Dükkânın şimdiki adı *Küçük Nell'in Elbiseleri*'ydi, bir zamanlar *Tenekecinin Çanları*'ymış. Lesje'nın dedesinin eskiden bir ortağı varmış, bu tuhaf adları okuduğu kitaplardan bulup buluştururmuş. Elbiseler küçük kızlar için. Lesje onları giyerek ve onlara alabildiğine kızarak büyüdü. Küçük Nell tarzında pikeleri, dantel yakaları hiçbir zaman lüks saymadı, ona göre asıl lüks blucinler, tişörtlerdi.

Küçük Nell ne gelişip büyüdü, ne de battı. Dükkân elbiseleri bile kendisi yapmıyor, her şey Montreal'de yapılıyor. Küçük Nell onları dağıtıyor, o kadar. Dükkân hep orada, tıpkı babası gibi. Ve yine babası gibi, dükkânın var olma yöntemlerini de Lesje'nın aklı bir türlü almıyor.

Noel yemeğinde Lesje annesinin iyi cins keten örtüsüyle kaplı masanın başında oturup üzgün gözlerle babasının hindiyi, kızılcık sosunu, patates püresini, elma böreğini yutuşunu seyretmişti. Noel'de hep Kanada yemekleri yerlerdi. Şu Hindi örneğin, bir silah bırakma, bir tür teslim olmaydı, ya da belki ikisi için de bir parça daha yansız topraktı. Her yıl bu Noel yemeği boyunca bir şey kanıtlamaya çalışırlardı adeta. Bu arada, başka bir yerde bir alay kuzen Hanukkah'tan{5} sonraki nekahat dönemini yaşar, başka bir kuzen takımıysa Ukrayna yaz kampında öğrendikleri türküleri çağırmaya, dansları etmeye hazırlanırlardı. Lesje'nın annesi elma böreği dilimlerinin üstüne katı sos koyar, sessiz bir ilgisizlikle burnunu çekerdi. Bu da her yıl olan bir şeydi.

Lesje William'ı bu şölene asla çağıramazdı, hatta bu eve bile

çağıramazdı. Annesi, “Babanı sinirlendirme” demişti. “Biliyorum, şimdiki gençler değişik. Ama baban seni hâlâ küçük kızı olarak görüyor. Biriyle yaşadığını bilmiyor mu sanıyorsun? Pekâlâ da biliyor. Bilmek istemiyor, o kadar.”

Babası, Lesje’yı görünce her zamanki şakasını yinelemişti: “E, kemik işi nasıl gidiyor bakalım?” Kızının seçtiği işi benimsemek için bulduğu bir yoldu bu.

Lesje, “Çok iyi gidiyor” diye karşılık vermişti. Güzel bir kızın süprüntülerin, toz toprağın içinde gömülü kemikleri bulmak için bir köpek gibi yerlerde sürünmesini anlayamıyordu babası. Lesje ne buluyordu acaba o işte? Genç kız üniversitedeki ilk yılını tamamladığı vakit, babası ona ne olmak istediğini sormuştu. Öğretmen olmayı mı düşünüyordu?

Lesje, “Paleontolog olmak istiyorum” demişti.

Bir sessizlik. “Peki, geçinmek için ne yapacaksın?”

Ukraynalı ninesi onun havayollarında hostes olmasını istiyordu, Yahudi ninesi ise avukat olmasını ve mümkünse başka bir avukatla evlenmesini. Babası yükselebildiği kadar yükselmesini, annesi ise mutlu olmasını istiyordu.

Lesje seçtiği şarabın iyi olup olmadığından emin değil. William kendisini bir şarap uzmanı sanır. Sözde alçakgönüllülük taslar. Bir kez bir lokantada bir şişe şarabı beğenmeyip geri göndermişti. Lesje onun bu fırsatı çoktandır kolladığını düşünmekten kendini alamamıştı. William gitmeden bir gece önce Lesje birlikte içtikleri şarabın şişesini çöpten bulup çıkarmış, etiketteki adı bir yere yazmıştı. William o şarabı seçmişti. Eğer şimdi dudak büker, mırın kırın ederse, Lesje bunu yüzüne vuracak. Ama bu fikir sandığı gibi neşelendirmiyor onu.

Lesje birden kuyruğun önlerinde bir yerde Nate Schoenhof’u görüyor. Yüreği ağzına geliyor. Birden bütün merakı kabardı yine. Nate bir buçuk aydır ortada görünmedi, Lesje onu müzede Elizabeth’i beklerken bile görmedi. Kendini tam anlamıyla bırakılmış saymasa da, hayal kırıklığına

uğradığı kesin. Sanki bir film seyrediyordu da yarısında projeksiyon makinesi bozuluvermişti. Şimdiyse ona soracağı şeyler olduğunu düşünüyor. “Nate!” diye sesleniyor ama Nate onu duymuyor. Gidip onun kolunu çekiştirmek için kuyruktan çıkması da olanaksız. Neyse ki Nate’in arkasındaki adam durumu fark ediyor da Lesje’ya bakması için Nate’i dürtüyor. Nate dönüyor ve onu görüyor.

Kapıda Lesje’yı bekliyor. “Seni evine götüreyim” diyor.

Ellerinde şarap şişeleriyle yola koyuluyorlar. Hava karardı bile, kar da hâlâ yağıyor. Islak kar kümecikleri rüzgarsız havada aşağı doğru süzülüyor, hava nemli, kaldırım insanın ayaklarının altında lapa gibi. Soğuk yok. Nate bir yan sokağa sapıyor, Lesje bu yolun sapa olduğunu bile bile onu izliyor; bu yol doğuya gidiyor, kendisi ise güneye gidiyor olmalıydı. Belki de Nate onun nerede oturduğunu unutmuştur.

Lesje ona Noel’i iyi geçirip geçirmediğini soruyor. Nate, “Korkunç bir Noel geçirdim. Ya seninki nasıldı?” diyor.

Lesje, “Berbattı” diye karşılık veriyor. Biraz gülüyorlar. Ailesiyle geçirdiği Noel’in ne kadar kötü olduğunu ya da neden o kadar kötü olduğunu ona söylemekte zorluk çekiyor. “Nefret ederim Noel’den” demekle yetiniyor. “Hep nefret ettim.”

Nate, “Ben eskiden nefret etmezdim” diyor. “Çocukken bir mucize olacak diye bekler dururdum, şöyle ummadığım bir şey.”

Lesje, “Oldu mu bari?” diye soruyor.

Nate, “Hayır” diyor. Bir an durup düşünüyor. “Bir zamanlar bir makineli tüfeğim olsun isterdim. Annem kesinlikle olmaz dedi. Makineli tüfeğin ahlaka aykırı bir oyuncak olduğunu söyledi. Dünyada zaten bunca acımasızlık varken, niçin insanları öldürme oyunu oynamak istiyormuşum, falan filan. Ama Noel sabahı bir de baktım ki tüfek orada, ağacın altında.”

“Bu mucize değil mi sence?”

Nate, “Hayır” diyor. “Hevesim geçmişti, artık istemiyordum o tüfeği.”

Lesje, “Kızların seviyor mu Noel’i?” diye soruyor.

Nate, “Sanırım” diyor. “Küçükken daha çok severlerdi, daha

armağanların ne olduğunu bilmeyecek kadar küçükken.”

Lesje birden onun gözlerinden birinin şişmiş ve morarmış olduğunu fark ediyor. Gözüne ne oldu diye sormak istemiyor. Çok kişisel bir şey bu. Yine de dayanamıyor, soruyor.

Nate duruyor, üzgün üzgün ona bakıyor.’“Biri yumruk attı” diyor.

Lesje, “Kapıya çarptım falan diyeceksin sanıyordum” diyor. “Biriyle mi dövüştün?”

Nate, “Dövüşen ben değildim” diye yanıtlıyor. “Bir kadın vurdu gözüme.”

Lesje söyleyecek bir şey bulamadığı için susuyor. Böyle bir adamcağızın gözüne vurmayı kim isteyebilir?

Nate, “Elizabeth değildi” diye açıklıyor. “O kimsenin bedenini incitmez. Başka biriydi. Sanırım, yapması gerekliydi bunu.”

Nate ona açılıyor, onu iç dünyasına alıyor. Lesje bunu isteyip istemediğinden emin değil. Öyleyken, eli uzanıyor, Nate’in gizemli yarasına doğru gidiyor, alnına dokunuyor. Elindeki mor beyaz çizgili parmaksız eldivenin siluetini Nate’in cildinde görüyor.

Nate duruyor, ona bakıyor, gözlerini kırpıştırıyor. Lesje’nın az önce yaptığı şeye inanamıyor sanki. Ağlayacak gibi bir hali var, ağlayacak mı yoksa? Kendisini bir armağan gibi, sessizce ona teslim ediyor. İşte karşındayım. Belki benimle bir şeyler yapabilirsin. Lesje Nate’in ilk telefonundan beri ondan bunu beklediğini fark ediyor.

Nate, “Doğru değil bu” diye mırıldanıyor.

Lesje onun neden söz ettiğini anlamıyor. Kollarını açıyor. Nate’in kollarından biri ona dolanıyor, öbür eli kese kâğıdını tutuyor. Lesje’nın elindeki şarap şişesi kaldırıma düşüyor, kar düşme sesini boğuyor. Oradan uzaklaşırlarken Lesje şarabını anımsayarak geri dönüyor. Çevresindeki karları kızıla boyamış kırık bir şişe görmeyi bekliyor. Yeni bir şarap almak için çok geç, dönüp gerisin geri dükkâna gidemez. Ama bir de bakıyor ki, şişe sapasağlam duruyor. Birden kendini çok talihli buluyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 Ocak 1977, Pazartesi

ELIZABETH

Bugün Ocak ayının üçü. Elizabeth Muriel Teyze'sinin salonunda, gül rengi kaygan kanepede oturuyor. Gerçekten de bir salon burası, oturma odası değil. Örümcekle sinek yüzünden. Evet, bir oturma odası, yaşanan bir oda değil burası, çünkü Muriel Teyze için yaşıyor denemez.

Muriel Teyze hem örümcek, hem de sinek; kanı emip canı alan da o, kanı çekilmiş boş kabuk da o. Bir zamanlar yalnızca örümcekti, Teddy Enişte de sinekti. Ama Teddy Enişte öldü öleli, Muriel Teyze her iki rolü de üstlendi. Elizabeth Teddy Enişte'nin öldüğünden de tam emin değil. Muriel Teyze olasılıkla onu, eski kemik rengi dantel masa örtülerine sarılı olarak, tavan arasında bir sandığın içinde saklıyor. Teddy Enişte felç olmuş ama hâlâ canlı. Muriel Teyze arada bir yukarı çıkıp bir yudum kan emiyor. Açıkçası, Muriel Teyze'ye tam anlamıyla teyze denemez. Bu da onun için küçültücü bir şey değil.

Elizabeth Muriel Teyze hakkındaki kanısının abartılmış ve acımasızca olduğunu biliyor. Böyle insan yiyen devler, canavarlar yok gerçek yaşamda, Elizabeth bütün bu olumsuz düşüncelerine karşın, işte yine Muriel Teyze'nin karşısında oturuyor. Muriel Teyze her zamanki gibi koskocaman; gövdesinin yoğun kütlesi esnek korsesinin içine hapsedilmiş; tatlı mavi, çok iyi dikilmiş elbisesinin jarse eteği futbolcu kalçasını andıran kalçalarını sarıyor; iki taş parçasına benzeyen soğuk, ne düşündüğünü belli etmeyen gözlerini Elizabeth'e dikmiş, onun dış görünüşündeki kötü, beğenilmez ayrıntıları bir bir saptıyor. Elizabeth farkında bunun. Saçları (fazla uzun, fazla gevşek), süveteri (süveter değil elbise olmalıymış), yüzünde dudak–boyası–ve–pudradan kabuğun eksikliği, hepsi, hepsi çok yanlış. Muriel Teyze bu yanlışlardan âdeta hoşnut görünüyor.

Elizabeth, "Eşi dostu olmayan yaşlı bir kadıncağız o" diye düşünmeye, bir özür bulmaya çalışıyor. İyi ama neden? Neden hiç dostu yok? Muriel Teyze zor bir gençlik geçirmiş. Dediği dedik bir babası varmış, onun büyüyüp serpilmesini engellemiş, koleje gitmesine izin vermemiş, çünkü ona göre kolej yalnız oğlanlar içinmiş. Muriel Teyze'yi iş işlemeye

zorlamışlar. (İş işlemek! Hem de o kütük gibi parmaklarla!) Muriel Teyze de sonradan Elizabeth'e aynı işkenceyi uygulamıştı. Ama her nasılsa Elizabeth bu konuda daha becerikli çıkmıştı. O zaman işlediği pembe puanlı fisto çay örtüsü hâlâ sandığında katlı duruyor. Yeteneğinin kanıtı. Muriel Teyze'nin güçlü bir kişiliği, işlek bir kafası vardı, hiç güzel değildi ve ataerkil toplum tarafından cezalandırılmıştı. Bütün bunlar doğru.

Yine de Elizabeth onu ancak kuramsal olarak bağışlayabiliyor. Kendisi acı çekmiş bir kadınken, niçin aynı acıları her fırsatta başkasına da çektirdi? Elizabeth kendisini on iki yaşındaki haliyle hâlâ gözünün önüne getirebiliyor. Yatağında ilk aybaşı sancılarıyla kıvranarak yatıyordu ve Muriel Teyze, bir kutu aspirini onun erişemeyeceği bir uzaklıkta tutarak, yanı başında duruyordu. *Tanrı'nın cezalandırmasıdır bu*. İşte böyle diyordu. Cezanın ne için verildiğini ise hiçbir zaman söylememişti. Elizabeth'e göre, hiçbir meslek Muriel Teyze'nin kösnü derecesindeki öldürme isteğini, kana susamışlığını doyuramazdı. Onu orduya göndermeliymişler. Ancak başında miğferi, bir tankta, namluları bir şeye –neye olursa olsun– doğrultulmuş olursa mutlu olabilirdi.

Öyleyse, Elizabeth niye burada şimdi? Daha da önemlisi: Neden çocuklarını da buraya getirdi? Neden onları bu kötülük kumkumasının karşısına çıkardı? Çocuklar boyun eğmiş bir tavırla yanında oturuyorlar; ayaklarında dize kadar beyaz çoraplar, önden atkılı düz, rugan ayakkabılar. Başka hiçbir yere giymezler bunları. Ufacık ağızlarını dikkatle kapatmışlar, saçları arkaya doğru taranmış, tokalarla sımsıkı tutturulmuş. Elleri kucaklarında. Gözlerini belerte belerte Muriel Teyze'ye bakıyorlar; sanki yaşlı kadın bir harika, son günlerde bir aysbergin içinde bulunup müzeye getirilen bir mamut ya da mastodonmuş gibi.

Aslına bakarsanız, kızlar Muriel Teyze'yi ziyarete gelmekten hoşlanıyorlar. Büyük evi, oradaki sessizliği, cilalı tahtaları, Acem halılarını seviyorlar. Muriel Teyze'nin ikram ettiği kabuksuz ekmekten yapılmış sandviçleri de seviyorlar; her ne kadar dikkatle bunlardan yalnız birer tane alıyorlarsa da. Ve her ne kadar dokunmaları yasaksa da, kocaman piyanoyu da seviyorlar. Teddy Enişte sağken onlara kuartetler dinletirdi. Muriel Teyze yapmıyor bunu. Elizabeth'in annesi Shuter Sokağı'ndaki evin o küçük odasında kendini yakmıştı. Sigarası şiltenin üzerine düşmüş, şilte

tutuşmuştu. Annesi ise yanmakta olduğunu fark edemeyecek kadar sarhoştu. Muriel Teyze cenazeden hemen sonra bir liste hazırlamıştı: *Bir adet elektrik ampulü, 60 vatlık, musluğun üzerinde. Bir adet mavi plastik duş perdesi. Bir adet şal deseni Viyella sabahlık. Bir adet Wedgewood şekerlik*. Bunların tümü pintice armağanlar, ıskartaya çıkarılmış mallardı. Muriel Teyze bunları geri istiyordu.

Duman kokusunu duyup kapıyı kırmışlar, annesini oradan çıkarmışlardı. Ne var ki, bedeninin yansında üçüncü dereceden yanıklar oluşmuştu bile. Hastanede ilaçlardan ve bedeninin yararsız savunma çabalarından sırılsıklam olmuş şiltenin üzerinde, çarşaflara akyuvarlar sızdırarak bir hafta yaşamıştı. Bu süre içinde onun neler anımsadığını kim bilebilirdi ki? Kim olduğunu bildiği bile kuşkuluydu. Beni on yıldır görmemişti, ama bir zamanlar kızları olduğuna ilişkin bulanık düşünceleri olsa gerekti. Elini tutmama izin vermişti, yanmamış olan sol elini. “Aya, yarım aya benziyor” diye düşünmüştüm.” “Bir yanı hâlâ ışıldıyor.”

Elizabeth bu ölümden Muriel Teyze’yi sorumlu saymıştı. Ötekilerin ölümünden de o sorumluydu, kız kardeşinin ölümünden örneğin. Bütün bunlara karşın, yine de buradaydı işte. Bir bakıma züppeliğindendi bu. Elizabeth züppe olduğunu kabul ediyordu. Kızları yemek gongu, sekiz yatak odası olan koskoca bir evde yetiştiğini görsünler istiyordu. (Şimdi oturdukları ev her ne kadar sevimliyse de küçücüktü. Hem Elizabeth az mı uğraşmıştı evi şimdiki haline getirmek için.) Ayrıca, Muriel Teyze sağ kalmış tek akrabalarıydı. Elizabeth bunun nedenini kendince şöyle açıklıyor: Çünkü Muriel Teyze bütün ötekileri öldürmüş ya da uzaklaştırmıştı. Neyse işte. Muriel Teyze onların kökü; burulmuş, birbirine dolaşmış, hastalıklı kökü. Başkaları, örneğin Buffalo’da oturan insanlar, Toronto’nun değiştiğini düşünüyorlar; tutucu yasalarını silkeleyip attığını, şık ve liberal hale geldiğini sanıyorlar. Ama Elizabeth öyle olmadığını biliyor. Toronto’nun çekirdeğinde, bir yürek olması gereken yerde, yalnızca Muriel Teyze var.

Elizabeth dört yıl önce Muriel Teyze’yi Noel programından çıkardı. Takılabilir altı kanadı olan koyu renk koca masaya, simetrik bir biçimde sofraya yerleştirilmiş turşu ve kızılcık sosu dolu kristal kâselere, keten masa

örtüsüne, gümüş peçete halkalarına en sonunda “hayır” diyebildi. Nate Noel’de artık Muriel Teyze’nin evine gitmeyeceğini bildirmişti. Nedeni buydu işte. Nate, “Çocukların da, yediğim yemeğin de tadına varmak istiyorum” demişti. Üstelik eve döner dönmez Elizabeth baş ağrıları içinde kendini yatağa atacaksa, Muriel Teyze’ye gitmenin bir anlamı da yoktu. Bir keresinde –1971 Noel’inde– Muriel Teyze’den eve dönerlerken Elizabeth midesinde ne varsa bir kar yığınının üzerine çıkarmıştı: Hindi, kızılcık sosu, Muriel Teyze’nin seçtiği çeşniler.

Elizabeth Nate’in Muriel Teyze’ye gitmek istemeyişine ilkin kızmış, bunu bir dayanışma eksikliği olarak yorumlamıştı. Ne var ki, Nate haklıydı, hâlâ da haklı. Elizabeth’in şimdi burada, Muriel Teyze’nin evinde olmaması gerekirdi.

Muriel Teyze monoloğunu sürdürüyor. Bu monolog görünüşte çocuklara, gerçekteyse Elizabeth’e yöneltilmiş. “Hiçbir zaman unutmamalısınız” diyor. “Dedeniz Galt’ın yarısına sahipti.” Elizabeth, “Guelph” diye düşünüyor. .”Dedemiz değil, büyük dedemiz.” Belki en sonunda Muriel Teyze de bunamaya başladı? Ya da bu aile mitolojisi belki yalnızca bir mitoloji ve tarihi bilgiler gibi kulaktan kulağa geçerken ayrıntıları mutasyona uğramış? Muriel Teyze yaptığı yanlışı düzeltmiyor. Onun kendi kendisini düzelttiği duyulmamıştır zaten. İşte şimdi de Toronto’nun eskisi gibi olmadığını söylüyor; üstelik yalnız Toronto değil, bütün ülke değişime uğramış. Pakistanlılar yavaş yavaş kenti ele geçiriyormuş, Fransızlar da hükümeti. Bir tezgâhtar kız (ima edilmek istenen şu: Yabancı, esmer tenli, İngilizcesi bozuk, ya da üçü birden) daha geçen çarşamba Creeds’te ona kaba davranmış. Creeds’e gelince: Tam anlamıyla baş aşağı gidiyormuş. Eskiden vitrinlerine kürk mantolar koyarlarmış, şimdiyse göbek dansözleri koyuyorlarmış… Muriel Teyze Elizabeth’in davranışlarından (ima edilmek istenen şu: Yozlaşmış davranışlarından) bunları normal gördüğünü anlıyormuş, ama kendisi hiçbir zaman alışamayacakmış böyle şeylere. O yaşlı bir kadınmış, çok daha iyi günler görmüşmüş…

Elizabeth hangisinin daha kötü olduğunu bilmiyor. Bu konuşma mı, yoksa geçen yılki konuşma mı? Geçen yıl Muriel Teyze bütün aileyi Mount Pleasant Mezarlığı’nın bir köşesinde bir araya getirebilmek için çektiği

sıkıntıları, zorlukları anlatmıştı çocuklara. Bu öyküyü anlatırken de yaşayanlarla ölüler arasında hiç fark gözetmemişti. Örneğin kendi mezarından sanki kendisi şimdiden içindeymiş gibi söz etmişti, ötekilerdense düzenlediği bir piknikteki konuklarıymış gibi. Teddy Enişte şimdiden doğru yerdeydi, kuşkusuz. Ama Elizabeth'in annesiyle kız kardeşinin St. James'teki mezarlıktan, dedesinin de Eski Kabristan'dan taşınması gerekmişti. Elizabeth'in babasına gelince, nereye çekip gittiğini söylemeye bile gerek yoktu elbet.

Elizabeth isteseydi işe el koyabilir, bu operasyonları durdurabilirdi kuşkusuz, ne var ki o gücü kendisinde bulamamıştı. Muriel Teyze'nin, önüne bir engel konunca, neler yapabileceğini iyi biliyordu. Eğer Muriel Teyze ölmüş akrabalarıyla satranç oynamak istiyorsa, bırakmalıydı oynasın. Neyse ki, ölmüşlerin hiçbiri tabutta değil, hepsi kül konacak kavanozlardaydı. Muriel Teyze, "Kimi avukatlarla kabristan yetkililerinin ne kadar yüzsüz, ne kadar küstah olduklarını bilemezsiniz" demişti. Şu son günlerde zaten çoğu yabancı aksanıyla konuşuyormuş. Sonra birtakım dolambaçlı mülk alıp satma olayları anlatmaya koyulmuştu. Taşınmaz malların birbiriyle takas edilmesine dayanıyordu bu olaylar. Muriel Teyze'nin son planı ise büyük bir holding bloku edinmek, sonra da bunu bir mozoleyle takas etmekti. Elizabeth teyzesinin kendisi için de bir avuç toprak ayırıp ayırmadığını sormaktan kaçındı.

Taksiyle eve dönerlerken, Nancy, "Muriel Teyze çok tuhaf diyor.

Elizabeth Muriel Teyze'yi hiçbir zaman tuhaf biri olarak düşünmemişti. "Ne bakımdan tuhaf?" diye soruyor.

Nancy, "Tuhaf tuhaf şeyler anlatıyor" diyor.

O zaman Elizabeth anlıyor ki onlar, yani çocuklar için, Muriel Teyze merak uyandıran biri. Müzeye gitmeyi niçin seviyorlarsa, onu ziyaret etmeyi de aynı nedenle seviyorlar. Muriel Teyze onlara dokunamıyor, onlara zarar veremiyor, kızlar onun erişemeyeceği bir yerde. O yalnız Elizabeth'e dokunabilir, ona zarar verebilir. Bir zamanlar Muriel Teyze'nin onun üzerinde büyük gücü vardı; bu yüzden, her zaman bir miktar da olsa gücü olacak. Elizabeth yaşamının büyük bir bölümünde bir yetişkin gibi

davranabiliyor, Muriel Teyze'siyle birlikte olduğu zamansa hâlâ bir bakıma çocuk gibi. Bir bakıma tutsak, bir bakıma öksüz, bir bakıma sakat, bir bakıma deli gibi. Muriel Teyze ise yeri doldurulmaz cezaevi müdiresi.

Öyleyse Elizabeth salt meydan okumak için onu görmeye gidiyor. İşte bak, büyüdüm ben. İki ayağımın üzerinde duruyorum, belki çok kararlı bir biçimde değil, ama olsun. Beni o ölü külü konan kavanozlarından birine tıkamadın daha. Sana karşın hayatımı yaşıyorum ve yaşamaya devam edeceğim. Görüyorsun ya, bunlar benim çocuklarım. Bak da gör, ne güzeller, ne akıllı, ne normaller! Senin hiç çocuğun olmadı. Onlara dokunamazsın. İzin vermem huna.

15 Ocak 1977, Cumartesi

LESJE

Lesje uygunsuz bir şey yaptığını biliyor. Eğer biri, arkadaşlarından biri, örneğin Marianne aynı şeyi yapsaydı ve ona bundan söz etseydi, Lesje onu ayıplar, yaptığını uygunsuz, hatta çirkin bulurdu. Evet, evli, üstelik iki çocuklu bir adamla ilişki kurmak çirkin bir şey. Herkesçe bilindiği gibi, evli ve çocuklu adamlar aşağılıktır; üzücü öyküleri, sinsi bir şehvet düşkünlükleri, küçük kaçamakları vardır. Bu işi bir otelde –zorunluluk dolayısıyla pis bir otelde– yapmaksa çirkinin de çirkini. Dediğine göre Nate'in cebi delikmiş şu son günlerde. Lesje otel faturasını kendisi ödemeyi düşündüyse de bunu yapmadı. Bir zamanlar, uzun süre önce, üyesi olduğu kadın grubu bu davranışına dudak bükerdi besbelli, ama her şeyin bir sınırı var.

Lesje kendisini çirkin bulmuyor. Nate'in öyle bulup bulmadığındansa emin değil. Nate sandalyelerden birinde oturuyor (iki sandalye var, ikisi de ucuz Modern Danimarka tarzı; henüz bozulmamış yatağın üzerindeki yıpranmış mavi örtüye uysun diye sandalyelerin de köşeleri yıpranmış!) Nate başka yerde olacaklarına bu otelde kalmak zorunda oldukları için kendisini ne kadar kötü hissettiğini söylüyor. "Başka yerde" derken ki ses tonundan belli ki başka bir otel, daha iyi, kabul edilebilir bir otel demek istemiyor. Yazlık bir yer, güneşin ısıttığı ıssız bir kumsal, hafif rüzgârların estiği ağaçlık bir tepecik demek istiyor.

Lesje'nın otele aldırdığı yok; her ne kadar havalandırma aygıtından gelen uğultu sinirine dokunmaya başladıysa da. Aygıt puro izmariti ve döşemeci kokan yoğun sıcak hava kusuyor. Havalandırmayı kapatacak anahtarı da bulamadılar bir türlü. Eğer Nate bu oteli bile bile seçmiş olsaydı, Lesje bu konuda başka türlü düşünürdü, ama bu bir zorunluluk, başka bir şey değil. Birlikte Lesje'nın evine gitmeleri olanaksızdı. William yüzünden. Gerçi Lesje çıkarken William evde değildi, ama her an geri dönüp Lesje'nın oyun masasının üzerine bıraktığı notu bulabilir: *18.00'de döneceğim*. Lesje hafta içinde işten izin almadıkça, Nate'in evine gitmeleri de söz konusu olamaz. Lesje Elizabeth'le aynı saatler içinde çalışıyor. Bugün cumartesi, yani Elizabeth evde. Çocuklardan söz etmeye bile gerek yok. Nate çocuklardan

hiç söz açmadıysa da, bir biçimde Lesje'ya şunları ima etti: Her ne kadar sana saygı ve hayranlık besliyorsam, seni istiyorsam da, sen kızlarım için kötülüğü temsil ediyorsun ve onları senden korumak zorundayım.

İşte sonunda kendilerini bu öğleden sonra otelinde buldular. İkisinin de otomobili olmadığı için buraya metroyla geldiler. Bu gerçek aynı zamanda yan sokaklarda sarılıp öpüşmeyi de içeriyordu. Lesje'nın kanısına göre bu ön evrede yapmaları gereken de buydu zaten. Evet, yan sokaklarda sarılıp koklaştılar ama pek rahat olmadı bu. Ayakları çamurun içinde donarken, geçen otomobiller üzerlerine esmer sulu çamur sıçratırken, kolları birbirleri yerine şişkin kışlık paltoları kucaklarken pek hoş değildi koklaşmak. Bir otomobilin ön koltuğunda el yordamıyla sevişmekten yoksundular.

Oysa Lesje ön koltukta el yordamıyla sevişmeyi şart sayıyor. Bundan önce yaşamında yalnız iki erkek oldu. Doğrusu, William el yordamıyla sevişmekte şampiyon sayılırdı. Ondan önce de, üniversitenin dördüncü yılındayken, yerbilimci bir gençle flört etmişti. Çocuk daha o zamandan, 1970'te, saçlarını alabros kestirmişti. Bu serüvenlerin hiçbiri tam anlamıyla romantik değildi, daha çok karşılıklı ilgilere dayanıyordu. Lesje'nın meslek konusunda kendisi kadar takıntılı erkekler bulması zordu. Böyle erkekler vardı elbet, ama bunlar Ev Ekonomisi okuyan tipte kızlarla çıkmayı yeğliyorlardı. Gün boyunca bilimsel konularda kafa patlattıktan sonra, eve gelip ayaklarını masaya dayamak, rendelenmiş havuçlu salata yemek istiyorlardı. Megalosaurus'un kaval kemikleri, ya da Pterosaurus'un yüreğinin üç gözlü mü, dört gözlü mü olduğu üzerinde konuşmak istemiyorlardı. Oysa Lesje hep bunlardan söz etmek istiyordu. Yerbilimci delikanlı hoş biriydi, birlikte kaya katmanlarını inceliyorlardı. Küçük kazmalarını, araç gereç takımlarını alıp uzun yürüyüşlere çıkıyor, kayalıklardan örnekler topluyorlardı. Sonra reçelli sandviçlerini yiyor ve devedikeni kümelerinin arkasında dostça çiftleşiyorlardı. Lesje bunu hoş buluyordu ama dayanılmaz derecede hoş değil. Bu ilişkiden kalma kaya parçacıkları koleksiyonunu hâlâ saklıyor. Koleksiyona bakmak ona acı vermiyor. Yerbilimci iyi bir çocuktu ama Lesje ona âşık değildi. Lesje son modayı uygulayan şık bir kadın olmadığını kendisi de biliyor, ama ikide bir "Vay canına!" diyen bir adama da asla âşık, olamaz.

William'a gelince, ortak bir yanları var. İkisi de soyu tükenmiş şeylere

ilgi duyuyorlar. Şu var ki, Lesje bu ilgiyi dinozorlarla kısıtlamış, William'sa her şeye uyguluyor. Yalnız hamamböcekleri bunun dışında. Nükleer bir reaktörün içinde canlı bir hamamböceği bulunmuş. William'a göre, bundan sonraki çağ böceklerin çağı olacakmış. William buna adeta seviniyor.

Lesje âşık olmak derken ne demek istediğini kendisi de tam olarak bilmiyor. Bir zamanlar William'a âşık olduğunu sanıyordu, ta ki William'ın ona evlenelim demediğini görüp bozulana kadar. Ama şu son zamanlarda hayli kafa yormaya başladı bu konuya. Başlangıçta bu göreli sadeliği, hatta ortak yaşamlarının yalınlığını hoş buluyordu. İkisi de işlerine çok bağlıydılar. Görünüşe bakılacak olursa, beklentilerini de kolayca doyurabilmişlerdi. Araları iyiydi, ancak arada bir sürtüşmeler oluyordu, hepsi o kadar. Gelgelelim, Nate ortaya çıkınca her şey değişivermişti. Bu arada Lesje'nın, William'a bakışı da değişmişti. Lesje'nın bir zamanlar sağlıklı bir çapraşıklık yokluğu olarak gördüğü şey, şimdi utanılası bir bütünlük eksikliği haline gelmişti. Örneğin, şimdi Nate'in yerinde William olsa, odaya girip kapıyı kapatır kapatmaz onun üzerine çullanırdı. Nate'se bunu yapmamıştı.

Lesje ile Nate iki kişilik büyük yatağın iki yanında oturuyorlar. Odanın ortasında duran yatak, alınyazısı gibi, insanın gözünde büyüyor. İkisi de sigara ve viski içiyorlar. Nate cep şişesindeki viskiyi otelin bardaklarına boşalttı, üstüne de musluk suyu koydu. Nate özür dileyip dururken, Lesje bir eliyle yüzünü örtmüş, dumandan gözlerini kısarak, dipsiz bir uçuruma bakar gibi yatağın üzerinden ona bakıyor, söylediklerini dinliyor. Nate rasgele bir serüven yaşamak istemediğini söylüyor. Bu Lesje'ya dokunuyor. "Peki, ne istiyorsun öyleyse?" diye sormayı düşünmüyor bile. William düşündüklerini açıklamak için hiçbir zaman böyle Nate gibi kıvranmamıştır.

Lesje önemli bir şeyler olacağını sezinliyor. Yaşamı değişmek üzere. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak artık. Otelin yeşilimtırak, baklava desenli duvarları ayrışıyor, eriyor, Lesje açık havada süzülüyor… Hava artık karlı değil, egzoz dumanlarından sararmış da değil; tersine, dupduru, tertemiz, güneşli. Ufukta suyun ışıltısı seçiliyor. Öyleyse Nate neden sigarasını söndürüp ayağa kalkmıyor, onu kollarının arasına almıyor? Onu bu pis yatak odasına getirdiğine göre..

Bunun yerine bardağına biraz daha içki koyup açıklamayı sürdürüyor.

Her şeyin en baştan açık seçik olmasını istiyor. Lesje bir yuva yıktığını düşünmemeli, Nate onun böyle düşünmesini istemiyor. Evlilikleri boyunca Elizabeth'in birçok âşığı oldu, sonuncusu da Chris'ti; kuşkusuz, Lesje de biliyor bütün bunları. Elizabeth hiçbirini saklamaya yeltenmedi ki zaten. Nate, "O beni çocuklarının babası olarak görüyor" diyor. "Kocası gibi görmüyor. Yıllardır –kaç yıl olduğunu bile unuttum– aynı yatağı paylaşmadık. Çocukların hatırı için aynı evde oturuyoruz, hepsi hu. İkimiz de çocuklardan ayrı kalmaya dayanamayız. İşte bunun için, Elizabeth seninle olmama karşı çıkmayacaktır."

Elizabeth'in adı geçince Lesje irkiliyor. Birden, onu aklının ucundan bile geçirmemiş olduğunu fark ediyor. Oysa düşünmesi gerekirdi Elizabeth'i. İnsan birden başka bir kadının yaşamına girip kocasını elinden alamaz. Kadın grubundaki herkes, en azından kuramsal olarak, bu tür davranışın utanılacak bir şey olduğu üzerinde görüş birliğine varmıştı. Öte yandan, evli insanların birbirinin malı değil, yaşayan, büyüyüp gelişen organizmalar sayılması gerektiğine de karar vermişlerdi. Uzun sözün kısası, başkasının erkeğini çalmak söz konusu değilse de, kişisel gelişme beğenilir bir şeydi. Doğru davranacak ve kendi kendinize karşı dürüst olacaktınız, bu şarttı. O zamanlar bu karışık düşünceler Lesje'nın gözünü korkutmuştu, böyle şeyler için neden bu kadar çok zaman harcandığını bir türlü anlayamamıştı. Ama o zaman böyle bir durumla karşı karşıya değildi elbet.

Lesje geleneksel, sıkıcı bir üçlü ilişkideki Öbür Kadın rolünü oynamak istemiyor. Hoş, kendisini Öbür Kadın gibi görmüyor zaten. O yaltaklanan, numaracı biri değil, açık saçık elbiseler giymiyor, ayak tırnaklarına oje sürmüyor. William onu egzotik bulabilir belki, ama egzotik falan değil aslında. Açık sözlü, dar düşünceli, süssüz bir bilim kadını o, koca avlamakta uzmanlaşmış ağ öğren bir dişi örümcek değil. Ne var ki Nate'i artık Elizabeth'in kocası gibi görmüyor. Nate'in ailesi sanki onun büsbütün dışında; kendi içindeyse Nate bekâr, kimseye hesap vermek zorunda olmayan özgür bir adam. İşte bu nedenle de Elizabeth, Nate'in karısı değil, hatta hiç kimsenin karısı değil. Dul bir kadın o, Chris'in dul karısı. Tek başına hareket ediyor, bir sonbahar caddesinde üzgün üzgün yürüyor, tepede birbirleriyle birleşmiş ağaçların yaprakları dağınık saçlarına düşüyor. Lesje onu bu acıklı, bu romantik tabloya yakıştırıyor, onu çerçeveliyor, sonra da unutuyor.

William da başka bir sorun. William üzülecek bu olanları duyunca. Bir biçimde üzülecek, bu kesin. Ama Lesje, hiç değilse şimdilik ona bu olanlardan söz etmemeye kararlı. Nate de şimdilik Elizabeth'e bir şey söylemeyeceğini ima etti. Elizabeth onun Lesje'yla ilişkisine onay mührünü bassa, hatta Nate adına memnun bile olsa –çünkü bir bakıma hâlâ iyi arkadaş sayılırlar– ona söylemenin zamanı değil şimdi. Elizabeth uyum sağlamaya çalışıyor, Nate'in istediği kadar hızlı olmasa bile uyum sağlamaya uğraştığı kesin. Nate onun önce bu işi tamamlamasını istiyor, ancak bundan sonra ona uyum sağlaması gereken yeni bir şey sunabilir. İşin içinde çocuklar da var sonra.

Madem Nate Elizabeth'le çocukları Lesje'dan korumak istiyor, Lesje de William'ı Nate'ten korumalı. Bu onun hakkı. Lesje, William'ın korunmaya ihtiyacı olduğunu fark edince, birden ona karşı sevecenlik duyuyor. Daha önce hiç ihtiyacı olmadıydı William'ın buna. Lesje onun bilinçsiz ensesini, köprücük kemiğinin incinebilirliğini, derisine öylesine tehlikeli biçimde yakın olan boyun damarlarını, güneşte herkes gibi bronzlaşmak yerine cayır cayır yanmaktaki yeteneksizliğini, kendisinin görmediği kulaklarındaki kiri, çocukça böbürlenişini düşünüyor. Hayır, William'ı incitmeyi hiç istemiyor.

Nate bardağını masaya koyuyor, sigarasını otelin kültablasında eziyor. Ahlak dersinin sonuna geldi artık. Mavi yatağı boylu boyunca aşıp Lesje'ya doğru seğirtiyor, Modern Danimarka tarzı sandalyede oturan genç kadının önünde diz çöküyor. Lesje'nın elini ağzından çekip onu öpüyor. Ömrü boyunca hiç kimse bu denli tatlılıkla, sevecenlikle dokunmadı Lesje'ya. Lesje William'ın o delikanlılığa özgü kaba sabalığını, gürültücülüğünü düşünüyor. Yerbilimcinin ise hep acelesi vardı. Ama Nate acele etmiyor. İşte iki saattir buradalar ve Lesje'nın giysileri hâlâ üstünde.

Nate onu kucağına alıp yatağın üzerine yatırıyor, kendisi de yanına uzanıyor. Onu yine öpüyor, dener gibi, ağır ağır. Sonra saatin kaç olduğunu soruyor. Kendi saati yok. Lesje, "Beş buçuk" diyor. Nate doğrulup oturuyor. Lesje, "Yoksa hiç mi çekici bulmuyor beni?" diye düşünmeye başlıyor. Dişleri çok büyük, herhalde bundan.

Nate, "Eve telefon etmeliyim" diyor. "Çocukları annemin evine yemeğe götüreceğim."

Masanın üzerinde duran telefonu alıp numarayı çeviriyor. Telefonun

kordonu Lesje'nın göğsünün üstünden geçiyor. Nate, "Merhaba, sevgilim" diyor ve Lesje karşıdakinin Elizabeth olduğunu anlıyor. "Sağlama bağlamak için arıyorum. Saat altıda gelip çocukları alacağım, tamam mı?"

"Ev", "sevgilim", "annem" sözcükleri Lesje'yı tedirgin ediyor. Yüreğinin çevresinde bir hava boşluğu oluşuyor, yayıldıkça yayılıyor; sanki kendisi hiç yok. Nate telefonu yerine koyunca, Lesje ağlamaya başlıyor. Nate ona sarılıyor, onu yatıştırmaya çalışıyor, saçlarını okşuyor. "Daha çok vaktimiz var, sevgilim" diyor. "Bir dahaki sefere her şey daha iyi olacak."

Lesje, *bana sevgilim deme* diye haykırmak istiyor. Yatağın üzerinde oturuyor, ayakları yanda, elleri bileklerinden aşağı sallanıyor. Bu arada Nate paltoları getiriyor, kendi paltosunu giyiyor, Lesje'nınkini tutuyor. Lesje onunla yemeğe gidenin kendisi olmasını isterdi. Nate'in annesinin evine. Burada, bu mavi yatağın üzerinde tek başına kalmak da, tek başına otelden çıkıp sokakta yürümek de, kendi evine gitmek de istemiyor. Çünkü William evde olsa da olmasa da yalnız olacağını biliyor. Nate'i gerisin geri yatağa, yanına çekmek istiyor. Onun dediği kadar çok zamanları olduğuna inanmıyor. Öyle ya, hiç zamanları yok, Lesje bir daha hiç görmeyecek onu. Yüreğinin neden böyle canını acıta acıta attığını anlayamıyor. Bu yıldızlararası boşluğun koyu karanlığında neden bir yudum oksijen için çırpınıp duruyor böyle? Madem Nate onu seviyor, neden dışladı onu?

15 Ocak 1977, Cumartesi

NATE

Nate eşek herif, sersem, ahmak diye söyleniyor. Dangalak. Sahtekâr. *The Globe and Mail* dergisindeki başyazıyı okuyor. Okurken hep böyle şeyler söyler ama şu anda kendisini kastediyor. Budala.

Kendisini otel odasındaki sandalyede kamburunu çıkarmış otururken görüyor. Kendi vicdan azaplarını bağıra çağıra anlatırken, Lesje odanın öbür ucunda oturmuş, onu dinliyor; yarımay gibi ulaşılmaz. Nate neden istemediğini, neden yapamadığını bilmiyor. Besbelli korkuyordu da ondan. Onu incitmek istemiyordu, işte sorun bu. Ama yine de incindi Lesje. Yoksa neden ağlasın?

Nate'in elleri hâlâ titriyor. Bereket versin, cep şişesinde azıcık içki

kalmış. Şişeyi kazağının altından çıkarıp çabucak bir yudum içiyor, sonra içki kokusunu bastırsın diye hemen bir sigara yakıyor. Annesi, o erdemli kadın, hiç içki içmez. Sigara da içmez ama, annesinin ahlaksal cürümler sistemi içinde hangisinin daha ağır bir suç sayıldığını Nate biliyor. Bazen annesi ona bira alır, ancak sert içkiler almaya hiç yanaşmaz. Bunlar sistemi zehirler der.

Kızlar küçük mutfakta, babaannelerinin yanında. Tezgâhın üzerine oturmuş, onun patatesi ezmesini seyrediyorlar. Annesi bu işi eliyle yapar. Elektrikli mikseri yok. Yumurtayı da, kremayı da hep eliyle çırpar. Nate'in annesiyle ilgili ilk anılarından biri de onun dirseğidir; tuhaf, etli bir rüzgâr makinesi gibi fırıl fırıl dönen dirseği: Annesinin televizyonu da siyah beyazdır ve Nate'inkinden bile daha ilkeldir. Annesi mutfakta iş yaparken eski moda göğüslüklü basma önlükler takar.

Nate'in bulunduğu katın altında evin bodrumu var. Nate orayı düşününce çocukluğu gözlerinde canlanıyor ve adeta onu yutuyor. Orada, aşağıda derileri çatlamış beyzbol eldivenleri, üç çift eski koşu ayakkabısı, patenler, kaleci dizlikleri var. Hepsi dikkatle sandığa konmuş. Annesi kullanmadığı hemen her şeyi verir, ama bu nesneleri kutsal kalıntılar gibi saklıyor nedense; sanki Nate ölmüş gibi. Hoş, annesi saklamasa, kendisi saklardı zaten bunları. Özellikle de kaleci dizliklerini.

Nate kalecilerde ülser oluştuğunu okumuştu bir yerde, olabilir kuşkusuz. Gençliğinde başka hiçbir şey yapamayacak kadar zayıftı, bedenini denetleyebilecek ağırlıktan yoksundu. Maçlarda nasıl kaygılandığını, telaşlandığını anımsıyor. Herkes ışık hızıyla yol alan donmuş bir lastik merminin önüne atlamasını beklerdi. Sonra, topu tutamayınca, nasıl üzüldüğünü anımsıyor. Yine de seviyordu oynamayı. Masum bir şeydi bu. Ya kazanıyordunuz, ya kaybediyordunuz. Her iki durumda da her şey apaçıktı. Nate bundan Elizabeth'e söz etmişti. Elizabeth anlattıklarını pek çocukça bulmuştu. Onun kendi kazanma–kaybetme kavramları çok daha gri, çok daha çapraşıktı. Yoksa kadın olduğu için mi böyleydi? Ama çocukları anlıyor Nate'i, özellikle ne Nancy.

Nate gazetesinin üzerinden çocukları görebiliyor. Küçücük kafaları babaannelerinin kırmızı yıldızlı dünya–çapında–yurttaşlık–haklarının–çiğnenmesi haritasıyla çerçevelenmiş. Haritanın yanında yeni bir afiş var,

üzerinde BİR PARLASIN KÜL OLURSUN yazıyor. Annesi o upuzun haçlı seferleri listesine nükleer enerjinin kullanımdan kaldırılmasını da eklemiş. Tuhaftır ki, bu haçlı seferlerinden torunlarına hiç söz etmiyor. Avrupa'da, Asya'da ya da Hindistan'da açlıktan ölen çocuklar olduğu için yemeklerini son lokmasına kadar yemeleri gerektiğini de söylemiyor onlara. (Bu arada Nate annesinin iyiliksever mavi bakışları altında suçlu suçlu ekmek kırıntılarıyla oynuyor.) Annesi çocuklara Bandaj Kampanyası için harçlıklarından para biriktirip biriktirmediklerini sormuyor. Onları Üniteryen Kilisesi'ndeki ayinlere de sürüklemiyor. Orada İnsanların Kardeşliği üzerinde ülkücü ilahiler okuyorlar. Kilisede bir de ikona var. Küçük bir zenci oğlan bir çöp kutusunun yanında duruyor. Oysa çoğu kilisede oraya çöp kutusu yerine Tanrı'yı koyarlar. Annesinin evinde en son yemek yediklerinde, Nancy pek tuhaf bir fıkra anlatmıştı. Nate neredeyse boğulacaktı. Annesiyse gülüp geçmişti. Torunlarının her türlü öyküyü, fıkrayı anlatmalarına izin veriyor. Geri zekâlı fıkraları, Moby Dick fıkraları ve kuşkulu zevklere hitap eden daha birçok fıkra anlatıyorlar. "Kurabiyelerle, sineklerle kaplı olan mavi şey nedir? Ölü bir Rehber Kız."

Kızları yerine Nate anlatsaydı bunları, annesi, "Gerizekâlılarla, balinalarla ya da rehber kızlarla alay etmek ayıptır" derdi. "Bunların hepsi saygıdeğerdir." Besbelli Nancy ile Janet kız oldukları için, Nate'den beklenen yüce ağırbaşlılık düzeyine erişmeleri beklenmiyor onlardan. Yoksa annesi artık torun sahibi bir büyükanne olduğu için mi farklı davranıyor onlara? Hangisi olursa olsun, kızları alabildiğine şımarttığı, başına çıkardığı kesin. Onlara şeker bile veriyor. Bunlar Nate'in hem hoşuna gidiyor hem de annesine gücenmesine yol açıyor. İşte şimdi de püre makinesinin sesini bastıran annesinin kahkahalarını duyabiliyor. Keşke annesi onunla da biraz daha çok gülseydi.

Ama gülümserdi. Annesi Quaker mezhebindendi ve Nate'in gördüğü kadarıyla, bu mezhepten olanlar kahkaha atmaktan çok gülümsemeyi yeğlerlerdi. Nate annesinin neden bu mezhebi bırakıp Üniteryenlere katıldığını bilmiyor. Duyduğuna göre Üniteryenlik düşen Hristiyanlara kuştüyü bir yatak sağlarmış. Ama annesi hiç de düşmüş bir kadına benzemiyor. (Hani nerede peki kuştüyü yatak? Nate merak ediyor. Kendisi gibi düşmüşlere sağlanan yatak nerede?)

Nate annesiyle din üzerinde konuşmamaya dikkat ediyor. Annesi iyiliğin bir gün yengi kazanacağına hâlâ inanıyor.

Annesi öteden beri savaşı örnek gösterir;, her ne kadar savaş babasını öldürdüyse de, iyilik, erdemlilik hep yengi kazanır. Annesi emekli askerlerin yatırıldığı hastanede ne zaman hemşirelik yapmaya başlamıştı, Nate anımsayamıyor.

Babasının ölümünden önce miydi, sonra mıydı? Annesi hâlâ o hastanede çalışıyor; o orada çalışmaya başladığında gepegenç olan kolsuz, bacaksız adamlar onunla birlikte yaşlandı bile. Annesi, "Gitgide daha acı, daha huysuz oluyorlar, birer birer ölüp gidiyorlar" diyor. Nate, "Bu kadar üzücü bir işte çalışmamalısın" diye öğütlüyor. "Daha iç açıcı bir iş bulmalısın kendine." Annesi sitemli sitemli ona bakıyor. "Ama benden başka herkes unuttu onları" diyor, "Ben de mi unutayım yani?" Onun bu dindarca özverileri nedense Nate'i sinirlendiriyor. Ona, "Niye unutmayacakmışsın?" demek istiyor. "Sen de insansın." Ama her zaman olduğu gibi yine bir şey demiyor.

Herhangi bir uzvunu kaybetmemiş olan, sadece bir ölü olan babası şömine rafının üzerinden ona gülümsüyor . Üniformanın sert hatlarıyla çevrelenmiş genç bir yüz. Annesinin barışçı ülkülerini bozmuş olsa bile, yine de bir kahraman. Babasının nasıl öldüğünü tam olarak öğrenmesi hayli uzun zaman almıştı. Annesi, "O bir kahramandı" diyor, başka bir şey demiyordu. Bu sözler Nate'in, babasıyla ilgili türlü hayaller kurmasına yol açmıştı: Kumsalda kurtarma operasyonları sürüyor, babası tek eliyle düşmanın makineli tüfek yuvalarını silip süpürüyor… ya da karartılmış bir kentin üzerinde kara bir yarasa gibi, paraşütü ardında dalgalanaraktan süzülüyor…

En sonunda, on altıncı yaş gününde Nate yine babasının nasıl öldüğünü sormuş ve annesi bu kez –belki de Nate'in artık yaşamın acı gerçeklerini göğüslemeye hazır olduğuna inandığı için– ona gerçeği söylemişti. Babası İngiltere'de sarılıktan ölmüştü, gerçek savaş nedir bilmemişti bile.

Nate, nefretle, "Onun bir kahraman olduğunu söylemiştin bana" demişti.

Annesinin gözleri irileşmiş, büsbütün mavileşmişti. "Ama, Nathanael. *Öyleydi*."

Nate, “Keşke bunu daha önce öğrenmiş olsaydım” diye düşünüyor. “Hiç değilse babamın bu denli gölgesinde kalmazdım.” Herhangi bir ölüyle rekabet etmenin zor olduğu biliyor, hele ölü bir kahramanla rekabet büsbütün zor.

Annesi, “Yemek hazır, Nate” diye sesleniyor. Elinde patates püresiyle içeri giriyor; kızlar ellerinde çatallarla, bıçaklarla onu izliyorlar. Hepsi birden oturma odasının ucundaki–küçük oval masanın çevresinde toplanıyorlar. Nate yapabileceği bir şey olup olmadığını sorardı eskiden. Ne var ki, evlendi evleneli annesi ondan yardım istemiyor, hatta yemek hazırlıkları boyunca onu odasına sürgün ediyor. Nate’in bulaşık yıkamasına bile izin vermiyor artık.

Tabaklar yine aynı bej tabaklar, üzerlerinde portakal rengi Latin çiçekleri var. Nate bunları eskiden isteksizce yıkar ve bu iş sonsuza dek sürecek sanırdı. Bu tabaklar Elizabeth’in moralini de bozuyor. Onlarla birlikte Nate’in annesini görmeye gelmemesinin nedenlerinden biri de bu. “Annenin eşyaları bir pul kataloğundan sipariş edilmiş gibi değişmez şeyler” diyor. Bu sözlerde bir gerçek payı var. Annesinin evindeki her şey kullanışlıdır, yararlıdır. Ama Nate kabul etmek zorunda ki aynı zamanda oldukça da çirkindir. Masanın üstü plastik kaplıdır, sandalyeler silinip temizlenecek türdendir, tabak çanak eski tarzdır, bardaklar o kadar sağlamdır ki yere düşse zıplar, kırılmaz. Annesi, “Benim öyle gösterişle, süsle püsle kaybedecek vaktim yok” diyor. “Böyle şeylere harcayacak kadar param da yok.” Nate’in yaptığı tahta oyuncaklarla ilgili bir şey daha annesinin kafasını kurcalıyor. Onu suçlarcasına, “Yalnız zenginler alabilir bunları, Nate” diyor.

Artmış domuz yağında kızartılmış köfte, patates püresi, üzerine margarin konmuş pancar konservesi yiyorlar. Annesi kızlara, “Okul nasıl gidiyor bakalım?” diye soruyor ve onların yaptıkları korkunç şakalara neşeyle gülüyor. Nate midesinin buz kestiğini duyumsuyor, gizlice içtiği viskiyle kolay kolay karışamayan pancar konservesi midesine oturuyor. Onlar, üçü de öyle saflar, kuşku duymaktan öylesine uzaklar ki. Nate sanki ışıklı bir pencerenin ardından bakıyor onlara: İçeride barış, esenlik, dingin ev yaşamı… Bu ev, bu tatlar, hatta bu kokular o kadar bildik şeyler ki. İyi, gösterişten ırak, sapsade. Dışarıda ise karanlık, gökgürültüsü, fırtına var.

Paçavralar içinde, tırnakları tırtık tırtık, kıpkızıl gözlü, kurt gibi bir canavar olan kendisi pusuya yatmış; o kıskanç, uzun burnunu cama yapıştırmış. İnsan yüreğinin ne denli karanlık olduğunu, kötülüğün sırlarını yalnız o biliyor.

Nate, kendi kendine, “Ahmak!” diye sövüyor.

Annesi, parlak mavi gözlerini ona çevirerek, “Ne dedin, şekerim?” diye soruyor. Bu gözler daha yaşlı şimdi, gözlüğünün altından kırışıklar görünüyor, ama yine de pırıl pırıl, dürüst gözler bunlar.

Nate, “Hiç. Kendi kendime konuşuyordum” diyor.

Annesi, “A!” diye gülüyor, “Aynı şeyi ben de bütün gün yapıyorum. Benden almışsın anlaşılan bu huyu.”

Tatlı olarak şeftali kompostosu yiyorlar. Tatlıdan sonra üçü bulaşıkları yıkıyorlar. Nate ise, yemekten sonra erkeklerin ne yapması gerekiyorsa onu yapmak üzere, yine oturma odasına sürgün ediliyor. Merak ediyor, eğer babası yaşasaydı, annesi yine Kadın Kurtuluş Hareketi’ne katılır mıydı? Gerekmezdi katılması. Annesi elbet kuramsal düzeyde yapıyor bunu. Kadınların temel insanlık haklarının erkekler tarafından kısıtlandığı, engellendiği, sakatlandığı, çiğnenip yok edildiği sayısız örnekten söz etmeye de can atıyor. Ama babasının terlikleri olsaydı, koşup onları kocasına getirirdi.

Nate, Lesje’ye telefon edecek, onu yine görecek. Hayır, onu bir daha görmeyecek. Eşeğin biri o, her şeyi yüzüne gözüne bulaştırdı, besbelli Lesje görmek istemez artık onu. Ama Nate’in onu görmesi gerek. Onu seviyor; o incecik bedeni, heykelvari bir dalgınlıkla kendi içine dönük yüzü seviyor. Lesje ışıklı bir pencerenin ardında oturuyor, yumuşak beyaz giysilere bürünmüş. Küçük piyanoyu çalıyor, tuşların üzerinde devinen parmakları ışıl ışıl. Nate hırıldayarak camdan içeri dalıyor.

15 Ocak 1977, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth odasındaki küçük yazı masasının başında oturuyor (akçaağaç, yapım tarihi 1875). Yazı masasına uygun bir de sandalye var, bunu da aynı mezattan satın almıştı. O zamanın hanımları pamukla beslenmiş o koskoca, lahana gibi kıçlarını bu amaçla yapılmış sandalyelere nasıl sığdırıyorlarmış, Elizabeth şaşıyor. Gözden gizlenmiş gerçek kıçınızın çevresinde yalancı bir kıç dalgalanıp dururken zarif bir biçimde sandalyeye ilişmeniz gerekiyormuş. Görünürde hiçbir destek falan da yokmuş üstelik. Dalgalanan bir bulut görüntüsü…

Bu yazı masasının gözlerinde Elizabeth şunları saklıyor: Çek defteri, iptal edilmiş çekler, faturalar, bütçe, evde yapılması gereken işlerin listesi (bir liste acele yapılması gereken işler için, öbürü uzun vadeli), özel mektuplar ve dört yıl önce tutmaya başladığı ama devam etmediği günlük. Bu yazı masasını Chris öldüğünden beri açmamıştı.

Artık *Chris'in ölümü* diye düşünebiliyor. Hemen hiç *Chris'in intiharı* diye düşünmüyor. Çünkü bu, Chris'in ölümünün onun kendi kendisine yaptığı bir şey olduğunu akla getirebilir. Oysa Elizabeth'e göre, bu ölüm Chris'in kendi kendisine değil, Elizabeth'e yaptığı bir şey. Chris artık bunun etkilerini duymasa bile Elizabeth duyuyor. Örneğin yazı masasını şu ana kadar açmadı; çünkü üstte, soldaki gözde, lastik bir bantla birbirine sıkıca tutturulmuş bir deste mektup var: Chris'in Eylül ve Ekim ayları boyunca ona gönderdiği mektuplar. Mektupların tümü tükenmez kalemle çizgili defter kağıdına yazılmış. El yazısı gitgide irileşmiş, daha kargacık burgacık olmuş; ta ki en sonunda iki kelime bütün sayfayı doldurana dek. Elizabeth bu mektupları saklamamalıydı, bunu kendisi de biliyor. Hemen şimdi atmalı bunları, bir daha gözden geçirmeye yeltenmeden. Şu var ki, oldum olası her şeyi saklamaya bayılır.

Çek defterine doğru eğilirken mektuplara bakmamaya çalışıyor. Artık bu işi göze aldığına göre, belli bir zevk bile duyuyor bundan. Bütün o ödenmemiş faturalar ortadan kalkıyor, defterin içine giriyor. Nate ödemesi gereken üç beş şeyi ödemiş; telefon faturası, su faturası gibi. Ama başka her

şey Elizabeth'i bekliyor; ikide bir gönderilen, önce ricacı, sonra buyurucu sövüp sayma mektupları da öyle. Elizabeth hesaplarını bir düzene sokmak istiyor. Hiç kimseye borcu olsun istemiyor. Bankada acil bir durumda yetecek kadar parası olduğunu bilmek istiyor.

Annesi gibi değil o. Babası ansızın yok olup gittiğinde, annesi pencerenin önündeki çiçekli sandalyeye oturup iki gün gözyaşı dökmüştü. "Ne yapmam gerek?" diye sorup duruyordu havaya; sanki orada kendisi için standart bir davranış biçimini hazır bulunduran biri varmış gibi. Küçük kız kardeşi Caroline ise, çıldırmış bir böcek gibi, ağlayarak boyuna annesinin kucağına tırmanıyor, aşağı kayıyor, sonra yine tırmanıyor, yine kayıyordu.

Elizabeth'e gelince, ne ağlamıştı ne de tırmanmıştı. Annesinin o sandalyeden kalkıp onlara yemek hazırlamaya hiç niyeti olmadığını anlayınca, gidip biriktirdiği paraları saymıştı. Muriel Teyze'nin görkemli evine yaptıkları seyrek ziyaretlerde Teddy Enişte'nin Elizabeth'in cebine sıkıştırdığı yirmi beş sentliklerdi bunlar. Sonra annesinin para çantasını açıp dudak boyası tüplerini, buruş buruş mendilleri yere atmış, para aramıştı. Bumburuşuk iki dolarlık bir banknotla birkaç peniden başka hiçbir şey bulamamıştı. Sonra evden çıkmış, annesinin çantasından aldığı anahtarları kullanarak kapıyı ardından kilitlemiş, üç blok ötedeki küçük bakkal dükkânına gidip peynir ekmek almıştı. Elinde esmer kese kağıdıyla asker gibi yürüyerek eve dönmüş, merdivenden yukarı çıkarken lastik çizmelerini rap rap yere vurmuştu. Bu büyük bir başarı değildi kuşkusuz, daha önce de buna benzer şeyler yapmıştı. Annesiyle kız kardeşine, öfkeyle, "Yiyin şunları" demişti. "Yiyin ve zırlamayı kesin."

Hiçbir işe yaramamıştı yaptığı. Annesi burnunu çeke çeke ağlamayı sürdürmüş, Elizabeth de peynir ekmeğini çiğneyerek öfke içinde mutfakta oturmuştu. Babasına kızmıyordu. Onun güvenilmez biri olduğundan hep kuşkulanmıştı. Bunu anlayamadığı için asıl annesine kızıyordu.

Elizabeth'e banka hesabı tutmayı öğreten Muriel Teyze olmuştu; çek defterlerinde nasıl balans tutturulacağını, faizin ne demek olduğunu da öğreten oydu. Kitapları, hatta okul ödevlerini gereksiz ve saçma bulan Muriel Teyze, Elizabeth'in eğitiminin bu bölümüne nedense çok emek harcamıştı. Elizabeth bundan ötürü ona minnet duyuyordu. Yaşlı kadın,

“Para insana saygınlık sağlar” derdi, bir dinleyen bulursa hâlâ da aynı şeyi söylüyor. Elizabeth bunun doğru olduğunu biliyor. Şu var ki, Muriel Teyze, Elizabeth’e yalnız ders vermekle kalmamış, onu desteklemiş, iyi cins iç çamaşırlarının, mavi tvit mantolarının, piyano derslerinin parasını da ödemiş ve bütün bunların karşılığında ona sahip olduğunu sanmıştı.

Muriel Teyze’nin Elizabeth’e karşı tutumu iki yönlüydü. Elizabeth’in annesinde iş yoktu, öyleyse Elizabeth’te de olasılıkla iş yoktu. Öte yandan, Elizabeth Muriel Teyze’nin yeğeniydi, öyleyse onda bir şeyler olmalıydı. Muriel Teyze, Elizabeth’in Muriel Teyze’ye en çok benzeyen yanlarını geliştirmeye uğraşmış, öbür yanlarınıysa bastırmış ya da cezalandırmıştı. Muriel Teyze sağlam karakterli güçlü insanları sever. Elizabeth kendisinin gergedan kadar güçlü olduğunu biliyor.

Muriel Teyze bocalamaz, birçok konuda son derece açık seçik düşünür. Birkaç dakikalık duraksamaları kendi ailesiyle ilgilidir. Var Olmanın Yüce Zinciri’nde onların nereye uygun olduklarından emin değildir, ama kendisinin nereye uygun olduğunu kesinlikle bilir. Önce Tanrı gelir. Sonra Muriel Teyze ve Kraliçe; Muriel Teyze biraz daha üstün durumdadır Kraliçe’den. Sonra Muriel Teyze’nin devam ettiği Timothy Eaton Memorial Kilisesi’nin beş üyesi gelir. Bundan sonra derin bir boşluk vardır. Sonra, sırasıyla Yahudi olmayan beyaz Kanadalılar, İngilizler ve Yahudi olmayan beyaz Amerikalılar gelir. Sonra ikinci bir büyük boşluk vardır, bunu giderek alçalan dereceleriyle bütün öbür insanlar izler; bunlar tenlerinin rengine ve dinlerine göre sınıflandırılmıştır. Sonda hamamböcekleri, güveler, gümüşbalıkları ve mikroplar gelir. Muriel Teyze’nin ömrünce karşılaştığı hayvan türleridir bunlar. Sonra bütün cinsel organlar gelir, yalnız çiçeklerin cinsel organları bunun dışındadır.

İşte Elizabeth başkalarını eğlendirmek için Muriel Teyze öyküleri anlatırken böyle sıralamalar yapar. Genellikle de Eski Yunan ve Koma bölümünden Philip Burroughs’a anlatır bunları. Philip’in teyzesi Janie Burroughs da Muriel Teyze’yle aynı havada bir kadındır. Philip Nate gibi değildir, Elizabeth’in neden söz ettiğini anlar. Elizabeth bu bakımdan ona güvenebileceğini bilir.

Muriel Teyze gülünç bir öykü olabilir ama bu onun kötülüğünü yok etmez. O hem kesinliğe, açıklığa inanır, hem de bir yobazdır. Muriel Teyze

için grinin tonları yoktur.

Onun tek ahlaksal ikilemi vardır: Ailesini, kendisiyle yakınlıklarından ötürü, Timothy Eaton Kilisesi üyeleriyle aynı yere koyması gerektiğini sanır; öte yandan, acınası davranışları yüzünden onları hamamböcekleriyle, gümüşbalıklarıyla aynı sınıfa yerleştirme zorunluğunu duyar.

Örneğin, ona göre Elizabeth'in annesinin davranışı da böyle acınası bir davranıştır. Muriel Teyze şimdi bile bu konuya dokundurmaktan geri kalmıyor. Elizabeth annesinin niçin yok olduğunu hiçbir zaman tam anlayamadı. Çaresizlikten belki. Başka ne yapabileceğini hayal etme yeteneğinden yoksun olduğundan. Muriel Teyze'ye göreyse Elizabeth'in annesi, yaradılıştan günahkâr olduğu için, ailesini terk ederek öz babasının avukatının oğluyla kaçmıştı. Muriel Teyze bu ilişkiyi nedense bir tür ensest ilişki olarak görüyordu. Neyse ki uzun sürmemişti. Terk edilmiş çocukları o, Muriel Teyze kurtarmış, hiç vakit yitirmeden yararlı bilgilerle doldurmaya başlamıştı.

Elizabeth çocukken bile bu öyküyü olduğu gibi kabul edememişti. Şimdi ise gerçeğin bunun tam tersi olabileceğini düşünüyor. Yani anneleri kendi deyişiyle "iş aramaya" gittiği bir sırada Muriel Teyze onu ve kız kardeşini çalmış olabilir diye düşünüyor. Sonra, çocukları kendi evine yerleştirip güven altına aldıktan sonra, annelerine, "Sen çocuk bakmaya uygun biri değilsin" demiş olsa gerek. "Gerekirse seni mahkemeye verir, bunu kanıtlarım." Evet, evet, böylesi Muriel Teyze'nin tarzına daha uygun. Kendim haklı çıkaran haydutluk.

Elizabeth o günü, Muriel Teyze'nin evine nasıl götürüldüklerini anımsıyor, ama bu da pek bir şey ifade etmiyor. Caroline'la oturmuş, film yıldızlarının dergilerden kestikleri resimleriyle oynuyorlardı. Derken ansızın Muriel Teyze çıkagelmiş, onlara, "Mantolarınızı giyin, çocuklar" demişti. Elizabeth nereye gideceklerini sormuştu. Muriel Teyze, "Doktora" demişti ki, bu da akla yakın bir şeydi.

Elizabeth üçüncü katın penceresinde duran Caroline'ı anımsıyor. *Annem bu! Hani nerede?* Aşağıda, kaldırımda bir kadın duruyor. Yüzü yukarıya dönük, sırtında gök mavisi bir manto. Sokak lambasının aydınlığında, çevresinde mayıs sinekleri uçuşuyor. Pencereyi açıyorlar, yeni çıkmış körpe yaprakların kokusunu duyuyorlar. İkisi birden, Anne, anne! diye

bağırıyorlar. Derken merdivende, sonra koridorda Muriel Teyze'nin ayak sesleri duyuluyor. "Ne bağırıp duruyorsunuz öyle? O anneniz değil. Kapatın bakayım pencereyi. Konu komşu, işitmeyen kalmayacak çığırtınızı." Aşağıdaki kadın dönüyor, başı aşağıda, oradan uzaklaşıyor. Caroline kapalı pencerenin ardında avaz avaz haykırıyor. Muriel Teyze küçük kızın pencereye yapışmış parmaklarını zorla açıyor, sımsıkı tutuyor.

Elizabeth aylarca Oz Büyücüsü'nden bir sahneyi düşünerek uykuya dalmıştı. Kitap eski evlerinde kalmıştı, bir bakıma Muriel Teyze'den önceki yaşamın bir parçasıydı, ama Elizabeth onu hâlâ anımsayabiliyordu. Anımsadığı bölüm Dorothy'nin Batı'nın Kötü Cadısı'nın üzerine bir kova su döküp onu erittiği bölümdü. Muriel Teyze Cadı'ydı, kuşkusuz. Elizabeth'in annesiyse İyilik Perisi Glinda'ydı. Günün birinde geri gelip onlara görünecek, Elizabeth'in alnını öpmek için eğilecekti.

Elizabeth arkasına yaslanıyor, gözlerini yumuyor. Kupkuru gözler. Chris onun işinden ayrılmasını, evini, iki çocuğunu bırakıp kendisiyle gelmesini istemişti. Elizabeth kendini onun ellerine, onun sevecen ellerine bıraksın istemişti. Elizabeth'in böyle bir şey yapabileceğini düşünmek için deli olmak gerekirdi. Chris onun her şeyi bırakıp kendisine geleceğini umuyordu.

Elizabeth doğrulup oturuyor, çabucak mektup destesine uzanıyor, en üstteki mektubu okuyor: SİKTİR GİT. Chris'in son mesajı. Bunu ilk okuduğunda nasıl öfkelendiğini anımsıyor.

Elizabeth çek koçanlarını, ödenmiş faturaları, üst kattaki kiracılardan aldığı kira makbuzlarını bir zarfa tıkıyor, üzerine 1976 yazıyor. Bu yılın işi tamam. Başka bir yıla başlayabilir artık. O her şeyden elini eteğini çekmişken, zaman durmadı elbet. Elizabeth bunu yeni anlıyor. Şimdiye dek iş yerinde zor bela idare edebildi kendini, ama yapması gereken pek çok şey var Hâlâ. Örneğin yorgan sergisi programlanıp gerçekleştirilmeli. Sonra, kızların yeni iç çamaşırlarına, Nancy'nin yeni kışlık botlara ihtiyacı var. Günlerdir ıslak ayaklarla eve geliyor. Nate'in de tuhaflığı üstünde şu son günlerde. Yaşamında bir şeyler oluyor sanki. Nate ona bundan söz etmedi. Belki yeni bir hanım arkadaşı vardır, Martha sorunu bittiğine göre? Ama böyle bir şey olsa, Nate her zaman yaptığı gibi ona söylerdi herhalde.

Elizabeth ipuçları arayarak son günleri düşünüyor. Kafatasının dibinde o eski ürperti, o eski korku başlıyor: Dünyanın öbür yanında gelgit dalgaları gibi toplanıp kabaran, onsuz, kendi kendine oluşan olayların, tufanların korkusu. Elizabeth'in sırtı dönük, her şey onun arkasında olup bitiyor. Denetleyemeyeceği biçimde.

Elizabeth ayağa kalkıyor, yazı masasını kilitliyor. Güçlü biri o, sırtı kolay kolay yere gelmez. Bankada parası var, belki yeteri kadar değil ama olsun, var ya. Kimseye bağımlı olma zorunluluğu yok, bağımlı biri değil o. Kendim geçindirebilir, başının çaresine bakabilir.

19 Ocak 1977, Çarşamba

LESJE

Organizmalar çevrelerine uyum gösterir; çoğu kez zorunluluktan. Aynı zamanda, belli bir kaprisle, kendi ihtiyaçlarına da uyum sağlarlar; buna hemen hemen sapıklık diyebilirsiniz. Örneğin, Lesje'nın en sevdiği dinozorun –orta büyüklükte ama çevik ve öldürücü Deinonychus'un– arka ayağındaki değişime uğramış üçüncü pençeyi ele alın. Bu üçüncü pençe öbür iki pençe gibi yere dokunmaz. Bu yüzden, yürümek ya da koşmak için kullanılmadığı ortada. Bu konuda büyük yetki sahibi olan ve Deinonychus'u keşfeden Prof. Ostrom, pençenin duruşundan ve biçiminden (orak biçiminde kıvrık, jilet gibi keskin) bu pençenin yalnız karın deşmek, bağırsakları dışarı çıkarmak amacıyla kullanıldığını düşünmüştü. Deinonychus'un ön bacakları, Tyrannosaurus'un ya da Gorgosaurus'un ön bacaklarından daha uzundu ve avı uygun bir uzaklıkta tutmaya yarıyordu: Deinonychus bundan sonra bir ayağı üzerinde dikiliyor, bu arada öbür ayağındaki üçüncü pençeyi avın karnını bir vuruşta yarmak için kullanıyordu. Dengeli bir devinim. Aynı zamanda yaşamla, yani yiyeceğin yakalanıp hazırlanmasıyla başa çıkmak için egzantrik bir yol. Toprağın altından Deinonychus'a biraz olsun benzer bir yaratık daha çıkarılamamıştı. İşte Lesje'yı çeken de hayvanın bu eksantrikliği, eşsizliği, bu akrobatik kıvraklığıydı. Bir tür danstı bu.

Lesje bu masum ama kanlı dansı, tünediği ağacın tepesindeki dokunulmazlığından defalarca seyretmişti. Bugünkü kozalaklılar familyasından bir çam ağacıydı bu. Ancak, şu anda görünürde hiçbir şey yok, bir Pterosaurus bile yok. William hepsini korkutup kaçırttı. William, Lesje'nın altında, gövdeleri soğan biçimi Siklat ağaçlarının arasında tedirgin bir tavırla geziniyor. Yolunda gitmeyen bir şey var, yoksa böyle davranmazdı. Güneş bir tuhaf, ortalıkta acayip kokular var. William değişik bir zaman diliminde olduğunun farkında bile değil henüz.

Onun uyum sağlama yöntemi, farkında olmamaktır. Lesje onun çevresidir ve çevresi değişime uğradı şimdi.

William aynı zamanda oyun masasının başına oturmuş, Lesje'nın az önce

önüne koyduğu şehriye çorbasını yiyor. Lesje'nın cam şu anda bir şey yemek istemiyor. William onu can sıkıntısı bombardımanına tutuyor. Havanın içinde kirletici maddeler yüzüyor, sayıları üç yüzü aşkın, içlerinde daha kimliği saptanmamış olanlar var. Sülfürik asit, cıva, metalik sis, asit yağmuru yağıyor.. Yağmur Muskoka'nın duru göllerine, kuzeye doğru yöneliyor. Midesi bulanmış balıklar can havliyle sudan fırlıyor, patlamak üzere olan karınlarını sergileyerek havada kıvranıyor. Eğer hemen (evet, hemen!) şimdikinin on katı önlemler alınmazsa, Büyük Göller ölecek. Dünyadaki tatlı suyun beşte biri ölecek yani. Hem de ne için? William, kaşığından şehriyeler akarak, suçlar gibi, "Külotlu çoraplar için!" diyor. "Lastik bantlar, otomobiller, plastik düğmeler için!" Lesje onaylar gibi başını sallıyor; evet, o da biliyor bütün bunları ama, elinden ne gelir ki? William bunu mahsus yapıyor.

William amansızca konuşmasını sürdürüyor: Kuşlar solucanları, kurtları yiyor; böylece yağ dokularında sarsılmaz, bozulmaz PCB'ler giderek yoğunlaşıyor. Lesje da, yağ dokularında şimdiden depoladığı büyük miktarda DDT yüzünden, olasılıkla güvenli çocuk doğurma yeteneğini yitirdi. Yumurtalıkları üzerindeki radyasyon bombardımanı da cabası. Bu da hemen hemen kesinlikle onun iki başlı bir çocuk ya da greyfurt büyüklüğünde, kıllı, dişleri tam gelişmiş bir et yumrusu doğurmasına neden olacak. (William kanıt olarak örnekler veriyor.)

William'ın söyledikleri doğru olsa bile, şu anda bu konuda daha fazla bir şey dinlemek istemeyen Lesje, ona süpernova re kuramıyla karşılık veriyor: Dinozorların yok oluşu. Kozmik radyasyonun dramatik bir ölçüde artması sonucunda, dinozor yumurtalarının kabukları o denli incelmişti ki, yavrular gelişip yumurtadan çıkamamıştı. (Bu kuram müzede pek gözde değil, çünkü müzedekiler daha yavaş bir varsayımdan yanalar. Yine de, William'a üzerinde düşünebileceği bir şey sağlıyor bu. Bütün bunlar burada, dünyamızda olabilirdi. Bir yıldızın ne zaman patlayacağını kim bilebilir ki?) Lesje, "Bir fincan neskafe ister misin, William?" diyor.

William, asık suratla, evet diye karşılık veriyor. İşte uyum sağlamasını sağlayan da onun bu asık suratlılığı, her zamanki neşesinden, canlılığından yoksun oluşu. Havayı koklayan bir köpek gibi, Lesje'daki değişikliği sezinliyor. Evet, biliyor, ama neyi bildiğini bilmiyor. Ruhsal çöküntüsü de

bundan kaynaklanıyor. Lesje kahveyi getirince, William, “Kahveye krema koyduğumu unuttum galiba” diyor. Sesi mızmız, sızlanır gibi. Lesje sızlanmayı ona yakıştıramıyor.

Lesje sallanan koltuğuna oturuyor. Oturup düşünmek istiyor; ama şimdi kalkıp yatak odasına giderse, William bunu bir davet sanabilir, ardına düşüp onunla sevişmek isteyebilir. Lesje’nın canı şimdi hiç istemiyor sevişmeyi. (Problem: Deinonychus’un çiftleşmesi. Orak biçimi, jilet gibi keskin üçüncü pençenin çiftleşmedeki rolü. Nasıl uzak tutuyor acaba bu pençeyi çiftleşme sırasında? Yoksa kazalar mı oluyor?) Lesje’nın bedenindeki her hücrenin ağırlaşmasına, yoğun bir sıvıyla dolu olmasına, sulu bir enerjiyle parıldamasına karşın, her çekirdek ayrıca kendi ışığını da dışarı vuruyor. Bir bütün olarak Lesje bir ateşböceği gibi ışık saçıyor. Bir fener o, misk kokulu bir işaret. William’ın, cinsel organı birleşmeye hazır durumda, çevresinde dönüp dolaşmasına şaşmamalı. Kaygılı da üstelik, çünkü Lesje duş yapmak için banyoya girdiğinde kapıyı iki kez kilitledi, bir kez de midesinin fena halde ağrıdığını bahane etti. Hantal, biçimsiz William, ekrandaki haziran–böceği gibi vızıldanıp duruyor, sarsak sarsak deviniyor.

Peki, ya Nate neden görünmedi bir daha? Ayın on yedisinde telefon edecekti güya. İki gün geçti, hâlâ ses seda yok. Lesje telefon çalarsa orada bulunmak için bahaneler buluyor, evde oturuyor. Başka zaman olsa sokağa çıkardı oysa. Ancak dayanamadığı zaman kendini sokağa atıyor. İş telefonunu da vermeliydi Nate’e. Ama Nate istese onu kolaylıkla bulabilirdi müzeden. Yoksa telefon etti de William mı açtı telefonu? Yoksa William her şeyi anladı mı? Nate’e kötü şeyler mi söyledi? Bir daha telefon etmesin diye onu tehdit mi etti? Lesje sormaya cesaret edemiyor. Nate’e telefon etmeyi de göze alamıyor. Telefonu Elizabeth açarsa, Nate sinirlenebilir. Çocuklardan biri açarsa, yine sinirlenir. Telefonu kendisi açsa bile sinirlenebilir.

Lesje işine sığınıyor. İşi bir zamanlar en iyi kaçıştı onun için.

İşinin bir bölümü de omurgalıların paleontolojisiyle ilgili konularda halkı aydınlatmak, eğitmek. Şu sırada müze okullar için bir dinozor medya seti hazırlıyor. Bu set film şeritleri, teybe alınmış açıklamalar, broşürler, afişler ve müzedeki sergilerle ilgili rehber kitapçıklar içerecek. Bunun satışa sunulan Diplodocus ve Stegosarus modelleri (kurşuni plastikten, Hong

Kong'da yapılmış) kadar tutulacağı umuluyor. Ama anlatacak ne var ki? Örneğin, dinozorların aile yaşamı hakkında ne söylenebilir? Yumurtlama ve döllenme –nazik ama her zaman ilgi uyandıran bir konu–yöntemleri üzerinde ne anlatılabilir? Bütün bunlar küçümsenebilir, göz ardı edilebilir mi? Edilmeli mi? Yok, edilmezse, şimdilerde gitgide güçlenen çeşitli dinci ve ahlakçı ana–baba–aksiyon grupları bu materyale karşı çıkar, müzenin hazırladığı medya setlerini boykot eder mi? Normalde böyle sorular Lesje'nın aklına bile gelmezdi ama, Dr. Van Vleet'in aklına gelmişti. Van Vleet Lesje'dan bu konuda araştırma yapmasını ve bir çözüm getirmesini istemişti.

Lesje gözlerini yumuyor. Müzede sergilenen, eklemleri tellerle birbirine tutturulmuş iskeletler geliyor gözünün önüne. Tuhaf, kaba canlı modelleri bunlar. Doksan milyon yıl önce yer alan bir çiftleşmeye kim karşı çıkabilir ki? Taşlar arasında aşk yaşamı, kemikleşmiş canlılar arasında seks. Yine de, dünya dönüp dururken, tek bir burun deliği bütün ekranı kaplarken, şehvet iç çekişleri var gücüyle çalan bir fabrika düdüğü gibiyken, böylesi büyük, doymaz tutkuların bazı kimseleri tedirgin edebileceğini anlıyor. Okula getirdiği kara kurbağa yumurtalarını atan dördüncü sınıftaki öğretmenini anımsıyor. Oysa Lesje bu yumurtaların nasıl yapıldığını sınıftakilere anlatacağını umuyordu. Bir hendeğin içinde, erkek kara kurbağa tarafından sımsıkı kavranmış kocaman bir dişi kara kurbağa. Erkek kurbağa dişisine oranla o kadar küçüktü ki, başka bir hayvanmış gibi duruyordu. Öğretmen bu solo resitali dinlemiş, sonra, "Sınıf arkadaşlarının böyle şeyler öğrenmesinin gerekli olduğunu sanmıyorum" demişti. Lesje da, her zamanki gibi, bir yetişkinin verdiği hüküm karşısında boyun eğmişti. Öğretmen Lesje'nın değerli karakurbağa yumurtalarıyla dolu kavanozunu götürüp kızlar tuvaletine boşaltmış, üzerine de sifonu çekmişti. Lesje onun elinde kavanozla sınıftan çıkmasını sessizce seyretmişti.

Neden bilmeleri gerekmiyordu sanki böyle şeyleri? Lesje şimdi merak ediyor. Neyi bilmeleri gerekiyor öyleyse? Pek bir şey bilmeleri gerekmiyor anlaşılan. Özgür gezintileri sırasında aklına gelen soruların yanıtlarını bilmeleri gerekmediği kesin. Dinozorların penisleri var mıydı, örneğin? İyi bir soru. Dinozorların ataları olan kuşların gödensel yarıkları vardır, yılanların bazılarında ise bir değil iki penis bulunur. Acaba erkek dinozor, horoz gibi, dişisini ensesinden mi kavrıyordu çiftleşme sırasında?

Dinozorlar sürü halinde mi dolaşıyorlardı, kazlar gibi ömür boyu mu çiftleşiyorlardı, onların da haremleri var mıydı, erkek dinozorlar çiftleşme mevsiminde birbirleriyle dövüşüyorlar mıydı?.. Belki de bunları bilmek Deinonychus'un değişime uğramış üçüncü pençesini açıklamaya yardım ederdi. Lesje bu soruları açıkça sormamaya karar veriyor. Dinozorlar yumurta yumurtlarlardı, tıpkı kaplumbağalar gibi, işte o kadar.

William doymadığını söylüyor ve kendisine bir sandviç yapmak üzere mutfağa yollanıyor. Lesje'nın onun ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığını ifade etmenin bir yolu bu. Lesje bunu biliyor ama oralı olmuyor. Normal olarak koşup sandviçi o yapardı. Çünkü William mutfakta sakar, beceriksiz olduğunu ileri sürer boyuna. Orada kesinkes bir şey kırmayı başarır ya da sardalya konservesini açayım derken parmağını keser. Kırılmalar, yaralar, homurtular, sövüp saymalar olacak şimdi yine. Derken William, elinde kötü kesilmiş ekmekten yapılmış, üzerine kan bulaşmış bir sandviç, gömleğinde sardalya yağı lekeleriyle çıkagelecek mutfaktan. Yatıştırılmak, avutulmak isteyecek. Lesje de yatıştıracak onu. Bütün bunlar Nate'in yokluğundan olacak. Lesje düşündükçe, onun kendisine hiçbir şey önermemiş olduğunu anlıyor. Geniş bir boşluk, hiçlik. Bir risk.

Telefon çalıyor ve Lesje daha sandalyesinden kalkmaya vakit bulamadan, William koşup açıyor. "Telefon sana" diyor.

Lesje, sık solumaktan sıkışmış bir göğüsle, telefonu alıyor.

Bir kadın sesi, "Merhaba" diyor. "Ben Elizabeth Schoenhof."

Lesje'nın boğazı tıkanıyor. Demek her şey ortaya çıktı. Nineleri onun suçunu, kendi üzgünlüklerini sürdürmekte kararlılar.

Ama hiç de sandığı gibi değil. Elizabeth onu akşam yemeğine davet ediyor, hepsi bu. Onu ve William'ı elbet. Elizabeth, "Gelebilirseniz, Nate de ben de çok sevineceğiz" diyor.

21 Ocak 1977, Cuma

ELIZABETH

Elizabeth müzenin turuncu kafeteryasında Martha'yla öğle yemeği yiyor. İkisi de az yemeye dikkat ediyorlar. Çorba, meyveli yoğurt, çay. Elizabeth yemeğin parasını ödemek için diretti. Martha da paranın yarısını ödemek için eskiden yaptığı gibi onunla cebelleşmeye yeltenmedi. Bir yenilgi işareti.

Gerçek şu ki, burada pek yemek yemezler. Müze kafeteryasının hiçbir özelliği yoktur. Bir zamanlar, Martha'nın yükseliş günlerinde, Elizabeth onun gerçek bir tehlike oluşturduğunu sanır ve öğle yemeklerinde en iyi restoranlarda buluşmaları için zahmetlere girmekten kaçınmazdı. Elizabeth böyle restoranlarda bilgiçliğini, en iyi menüyü seçmekteki becerisini gösterebiliyor, öte yandan Martha'yı kokteyllerle, şarapla hafiften bombardımana tutabiliyordu. Martha içkiye pek dayanıklı değildi ve Elizabeth bunu, kendi açısından yararlı buluyordu. Kendisi zarif bir tavırla şarap kadehinin ucundan küçük yudumlar almakla yetinirken, Martha bir sürahi dolusu şarabı kafaya dikip sarhoş oluyordu. Sonuç olarak da Nate'in davranışları, kusurları hakkında söylemesi gerekenden çok daha fazla şey kaçırıyordu ağzından. Martha Nate hakkında ne zaman kötüleyici bir şey söylese, Elizabeth başını onaylarcasına sallıyor, haklısın diye mırıldanıyordu. Gerçekte hu eleştiriler sinirine dokunuyordu, çünkü onun koca seçimindeki zevkini yansıtıyordu. Elizabeth onayladıkça, Martha'nın gözleri minnetten yaşarıyordu. Elizabeth'i sevdiğinden değil elbet. Her ikisi de birbirlerini sevmediklerini biliyorlardı. Pek yakında Elizabeth Martha'yı öğle yemeğine bile götürmek zorunda kalmayacak, birer kahve içmek yeterli olacak. Ondan sonra da, Elizabeth dişçisiyle randevusu olduğunu ileri sürerek çekip gidecek.

Elizabeth tabakları tepsiden alıp açtığı peçetenin üzerine dizdi. Ama Martha'nın böyle inceliklere vakti yok bugün. Tepsiden yiyor yemeğini, çorbasını şapırdata şapırdata içiyor. Çatık kaşlı, kare biçimi yüzü büzüşmüş. Koyu renk saçları pırasa gibi. Saçlarını arkaya doğru çekip plastik bir bağa taklidi tokayla kafatasına tokalamış. Yüzü esmerimsi, çimdiklenmiş gibi. Elizabeth'in ilk günlerde uğraşmak zorunda kaldığı o kendinden emin,

sağlıklı, güçlü, geniş göğüslü köylü kızıyla ilgisi yok. Buraya Nate’ten yakınmak için geldi. Sanki Nate beyzbol topuyla bir cam kırmış da, Elizabeth de annesi.

Martha, “Vurdum ona” diyor. “İki gözünün tam ortasına. Sanırım, yapmamalıydım bunu, ama öyle iyi hissettim ki kendimi. Bilirsin, dalaverecinin biridir. Bütün o anlayışlı erkek numaralarının altında. Onunla nasıl olup da yaşayabiliyorsun, anlayamıyorum.”

Bir zamanlar Elizabeth onun bu dediklerine hak verirdi. Ne var ki şimdi birkaç lüksü kendisine çok görmüyor. Zavallı Nate diye düşünüyor. Öyle masum ki aslında. Sonra, yüksek sesle, “Nate çok iyi bir babadır” diyor. “Çocuklarının üstüne titrer. Daha iyisini bulamazsın. Kızlar ona tapıyor.”

Martha, “Ne bileyim ben” diyor. Vahşi gibi krakerinden koca bir lokma ısırıyor. Krakerin gevrek kırıntıları tepsinin içine dağılıyor. Elizabeth, görgüsüz, diye düşünüyor. Hoş, hiçbir zaman görgülü biri değildi ki. Elizabeth, Martha’nın elindeki kozları er geç ortaya çıkaracağını hep düşünmüştü. Anlaşılan onu olduğundan hafife almıştı. Elizabeth şeftalili yoğurdunun kapağını açıyor, içindekileri kaşığıyla karıştırıyor. Martha, biraz o eski kavgacılığıyla, “Başlangıçta hiç anlamadım senin niçin bana o kadar iyi davrandığını” diyor. “Beni dışarıya yemeğe falan götürüyordun. Anlayamıyordum. Yani demek istiyorum ki, senin yerinde ben olsaydım, bunu yapmazdım.”

Elizabeth, “Böyle durumlarda uygar olmak gerektiğine inanırım” diyor.

“Ama sonra anladım. Sen bizi *denetlemek* istiyordun. Oyun alanını denetlemek isteyen bir organizatör gibiydin. İşin çok ileri gitmediğinden emin olmak istiyordun. Doğru mu? Artık söyleyebilirsin, her şey bitti nasıl olsa.”

Elizabeth hafifçe kaşlarını çatıyor. Biraz doğru bile olsa, kendi davranışlarının böyle yorumlanması hoşuna gitmiyor. “Bu biraz haksızlık olmuyor mu, Martha?” diyor. Martha’nın hemen arkasında daha ilginç bir şeyler oluyor. Lesje Green, Omurgalı Paleontolojisi bölümünün müdürü Dr. Van Vleet’le birlikte içeri girdi. Şimdi tezgah boyunca ilerleyerek tepsilerine yemek dolduruyorlar. Sık sık birlikte yerler öğle yemeklerini. Herkes bunda bir kötülük olmadığını bilir, çünkü Dr. Van Vleet doksan

yaşına merdiven dayamıştır, Lesje'nın da Çevre Bakanlığı'nda çalışan genç bir adamla yaşadığı herkesçe bilinmektedir. İkisinin de bayıldığı kemikler, eski kayalar üzerinde kendileriyle konuşacak başka kimseyi bulamadıkları için birlikte yemek yiyorlar olasılıkla.

Elizabeth ta baştan beri Lesje'yı uğraşılması zor bir insan olarak görmüştür. Tuhaf, bazen bilgiçlik taslayan, ürkek biri. Fazla uzmanlaşmış. Elizabeth bugün onu her zamankinden daha büyük bir ilgiyle izliyor ama. Şimdi düşünüyor da, Kasım ayında müzeye yapılan o ziyaret gerçekte bir uyarıydı. Çocuklar kendilerine müzeyi gezdiren dinozor hanımdan ona söz etmişlerdi. Nate'se hiçbir şey söylememişti. Elizabeth'e oraya birlikte gitmeyi önermişti ama olmamıştı. Nate'in yüzündeki dalgın ifade her gün biraz daha artıyor. Eliyle mobilyaları sıvazlayıp duruyor. Elizabeth yanılmadığından hemen hemen emin. Neyse, yarın her şeyi öğrenecek nasıl olsa.

Martha, "Sözde birbirimize içten davranacaktık" diyor. "Ama hiç yapmadık bunu, öyle değil mi? Yani demek istiyorum ki, ikimiz de onun hakkında bol bol konuştuk, ama ben senin hakkında ne düşündüğümü hiç söylemedim, sen de benim için ne düşündüğünü söylemedin. Aslında ikimiz de dürüst değildik. Söylediklerim doğru değil mi?"

Martha şimdi de dürüstlüğe soyunuyor. Hemen burada, müze kafeteryasında, yarışırcasına birbirlerine bağırıp çağırsınlar isterdi. Elizabeth keşke Nate kendisine biraz daha oturup kalkmayı bilen bir hanım arkadaş bulsaydı diye düşünüyor. Ama avuç içi kadar bir avukat bürosunda çalışan bir sekreter parçasından ne beklenebilir ki? Elizabeth'in şu anda dürüstlüğe vakti yok. Gerçek düşüncelerini Martha'ya söylemenin bir işe yarayacağını sanmıyor. Martha'nın kendisi hakkında ne düşündüğünü ise zaten biliyor.

Herhangi bir yarışta biliyor ki kazanan kendisi olacaktır. Martha'nın bir tek kelime dağarcığı vardır. Hep kullandığı dağarcık. Elizabeth'in ise iki kelime dağarcığı vardır; Sonradan kazandığı soylu şıklık, ki bu bir ciladır ama yararlıdır: İmalı, kurnazca, esnek, iltifatçı. Bunun yanı sıra bir dili daha vardır; daha eski, daha katı bir dil. Bu dil kibarlığın, soyluluğun ta öte ucundaki sokaklardan, okul bahçelerinden kalmadır. Elizabeth annesiyle babası her ev değiştirdiğinde bu dili çarpışa çarpışa, bileğinin gücüyle

öğrenmiştir.

Bu hızlı taşınmalar geceleri yer alırdı; tanık olmasın, ev sahipleri görmesin diye. Elizabeth annesinin katlanmamış elbiselerinin üzerinde uyur kalırdı. Bunlar eski günlerden kalma çok güzel, narin elbiselerdi. Sonra tuhaf, yabancı yüzlerin törensel sınavların içine dalmak zorunda olduğunu bilerek uyanırdı. Biri onu itip kakacak olursa, iki kat şiddetle karşılık verirdi. Eğer biri Caroline'ı itip kakarsa, Elizabeth başını aşağıya eğip dosdoğru düşmanın midesine saldırırdı. Bu yöntemle kendisinden daha büyük çocukları, hatta oğlanları bile alt edebiliyordu. Önün gibi kısacak boylu bir kızdan kimse böylesi bir şiddet beklemiyordu. Bazen de yenilgiye uğrardı ama çok sık değil. Genellikle karşısına ikiden çok sayıda çocuk çıkarsa yenilirdi.

Annesi, kendine acıma bunalımlarından birinde, Elizabeth'in üzerine bulaşmış kanları elleyerek, "Bir hooligan'a dönüşüyorsun" demişti. O günlerde Elizabeth hep kan içinde eve geliyordu. Annesinin bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktu. O sıralar ona dedesi yardımcı olmuştu. Ama o da Elizabeth'in babasını dilinden düşürmez, boyuna ayyaşın biri olduğunu söyler dururdu. Sonunda Muriel Teyze duruma el koymuş, ömrünün son günlerinde onun vasiyetnamesini değiştirmesine neden olmuştu. Cenazeden sonra Elizabeth'in annesi böyle demişti.

Sonra yine taşınmışlardı, bu kez daha küçük bir apartmana. Annesi, elinde bir şeyler –bir çaydanlık, bir çorap taşıyarak ufacık oturma odasında çaresizce dolaşıp duruyor, bunları nereye koyacağını bilemiyordu. "Bu benim alışık olduğum bir şey değil" diyordu. Sonra başı ağrıdığı için yatmaya gitmişti. Bu kez bir yatak vardı. Derken, Elizabeth'in babası eve iki başka adamla birlikte gelmiş ve küçük kıza bir bilmece sormuştu: *Anneleri bir portakal yumurtlayınca, civcivler ne der ? Portakal marmeladına bak der*.

Kimse Elizabeth'i götürüp yatağına yatırmıyordu, ama kimse yatmaya gitmiyordu zaten. Arada bir babası onu yatağına götürür gibi yapıyordu ama bu, sırtında elbiseleriyle Elizabeth'in yatağına yatıp sızmak için bir bahaneydi yalnızca. Sonra annesi yemden kalkıyordu ve hep birlikte yine oturma odasında oturup içiyorlardı. Elizabeth buna alışmıştı. Sırtında geceliği, adamlardan birinin kucağına oturuyor, adamın kıllı tenine yanağını

yaslıyordu. Adam ona “bebeğim” diyordu. Derken annesi küçük kızların odasına gideceğini söyleyerek ayağa kalkıyor ve babasının ayağına takılıyordu. Babası ayağını mahsus oraya uzatıyordu, böyle eşek şakalarına bayılırdı. Karısını yer muşambasının üzerinden kaldırırken, kahkahalar atarak, “Dünyanın en güzel kadını!” diye alay ederdi. Elizabeth o yer muşambasının kestane rengi ve sarı, goblen taklidi çiçeklerini ne zaman istese gözünde canlandırabiliyor. Sonra babası karısının yanağına gevşek bir öpücük kondurur, göz kırpardı. Öbür adamlar da gülerdi. Elizabeth’in annesi ağlamaya başlar, ince elleriyle porselen gibi yüzünü örterdi.

Elizabeth bir kez babasına, “Sen bok herifisin birisin” demişti. Öbür adamlar bunu duyunca büsbütün koyuvermişlerdi makaraları.

Babası, “Zavallı babacığına öyle demek istemiyorsun herhalde?” demiş, sonra küçük kızın koltukaltlarını gıdıklamıştı. Ertesi sabah da çekip gitmişti. İşte mekândaki kopukluk bundan sonra başlamıştı.

Hemen kimse bilmez Elizabeth’in geçmişini. Onun bir göçmen, bir sığınmacı olduğunu bile bilmezler; oysa sığınmacılara özgü umutsuz alışkanlıkları vardır. Nate birazını bilir. Chris ise son zamanlarda öğrenmişti. Martha bilmez, şükürler olsun.

İki masa öteden Lesje onlara doğru seğirtiyor. Tepsisi tehlikeli biçimde yana yatmış. Yüzünde başka bir dünyaya aitmiş gibi bir ifade var. Olasılıkla karanlık düşüncelere daldığını gösteriyor bu, ama Elizabeth onu hafif bir sara krizi geçiren birine benzetmekten kendini alamıyor. Lesje oturuyor, o sakar dirseklerinden biriyle kahve fincanını düşürecek gibi oluyor. Elizabeth çabucak onun giysilerine şöyle bir değer biçiyor. Yine blucin giymiş. Eh, giyebilir, blucin giyebilecek kadar sıska nasıl olsa. Hem, o yalnızca bir müdür yardımcısı. Daha yüksek mevkide olan Elizabeth’in elbet daha sorumluluk sahibi biri gibi giyinmesi gerekir.

Elizabeth, “Özür dilerim, Martha” diyor, “Konuşmam gereken biri var burada.” Martha’nın sözleri ağzına tıkılıyor, yoğurt kabının üzerindeki kapağı açmaya koyuluyor.

Elizabeth yumuşak adımlarla ilerliyor, elini Lesje’nın omzuna koyarak,

“Lesje” diyor.

Lesje irkiliyor, bir çığlık atıyor, kaşığını masaya düşürüyor. Arkasına dönüyor, “A!” diyor.

Dr. Van Vleet, “Hiç arkadan yaklaşmayacaksınız ona” diye atılıyor, “Yıllar önce öğrendim bunu. Türlü yollar denedim.”

Elizabeth, “Ah, çok özür dilerim” diyor. “Yarın bir araya geleceğimiz için Nate’in de benim de ne kadar sevindiğimizi söylemek istemiştim sadece.”

Lesje başını sallıyor, en sonunda konuşacak hale geliyor, “Ben de seviniyorum, yani biz de demek istiyorum” diyebiliyor. Elizabeth içtenlikle Dr. Van Vleet’e gülümsüyor, Martha’nın yanına dönüyor. Ancak şu birkaç cümleyi söyleyecek kadar onun yanında kalıyor: “Seni tekrar gördüğüme çok sevindim. Umarım, yakında yine bir araya geliriz. Kusura bakmak, gitmek zorundayım, ofiste olmalıyım.”

Kendini çok soğukkanlı buluyor. Evet, durumu idare edebilecek.

Bütün öğleden sonrayı ofisinde çalışarak geçiriyor. Notlar aldırtıyor, birtakım istek formlarını dolduruyor, üzerinde daha çok düşünülmesi gereken bir iki özel mektubu daktiloda yazıyor. Çin Köylü Sanatı sergisine kesin evet dediler. Şimdi bu serginin temellerini atmak gerekecek. Neyse ki, şu son günlerde Çin pek gözde bir konu, bu sayede gösterinin gerçekleştirilmesi de kolay olacak besbelli.

Müzenin kapanış saatinden hemen önce, daktilosunun üzerini örtüyor, çantasıyla mantosunu alıyor. Bugün gerçekleştirmeyi kendi kendisine söz verdiği bir proje daha kaldı.

Merdivenden yukarı çıkıyor, halkı dışarıda tutmaya yarayan tahta kapıdan geçiyor, iki yanında madeni çekmeceler olan koridoru aşıyor. Chris’in atelyesi. Orada başka bir adam çalışıyor şimdi. Elizabeth kendisine doğru ilerlerken adam masasından gözlerini kaldırıp ona bakıyor. Ufak tefek, kelleşmeye başlamış bir adamcağız, Chris’e zerre kadar benzemeyen biri.

Adam, “Yardımcı olabilir miyim?” diye soruyor.

Elizabeth, “Ben Elizabeth Schoenhof” diyor. “Özel Projeler bölümünde çalışıyorum. Acaba birkaç fazlalık kürk parçası var mı sizde? Ne cins olursa

olsun. Kızlarım bunlarla bebeklerine elbise yapıyorlar da.”

Adam gülümsüyor, ufak kürk parçaları aramak için ayağa kalkıyor. Elizabeth’e onun adını söylemişlerdi, ama bir türlü aklına gelmiyor şimdi. Nagle miydi neydi? Öğrenmeli mutlaka. Her bölümdeki teknisyenleri tanımak işinin bir parçası sayılır. Herhangi bir konuda onlardan yararlanması gerekebilir.

Adam masasının arkasındaki raflarda duran karmakarışık malzeme yığınlarını karıştırırken, Elizabeth de çevresine bakınıyor. Oda değişmiş, yemden düzenlenmiş. Zaman burada akmadan duramamış, hiçbir şey donup kalmamış. Chris kesinlikle gitmiş. Elizabeth onu geri getiremez. İlk kez olarak, geri getirmeyi istemediğini fark ediyor. Daha sonra bunun için Chris onu cezalandıracak, buna kuşku yok, ama şu anda Elizabeth ondan kurtulmuş durumda.

Elizabeth, elinde bir avuç dolusu kırpık kürkle, ağır ağır merdivenden iniyor. Kırıntılar. İşte Chris’ten bütün geriye kalan bu. Elizabeth artık onu bir bütün olarak bile anımsayamıyor. Kapıya varınca kürkleri çantasının içine tıkıştırıyor, sonra St. George’a giden metroya biniyor, oradan da Castle Frank’e yollanıyor. Sıra kemerli köprünün tam ortasına gelinceye kadar yürüyor. Köprünün altında karın örtmüş olduğu küçük koyak ve hızla giden otomobiller görünüyor. Muriel Teyzesi gibi Elizabeth de gömme törenlerinin gerekliliğine inanır. Çantasını açıyor ve kürk parçacıklarını birer birer boşluğa atıyor.

22 Ocak 1977, Cumartesi

LESJE

Lesje Elizabeth'in oturma odasında oturuyor, içinde kusursuz bir kahve olduğunu sandığı fincanı sol dizinin üzerinde zorlukla dengelemeye çalışıyor. Sağ elinde içinde Benedictine likörü ve konyak karışımı olan yarı dolu bir içki kadehi tutuyor. Nasıl olup da böyle elinde sıvı dolu iki bardakla kalakaldığını kendisi de bilmiyor. Üstelik bunları koyabileceği bir yer de yok. Bardaklardan birinin –olasılıkla ikisinin birden– içindekileri Elizabeth'in mantar rengi halısının üzerine dökeceğine hemen hemen kesin gözüyle bakıyor. Umutsuzca oradan kaçıp gitmeyi düşlüyor.

Gelgelelim, ötekilerin hepsi bir oyundur tutturmuşlar, Kanadalı bir yazarın bir romanının adından esinlenerek, içinde "geyik" sözcüğünün geçtiği roman adları uyduruyorlar. Evet, yazarın Kanadalı olması şart. Görünüşe bakılırsa, bu da oyunun bir parçası.

Elizabeth, "Ben ve Geyiğim" diyor ve odadaki herkes katıla katıla gülüyor.

Eski Yunan ve Roma bölümündeki adamın CBC'de çalışan karısı, "Bir Geyik Şakası" diye atılıyor.

Adı Philip olan adam, "Tanrı'nın Geyiği" diye karşılık veriyor. Elizabeth gülüyor ve Lesje'ya biraz daha içki isteyip istemediğini soruyor.

Lesje, "Ben iyiyim" diye karşılık veriyor. Bunu cırtlak bir sesle değil, mırıltı gibi söylediğini umuyor. Bir sigaraya fena halde gereksinim duyuyor ama iki eli de dolu. Lesje roman okumaz, ötekilerin–Nate'in, hatta arada bir William'ın o denli kolaylıkla söyleyiverdikleri roman adlarının bir tekini bile bilmiyor. Ona kalsa, *Yitik Geyik* derdi, ama bu da Kanadalı değil.

Bütün yemek böyle geçti. Elizabeth, "Birkaç arkadaş gelecek, o kadar" demişti. "Giyinmeye falan gerek yok." Lesje da buna güvenerek, pantolonunun üzerine uzun bir kazak geçirip gelmişti. Oysa öbür iki kadın elbise giymişler. Elizabeth nasılsa karalara bürünmemiş bugün. Kurşuni, bol bir şifon elbise giymiş; bu da onu daha genç ve olduğundan daha ince gösteriyor. Kolye bile takmış. Bir zincir, ucunda gümüş bir balık var. Öbür

kadınsa akıcı morlar içinde. Lesje uçarı, çizgili giysileriyle kendini on iki yaşında hissediyor.

Bu akşam yemeğinden önce Nate'i ancak bir kez görebildi. Umutsuzluk içinde onun evine telefon etti. Telefona çocuklardan biri çıktı.

"Bir dakika." Damdan düşer gibi. Yere düşen telefonun tok sesi. Masadan kaymış olsa gerek. Bir bağırtı. "Baba, telefon sana!"

Lesje'nın oturduğu apartmanın altındaki küçük kafede buluşmaya karar verdiler. Tehlikeli bir şey bu. Ya William görürse?

Buluştuklarında Lesje, öfkeyle, "Elizabeth niçin bizi yemeğe çağırıyor?" diye sordu. Artık sözünden cayamazdı, gülünç olurdu bu. William'a karşı da tuhaf olurdu. Hoş, en baştan hayır deseydi bile, gülünç olacaktı ya.

Nate çekine çekine onun elini tutuyordu. "Bilmiyorum" diye karşılık verdi. "Elizabeth'in yaptıklarına şaşmaktan vazgeçtim bir süredir. Onun neyi neden yaptığını hiç bilmem."

Lesje, "İş yerinde de öyle sıkı fıkı bir dostluğumuz yok" dedi. " Aramızdakileri biliyor mu yoksa?"

Nate, "Olasılıkla" dedi. "Seni yemeğe çağıracağını bana önceden söylemedi. Çağırma falan da diyemedim bu yüzden. Sık sık onu bunu çağırır, ya da çağırırdı."

"Yoksa sen mi söyledin ona?" Lesje'nın aklına birden Nate'in bunu yapabileceği geldi.

Nate, "Tam sayılmaz" diye karşılık verdi. "Sanırım, bir kaç kez senden söz ettim. Seni çok düşünüyorum. Belki bundan kuşkulanmıştır. Çok akıllıdır."

"İyi ama, bilse bile, niye beni yemeğe çağırsın?" Bu, Lesje'nın yapacağı son şey olurdu. William'ın eski kız arkadaşlarından biri –bir diş teknisyeni– ikide bir üçümüz gidip bir yerde birlikte yemek yiyelim diye tutturuyor. Lesje de sürekli veto ediyor bunu..

Nate, "Sanırım, seni şöyle yakından incelemek istemiş olmalı" dedi. "Kaygılanma, göreceksin, her şey yolunda gidecek. Sana bir *şey yapmaz*. Yemeği beğeneceksin, cam istedi mi Elizabeth harika bir aşçıdır."

Lesje bu konuda bir şey söyleyebilecek durumda değil. Kaygıdan, kuruntudan öylesine felç olmuş ki, ağzındakileri bile zor bela çiğneyebiliyor. Tabağındaki *Boeuf bourguignon* değil de kum olsa bile fark etmeyecek. Elizabeth Lesje'nın tabağında bıraktığı çok miktarda yemeği sevimli bir tavırla görmemezlikten geliyor. İlk yemek boyunca Lesje'ya Omurgalılar Paleontolojisiyle ilgili, üzerinde iyi bilgi edinilmiş üç soru soruyor. Lesje beceriksizce yanıtlar veriyor. Elizabeth de konuyu değiştirerek Eski Yunan ve Roma bölümündeki adamın karısıyla CBC üzerine dedikodu yapmaya koyuluyor.

Tatlı yenirken, Elizabeth bütün dikkatini William üzerinde topluyor. William'ın Çevre Bakanlığı'ndaki işini büyüleyici ve çok yararlı bulduğunu söylüyor. "Galiba üşenmeden bütün eski şişeleri, gazeteleri falan toplayıp o şeylere… o özel çöp kutularına koymalıyım" diyor. William hoşnut bir tavırla ona söylev vermeye girişiyor, Elizabeth bu dediklerini yapmazsa dünyayı bekleyen acı sondan dem vuruyor. Elizabeth uysal uysal onu onaylıyor.

Bu arada Nate arka planda dolanıp duruyor, sigaranın birini söndürmeden ötekini yakıyor, sarhoşluk belirtileri göstermeksizin sürekli içiyor ve Lesje'yla göz göze gelmekten kaçmıyor. Bir yandan da tabakların temizlenmesine yardım ediyor, şarap dolduruyor. Elizabeth ona boyuna tatlılıkla direktif veriyor. "Sevgilim, bana ince uzun bir servis kaşığı getirebilir misin?" "Sevgilim, hazır oradayken, kahvenin altını açabilir misin?" Lesje bezeli tatlısının uçlarını kemirerek oturuyor, keşke çocuklar burada olsaydı diye düşünüyor. Hiç değilse kızarıp bozarmadan, lafı gevelemeden konuşabileceği birileri olurdu o zaman. Patavatsızca bir gaf yapmaktan, ağzından intiharlar ya da otel odalarıyla ilgili bir şey kaçırmaktan korkmazdı. Ama çocuklar geceyi geçirmek üzere arkadaşlarının evine gönderilmiş. Elizabeth, "İnsan çocuklarını ne kadar severse sevsin, arada sırada biraz serbest kalmak, kendi yaşıtlarıyla olmak istiyor" diyor. Sonra, dosdoğru Lesje'ya bakarak, "Nate benim gibi düşünmüyor" diye ekliyor. "O çocuklarına çok düşkün bir babadır. Günün yirmi dört saati çocuklarıyla olmak ister. Doğru değil mi, sevgilim?"

Lesje'nın, "Habire ona *sevgilim* deyip durma!" diyesi geliyor. "Beni aldatamazsın." Ama bir alışkanlık bu besbelli. Ne de olsa tam on yıldır

evliler.

Elizabeth bunu da vurgulamaktan geri kalmıyor. Bütün gece Nate'in en sevdiği yemekleri, Nate'in en gözde şaraplarını, Nate'in giyim konusundaki tuhaflıklarını sayıp döküyor. Elizabeth onun daha sık saç traşı olmasını istiyormuş, eskiden tırnak makasıyla kendisi düzeltirmiş onun ensesindeki saçları, ama Nate bir türlü rahat durmadığı için artık yapamıyormuş bunu. Derken, Nate'in evlendikleri günkü halinden söz ediyor ama bir açıklama yapmıyor. Odadaki herkes, Eski Yunan ve Roma çifti de içinde olmak üzere, bu öyküyü bilir gibi görünüyor. Elbet Lesje'nın, bir de William'ın dışında. O sırada William banyoda. Lesje, "Keşke şimdi ben de banyoda olsam" diye düşünüyor.

William piposunu çıkarıyor. Genellikle başkalarıyla birlikteyken yaptığı yapmacık bir jest bu. "Ben daha iyi bir oyun biliyorum" diyor ve oyunu açıklamaya başlıyor. Ne var ki herkes pek karmaşık buluyor bu oyunu.

Bunun üzerine, Eski Yunan ve Roma kadını, "Hadi cankurtaran kayığı oynayalım" diye atılıyor.

Nate, "Daha likör isteyen var mı?" diye soruyor, "Ben kendime bir viski alacağım. Bana katılmak isteyen var mı?"

Elizabeth, "Harika!" diyor. Sonra bu oyunun çok basit olduğunu söylüyor. "Hepimiz bir cankurtaran sandalının içindeyiz. Yiyecek bitmek üzere. Yapacağınız şey, ötekilerin hepsini sandalda kalmanız gerektiğine inandırmak. Böylece, denize atılmaktan kurtuluyorsunuz." Sonra bu oyunun psikolojik açıdan pek çok şeyi açığa çıkardığını söylüyor.

Nate, damdan düşercesine, "Ben ötekilerin iyiliği için kendimi feda etmeye hazırım" diyor.

Elizabeth, yalandan kaşlarını çatarak, "A, Nate hep böyle yapar" diyor. "Bir Quaker olarak yetiştirildiğinden olsa gerek. Gerçekte ise beni rahat bırakın demek istiyor."

Nate, "Üniteryen" diye düzeltiyor. "Bence bu anlamsız, kötü bir oyun."

Elizabeth, "İşte onun için adı cankurtaran sandalı ya" diyor. "Peki, öyle olsun, Nate'i sandaldan attık. Bırakalım, köpekbalıklarına yem olsun. Kim başlamak istiyor?"

Kimse istemiyor, bunun üzerine Elizabeth kâğıt peçetesini yırtıp kura çektiriyor.

Eski Yunan ve Roma adamı,. “Eh, anlaşıldı” diyor. “Ben Mors alfabesini bilirim. Kurtulmamıza yardım edebilirim. Ayrıca ellerim çok beceriklidir. Issız adaya vardığımızda, hepimiz için bir sığınak yapabilirim. Sonra, iyi bir musluk tamircisiyim. Yani aletleriyle çalışan bir adamım.” Gülümsüyor. “Evde işe yarar bir erkek bulunması iyidir.”

Elizabeth’le CBC kadını gülüyorlar ve onun sandalda kalması gerektiğine karar veriyorlar.

Sıra şimdi Elizabeth’te. “Ben müthiş bir aşçıyım” diyor. “Ama bundan da önemlisi, çok güçlü bir yaşama içgüdüm vardır. Eğer beni sandaldan itip denize atmaya kalkışırsanız, en azından birinizi de kendimle birlikte denizin dibine sürüklerim. Ne dersiniz?” Sonra, “Zaten bu sandaldan kimseyi atmamıza da gerek yok bence” diye ekliyor. “Bana kalırsa onları saklayalım, sonra da yiyelim. Hadi, Nate’i sandala çekelim!”

Nate, “Ben millerce uzaktayım” diyor.

CBC kadını, “Elizabeth tehdide baş vuruyor” diye atılıyor. “İçimizden herhangi biri aynı numarayı yapabilir. Bence ona kulak asmamalıyız. Ama uzun vadeli bir plan düşünüyorsak, bence Elizabeth’i değil, beni kurtarmalısınız. Elizabeth’in çocuk doğurma yaşı geçmiş sayılır. Eğer bir koloni kurmak istiyorsak, bebeklere ihtiyacımız var.”

Elizabeth bembeyaz oluyor. “Eminim, kendimi sıksam, birkaç tane daha doğurabilirim” diyor.

CBC kadını, neşeyle, “Pek sanmam” diye karşılık veriyor, “Hadi, hadi. Liz, bir oyun bu, o kadar.”

Elizabeth, “Lesje?” diyor. “Hadi bakalım, denize düşüp boğulma sırası sende.”

Lesje ağzını açıyor, sonra yine kapatıyor. Kıpkırmızı kesildiğini hissediyor. Bunun yalnızca bir oyun olmadığını, bir tür meydan okuma olduğunu biliyor. Yine de, sağ kalmasına izin verilmesi için tek bir neden bile bulamıyor. İyi bir aşçı değil, hem pişirilecek pek bir şey de yok zaten. Sığınaklar yapamaz. CBC kadını bebekleri kullandı, Lesje’nınsa leğen

kemiği dardır, doğuramaz. Öyleyse başka ne işe yarayabilir? Bildiği, iyi bildiği şeylerin hiçbiri sağ kalması için gerekli değil.

Hepsi Lesje'ya bakıyorlar şimdi. Lesje'nın aklı iyice karışmış durumda, vakit uzayıp da bir yanıt veremedikçe büsbütün utanıp sıkılıyor. En sonunda, "Eğer birtakım kemikler bulursak, bunların kimin kemikleri olduğunu size söyleyebilirim" diyor. Sanki kemiklerin tarihi kendisinden ve üç beş meraklısından başkasını ilgilendirirmiş gibi. Bir tür şaka yapmaya yeltendi ama beceremedi, esprili bir hazırcevaplık örneği veremedi. "Özür dilerim" diyor, sesi fısıltı gibi. Dikkatle fincanını, sonra içki kadehini bej halının üzerine koyuyor. Ayağa kalkıyor, dönüyor, ayağının yanıyla fincana dokunuyor, odadan dışarı fırlıyor.

Nate'in, "Bir bez getireyim" dediğini duyuyor.

Kendisini Elizabeth'in banyosuna kilitliyor, Elizabeth'in o garip esmer renkli sabunuyla ellerini yıkıyor. Sonra oturuyor, gözlerini yumuyor, dirseklerini dizlerine dayıyor, elleriyle ağzını örtüyor. Konyakla karışık likör dokundu anlaşılan. Gerçekten de bu denli zarafetten yoksun, bu denli değersiz biri mi o? Ağacın tepesinden kocaman gözlü, kuşa benzer bir Ornithomimus'un fundalıkta koşarak küçük bir proto–memeliyi kovalayışını seyrediyor. Saçların, kılların büyümesi, canlı yavru doğurmak, onları besleyip büyütmeyi öğrenmek kaç yıl aldı acaba? Dört gözlü yüreğin gelişmesi için kaç yıl geçmesi gerekti? Hiç kuşku yok, bunlar önemli şeyler; hiç kuşku yok, Lesje'nın bildikleri onunla birlikte yok olup yitmemeli. İncelemelerini, araştırmalarını sürdürmesine izin verilmeli; burada, bu ilksel kozalaklılar ve ananas gövdeli Siklat ağaçları ormanında.

Sağduyusuna tutunmaya çalışarak, herkesin belli sayıda kemiği vardır, diye düşünüyor. Kendi kemikleri değil, başka birinin kemikleridir bunlar. Bu kemiklerin adlandırılmaları gerekir, onlara ne diyeceğinizi bilmelisiniz, yoksa nedir ki kemik dediğin? Yok olup gider, kendi anlamından yoksun kalır. Hem sonra bu kemikler belki de sizin için saklanmamıştır, olur ya? Onları adlandıramazsın, sayıları çok fazladır, dünya onlarla dolu, onlardan yapılmış, bu nedenle hangisini seçeceğini iyi bilmelisin. Daha önce yaşayıp göçmüş olan her şey kemiklerini senin için ardında bırakmıştır, sıran geldiğinde sen de kendi kemiklerini başkalarına bırakacaksın…

İşte Lesje'nın bütün bildiği bu, hani dedikleri gibi bu onun alanı.

Gerçekten de bir alan gibi, onun içinde yürüyebilir, çevresinde dolaşabilir ve işte alanımın sınırları bunlardır diyebilirsin. Lesje dinozorların yaptıkları şeylerin çoğunu niçin yaptıklarını biliyor; geri kalanlar içinse mantıklı sonuçlar çıkarabilir, eğitim görmüş kafasıyla tahminler yürütebilir. Ama alan tarihinin kuzey sınırına ulaştı bile, her yanı sis bürümeye başladı. Uzak görüşlü olmak gibi bir şey bu. Ta ıraktaki gölü, kumsalları, orada güneşlenen yumuşak sırtlı Sauropodları ay ışığında açık seçik görebiliyor. Kendi eli ise bulanık. Niçin ağladığını bilmiyor örneğin.

22 Ocak 1977, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth yatağında uzanıyor, kolları iki yanında, ayakları birbirine bitişik. Sokak lambalarından süzülen zayıf ışık, bambu storların arasından çizgili çizgili geliyor, çubuklar halinde duvarlara düşüyor, örümceğe benzer çiçeklerin üzerinde kırılarak hiçbir şeyi tutmayan, yakalayamayan kıvrık el parmaklarına dönüşüyor. Pencere alttan biraz açık; fırtına penceresinin çerçevesindeki üç deliği örten lata kaldırılmış, soğuk havayı içeri geçiriyor. Elizabeth uzanmadan önce açtı bunu, temiz havaya ihtiyacı vardı.

Elizabeth gözleri açık yatıyor. Odasının hemen altındaki mutfakta Nate'in tabakları topladığını duyuyor. Nate'in varlığını fark edince, onu zihninde gerisin geri itiyor. Karanlık tavanı delip badana tabakalarının, kirişlerin, yıpranmış muşambanın içinden öteyi görebiliyor. Kendisi, aptal kadın, çoktan değiştirmeliydi bu mavi kareli muşambayı. Elizabeth'in gözleri kiracılarının uyumakta olduğu yatakları geçiyor: Bir anne, bir baba, bir çocuk; bir aile. Oradan, kiracıların yatak odasının pembe tavanından, çatı kirişlerinden ve yamalı, yağmur sızdıran çatıdan geçerek havaya, gökyüzüne, kendisi ile hiçlik arasında hiçbir şeyin olmadığı yere çıkıyor. Parlak gazlardan mahfazaları içindeki yıldızlar yanıp duruyorlar. Boşluk korkutmuyor artık onu. Orada insan yaşamadığını biliyor.

Nereye gittin? O tahta kutunun içinde değilsin. Eski Yunanlılar bedenin bütün parçalarını bir araya toplarlarmış; yoksa ruh yeryüzünün üst tabakasından kurtulup uçamaz, mutlu adalara ulaşamazmış. Bunu Philip söyledi bu gece: *Boeuf bourguignon* ile zencefil soslu çikolatalı mereng arasında. Sonra acele konuyu değiştirdi; cenaze gelenekleriyle ilgili şeyler söylememesi gerektiğini anımsayınca utanmıştı. Gülümsedim, gülümsedim. Elbet, kapalı bir tabuttu. Onu kuru buz içinde, soğuk kristallerin içinde, kaskatı kesilmiş durumda gemiyle kuzeye gönderdiler. Bir Drakula filmindeki gibi sisler yayılıyordu tabutundan. Bu gece bir şeyi unutmuş olduklarını düşündüm. Onun bir bölümünün arkada kaldığını unutmuşlardı.

Elizabeth kıpırdayamıyordu. Neyse ki Nate vardı yanında, onu bir taksiye koyup trene götüren de oydu. Elizabeth takside bir kaya parçası gibi kıpırtısız oturmuştu yol boyunca. Thunder Bay'e varınca o berbat otobüse binmişti. English River. Bir yanda Upsala, öbür yanda Bonheur, karşıda Osaquan. Chris ikide bir bu adları söyler, English River'da doğmanın ve yaşamak zorunda kalmanın yakışıksızlığıyla acı acı alay ederdi. İskoçyalılar, Fransızlar, Hintliler hâlâ, "Şu ingilizler yok mu!" diyorlardı. Düşmanlar, yağmacılar, soyguncular. Elizabeth de işte o İngilizlerden biriydi.

Elizabeth kilisede arka sıralardan birine oturmuş, başkaları diz çöktükçe diz çökmüş, ayağa kalktıkça o da kalkmıştı. Bu arada Chris, çevresi birkaç çiçekle kuşatılmış, törene katlanmıştı. Neyse ki tören İngilizceydi de Elizabeth söylenenleri anlayabiliyordu. Hatta, biraz değişik biçimde de olsa, Rab'bin Duası'nı bile okumuşlardı: *Başkalarının hakkını çiğnediğimiz, günah işlediğimiz için bizi bağışla*. Elizabeth gençken, bunun başkalarının malına tecavüz anlamına geldiğini sanırdı. O hiç böyle bir şey yapmamıştı. Onun için de bağışlanmaya ihtiyacı yoktu. *Nasıl ki, biz de bize karşı günah işleyenleri bağışlıyorsak*. Muriel Teyze sokak kapısını açar, bahçede koşuşan çocuklara, "Defolun çabuk o çimenlikten!" diye haykırırdı. Yaşlı papaz kilisedeki ahaliye dönerek kadehi eliyle havaya kaldırmış, yüzünde tatsız bir ifadeyle bir şeyler mırıldanmıştı. Latincesi daha iyiydi, besbelli papaz da böyle düşünüyordu.

Onu bir yol kavşağına gömüp üzerine bir haç dikmemişlerdi ama. Kazayla ölüm. Omuzlar düşük, başlar yerde. Chris'in annesi, yüzünde gerçek bir peçeyle, karalara bürünmüş, ön sırada oturuyordu. Öbür çocuklar – Elizabeth onlar olduklarını tahmin etmişti – annelerinin yanına sıralanmışlardı.

Daha sonra evde kahve içilmişti. Komşular kurabiye getirmişlerdi. O küçük, kuzeye özgü kulübelerden biriydi ev. Bir kaya üzerine kurulmuştu. Pasta gibi pembe, mavi renklerdeydi. Çevresi koyu renk ladin ağaçlarıyla kuşatılmıştı. İçerisi Eaton Kataloğu'ndan ısmarlanmış mobilyalarla döşenmişti. Pencerelerdeki yıpranmış kırmalı perdeler bir karış kısa geliyordu. Her şey Elizabeth'in tahmin ettiği gibiydi. Chris'in babasının özenli İngilizcesi, annesinin üzüntüden, kendini sıkmaktan sarkmış esmer

yüzü. Biz ona bir fırsat verilsin istiyorduk. İyiydi. O her zaman akıllı bir çocuktu. Eğitim görmüştü, on ikinci sınıfı bitirmişti, iyi bir iş bulmuştu. Elizabeth düşünüyor: Yalan! Onu siz attınız evden. İstediğinizi yapmadığını görünce onu kıyasıya dövdünüz, hemen şu sundurmada. Biz birbirimize pek çok şey anlattık.

Chris'in annesi, "Siz onun arkadaşı mıydınız? Kentten, öyle mi?" demişti. Sonra Elizabeth'in korktuğu başına gelmişti. Kadın peçesini geriye fırlatıp çirkin dişlerini göstermiş, o kara suratını Elizabeth'e yaklaştırmış, saçları yılanlara dönüşmüştü: *Onu sen öldürdün!*

Gerçekte ise Elizabeth trene kadar bile gidememiş, hatta taksiye binememişti. Chris onun yardımı ya da suç ortaklığı olmaksızın, yok olup yitmişti. Elizabeth'in bildiği kadarıyla, Chris'in annesiyle babası –eğer hâlâ yaşıyorlarsa– Elizabeth'in adını bile duymamışlardı. Ayrıca, Elizabeth'in hayalleri de baştan başa yanlıştı. Chris ilk başta ona sırrını açmış,

yarı Hintli yarı Fransız olduğunu ima etmişti. *Métis*, yanı şu efsanevi melezlerdendi. Arkaik, doğuştan oralı, Elizabeth gibi değil, oranın gerçek yerlisi. Chris'in üzgünlüğü hakkıyla kazanılmıştı. Chris onu küçümsüyor, teninin beyazlığına, galiba da soylu kanına dudak büküyordu. Onunla ödeşir gibi sevişiyordu ve Elizabeth onun kendisini ezmesine izin veriyordu. Başka türlü olsa asla yapmazdı bunu. Derken, bir öğleden sonra, Chris'in dumanlı yatağında tükenmiş, içi boşalmış gibi yatarken, tehlikeli itiraflar ülkesinde buluvermişlerdi kendilerini. Elizabeth'in çalınmış çocukluğu, açlık, taranmamış saçlar, annesinin sözde çaresizliği. Annesi, "Kimseye gıpta etme" demişti. "Önce işin içyüzünü öğren. Hadi şimdi anlat."

Alacakaranlıktı, perdeler kapalıydı. Chris'in eli Elizabeth'in çıplak omzunda halkalar çizerek dolaşıyordu. İlk kez olarak Chris ona kendinden bir şey verecek, gizini açığa vuracaktı. Bu onun için hiç de kolay değildi. Chris'in açılmak için gösterdiği çaba Elizabeth'i irkiltmişti. İstediği bu değildi. Ona, "Savunma mekanizmalarını bir an bile bırakma" demesi gerekirdi. "Yoksa, nasıl savunacaksın kendini?"

Gerçek şu ki, Chris yalnızca çeyrek Fransız'dı ve Hintlilikle hiç ilgisi yoktu. Geri kalanı Finli ve İngiliz'di. Annesinin adı Robertson'dı. Romantik olacak kadar yoksul bile değildiler; bir tütüncü dükkânı işletiyorlardı; iyi olanını, ötekini değil. Evet, dayak yediği doğruydu, ama

söylediğinden çok daha az dayak yemişti. Yoksa bu, Elizabeth'in dikkati dağılmaya başladığı sıralarda mı olmuştu? Elizabeth bu denli acımasız, bu denli snop muydu? Olasılıkla.

Öyleyken, o ay yüzlü anneye ne yanıt vereceğini bilememişti. Yakından görünen bir ay gibi soğuk, perişandı kadının yüzü. Elizabeth, kim bilir kaç kez "hayır" demişti. Chris bunu kötülüğünden, aşırı gururundan yaptı. Hepsi kendi kabahatiydi. Olanların nedeni ben değilim.

Şimdi, en sonunda, Elizabeth düşünecek, merak edecek hale geldi: Ya başka türlü olsaydı? Ya Chris'i yalnız bıraksaydı? Bütün o esriklik, kendi içine akan o enerji bitmiş, tükenmiş olacaktı zaten. "Acaba artık kürk parçaları bulunur mu sizde? Kızlarım bunlarla bebeklerine elbise yapıyorlar da." Elizabeth Chris'e, ardında hiçbir şey bırakmamış, verecek hiçbir armağanı kalmamış olan Chris'e ne yaptığını biliyordu elbet. O sevilmek, aynı zamanda nefret edilmek ve hep merkez olmak istiyordu. Onda Chris'in çok istediği bir şey vardı: Elizabeth nasıl davranacağını, hangi çatalı kullanacağını, neyin neyle yakışacağını bilirdi. İşte Chris dünyanın bir kesimi üzerinde etkili olan bu gücü istiyordu ondan. Topu topu iki boyunbağı vardı, biri yeşil, biri mor. Bunların hiçbiri olmazdı. Elizabeth, "Bir tişört giy, daha iyi" demişti ona. Oysa bunu yapmaması gerekirdi.

Evet, Elizabeth'te bu güç vardı. Chris'in bu gücü görmesine, ellemesine izin vermişti. Chris'in kendi yetersizliğini anlamasına izin vermişti. Kendisi ise çok şey vaat ediyordu… Sahi, ne vaat ediyordu? Bir değişim, omza şöyle bir dokunuş, şövalyelik payesi. Sonra Elizabeth kendini birden ondan çekmiş, Chris'in kendisi için sadece bir tatil olduğunu ona belli etmişti. Bir tatil broşüründeki güzel bir resim, bir hindistan cevizinin kafasını bıçağıyla uçuran peştamallı adamdı o. Düzinesi bir meteliğe. Chris'i çırılçıplak bırakmıştı.'

Elizabeth, ben ona erkeklerin kadınlara davrandığı gibi davrandım, o kadar, diye düşünüyor. Birçok erkeğin birçok kadına yaptığını yaptım ona. Chris'in katlanamadığı buydu işte. En sonunda acıma mı duyuyor ona, yoksa küçümseme mi bu?

Aşağı katta Nate gümüş sofra takımlarını bulaşık makinesinin plastik

sepetine yerleştirmeden önce sudan geçiriyor. Elizabeth bu sesi sık sık duyduğu için tanır. Gözlerini yıldızlardan öteye çeviriyor, aşağıya, yere bakıyor. Nate ayaklarını sürüye sürüye dolaşıyor mutfakta, ağzında bir sigara izmariti, melankolik bir düş içinde yitmiş gibi. Dalgın bir hali var, özlem çekiyor. Bu geceki yemek boyunca Elizabeth onu seyretti. Ne tatsız bir yemekti, hele o salon oyunları… Elizabeth her şeyi açık seçik görüyor. Nate aşık, hem de o zürafaya. Kahvesini de halıya döktü. Elizabeth'in halıyı götürüp buharla temizletmesi gerekecek. Lesje bir soytarı. Şu var ki, beceriksizliğine, sakarlığına, dengesizliğine karşın, daha genç bir kadın o. Üstelik Elizabeth'ten epeyce genç bir kadın. Elizabeth bunu pek aşağılık buluyor. Yorucu, usandırıcı, önceden sezinlenebilen bir şey. Nate'in ona *sırılsıklam aşık* olduğunu kim görse anlar. Elizabeth ona izin verecek, ilgi gösterecek, yardımcı olacak ve bekleyecek. Daha önce de böyle şeyler oldu, Elizabeth bunun da üstesinden geleceğini biliyor.

(Ama başka bir ses, "Sana ne, ne karışıyorsun?" diyor. "Neden bırakmıyorsun onu gitsin? Neden uğraşıyorsun onunla?")

Bir şey daha var, şimdi fark ediyor bunu, tehlikeli bir şey. Eskiden Nate korunmak isterdi, içinden geçebileceği, ardından kapayabileceği, kapı gibi bir kadın isterdi. Elizabeth bir kafes, Nate bir fare, Elizabeth'in yüreği katışıksız peynir olabildiği sürece her şey iyiydi, güzeldi. Elizabeth biliyor ki, Nate umutsuz bir duygusaldır; Elizabeth onu sallarken, uzun burnuyla karanlığı koklayan, Toprak Ana'nın kör sıçanıdır. Sanmam ki ağaç kadar güzel bir şiir olsun. Elizabeth bu oyunu sürdürmeyi bırakınca, Nate Martha'yı bulmuştu. Martha bu oyunu Elizabeth kadar iyi kıvıramamıştı.

Ne var ki, bu kez Nate korunmak değil, korumak istiyor. Elizabeth onun başının tep esine, ensesine, ellerinin devinimine bakıyor ve bunun böyle olduğunu anlıyor, Nate kendisi anlamasa bile.

Elizabeth doğrulup yatağın içinde oturuyor. Bacaklarında, parmaklarında teller ışıyor, duvarlar gölgeleriyle birlikte yine yerli yerine geliyor, yer döşemesi orada, tavan düzeliyor. Mekan Elizabeth'in çevresinde bir küp, kendisi en ortada. Korunacak, savunulacak bir şey var.

Yerinde kal, Nate, bu saçmalığa göz yummayacağım.

22 Ocak 1977, Cumartesi

NATE

Nate üzgün üzgün tabakları üst üste koyuyor. Bu bir kural. Elizabeth yemek pişirdi mi, bulaşıkları Nate kaldırır. Pek çok kuraldan, alt–kuraldan, ek–vasiyetnameden, ek–sözden, yanlış–doğru cetvelinden biri. Elizabeth'le birlikte yaşamak bu tür karmaşık yasalara boyun eğmeyi de içeriyor. Bazıları hiç ağza alınmadığı için anlaşılmaları daha da zor. Nate dikkatsiz, dalgın bir yaya gibi, ancak bu kurallardan birini çiğnediği vakit kuralın farkına varıyor; darbe kendisine vurunca, düdük ötünce, ulu el yere inince. Yasaları bilmemek özür değildir. Nate Lesje'nın yasaları, kuralları yoktur herhalde diye düşünüyor. .

Kendisini eğilmiş, banyo kapısındaki anahtar deliğinden içeriye fısıldarken hayal ediyor. *Seni seviyorum*. Değişmez hüküm. Lesje yarım saattir o kapının ardında, kendisini bir barikatın ardına sığınır gibi banyoya kapattı. Nate onun kendi sesini işitip işitmeyeceğinden emin değil ama fark etmez. Lesje'nın neden bozulduğundan da emin değil. Genç kadın kapıya doğru seğirtirken Nate onun yüzünü gördü. Ardında, halının üzerindeki kahve lekesi gitgide yayılıyordu. Ama sorun bu değildi.

Nate, banyo kapısından geçip ona ulaşmak, onu avutmak isterdi. Gidip kapıyı tıkırdatmayı düşünmüş, sonra caymıştı. Ya açsaydı Lesje kapıyı? Aralarında hiçbir duvar yokken Nate onu sevdiğini söyleseydi, bir şeyler yapması, harekete geçmesi de gerekmez miydi? Buna niyeti olsa bile. Böyle bir şey yapsaydı, Nate kendisini havada, henüz hayal bile edemediği bir geleceğin içine fırlamış durumda bulurdu. Elizabeth'se ardında bıraktığı somut dünyada olurdu, her zaman ileri sürdüğü gibi. Koyu renk bir hamak. Elizabeth'in yanında duran çocukların yüzleri iki solgun oval. Nate'ten gitgide uzaklaştırılıyorlar.

Nate onları düşünüyor. Şu anda arkadaşları Sarah'nın yedek yatağının üzerinde gürültüyle zıplıyor, karanlıkta kahkahalarını boğmaya çalışıyorlar besbelli. Yüzleri her günkü yüzleri değil ama. Nate onların iki küçük portresini görebiliyor ancak. Gümüş çerçeveli portreler bunlar, kızlar doğum günü elbiselerinin içinde. Hafifçe renklendirilmiş siyah beyaz bir

fotoğrafın ölü renkleri. Elizabeth'le onun böyle portreleri yok. Çocukların devinimleri dondurulmuş, durdurulmuş gibi. Tunçlaşmışlar sanki. Onlar doğmadan önce Elizabeth'le ikisinin yaşamı neye benziyordu, Nate anımsamaya çalışıyor ama anımsayamıyor. Gerisin geri ancak Elizabeth'e kadar gidebiliyor: Günler dolana kadar yuvarlanır gibi yürüyüşünü, sonra, en sonunda, Nate'in bu olay nedeniyle satın aldığı otomobilden ağır bir kütle halinde inişini, pelerininin içinde iki büklüm duruşunu anımsıyor. Kendisi ise kaygılıydı, korkmuştu. O zamanlar babaları doğum odasına almazlardı. Nate onu hastanenin hasta kabul bölümüne götürmüştü. Hemşire Nate'e beğenmez bir bakış fırlatmıştı: Yaptığını beğendin mi? Nate Elizabeth'i bir koğuşa yerleştirmiş, o kasılıp gevşerken oturup beklemiş,, onu tekerlekli bir sandalyeyle koridordan doğum odasına götürüşlerini seyretmişti. Elizabeth koridorun ucunda gözden yitmişti. Doğum uzun sürmüştü. Nate kendini kurşuni vinil kaplı bir koltuğa bırakmış, ağzının donuklaştığını duyumsayarak, *Sports Illustrated* ve *Parents* dergilerini okumaya koyulmuştu. Cam fena halde içki istiyordu, hastanede bulabileceği tek içecekse makinede yapılmış kahveydi. Kapıların ardında, Nate'in yaşamını iki dakikada sona erdirebilecek depremler oluyor, seller, taşkınlar, kasırgalar sürüp gidiyordu. Ve kendisi bunların dışına itilmişti.

Çevresinde makineler vızıldıyordu. Nate uyuklamaya başlamıştı. Biliyordu, aslında kaygılanması, aynı zamanda mutlu olması gerekirdi. Ama, bunun yerine, ya ikisi de ölürse diye düşünürken bulmuştu kendini. Karısından ve çocuğundan yoksun kalmış genç baba bir mezarın başında duruyor, üzüntüden donmuş. Bir zamanlar öylesine canlı, duygulu olan, ezilmiş kır çiçekleri gibi kokan kadın, sonsuza dek kalmak üzere toprağın içine indiriliyor; kucağında süet rengi ölü doğmuş bir bebek tutuyor. Nate bir yolda, rasgele bir yolda sendeleye sendeleye yürüyor. Yüreği kırık, yıkılmış adam.

En sonunda içeri girmesine izin verdiklerinde, doğum olayı bitmişti. Daha önce bir bebek olmayan yerde şimdi bir bebek vardı. Elizabeth, beyaz bir hastane elbisesinin içinde, bitkin yatıyordu, bileğinde plastik bir ad yazılıydı. Boş boş Nate'e bakmıştı; sanki Nate kocası değil de bir satıcı ya da sayım memuruydu.

Nate, "Nasıl, iyi mi?" diye sormuştu. Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz

da, Elizabeth'in nasıl olduğunu soracağına, yalnız bebeğin nasıl olduğuyla ilgilendiğini fark etmişti. "Nasıl, iyi gitti mi?" bile dememişti. İyi gitmişti anlaşılan, işte Elizabeth orada, karşısındaydı, ölmemişti. Hepsi bunu gözlerinde büyütmüşlerdi.

Elizabeth, "İğneyi vaktinde yapmadılar" diye sızlanmıştı.

Nate bebeğe bakmıştı. Bebek sosis gibi kundaklanmış, Elizabeth'in kollarından birinin içine yatırılmıştı. Nate birden rahatlamış, içi minnetle dolmuştu. aynı zamanda da aldatılmış gibi hissetmişti kendini. Elizabeth daha sonra, doğum yapmanın ne biçim bir şey olduğunu asla bilemeyeceğini defalarca söylemişti ona. Haklıydı da, bilemezdi. Ne var ki, bütün bunlar Nate'in suçuymuş gibi davranmaktan da geri kalmamıştı.

Nate Janet'in doğumundan önce birbirlerine daha yakın olduklarını düşünüyor, ama tam anımsayamıyor. Yakın sözcüğünün ne anlama geldiğini, ya da Elizabeth için bir zamanlar ne anlama gelmiş olabileceğini anımsayamıyor. Elizabeth eskiden, geceleri Nate çalışmasını bitirince, ona omletler yapardı. İki kişilik yatakta oturup bunları birlikte yerlerdi. Nate o günleri iyi günler olarak anımsıyor. Elizabeth bu omletlere, "aşk besini" derdi.

Nate arta kalmış *boeuf bourguignon*'u bir kâseye sıyırıyor. Daha sonra götürüp apartmanın genel çöplüğüne atacak. Aklından geçen anı yanılgıları onu tedirgin etmeye başlıyor. Sorun yalnız Elizabeth değil, asıl unuttuğu Elizabeth'in eskiden nasıl olduğu. Nate onu seviyordu, onunla evlenmek istemişti, sonra evlenmişlerdi. Bundan sonrasını ise ancak bölük pörçük anımsayabiliyor. O sıralar Hukuk Fakültesi'nde bir yılını tamamlamak üzereydi. Delikanlılığı ise pusluydu, bulanıktı. Bir zamanlar öylesine sağlam, elle tutulur, gerçek olan Martha ise şimdi saydamdı. Yüzü titrekti. Pek yakında büsbütün silinip gidecekti.

Ya çocuklar? Onlar neye benziyorlardı, ne zaman yürümeye başlamışlardı, ne demişlerdi, neler hissetmişlerdi? Nate birtakım olaylar – önemli olaylar– olduğunu biliyor. Ama şimdi anımsayamıyor onları. Ya bugün ne olacak? Kalıntıları şimdi evyenin madeni dişlerinin arasında parçalanıp öğütülmekte olan Elizabeth'in o hastalıklı, o feci akşam yemeği ne olacak?

Nate bulaşık makinesini çalıştırıyor, ellerini pantolonuna siliyor. Merdivene gidiyor, anımsayana kadar sessizce hareket ediyor, sonra birden anımsıyor: Çocuklar bu gece evde yok ki. Lesje da gitti, doğrudan doğruya banyodan kaçıp gitti. Yalnız mantosunu kapmak için durdu bir an. Genç sevgilisi –Nate'in şu anda adını anımsayamadığı şu çörek suratlı genç adam– da yanındaydı.

Nate kendi odacığına, hücresine yollanacağına, çocukların kapısında duruyor, sonra onların odasına giriyor. Artık oradan ayrılacağını kendisi de biliyor. Ama, sanki gidecek olan kendisi değil de, çocuklar onu bırakıp gitmiş gibi geliyor. İşte oyuncaklar, bebekler, oraya buraya dağılmış boya takımları, makaslar, eski çoraplar ve aceleyle hazırlanırken yanlarında götürmeyi unuttukları tavşan suratlı terlikler. Şimdiden bir trendeler çocukları, bir uçakta; bilinmeyen bir yöne doğru gidiyorlar. Işık hızıyla ondan uzaklaştırılıyorlar.

Nate onların Pazar kahvaltısında hazır bulunacak biçimde ertesi sabah döneceğini biliyor. Hiç değilse yarın her şey yine eskisi gibi olacak. Nate mutfak masasının başında durup onlara –kızlara, Elizabeth'e ve kendisine– kızarmış ekmek, yumurta hazırlayacak. Elizabeth, sırtında mavi bornozu, saçları yarı taralı, gelip oturacak. Nate omletleri tabaklara koyacak, Elizabeth ondan bir fincan daha kahve isteyecek ve bütün bunlar Nate'e bile hiçbir şey olmayacakmış duygusunu verecek.

Nate diz çöküyor, gözlerinden yaşlar boşanıyor. Daha sıkı durmalıydı, daha sıkı. Dayanmalıydı. Nancy'nin mavi tavşan terliklerinden birini alıyor, kürkünü okşuyor. Kendi ölümünü hazırlayan kendisi. Yitik, kaçırılmış çocuklarını düşünüyor; ondan zorla alınmış, rehin tutulan çocuklarını. Kim yaptı bunu? Nasıl oldu da Nate bunun olmasına izin verdi? Bütün bunlara nasıl göz yumdu?

8 Şubat 1977, Salı

LESJE

Lesje uçuşan karlarla birlikte sokakta uçuyor. Zincirli otomobiller yanından şıngırdayarak geçiyor, lastikleri karda izler bırakıyor. Karla karışık çamur, çamurluklarını tıkamış. Gece şiddetli bir tipi vardı. Lesje ayaklarının buz kesmesine aldırış etmiyor. Ayakları yok ki onun. Önünden geçtiği ağaçlar buzdan ağırlaşmış. Zayıf güneş ışığında küçük dalların tümü içten aydınlatılmış gibi ışıl ışıl parlıyor. Dünya ışıldıyor. Kollarını uzatıyor, kanın kolları boyunca aktığını, az sonra her elinin ucunda mosmor patlayacağını duyumsuyor. Gördüğü pırıltılı morluğun yalnızca mor bir yün eldiven olduğunu biliyor. Ne var ki, biçim değiştirmiş bir eldiven bu. Bu eldiveni oluşturan akrilik lifler kendi atom ışıklarıyla ışıldıyorlar. Lesje'nın gözleri kamaşıyor. Hiç ağırlığı yok sanki. Sanki salt gözenekten yapılmış. Evren onu en sonunda benimsedi, kabul etti, artık kötü bir şey olamaz. Daha önce hiç böyle hissetmiş miydi kendini?

Saat daha iki. Ofisten erken ayrıldı. Kendisini bir tuhaf hissettiğini söyleyerek Dr. Van Vleet'ten izin aldı. Tuhaflığının nedeni hastalık değil, Nate gerçekte. Nate onu telefonla aradı. Umutsuz, genizden bir sesle konuşuyordu. Onu görmesi gerektiğini söylüyordu. İşte şimdi Lesje lastik tabanlı kar botlarıyla onu kurtarmaya gidiyor. Donmuş Sibirya düzlüklerinde acele acele yürüyen bir hastabakıcı o. Gideceği yere onu aşk sürüklüyor. Elini Nate'in alnına koyacak ve o an bir mucize olacak, Nate dirilip yaşama dönecek. Lesje Nate'in evinin ön basamaklarına erişip yukarı çıkana kadar burnu akmaya başlamıştı bile.

Kapıyı Nate açıyor, onu kucaklamadan çabucak içeri çekiyor, hemen kapıyı kapıyor. Lesje'yı kahverengi robdöşambrına bastırıyor. Robdöşambr duman ve yanmış kızarmış ekmek kokuyor. Nate'in ağzı aşağı yöneliyor, onunkini buluyor. Burunlarını çeke çeke öpüşüyorlar. Nate onu yarı havaya kaldırıyor, sonra yere bırakıyor.

Lesje, "Botlarım çamur içinde, yerler kirlenecek" diyor. Botlarının fermuarını açmak için eğiliyor. Gözleri Nate'in dizlerinin hizasında şimdi. Nate'in ayaklarında iş çorapları var. Konçlarında kırmızı çizgiler olan,

parmak uçlarıyla topukları beyaz, gri çoraplar. Her nedense, bu çoraplar Lesje’nın içini sevecenlikle, istekle dolduruyor. Bedeni yine onunla birlikte artık.

Çoraplı ayaklarıyla, parmaklarının ucuna basa basa, koridordan geçip merdivenden yukarı çıkıyorlar. Nate onu elinden tutmuş, önden gidiyor. “Şurası” diyor. Evde kendilerinden başka kimse olmadığı halde fısıltıyla konuşuyorlar.

Nate kaplanlı Hint yatak örtüsünü açıyor. Lesje zor bela görebiliyor. Çevresini kaplayan oda bulanık, puslu gibi. Bütün görebildiği, kaplanları aydınlatan bir ışık sütunu. Morumsu bir ormanda kızılımtırak kaplanlar. Kaplanların altında çiçekli çarşaflar var. Nate tek kelime söylemeden onu soyuyor. Oyuncak bir bebeği ya da küçük bir çocuğu soyar gibi onun kollarını birer birer kaldırıyor, dirseğini büküyor, kazağını başından çıkarıyor. Yanağını Lesje’nın karnına bastırıyor, diz çöküp onun blucinini aşağıya indiriyor. Lesje önce bir ayağını, sonra ötekini kaldırıyor, Nate ne istese uysallıkla yapıyor. Soğuk bir hava akımı oluyor. Odanın bir yerinde bir kurander var. Tenleri birbirine dokunuyor. Nate incitmeden onu yatağa çekiyor. Lesje bir boşluğun içine batar gibi oluyor, tepesinde taç yaprakları uçuşuyor.

Nate onun üzerinde şimdi, ikisi de korkuyla deviniyorlar. Güneş gökyüzünde hareket ediyor, onlara doğru ilerleyen amansız ayaklar var sanki. Henüz açılmamış bir kapının sesini, merdivende ayak sesleri duyar gibi oluyorlar.

Lesje sırtını iki yastığa yaslamış, yarı desteklenmiş durumda yatağın üzerinde uzanıyor. Nate’in başı onun karnında dinleniyor. Dünya yine eski dünya oldu, Lesje ayrıntıları görebilecek hale geldi, o ışıklı bulanıklık soldu. Mutlu yine de. Bu mutluluğun ille de bir sonuç vermesi gerektiğini düşünmüyor.

Nate kımıldıyor, başucundaki sehpadan bir kâğıt mendil alıyor, “Saat kaç?” diye soruyor. Şimdi normal sesleriyle konuşuyorlar.

Lesje saatine bakıyor, “Gitsem iyi olacak” diyor. Elizabeth’in ya da çocukların gelip onu Nate’in yatağında çırılçıplak bulmasını istemiyor.

Nate yatakta yan dönüp dirseğine dayanıyor. Lesje doğrulup oturuyor,

bacaklarını yatağın yanından aşağıya sallandırıyor. Tek eliyle külotunu arıyor. Çiçeklerin içinde kaybolmuş külotu. Eğilip yere bakıyor. Yerde, oval örgü halının üzerinde iki ayakkabı var; siyah ayakkabılar, yan yana duruyorlar.

Lesje, “Nate” diyor. “Kimin odası bu?”

Nate ona bakıyor, yanıt vermiyor.

Lesje, “Elizabeth’in odası” diyor.

Ayağa fırlayıp giyinmeye başlıyor. Çıplaklığını elinden geldiğince çabuk örtmeye çabalıyor. Korkunç bir şey bu, büyük saygısızlık. Kendisini kötü, çirkin buluyor. Ensest ilişki gibi bir şey bu. Elizabeth’in kocası başka şey, Elizabeth’in yatağı başka şey.

Nate onun neden tedirgin olduğunu anlamıyor. Kendi yatağının ikisi için çok dar olduğunu geveleyip duruyor.

Sorun bu değil. Lesje, asıl yatağın seçeneği yoktu, diye düşünüyor.

Nate onun kaplanlı yatak örtüsünü örtmesine, yastıkları düzeltmesine yardım ediyor. Lesje ne diyebilir ki ona? Kendisi bile bilmiyor neden bu kadar altüst olduğunu. Belki de Nate’in aldırmazlığına bozuluyor. Belki Nate bir onunla, bir Elizabeth’le yatıyor. Onun Elizabeth’in yatağını hâlâ bir bakıma kendi yatağı sayması da sinir. Belki de Nate o yatakta ne isterse yapabileceğini sanıyor. Lesje ilk kez olarak Elizabeth’in hakkını çiğnediğini düşünüyor.

Lesje mutfak masasının başında oturuyor, dirsekleri masaya dayalı, çenesi ellerinin arasında. Nate bir sigara yakıp ona veriyor. Çok şaşkın görünüyor. Lesje’ya bir viski, sonra da bir fincan çay ikram ediyor. Lesje’nın yüzü dumandan bir perdeyle kaplı.

Buzdolabının üzerinde çocuk elinden çıkma bir resim var; mıknatıslı plastik bir domates ve bir mısır koçanıyla yerine tutturulmuş. Bir kız resmi bu, saçları san bir leke, gözleri olağanüstü uzunlukta kirpiklerle çevrili; kırmızı, manyakça bir sırıtışı var. Sayfanın tepesinde mavi bir çizgi halinde gökyüzü görünüyor, güneş patlamış bir limona benziyor.

. Bugün dünyada ve dünya atmosferinde var olan bütün moleküler maddeler, dünya kurulduğunda da vardı; dünyanın yaradılışı ister daha

büyük bir kütlenin patlaması, ister gazlı bir yıkıntının yoğunlaşması sonucunda gerçekleşmiş olsun. Bu moleküler maddeler yalnızca birleştiler, parçalanıp dağıldılar, sonra yeniden birleştiler. Bu arada birkaç molekül ve atom uzaya kaçtıysa da, var olanlara hiçbir şey eklenmedi.

Lesje bu gerçeği düşünerek yatışıyor. Kendisi de yalnızca bir canlı örneği, o kadar; değişmez bir nesne değil. Değişmez nesne diye bir şey yoktur zaten. Bir gün, vakti gelince, Lesje de çözülüp ayrışacak. .

Nate onun elini okşuyor. Ürkmüş, üzülmüş bir hali var, ama Lesje onu avutamıyor.

Nate, “Ne düşünüyorsun, sevgilim?” diyor.

28 Ağustos 1975, Perşembe

NATE

Nate aşağıda, bodrumda. Dört tekerlekli oyuncak atlar için oyma testeresiyle kafalar kesiyor. Her atın önünde bir kayış olacak. Kayış çekilince, at başını ve kuyruğunu zarif bir ritimle oynataraktan, tıngır mıngır yürümeye başlayacak. Ya da Nate öyle olacağını umuyor.

Çalışırken, bir yandan da alnında biriken terleri siliyor. Sakalı küf kokuyor. Bir bütün olarak kendisini küf bağlamış bir şilte gibi hissediyor. Burası yukarıdan çok daha serin, yalnız rutubetli. Dışarıda hava çok sıcak olsa gerek. Sabahleyin ağustos böcekleri saat daha sekiz olmadan türkülerini çağırmaya başladılar.

Nate, mutfakta Elizabeth'le karşılaşınca, "Aşağısı cehennem gibi sıcak" demişti. Elizabeth açık mavi bir elbise giymişti; sırtında, kaburga kafesi hizasında bir toz lekesi vardı. Nate, "Sırtında bir leke olduğundan haberin var mı?" demişti. Elizabeth böyle kusurların kendisine söylenmesinden yanaydı; açılmış fermuarlar, kapanmamış kopçalar, omuzda saçlar, yakadan dışarı fırlamış etiketler gibi. "A, öyle mi?" demiş, ama aynı elbiseyle işe gitmişti. Oysa böyle şeyleri hiç unutmazdı.

Nate'in cam soğuk bir bira istiyor. Elektrikli testereyi kapatıyor, merdivene doğru seğirtiyor. İşte o sırada kare biçimi bodrum penceresinde baş aşağı duran kafayı görüyor. Kafadaki gözler kendisine dikilmiş. Chris Beecham'ın kafası bu. Dışarıda, çakıl taşlarının üzerinde, kafasını pencereye iyice yapıştıracak biçimde yatıyor olmalı. Chris gülümsüyor. Nate onun anlayıp arka kapıya gideceğini umarak, yukarıyı işaret ediyor.

Nate kapıyı açınca, Chris'i karşısında buluyor. Chris hâlâ gülümsüyor. "Pencereye olanca gücümle vurdum" diyor.

Nate, "Duymadım. Elektrikli testereyle çalışıyordum" diye karşılık veriyor. Chris neden orada olduğunu açıklamaya yeltenmiyor. Nate onu içeri buyur edebilmek için bir adım geriliyor, ona bir bira isteyip istemediğini soruyor. Chris, "İsterim" diyerek onun ardı sıra mutfağa doğru yürüyor.

“Bu öğleden sonra işten izin aldım” diyor. “Çalışılmayacak kadar sıcak. Müzede havalandırma donatımı da yok.”

Bu, Nate’in Chris’i topu topu dördüncü ya da beşinci görüşü. Onu ilk kez Elizabeth Noel yemeğine çağırdığında görmüştü. Elizabeth, “Pek tanıdığı yok” demişti. Elizabeth’in böyle huyları vardır, “pek tanıdığı olmayan” insanları yemeğe çağırmaya bayılır. Elizabeth’in anaç tavuk rolünü oynadığı bu sahipsiz yumurtalar bazen kadındır ama çoğunlukla erkektir. Nate buna aldırmaz. Hatta, annesinin de yapabileceği bir şey olmasına karşın, az çok onaylar bile karısının bu davranışını. Şu var ki annesi akşam yemeklerinden çok, mektup yazmayı yeğler. Elizabeth’in kimsesiz konukları genellikle yeterince iyi insanlardır. Üstelik, kızlar –Janet’le Nancy– da konukseverdirler, hele Noel’de. Janet, “Yabancı biri de bize katılınca, bu Noel yemekleri daha çok partiye benziyor” diyor.

Chris biraz çakırkeyif olmuştu, Nate anımsıyor. Evde Noel çörekleri vardı ve Nate kendi çöreğinin içinde ödül olarak kırmızı irisli plastik bir göz bulmuştu.

Nancy, “Nedir o?” diye sormuştu.

Nate, “Bir göz” demişti. Genellikle böyle çöreklerin içinden düdük ya da küçük, tek renkli figürler çıkardı. Bu yıl ilk kez olarak göz çıkıyordu.

“Ne işe yarar peki?”

Nate, “Ne bileyim ben” demişti. Sonra plastik gözü tabağının kenarına koymuştu. Bir süre sonra Chris uzanıp gözü oradan almış ve alnının tam ortasına yapıştırmıştı. Sonra da, pek acıklı bir sesle, “Laredo Sokakları” şarkısını söylemeye başlamıştı. Kızlar onu pek komik bulmuşlardı.

O günden sonra Nate yukarıdan bir şey almak için ne zaman bodrumdan çıksa, çoğu kez Chris’i oturma odasında Elizabeth’le içki içerken bulmuştu. Odanın başka başka köşelerinde oturuyorlar ve pek az konuşuyorlardı. Nate her seferinde kendine de bir içki alıp onlara katılmıştı. Arkadaş canlısı olduğu için, böyle fırsatları kaçırmazdı. Ancak, bir şey aklını kurcalıyordu: Evet, doğru, Elizabeth kimsesiz ördekleri yemeğe çağırmaya bayılırdı ama, içki içmeye çağırdıkları çoğunlukla müzede durumu kendisine eşit ya da daha yüksek olanlardı. Chris ise bu kategorilerden hiçbirine uymuyordu. Nate’in anladığı kadarıyla, hayvan postlarının içini dolduran bir sanatçıydı

o; ölü baykuşların göklere çıkarılan koruyucusu! Kısacası, bir teknisyendi, yönetici değildi. Elbet Elizabeth'le Chris birbirlerine aşık da olabilirlerdi; Nate bu olasılığı da gözardı etmiyordu. Hem, Elizabeth'in yaşamındaki ilk aşık da Chris değildi. Şu var ki, Elizabeth o güne kadar kiminle kırıştırdıysa Nate'e söylemişti. Er ya da geç. Nate önce Elizabeth'iri kendisine söylemesini bekleyecek, ancak ondan sonra Chris'le ilişkisi olduğuna inanacak. Araları pek iyi olmasa bile söyleyebilir.

Nate iki bira açıyor, birlikte mutfak masasının başına oturuyorlar. Nate, "Bardak ister miydin?" diye soruyor. Chris, "İstemem" diyor. "Ama istediğim başka bir şey var: Birlikte benim eve gidip bir el satranç oynayalım istiyorum." Nate buna biraz şaşırıyor. "Ama ben pek iyi satranç oynamam ki" diye açıklıyor. "Hem yıllar var ki oynamadım."

Chris, "Elizabeth iyi oynadığını söylüyor" diyor.

Nate, alçakgönüllülükle, "Kendisi hiç oynamadığı için öyle demiştir" diye karşılık veriyor.

Gelgelelim, Chris ısrar ediyor. "İnan, keyfim yerine gelir" diyor. "Son günlerde oldukça keyifsizim." Bu sözleri duyunca Nate'in merhameti kabarıyor, direnmeyi bırakıyor. Yukarıya, yatak odasına çıkıp üstüne temiz bir tişört geçiriyor. Yeniden aşağı indiğinde, bakıyor, Chris bira şişelerinden birini mutfak masasının üzerinde fırıldak gibi döndürüyor.

"Şişe döndürmece oynadın mı sen hiç?" diye soruyor. Nate oynamadığını söylüyor.

Chris'in arabasıyla gitmeye karar veriyorlar. Araba sokakta yasal olmayan bir biçimde park edilmiş; üstü açılıp kapanabilen eski bir spor araba bu. Bir zamanlar beyazmış, 67 ya da 68 modeli bir Chevrolet. Nate eskiden araba modellerine meraklıydı ama bu konudaki dikkati gitgide dağılıyor. Kendi arabası da yok artık; elektrikli testereyi ve öbür gerekli araç gereci alabilmek için arabasını satmak zorunda kaldı.

Ghris'in arabasının susturucusu yok. Arabayı saldırganca sürüyor, motor her trafik ışığında gök gürültüsü gibi sesler çıkarıyor. Arkalarında gürültü kirliliğinden oluşmuş bulutlar bırakarak ve gelip geçenlerin kötü bakışlarını üstlerine çekerek, Devenport'a doğru rüzgar gibi gidiyorlar. Arabanın üstü açık; tüketilen egzoz tabakalarının içinden süzülerek gelen güneş

kafalarında zonkluyor. Winchester’e, Parlamento binasına ulaşınca, Chris arabayı yine yasal olmayan bir biçimde park ediyor. Nate başının döndüğünü hissediyor. Laf olsun diye, Chris’e o dolaylarda çok orospu var mı diye soruyor. Zaten biliyor olduğunu. Chris saklayamadığı bir hoşnutsuzlukla ona bakıyor, “Evet, var” diyor. “Ama umurumda değil. Benim o taraklarda bezim olmadığını biliyorlar. Vakit geçiriyoruz, o kadar.”

Nate kaçmak, başım ya da sırtım ağrıyor diyerek oradan sıvışmak istiyor. Bu bunaltıcı sıcakta pek az tanıdığı bir adamla satranç oynamak istemiyor. Ama Chris şimdi adeta canlanmış gibi; ciddi, önemli bir iş yapıyor sanki. Birlikte yolun karşısına geçiyorlar. Chris onu bir apartmana doğru götürüyor, mozaik taş döşeli lekeli antreden geçip merdivenden yukarı çıkıyorlar. Üçüncü kat. Soluk soluğa kalan Nate onu izliyor. Böylesi bir kararlılık karşısında bulduğu sudan bahaneleri ileri süremiyor.

Chris evinin kapısını anahtarıyla açıp içeri giriyor, Nate de ardından içeri dalıyor. Evin içi biraz daha serince. Tahta lambrili bir ev bu. Vaktiyle yarı zenginler için yapılmış olsa gerek. Her ne kadar iki odası varsa da, bu iki odanın arasındaki geniş, kemerli kapı evi tek odalı gibi gösteriyor, içerisi karanlık kokuyor. Kuru küf, çürümüşlük kokusu, kimyasal bir koku. Satranç masası önceden hazırlanmış, Chris’in yatağının bulunduğu odada onları bekliyor. İki sandalye var, dikkatle satranç masasının karşılıklı iki ucuna yerleştirilmiş. Nate bu davetin rasgele, hemen o anda akla gelivermiş bir şey olmadığını anlıyor.

“Bir içki ister misin?” Chris cam kapılı dolaptan bir şişe viski çıkarıyor, bir miktarını üzeri lalelerle süslü bir bardağa boşaltıyor. Nate reçel kavanozu diye düşünüyor. Bu kavanozu on yıl öncesinden anımsıyor. Viski iyi değil ama Nate içiyor’. Tatsızlık çıkarmak istemiyor. Öyle görünüyor ki Chris doğrudan doğruya şişeden içecek. Chris şişeyi satranç masasının yanına koyuyor, Nate sigarasının küllerini silkelesin diye ona bir yerfıstığı ezmesi kavanozu veriyor. Masadan bir siyah, bir beyaz piyon alıyor, bunları arkasına saklayıp karıştırıyor. Sonra o kocaman, kalın boğumlu yumruklarını öne uzatıyor.

Nate, “Soldaki” diyor.

Chris, “Geçmiş olsun” diye karşılık veriyor. Oynamak üzere masanın başına oturuyorlar. Chris çoban matı yapmak için sinirlendirici bir hamle

yapıyor. Nate bunu kolayca savuşturuyor. Chris sırıtıyor, Nate'e bir içki daha koyuyor. Ciddi ciddi oynamak üzere yerlerine iyice yerleşiyorlar. Nate oyunu Chris'in kazanacağını biliyor; ama gururu yüzünden, bu zafer yeterli bir süre sonra yer alsın istiyor. Kendini savunurcasına oynuyor, adamlarını sık kümeler halinde bir araya topluyor, hiçbir şeyi talihe bırakmıyor,

Chris ise bir Kazak gibi oynuyor, taşları kapmak için ileri doğru hamleler yapıyor, Nate'in ileri karakollarına saldırıyor, sonra akıl almaz yeni pozisyonlar arayarak geri çekiliyor. Nate ne yapacağını düşünürken, Chris bir ayağını sabırsızca yere vuruyor. İkisi de terliyorlar. Nate'in tişörtü derisine yapışıyor. Keşke açık bir pencere, bir hava akımı olsa diye düşünüyor. Ama dışarısı içeriden sıcak. Nate içmesi gerektiğinden çok, kötü viski içtiğinin farkında ama oyuna iyiden iyiye kaptırdı kendini.

En sonunda iyi bir hamle yapıyor. Chris ya onun atını alıp kendi atını kaybedecek, ya da bir kale verecek. Şimdi arkasına yaslanıp gözdağı verircesine hasmına bakma sırası onda. Chris ne oynayacağını kara kara düşünürken, Nate arkasına yaslanıyor, ama gözlerini dikip Chris'e bakacağına, "Ne işim var benim burada?" diye düşünmemeye çalışıyor. Çünkü böyle düşünürse oyunu kaybeder.

Odaya göz gezdiriyor. Oda neredeyse çıplak, öyleyken dağınıkmış izlenimini vermeyi başarıyor. Bunun nedeni içindeki eşyalar değil, eşyaların arasındaki ilişki. Hiçbir şey yerli yerinde değil gibi gözüküyor. Örneğin yatağın yanındaki masa yataktan otuz kırk santim uzakta.

Nate masanın –başka zaman boş olan masanın– üzerinde bir şey görüyor; belli ki o görsün diye konmuş oraya. Küçük, gümüş bir balık bu, mavi mineli pulları var. Onu son gördüğünde bir zincirin ucunda Elizabeth'in boynunda asılıydı.

Ya da ona çok benzeyen başka bir balık bu. Nate emin olamıyor. Chris'e bakıyor, onun da gözlerini kendisine dikmiş olduğunu görüyor. Chris'in yüzündeki kaslar kasılmış, gözleri dimdik bakıyor. Nate birden ürküyor, kollarındaki kıllar diken diken oluyor, parmaklarının uçları uyuşuyor. Chris sarhoş diye düşünüyor, Elizabeth'in ima ettiği gibi damarlarında gerçekten Hintli kanı mı akıyor acaba? Nate o hafif aksanın nereden geldiğini hiçbir zaman anlayamamıştı. Sonra, böylesi bir oyuna geldiği için, kendisine kızıyor. Hem şu var: Chris hiç içmedi gibi bir şey; o zehirli viski şişesinin

üçte birini midesine indiren kendisi.

Eğer düşündükleri doğruysa, eğer Chris sırf Elizabeth'e ait olup olmadığını bile bilmediği şu nesneyi görsün diye onu buraya satranç oynama bahanesiyle getirdiyse (ki şimdi öyle olduğunu anlıyor), Nate'in seçenekleri kısıtlı. Chris Nate'in bildiğini biliyor, Nate'in kendisine vurmasını bekliyor. Sonra o da Nate'e vuracak ve dövüşecekler. Satranç masasını parçalayacak, Chris'in yer döşemesini kaplayan toz topaklarının içinde alt alta, üst üste yuvarlanacaklar.

Nate bu çözümü beğenmiyor. Sorun şu: Elizabeth bir kancık, bir dişi köpek mi, yoksa, bir insan mı? Bir insanlık onuru sorunu bu. Kendi seçeneklerini seçecek güçte olan Elizabeth için niye dövüşmeli? Elizabeth yapmış bile seçimini. Kim kazanırsa kazansın, dövüş hiçbir şeyi değiştirmeyecek.

Elbet Nate gümüş balığı görmemiş gibi de yapabilir, ama iş bunu yapamayacak kadar ileri gitti bile.

Ya da önem vermez gibi yapabilir. Ama bu kendisine bile korkaklık gibi görünüyor.

Nate, “Yaptın mı hamleni?” diyor.

Chris veziri alıyor, Nate'e bakıyor; çenesi çıkık, gergin, hazır. Her an yay gibi atılabilir Nate'in üzerine. Nate belki de deli diye düşünüyor. Belki başka bir balık alıp buraya koyacak kadar delidir? Belki iyiden kaçırmıştır keçileri?

Nate beyaz atı alacağına, kendi kralını deviriyor.

“Oyunu sen kazandın” diyor. Ayağa kalkıyor, balığı masanın üzerinden alıyor.

Nazik, tatlı bir sesle, “Senin adına bunu Elizabeth'e iade edeceğim, tamam mı?” diyor.

Her an sırtında yumruklar patlayacağını, böbreklerine tekmeyi yiyeceğini[1] bekleyerek, kapıya doğru yürüyor. Bir taksiye biniyor. Eve varınca, şoförü dışarıda bekletiyor, koşup ortak yatak odalarının orasından burasından adama verecek kadar bozuk para bulup getiriyor.

Gümüş balığı dikkatle masanın üzerine, oraya buraya dağılmış bozuk paraların yanına koyuyor. Elizabeth ona söylemeliydi. Dostça değil bu, yani Nate'e söylememesi. Elizabeth ilk kez bir âşığı olduğunu ona söylediğinde, birbirlerine sımsıkı sarılarak ikisi de ağlamışlar, birbirlerini avutmaya çabalamışlardı. Sonra sabahın dördüne kadar mutfakta oturup fısıldayarak konuşmuş, sorunlarını tartışmışlardı. Yenilikler yapacaklarına, bir reform yapacaklarına, yeni bir düzen kuracaklarına karşılıklı söz vermişlerdi. Sonra ikinci kez, derken üçüncü kez aynı şey olmuştu. Nate canavar değildi, her seferinde öfkesini bastırmayı başarmış ve onu bağışlamıştı.

Elizabeth'in bu kez ona söylememesi ancak şu anlama gelebilir: Bağışlanmak istemiyor demek ki. Ya da şöyle diyelim: Nate bağışlamış bağışlamamış artık umurunda değil. Ya da bağışlamanın Nate'e düşmediğine karar vermiş olabilir. Nate'e bu sonuncusu en olası geliyor.

16 Şubat 1977, Çarşamba

ELIZABETH

Elizabeth Fran'ın Yeri'ndeki siyah kaplama masada oturuyor. Karşısında William var. Elizabeth'in önünde dondurmalı bir krep duruyor. Üzerindeki vanilyalı dondurma eriyor. Dondurmanın üzerinde de, bir kısmı pıhtılaşmış, dokunaçlara benzeyen tarçın renkli bir şurup var. Elizabeth şurubun aşağıya doğru akışını seyrediyor ve garson kadın faturayı getirdiğinde krepi yemedim diye bir şey söylemez umarım diye düşünüyor.

Karşısında oturan William kat kat sandviçini yiyor, fıçı birası içiyor. Elizabeth onun anlattıklarını yarı yarıya dinliyor. William tütsülenmiş etlerde bulunan kanser yapıcı maddelerle ilgili yeni bir araştırmadan söz ediyor. Nerede olduklarının farkında bile değil. Sanki Fran'ın Yeri'nde değiller de, dikkatle seçilmiş küçük bir yerde saklanıyorlar. Denedikleri ilk iki küçük saklanılacak yer tıklım tıklım doluydu ve William'a göre çevrede gidilebilecek yerler yalnız bunlardı. Onun çevre dediği yeri Elizabeth artık iyi bilmiyor.

Normal koşullar altında olsaydı, Elizabeth gidecekleri yeri önceden seçerdi. Ama hazırlıksızmış gibi görünmesi gerekiyordu. Sözde alışverişe çıkmıştı (Yalan. Oralardan hiç alış veriş etmez) ve Çevre Bakanlığı'nın oradan geçerken son konuşmalarını anımsamıştı (bu da yalan). William'a şöyle bir uğramanın ve işi hakkında birkaç şey daha dinlemenin (bütünüyle yalan) ne hoş olacağını düşünmüştü. Eğer William'ın başka bir sözü yoksa, Elizabeth onun yemekte kendisine katılmasından büyük zevk duyacaktı (Doğru, ama William'ın aklına gelebilecek nedenlerle değil).

William'ın gururu Elizabeth'in düşündüğünden de çok okşanmıştı. Şimdi bile, bozuk domuz pastırmalarının kötü gizemli yaşamı hakkında harıl harıl açıklamalar yaparken bile,

gözle görülür biçimde şişiniyor. Elizabeth çatalıyla kapını dürteliyor, bir yandan da, "Masanın altından dizini sıkıştırsam mı acaba? Yoksa daha çok mu erken?" diye düşünüyor. Bundan sonra ne yapacağına henüz karar vermedi. Ya William'ı baştan çıkaracak, böylece evrende bir miktar denge sağlayacak, yani kısasa kısas olacak; ya da ona Lesje ile Nate'ten söz

edecek. Ya da belki ikisini de yapacak.

Elizabeth çatalıyla krepten bir parça koparıyor, ağzına doğru götürüyor, sonra gerisin geri tabağına bırakıyor. Bunun niçin artık yiyemediği bir şey olduğunu birden anımsıyor…

Aylardan Mayıs. Elizabeth yeniden yaşama dönüyor. İki hafta önce, annesi hastanedeki yatağında kimsenin beklemediği kadar uzun süre için için yandıktan sonra, en sonunda öldü. Elizabeth annesinin yanmamış koluna tepesindeki şişeden duru sıvının akışını seyrederek, onun yanmamış elini tutarak, yüzünün yanmamış yanında bir kıpırtı, bir işaret belirmesini bekleyerek ölüm döşeğinin başında oturdu. Muriel Teyze'sine ve doktora karşın, tam iki gündür ağzına bir şey koymuyor, hiç uyumuyordu. Doktor annesinin bilincinin artık yerine gelemeyeceğini söylemişti. “Böylesi herkes için daha iyi. Sen de bütün gücünü burada harcama, kendini toparlamaya bak” demişti. Elizabeth cenazeyi adım adım izlemiş, papazın dediklerini dinlemiş, annesinin ikinci kez alevler içinde yüzüşünü seyretmişti. Herkesin gelip elini sıkmasına, Muriel Teyze'nin arkadaşlarının kendisini sıkıştırmalarına göz yummuştu. Muriel Teyze, önemli bir çay partisine hazırlanır gibi, bütün cenaze törenini son ayrıntısına kadar planlamıştı. Elizabeth onun yas mı tuttuğunu, yoksa olanlardan şeytanca bir zevk mi duyduğunu kestiremiyordu. Muriel Teyze'nin hoşnut bir kaderciliği vardı. Cenazeye yollanan çiçekleri toplayıp eve getirmiş, vazolara yerleştirmişti. Niye ziyan olsun onca çiçek? Ve ev ölüm kokuyordu.

Öyle görünüyordu ki, bu konuda çenesini tutmak Muriel Teyze'nin elinde değildi. Elizabeth'se artık bundan söz etmek istemiyordu. Bu konuda bir şey dinlemek, düşünmek de istemiyordu. Bir daha hiç annesini düşünmek istemiyordu. İki ay sonra, hatta o kadar bile değil, liseyi bitirecek, sonra da buradan çekip gidecekti. Muriel Teyze onun Trinity College'e gitmesini ve kendi evinde kalmasını istiyordu. “Böylesi Caroline için de daha iyi olur” diyordu. Elizabeth teyzesinin kendisini kandırmak için Caroline'ı ileri sürdüğünün farkındaydı.

Elizabeth'in böyle hırsları yoktu. Bir tek şey istiyordu: Kaçmak. Bunu nasıl gerçekleştireceğini henüz bilmiyordu. Kendisini kaçma planları yaparken, *Star* gazetesinin ekindeki ilanlara bakarak bir iş bulurken,

mobilyalı bir kiralık oda ararken, eşyalarını toplarken, kısacası hazırlık yaparken görebiliyor. aynı zamanda, sırtında geceliğiyle sokak kapısından fırlayıp koşarken ve derin bir derenin içinde yok olup giderken de görüyor kendini. Bunların hepsi olabilecek şeyler.

Kurşunileşmiş krizantemleri, çürümeye yüz tutmuş kuzgun kılıçlarıyla Muriel Teyze'sinin evinde oturmaya katlanamıyor. Elizabeth'in Caroline'la paylaştığı odanın duvarları küçük mavi gül desenli bir duvar kağıdıyla kaplı. Güllerin sapları dantelden demetler içinde toplanmış. Muriel Teyze'nin genç kızlık anlayışı. Mobilyalarsa beyaza boyanmış. Caroline'ın yatağının üzerinde yapay mavi kürkten, kedi biçimi bir pijama bohçası var.

Elizabeth süpermarkette bir delikanlıyı gözüne kestiriyor. Bu ilk kez olmuyor, ama annesi öleli beri ilk kez böyle bir şey yapıyor; hem de bir süpermarkette. Eskiden sokak köşelerinde, sinema girişlerinde avlanırdı. Bu yasak. Muriel Teyze onun ancak kendi tanıdıklarının oğullarıyla, özel okullardaki geleneğe uygun danslara gitmesine izin veriyor. Elizabeth bu danslardan hiç mi hiç hoşlanmıyor; o pespembe yanaklı, kısacık saçlı oğlanlardan da. O şimdi birlikte olduğu oğlan gibilerini yeğliyor. Oğlanın saçları uzun, ördek kuyruğu biçiminde taranmış; sırtında yakası kalkık kırmızı bir deri ceket var. Kapkara kaşları alnının ortasında neredeyse birbiriyle birleşiyor. Çenesinde bir yara izi var, traş olurken kesmiş olmalı. Elizabeth otomobile binerken, oğlanın daha kısa boylu olan arkadaşı arabadan iniyor, ona bir şeyler homurdanarak gülüyor.

Otomobilin içi damalı plastikle kaplanmış. Kuştüyünden yapılmış bebeklerle süslü. Elizabeth böyle arabaları sever. Böyle arabaların içinde tehlike kol gezer. Ama o bunu denetleyebileceğini biliyor. Kendi ellerinin gözle görülmez gücünden hoşlanıyor. Her zaman tam vaktinde durabileceğini biliyor. Bunu yapabilmek onu hem heyecanlandırıyor, hem de memnun ediyor. En uca kadar gitmek, sonra birden gerisin geri sıçrayıvermek. (Bir şey daha var: Oğlanlar –herhangi bir oğlan, herhangi bir ağız ya da bir çift kol– bir olanak içeriyor; Elizabeth'in ancak sezinleyebildiği, umduğu bir nitelik bu.)

Bir süre arabayla dolaşıyorlar, sonra birer krep yemek için Fran'ın Yeri'ne gidiyorlar. Bu birlikteliklerin bir bölümü de yemek. Elizabeth kendi

krepini ömründe sanki hiç krep görmemiş gibi hapır hupur yiyor. Oğlan sigara içiyor, kısık gözlerle onu seyrediyor. Adı Fred ya da başka bir şey. Elizabeth ona nerede oturduğunu söylüyor. Oğlan bundan etkilenmemiş gibi görünmeye çabalıyor. Elizabeth Muriel Teyze'nin ve kendisine verdiği gösterişli havanın neye değer olduğunu tam anlamıyla duyumsuyor. Bu, Elizabeth'in de aynı iddialı havayı sergilemesine engel olmuyor. Muriel Teyze'nin kendine özgü terörleri var, bunlar Elizabeth için yeterince gerçek; ama giderek artan yararları da olduğu yadsınamaz.

Arabayla biraz daha dolaşıyorlar, sonra sessiz bir yan sokakta park ediyorlar. Old Spice traş losyonunun kokusu bütün arabayı kaplıyor. Elizabeth deriden kolun yaklaşmasını, kendisine dokunmasını, sarılmasını bekliyor. Şu anda ön hazırlıklara, kopçalarla uğraşmaya, kaburga kafesi çevresinde okşamalara vakit yok. Elizabeth kendisini salt iyilik için sunmak niyetinde değil. Bedeni enerji dolu. Bunun ne olduğunu bilmiyor: Öfke mi, kızgınlık mı, yadsıma mı? Aklında kalan şey, daha çok bir otomobil kazasına benziyor. Zaman bir araya sıkıştırılmış, yoğunlaşmış gibi. Şiddet. Madenin madene sürtünüşü.

Oğlan direksiyona dolaşmış durumda. Sabırsız, her zamankinden daha pervasız. Elizabeth otomobilin kapısını açıyor ve onu aşağıya, ıslak çimenlerin üzerine çekiyor. Oğlan, “Hey!” diyor. Sinirli görünüyor, başını kaldırıp perdeleri çekili pencerelere göz atıyor.

Elizabeth haykırmak, karanlığı ürkütecek boğuk, müthiş bir çığlık atmak istiyor. Şu taş evlerdeki soğuk yengeç gözlüleri pencerelerine koşturacak bir çığlık. Tıkanmış boğazı ancak böyle çözülebilir. Hâlâ sımsıkı tuttuğu o ölü eli bırakmak istiyor.

Oğlanın yalnız şimdi var olan ağzını öpüyor, onun kendi bedeninde dolaşan ellerini durdurmuyor, kolaylık olsun diye kıvrılıp bükülüyor. Oğlan inliyor, homurdanıyor, duraksıyor. Sonra, bir an için, Elizabeth gerçekten bağıracak gibi oluyor. Acı duymayı bekliyordu ama, bu tür değil, bu kadar çok değil. Yine de sırıtıyor, dişlerini sıkıyor, adeta seviniyor. Kan geldiğini umuyor, hiç değilse birazcık. Kan bu işi bir olay haline getirebilir. Oğlan gevşeyince, Elizabeth kan gelip, gelmediğini görmek için eğiliyor.

Oğlan bir şey anlamamış gibi. Şimdi yanında diz çökmüş, üstünü başını düzeltiyor, Elizabeth'in sıyrılmış eteğini aşağıya çekiyor, özür diliyor! Hem

de beceriksizce. Gerçekten pişmanmış, elinde olmadan yapmış, kendini tutamamış, yoksa böyle bir niyeti yokmuş… Sanki Elizabeth onun kazayla üzerine bastığı bir ayak.

Elizabeth evden bir blok ötede arabadan iniyor. Vakit düşündüğünden de geç. Mantosunun arkası ıslak, anahtarını çıkarmadan önce mantoyu temizlemeye çalışıyor. Muriel Teyze'nin, açık mavi sabahlığının içinde, merdivenin dibinde kendisini beklediğinden kesinkes emin. Suçlar gibi, kötücül, utkulu. Elizabeth ona akşamları koro çalışmaları yaptıklarını söylemişti ve inanması zor ama Muriel Teyze bu yalanı yutmuştu. Ne var ki, daha önce hiç bu denli geç gelmemişti eve. Eğer Muriel Teyze oradaysa, eğer biliyorsa, Elizabeth onun ne yapabileceğini hayal bile edemiyor. Öfke, sürgün, mirastan ret, hepsi olabilir. Muriel Teyze'den uzaktayken, Elizabeth ona söyleyecek alaylı, kaba sözler bulabiliyor. Ama onunla karşı karşıya gelince dut yemiş bülbüle döneceğini biliyor. Eğer Muriel Teyze'yi bir kazığa bağlasalardı, onu ilk taşlayacak kişi Elizabeth olurdu. Ama onu oraya bağlamaya kimin gücü yeter ki? Muriel Teyze onu korkutuyor, çünkü nerede duracağını bilmiyor. Başka insanların aşmamaya dikkat ettikleri sınırları vardır, Muriel Teyze içinse sınır diye bir şey yoktur. Elizabeth'in öbür korkusuysa, kendisi için de böyle sınırların olmayışı.

Anahtarıyla kapıyı açınca, bir de bakıyor, hol bomboş. Halının üstünden geçip merdivene yöneliyor, basamakları çıkıyor. Sahanlıktaki kakmalı büyük dolap saatinin, merdivenin üst başında duran uzun ayaklı Çin vazolarının önünden geçiyor. Kan yere damlamasın diye kalçalarını sımsıkı birbirine birleştirerek yürüyor. Çamaşırlarını kimseye göstermeden eliyle yıkamak, gizlice kurutmak zorunda. Muriel Teyze bu olayı bilsin, bozulan kızlığının kanıtlarını görsün istiyor; öte yandan onun olanları anlamaması için ne gerekiyorsa hepsini yapacağını da biliyor.

Caroline'la paylaştığı odanın kapısını usulca açıyor. Oda aydınlık, tepedeki lamba hâlâ yanıyor. Caroline iki yatağın arasında yerde yatıyor. Yatağının ayak ucunda duran ekose moher battaniyeyi yere sermiş, üstüne uzanmış. Kolları memelerinin üstünde çaprazlanmış, açık gözleri tavana dikili. Başının ve ayaklarının ucunda, aşağıdaki maun büfenin üzerinden alınmış gümüş şamdanlar var. Yanı başında ise bir şişe limonlu mobilya cilası duruyor. Şamdanlardaki mumlar dibine kadar yanmış, sonra sönmüş.

Anlaşılan Caroline saatlerdir bu durumda.

Elizabeth onu görür görmez, böyle bir şey beklemekte olduğunu anlıyor. Caroline hastaneye gitmek istememişti, annelerini görmek istememişti. Cenazeye gitmeyi de reddetmişti ve ne tuhaftır ki, Muriel Teyze onu hiç zorlamamıştı. Elizabeth bütün bunları fark etmiş ama üstünde durmamıştı. Caroline şu son günlerde o kadar suskundu ki, onu fark etmemek kolaydı.

Elizabeth bir zamanlar, uzun süre önce, teneffüste okul bahçesinin kızlara ayrılan bölümünde dolaştığını anımsıyor. Bir sürü kız kol kola girmiş, şarkı söylüyorlardı: *Kimse bizi durduramaz*. Oyun buydu: Kimse sizi durduramıyordu. Elizabeth Caroline'ın kolunu kendi kolunun altına sıkıştırmıştı. Caroline düşmesin, bocalamasın diye onu böyle sımsıkı tutmak zorundaydı. Caroline ondan küçüktü ve herkese ayak uydurmakta güçlük çekiyordu. Elizabeth onun sorumluluğunu üstlenmişti. Ama yıllar var ki, bütün enerjisini kendini kurtarmak için toplamaya çabalıyordu. Caroline'ı kurtarmaya yetecek kadar enerjisi kalmamıştı.

Elizabeth dizüstü çöküyor, Caroline'ın alnına dökülmüş saçlarını arkaya doğru sıvazlıyor, kızcağızın hiç kırpılmaksızın açık duran gözleri ortaya çıkıyor. Sonra çapraz duran kollarından birini kaldırıyor, başını onun göğsüne dayıyor, kalbini dinliyor. Caroline ölmemiş, hâlâ yaşıyor.

Cankurtaran arabası ve sedye gelip gittikten sonra, Elizabeth ikinci kattaki banyonun mozaik çinilerinin üzerinde, pençe ayaklı küvetin yanı başına diz çökmüş ve Fran'ın özel dondurmasını, tarçınlı şurubunu ve başka ne yediyse hepsini küsmüştü. Böylece günahının bedelini bir biçimde ödemişti. Ödeyebildiği tek bedel de bu olmuştu. Eğer dindar olsaydı, Muriel Teyze'nin alabildiğine nefret ettiği o dini bütün Katoliklerden biri olsaydı, Caroline'ın ruhunun dinlenmesi için bir mum yakardı. Ama Caroline şimdiden kendi başının çaresine bakmış görünüyordu.

Hastanede Caroline'ın mobilya cilasını içmemiş olduğunu söylemişlerdi. Açık şişe bir işaretti aslında, Caroline'ın son mesajıydı, onun nereye gittiğini gösteren bir belirtiydi. Çünkü onun artık kendi bedeninde olmadığı kesindi.

William kat kat sandviçini yerken Elizabeth onu seyrediyor. William sandviçi bitirince elmalı pasta, peynir ve kahve ısmarlıyor. Elizabeth onun boynundaki kravatı beğenmiyor. William gibi koro oğlanı görünüşlü biri bej ya da kestane rengi kravat takmamalı. Eğer Lesje kravat konusunda böylesi zevksiz bir adamla birlikte yaşıyorsa, onu yenilgiye uğratmaya bile değmez.

William, Elizabeth'in bir şey yemediğinin farkında bile değil. Renkli tuvalet kâğıtlarının neden beyazlardan çok daha kötü olduklarını açıklamakla meşgul. Elizabeth onunla yatmanın pek zevkli bir şey olmayacağını biliyor; hatta buraya gelirken yapmaya kararlı olduğu açıklamayı yapmak bile pek zevkli olmayacak. Belki de hiç zahmete girmese daha iyi. İnsanların kendi akıllarını başka yana çelmek için neler yapabileceğini fark edince şaşırıyor; kendi kendisini şaşırtıyor.

16 Şubat 1977, Çarşamba

LESJE

Lesje Yukarı Tebeşir zamanında yaşamış dev kaplumbağaları kataloğa geçiriyor. SÜRÜNGEN diye yazıyor, *Chelonia*, *Neurankylidae*. TAKIM ve TÜR: *Neurankylus baueri*, *Gilmore*. YAŞADIĞI YER: Fruitland, New Mexico, ABD. JEOLOJİ: Yukarı Tebeşir, Fruitland, tortulu şist. MALZEME: Kaplumbağa kabuğunun sırt ve göğüs kesimleri.

Lesje, "Milyonlarca jul esenlik içinde kaldıktan sonra, Fruitland'de toprağın altından çıkarılmışlar. Ne alçaklık!" diye düşünüyor. Kendisi Fruitland'e hiç gitmedi ama, plastik meyvelerin satıldığı o küçük hediyelik eşya sehpalarını gözünün önüne getirebiliyor: Üzüm biçimi iğneler, manyetik domatesler. Ya da –orası Amerika Birleşik Devletleri olduğuna göre– dev şeftaliler ya da elmalar biçiminde giyinmiş kolej öğrencileri olabilir kalabalığın içinde. Disneyland gibi.

Kaplumbağanın sert kabuğuna iliştirilmiş kağıdın üzerinde siyah mürekkeple çizilmiş figürler, bir de numara var. Lesje bu numarayı dosyalama kartına ekliyor. Büyük canlı türlerini bitirince, koca bir tepsi dolusu kaplumbağa kabuğunun kendisini beklediğini biliyor. Lesje tepsiyi depolama raflarından alacak, fosilleri temizlemek için kullandıkları kum püskürtücülerin, dişçi matkaplarının önünden geçerek kendi ofisine götürecek. İşi bitince, tepsiyi gerisin geri götürüp yine aynı rafa koyacak. Sonra Miyosen zamanından kalma balık kulak kemikleriyle uğraşmaya başlayacak. Yüzlerce balık kemiği var böyle; yüzlerce kaplumbağa kabuğu, yüzlerce çeşit omurgalı hayvan parçası, boğumlar, eklemler, pençeler, yüzlerce diş var. Bir zamanlar yaşamış olan canlıların biçimini almış binlerce kilo taş var. Kimi vakit, "Acaba dünyanın Miyosen zamanından kalma bunca balık kulak kemiğine gerçekten ihtiyacı var mı?" diye düşünmekten kendini alamıyor. Böyle günlerde, yaptığı işin aslında gözde fazlasıyla büyütülmüş basit bir dosyalama işinden ibaret olup olmadığını düşünüyor.

Deniz kabukluları ve doldurulmamış temiz kartlarla ufacık ofisine

yerleştiği sırada telefon çalıyor. Arayan yeni bir okul grubu. Müzede bir tur yapmak istiyorlar. Lesje gelecekleri günü takvimine işaretliyor. Okul turlarını sevinçle beklemiyor artık. Bir zamanlar öğrencilere bir şeyler öğretebileceğini sanırdı. Oysa şimdi biliyor ki, grupta dinozorlara bir şey fırlatmak isteyen en azından bir çocuk olacak. Bir balonlu çiklet kağıdı, bir gazoz kapağı ya da çakıl taşı. Salt korkmadığını göstermek için. Memeli yavruları eski düşmanlarına taş atıyor. Lesje, "Yapay kayaların üzerinde yürümeyin" diyecek onlara. "Bütün düğmelere aynı anda basarsanız, hiçbir şey işitemezsiniz."

Islak laboratuvarda kendine bir kahve yapsa mı acaba? Sonra da kahveyi penceresiz ofisine getirip tepsideki örnekler bitene kadar, geç vakte dek çalışsa mı? Ya da, bir kez olsun, vaktinde çıkıp gitse mi işten?

Islak laboratuvarın bitişiğindeki büyük ofisin penceresine göz atıyor. Dr. Van Vleet şıpıdık siyah ayakkabılarının, üzerine ıslak lastiklerini giyip Şubat çamurunun içinde kambur bir ördek gibi yalpalayaraktan gitmiş bile. Lesje işi konusunda her zaman içten olmuştur –işini iyi yapmayı çok ister– ama şu son zamanlarda işine sinir oluyor. Büyük olasılıkla Lesje tepsiyi yerine koyduktan sonra hiç kimse bir daha Miyosen balık kulak kemiklerine bakmayacak. Baksa baksa, yine kendisi bakar belki; günün birinde tepsiyi gizlice yerinden çıkarıp kemiklerin simetrisini, boyutlarını hayran hayran seyreder ve dev yapılı kemikli balıkları eski zaman okyanuslarında kayarken gözünde canlandırır.

Lesje bir kart daha dolduruyor, kart kutusunu kapatıp mantosunu almaya gidiyor. Kollarını mantodan içeri sokuyor, başını örtüyor, para var mı yok mu diye omuzdan askılı çantasını yokluyor. Eve dönerken Ziggy'nin Yeri'ne uğrayacak, akşam yemeği için güzel bir şey alacak; William'ın seveceği bir şey. Güllün birinde onu bırakıp gideceğini düşünmeye başladı başlayalı, William için çok kaygılanıyor. Ona sürprizler yapıyor, sardalye konserveleri, istiridyeler, sevdiği şeyler alıyor. William burnunu çekmeye başlayınca ona ilaç veriyor, limon sıkıp içiriyor, paket paket kâğıt mendil getiriyor. Bırakıp gittiğinde William iyi durumda, sağlıklı olsun istiyor. "Görüyorsun ya" diyecek ona, "Turp gibisin. Bana ihtiyacın yok."

Yine de nasıl edip de ona söyleyeceğini bilemiyor. Hatta ne zaman söyleyeceğini bile bilmiyor. Nate çocuklar yüzünden acele etmek, ani bir

şey yapmak istemiyor. Bir ev kiralamayı ya da daha iyisi müstakil bir evin bir bölümünü kiralamayı düşünüyor. Öyle ki, makinelerini koyabileceği bir yer olsun. Oraya yavaş yavaş, her seferinde bir parça eşya daha getirerek yerleşmek istiyor. Çocuklara oranın atölyesi olduğunu söyleyecek. Lesje'nın ne zaman kendisine katılmasını istediğindense hiç söz etmedi şimdiye kadar. İsteyecek nasıl olsa, en sonunda. Çocuklar alışınca. Kimi vakit gazete ilanlarına bakıyorlar ve Nate'in, daha doğrusu ikisinin, nerede ev tutacaklarına karar vermeye çalışıyorlar.

Lesje o günleri iple çekiyor Nate'le birlikte kimsenin olmayan nötr bir yatakta, kimsenin kapıyı açmayacağını bilerek yaşamanın iyi olacağını düşünüyorsa da, bunun olabileceğine pek inandığı söylenemez. Gerçekten evden taşındığını gözünün önüne getiremiyor örneğin. Kendini çarşafları, havluları katlarken, kendine ait afişleri duvardan indirirken (bunların çoğu müzede, yapışkan kâğıtla duvarlara tutturulmuş durumda), birkaç parça çanak çömleğini ve evden ayrılırken annesinin verdiği kızartma tavasını karton kutulara yerleştirirken göremiyor. Eğer gerçekten taşınacaksa, bunları gözünde canlandırabilmesi gerekirdi. (Peki, ya William nerede olacak o sırada? Ofisinde mi? Yoksa, kollarını kavuşturup orada duracak, Lesje'nın kendi kitaplarından birini ya da duş perdelerini –bunların parasını William ödemişti– ya da hiç kullanmadıkları *Organik Yemek* kitabını alıp almadığını mı denetleyecek?)

Nate gelecekte yer alacak bu taşınma işini Elizabeth'le konuşmadı hâlâ. Oysa birçok şeyi konuşmuşlar. Elizabeth onların birlikte olduklarını biliyor. Bir gece Nate banyo yaparken bunu uzun uzun tartışmışlar. Nate yıkanırken banyoda onunla konuşmak Elizabeth'in eski bir alışkanlığı. Bunları Lesje'ya Nate anlattı. Lesje onların hâlâ ortak alışkanlıkları olmasından biraz tedirginlik duydu. "Elizabeth kızdı mı?" diye sordu.

Nate, "Yok canım, hiç kızmadı" diye karşılık verdi. "Çok iyi karşıladı hatta. Uygun birini bulduğum için memnun oldu."

Nedense Elizabeth'in onayı Lesje'yı onun öfkesinden daha çok sinirlendirdi.

Nate, "Yalnız, senin de William'a söylemen gerektiğine inanıyor" diye ekledi. "Ondan saklamanın pek dürüstçe olmadığını düşünüyor. Yalnız kendisine karşı dürüst olduğumuzu söylüyor. Diyor ki… "

Lesje, “Bu onu ilgilendirmez” diye kestirip attı. Bu denli sert oluşuna kendi de şaştı. “William’a ne söylediğim neden onu ilgilendirsin? Ona ne.”

Nate, tatlılıkla, “Dost olmuşlar” dedi. “Sık sık birlikte yemek yiyorlar. Elizabeth bu yüzden William’a karşı kötü duruma düştüğünü söylüyor. Yani Elizabeth bildiği halde William’ın bir şey bilmemesi yüzünden.”

Lesje’nın bu yeni dostluktan da, birlikte yenen öğle yemeklerinden de haberi yok. Kendisini dışlanmış hissediyor. William niçin hiç söz etmedi bundan? Hoş, pek ender olarak kiminle yemek yediğini söyler zaten. Ama belki de bu, Lesje’nın düşündüğü anlama geliyordur yalnızca: Tıpkı kendisi gibi, William’ın da pek seyrek öğle yemeği yediği anlamına. Lesje mesajın ardındaki gözdağını da seziyor; çünkü bir mesaj bu. Gönderen Elizabeth. Nate’se mesajı gönülsüzce ileten kişi, o kadar. Eğer Lesje bu yakınlarda William’a söylemezse, Elizabeth ona kendisi söyleyecek.

Lesje bütün bunları bildiği halde bir şey söyleyemiyor. Kendi kendine, “Fırsat olmadı ki” diyor. Ne yapmalı? İskambil oynarlarken, oyunu yarıda kesip, “William, yaşamımda başka biri var” mı demeli?

Başı önde, salına salma sokakta yürüyor. Ziggy’den aldığı patates salatasıyla kızarmış tavuk paketi elinde. William bir zamanlar ona yeni yetme bir oğlan gibi yürüdüğünü söyleyerek takılırdı. Kendisi de öyle değil mi sanki?

Eve vardığında, bakıyor, William oyun masasının başına oturmuş, kendi kendiyle oynamak için kartları dağıtmış ama oynamıyor, pencereden dışarıya bakıyor.

Lesje, neşeli bir sesle, “Ziggy’den yiyecek bir şeyler aldım” diyor. William yanıt vermiyor. Eh, bu da yeni bir şey değil. Lesje küçük mutfağa doğru seğirtiyor, kese kâğıdını tezgahın üzerine bırakıyor, sonra yatak odasına gidiyor.

Yatağın üzerine oturup deri çizmelerini ayağından çıkarmaya uğraşıyor. İşte tam o sırada William kapıda beliriyor. Yüzünde tuhaf bir ifade var, bütün kasları kasılmış gibi. Kaba saba bir tavırla Lesje’ya doğru geliyor.

Lesje, “Neyin var, William? Bir şey mi oldu?” diye soruyor. Ama William bir koluyla kızın iki omzuna birden bastırarak onu yatağa itiyor. Dirseği Lesje’nın köprücük kemiğine batıyor. Öbür eliyle Lesje’nın

blucininin fermuarına saldırıyor.

William oldum olası sevişirken biraz itişip kakışmaktan hoşlanır. Lesje gülmeye başlıyor, sonra susuyor. Her zaman kinden başka bir şey bu. William'ın kolu boynunu sıkıyor, soluk almasına engel oluyor.

Lesje, "Canım acıyor, William" diyor. Sonra, "Yapma, William, kes şunu!" diye inliyor.

William onun blucinini yarı yarıya indirdi bile. Lesje işte ancak o zaman onun kendisine zorla sahip olmak istediğini anlıyor.

Lesje ırza geçmeyi hep bambaşka bir şey olarak düşünmüştür. Ona göre, ırza geçme Rusların Ukraynalılara, Almanlarınsa daha sinsi bir biçimde Yâhudilere yaptığı bir şeydir. Detroit'te de zenciler karanlık yollarda kadınların ırzına geçerler. Ama William'ın, Londra Ontariolu iyi bir ailenin oğlu olan William'ın yapabileceği bir şey değildir ırza geçmek. Onlar dost, arkadaş. Soyu tükenmiş hayvanlardan, hava, su kirliliğinden söz ediyorlar, yıllardır birbirlerini tanıyorlar. Birlikte yaşıyorlar!

Ne yapsa şimdi? Dövüşse, onu tekmelese, William ölse bir daha konuşmaz onunla. Lesje bunu yapabileceğini biliyor: Dizi uygun pozisyonda. William üzerine çökmüş, el yordamıyla kasıklarını arıyor. Öte yandan, William'ın istediğini yapmasına göz yumarsa, Lesje de bir daha onunla konuşmama fırsatını ele geçirir. Saçma, gülünç bir şey bu. Oflayıp puflayan, dişlerini gıcırdatıp duran William da gülünç. Ama Lesje, gülecek olsa, biliyor ki William duraksamadan ona tokadı yapıştıracak.

Korkunç bir şey bu. William bile bile, mahsus canını acıtıyor. Belki hep bunu yapmayı istedi de kendisine bir özür bulamadı. Özrü ne ki şimdi?

Lesje, "William, dur diyorum sana!" diyor. Gelgelelim William hiç konuşmadan çekiştiriyor, saldırıyor, hırpalıyor; gövdesini amansızca onun bacakları arasına bastırıyor. Sonunda Lesje gerçekten sinirleniyor. En azından yanıt verebilirdi William ona. Bacaklarını birbirine kenetliyor, boynundaki, omzundaki kasları kasıyor ve bırakıyor William ne yaparsa yapsın. İşte şimdi saçlarını çekiyor, parmaklarını onun kollarına batırıyor. En sonunda inliyor, homurdanıyor ve gevşiyor.

Lesje, soğuk soğuk, "Bitti mi?" diyor. William ölü bir ağırlık şimdi. Lesje onun altından zor bela sıyrılıyor, bluzunun düğmelerini ilikliyor.

Blucinini, külotunu çıkarıp bunlarla kalçalarını siliyor. William, gözleri pembe pembe olmuş, yattığı yerden onu seyrediyor.

“Özür dilerim” diyor.

Lesje onun ağlamaya başlayacağından korkuyor. O vakit onu bağışlamak zorunda kalacak. Hiçbir şey söylemeden banyoya gidiyor, giysilerini çamaşır sepetine tıkıştırıyor. Beline bir havlu sarıyor. Bütün istediği bir duş yapmak.

Alnını aynanın serin camına yaslıyor. Artık burada kalamaz. Nereye gidecek peki? Ne yaptı? Yüreği yarışırcasına çarpıyor; kollarında, memelerinde sıyrıklar, çürükler var. Havasız kalmış gibi soluk almaya çalışıyor. Onu böylesine dehşet içinde bırakan, başka birine dönüşen William’ın korkunç görünüşü. Bu kimin kabahatiydi, bilemiyor.

16 Şubat 1977, Çarşamba

ELIZABETH

Elizabeth kötü bir düş görüyor. Çocuklar kaybolmuş. İkisi de daha bebek. Elizabeth bir anlık dikkatsizlik, ilgisizlik sonucu onları olmadık bir yere bırakmış. Ya da çalındı çocuklar? Karyolaları boş. Elizabeth onları arayarak tanımadığı sokaklarda koşuyor. Sokaklar ıssız, pencereler karanlık. Yerde kar yok, çitlerde yaprak yok. Başını kaldırıp bakabilse, tepesindeki yıldızlarla dolu gökyüzünü görebilecek. Elizabeth onlara sesleniyor ama, sesini duysalar bile çocukların ona yanıt veremeyeceklerini biliyor. Şu evlerden birinin içindeler. Sımsıkı sarılıp sarmalanmışlar, ağızları bile battaniyelerle kapatılmış.

Elizabeth yatağında dönüyor, kendini uyanmaya zorluyor. Odaya göz gezdiriyor. Uzakta hayal gibi görünen yazı masasına, örümceği andıran bitkilere, storların arasından süzülen ışık, çizgilerine bakıyor ve burada olduğundan emin oluyor. Yüreği yatışıyor. Gözleri kuru. Eski bir düş bu; eski, bildik bir düş. Elizabeth bu düşü Nancy doğduktan sonra görmeye başladı. O zamanlar hıçkıra hıçkıra ağlayarak uykusundan uyanırdı ve Nate onu yatıştırır, avuturdu. Solumalarını duysun, iyi olduklarını, gözüyle görsün diye onu çocukların odasına götürürdü. Nate onun düşünde kendi çocuklarını gördüğünü sanıyordu. Ama Elizabeth, her ne kadar Nate’e bir şey söylemediyse de, kayıp bebeklerin annesiyle Caroline olduğunu o zaman bile biliyordu. Elizabeth onları –her ikisini de– elinden geldiğince unutmaya çalışmış, aklından çıkarmıştı. Ama ne yaparsa yapsın, yine de geri geliyorlardı; hem de Elizabeth’e en çok eziyet edebilecekleri biçimlerde.

Elizabeth yeniden uykuya dalmak istemiyor. Uyursa, büyük olasılıkla, yine aynı düşü göreceğini biliyor. Yataktan çıkıyor, terliklerini, sabahlığını buluyor, kendisine sıcak bir ballı çay yapmak üzere aşağıya iniyor. Çocukların odasının önünden geçerken içeriye kulak yeriyor, sonra iyice emin olmak için kapıyı açıp bakıyor. Besbelli ömrünün sonuna dek yapacak bunu; çocuklar gerçekten evden gittikten sonra bile. O düşü de hep görecek. Hiçbir şeyin sonu yok.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

9 Mart 1977, Çarşamba

LESJE

Lesje'nın bıçağı porselen tabağın üzerinde gıcırdıyor. Rozbif yiyorlar, biraz sert olmuş. Annesi rozbifle nasıl başa çıkacağını oldum olası bilmez. Lesje eti kesiyor, çiğniyor. Kimse bir şey söylemiyor. Bu da alışıldık bir şey. Lesje'nın çevresinde, çocukluğundan anımsadığı sesler var; içinde yankılar olabilecek bir mağaradan gelen kof sesler.

Son dakikaya kadar Lesje'nın geleceğini bilmiyorlardı. Yine de annesi iyi tabakları çıkarmıştı; Lesje'nın ninesinden kalma pembe güllü, altın kenarlı olanları. Öbür iyi tabak takımının gümüş kenarlı mavi bir bordürü, ortalarında da İskoç şatolarından sahneler var. Bunlar da öbür nineden kalma. Et tabakları. Bu tabaklar Lesje'nın annesiyle babasına kaldı; çünkü, günahlarına karşın, Lesje'nın babası tek erkek evlattı. Halasıysa süt tabaklarını aldı ve buna içerlemekten hiçbir zaman vazgeçmedi. Günlük kullanım için üçüncü bir tabak takımı daha var. Bunu annesiyle babası kendileri satın almışlar. Fırından masaya getirilebilen, çömlek türü şeyler. Doğal, esmer bir renkleri var.

Annesi Lesje'ya, "Biraz daha Yorkshire pudingi alır miydin?" diyor. Lesje kabul ediyor, annesi gülümsüyor. Uysal, mahzun bir gülümseme. Eskiden örgülü saçlarını başının çevresine dolarmış. Eski fotoğraflarda bu saç biçimiyle görülüyor. Lesje onu bu haliyle anımsayamıyor. Ancak, annesinin saç örgüleri hâlâ başındaymış gibi geliyor ona; iki ayda bir yenilediği anaç permenantın arasından parıldıyorlar sanki. Yuvarlaklaşmış bir yüz, düzgün yüz çizgileri. Lesje'nın babası da yuvarlacık. Bu da Lesje'nın uzun boyunu, ince yapısını bir aile gizemi haline getiriyor. Lesje yirmisine gelene dek memeleri olmadığı için annesi onu avutmaya çalışır, "Büyüyünce bedenin dolgunlaşacak, merak etme" deyip dururdu. Ne var ki Lesje hiç dolgunlaşmamıştı.

Annesi onun ansızın yemeğe gelmesinden hoşnut; son zamanlarda pek ender yemeğe geldi baba evine. aynı zamanda da şaşkın: Lesje kurt gibi Yorkshire pudingini yerken, masanın karşı tarafından ona soran gözlerle bakıyor; daha sonra, mutfakta yalnız kaldıklarında Lesje'nın bir açıklama

yapacağını umuyor. Ne var ki Lesje hiçbir şey açıklayacak durumda değil. Annesiyle babasına William'la yaşadığını söylemediğine göre, oradan taşındığını ve şimdi başka biriyle yaşadığını hiç söyleyemez. Evlilik bir olaydır, bir gerçektir, akşam yemeğinde tartışılabilecek bir şeydir. Boşanma da öyle. Bu ikisi bir çatı oluştururlar: Bir başlangıç, bir son. Bunlar olmadı mı, her şey şekilsizdir, sonu olmayan bir orta yerdir, her günün iki yanında uzanıp giden uçsuz bucaksız bir kırsal alandır. Her ne kadar bir yerden başka bir yere taşındıysa da, Lesje'nın içinde bir şeyin bittiğine ya da başka bir şeyin başladığına ilişkin açık seçik bir duygu yok.

Annesine taşındığını söyledi. Tabak takımını koyduğu kutuyu daha açmadığını da söyledi. Bu doğruydu ve kendisini ansızın yemeğe davet etmesinin de özrüydü. Şu var ki, taşınma işi sanki hemen o gün olmuş izlenimini uyandırıyordu. Oysa yük kamyonunu tutalı ve eşyaları karton kutulara yerleştireli üç hafta oluyordu. Bu işi gündüzün, William evde yokken yapmıştı; gideceğini de ona önceden bildirmemişti. Taşınacağını söylerse, bir açıklama da yapması gerekecekti ve Lesje bunu yapmak istemiyordu.

William'la yaşamının çekmecelerden böylesi çabucak sürgün edilivermesi, duvarlardan bu denli hızla sökülüvermesi şaşırtıcıydı. Ne kadar da az yer kaplıyormuş meğer eşyaları. Lesje kutuları asansöre kendisi taşımıştı. Hiçbir şey çok ağır değildi. Sonra hepsini kamyona yüklemişti. Bu da hiç gerekli değilmiş, bir kaptıkaçtı pekâlâ işini görebilirmiş. Eve varınca kutuları kamyondan indirmiş, yeni evinin sarsak merdiverilerinden yukarı taşmıştı. Beverly Street'teki sıra evlerden biriydi bu. Pek matah değildi, dökülüyordu. Ama Lesje ev aramak için yalnızca bir gününü ayırmıştı ve uygun bulduğu ilk evi tutmuştu. Ev hem ucuzdu, hem de Nate'in makinelerini alacak kadar büyüktü. Sahibi bir müteahhitti. Burayı sonradan bir kent evi haline sokacakmış, onun için şimdilik düşük bir fiyata kiraya vermeye razıymış, yeter ki Lesje kira kontratı istemesin.

Lesje William özür dilemeden önce çıkıp gitmesi gerektiğini düşünüyordu. William özür dilerse –er geç dileyeceğinden emindi– Lesje kapana kısılmış olacaktı.

O olayın ertesi günü –Lesje olanları nasıl adlandıracağını bilemiyordu ve sonunda *o olay* diye adlandırmaya karar vermişti– William sabah erkenden

çıkıp gitmişti. Lesje geceyi banyoda geçirmişti. Banyo halısının üzerine uzanmış, üzerine havluları örtmüştü. Kapıyı kılitlemişti ama sonradan bunun gereksiz bir önlem olduğunu anlamıştı, çünkü William içeri girmeye kalkışmamıştı.

William'ın duş yapmadan, traş olmadan iş yerine gittiğini düşünmek için için Lesje'yı memnun etmişti. Gıcır gıcır temizlik William'ın fetişlerinden biriydi. Apartman kapısının kapandığını duyunca, Lesje saklandığı yerden çıkmış, sırtına temiz giysiler geçirip işine gitmişti. Ne yapacağını da, ne düşüneceğini de bilemiyordu. William saldırgan mı olmuştu, yine aynı şeyi yapmayı deneyecek miydi? Lesje Nate'e telefon edip olayı anlatma isteğini zor bastırmıştı. Öte yanı, o kadar da kötü değildi olanlar, bir yerine bir şey olmamıştı, aslında ırzına geçilmiş bile sayılmazdı; yani teknik açıdan. Ayrıca, Nate'e söylerse, ona baskı yapmış, onu bir şeyler yapmaya, örneğin hemen bir ev tutmaya da zorlamış olacaktı. Bunu yapmak istemiyordu. Nate hazır olunca, onunla olmak istediği zaman ev tutsunlar istiyordu; William'ın hani neredeyse yaptığı bir şey yüzünden değil.

İşten sonra Lesje Murray'ın Yeri'ne gidip bir kahve ısmarladı, bir sigara içti. Sonra Bloor Street boyunca yürüyerek mağazaların vitrinlerine baktı. Sonunda ister istemez eve gitti. William oturma odasında oturuyordu, yanakları pembe pembeydi, neşeli görünüyordu. Sanki hiçbir şey olmamıştı. Onu tatlı karşıladı ve hemen sıvı akıcıların denetimli fermantasyonu sırasında üreyen kalorik değerler üzerinde bir tartışmaya girişti.

Bu davranışı öfkesinden de, kabalığından da daha korkutucuydu. Yoksa William o olayı büsbütün unutmuş muydu? Nereden gelmişti o katışıksız nefret patlaması? Aynı nefreti yeniden uyandırma, kışkırtma korkusuyla, Lesje ona bir şey de soramıyordu. Lesje geç saate kadar yatmadı, William gidip yatana kadar İktiyozorlar üzerindeki kitabını okudu. Sonra oturma odasındaki halının üzerinde uyudu.

Annesi, "Daha patates püresi ister misin, Lesje?" diyor. Lesje onaylar gibi başını sallıyor. Aç kurt gibi yiyor. Üç haftadır yediği ilk gerçek yemek bu. Hemen hemen boş evde adeta kamp yapar gibi yaşıyor, yatak odasında yere serdiği battaniyelerin üzerinde uyuyor, dışardan aldığı hazır yiyecekleri yiyor: Kepekli ekmek, hamburger, kızarmış tavuk. Kemikleri, artıkları yeşil

bir çöp torbasına koyuyor; henüz çöp kutusu yok. Sobası, buzdolabı da yok. Şu anda bunları alamaz da üstelik. Bir bakıma, bir aylık kirayı bir zarfın içine koyup William'a bıraktığı için. Bu yüzden bankadaki balansı düştü. Öte yandan, elden düşme bile olsa, böyle belli başlı ev eşyalarını Nate'in de paylaşması gerektiğine inanıyor. Bir soba ciddi bir üstlenmedir.

Lesje elmalı pastasını yiyor ve acaba Nate ne yapıyor şimdi, diye düşünüyor. Babası, "Kemik işi nasıl gidiyor bakalım?" deyince de solgun solgun ona gülümsüyor. Eğer yeni bir dinozor türü keşfederseniz, ona kendi adınızı verebilirsiniz. Bir zamanlar Lesje, kendini alıştırmak için, adını İngilizleştirerek *Aliceosaurus* yazardı defterine. On dördündeyken en büyük amacı buydu: Yeni bir dinozor türü keşfetmek ve ona *Aliceosaurus* adını vermek. Bunu babasına söyleme hatasını işlemişti. Babası buna çok gülmüş, aylarca kızına takılmıştı. Şimdiki büyük amacı ne acaba? Bilmiyor.

Lesje annesinin tabakları toplayıp mutfağa taşımasına yardım ediyor. Babasının kulak eriminden çıkınca, annesi, "Her şey yolunda mı, Lesje?" diye soruyor. "Zayıflamışsın."

Lesje, "Evet" diyor. "Taşınmak beni yordu, hepsi bu."

Annesi bu yanıtla yetinmiş görünüyor. Ama her şey yolunda değil. Nate akşamları Lesje'nın yeni evine geliyor, yere serilmiş battaniyelerin üzerinde sevişiyorlar, sert tahtalar Lesje'nın sırtını acıtıyor. Bu önemli değil. Yalnız, Nate ne zaman gelip oraya yerleşeceğini hâlâ söylemedi. Lesje, "Acaba gerçekten gelip yerleşecek mi buraya" diye düşünmeye başladı bile. Neden gelsin ki? Neden yaşamının düzenini bozsun? Nate çocuklara durumu yavaş yavaş açıklamak zorunda olduğunu söylüyor; yoksa altüst olabilirlermiş. Lesje kendisinin şimdiden altüst olduğunu düşünmekten kendim alamıyor ama bunu Nate'e söyleyemiyor.

Başka birine de içini açamıyor. Kuşkusuz, Trish'e ya da Marianne'a açılacak değil. Onlarla birlikte müzenin kafeteryasında oturup sigara içiyor. Gergin, her ân ağzından kaçırdı kaçıracak. Ama yapamıyor. Dışarıdan bakıldığında William'ın davranışı, o olay (alçakça bir başarısızlık olarak da yorumlanabilir bu), kendi kaçışı ve Nate'le yaptığı koşulsuz düzenleme başkalarına pek toyca, aptalca, gülünç gelebilir; bütün bunların farkında. Marianne, açıkça söylemese de, *acemi çaylak* diye düşünebilir. Ya da son zamanlarda kaptığı yeni bir İngiliz deyimini kullanabilir: *Mankafa*. Lesje

için bir gardırop düzenlemeyi tasarlıyormuş gibi ona iyi, yararlı öğütler verebilir. Ona pazarlık etmesini, baskı yapmasını, hileye baş vurmasını, kısacası yapamadığı ne varsa hepsini yapmasını öğütleyebilir. Seninle yaşamasını mı istiyorsun? O halde tık onu içeriye. Süt bedava olduktan sonra, niye inek almalı? Lesje böylesi eğlenceli, anlık bir ilginin konusu olmak istemiyor. Yakın arkadaşları olmadığını birden fark ediyor.

Annemle konuşsam, ona açılsam mı, diye düşünüyor. Karar veremiyor. Annesi kendince bir dinginlik geliştirmiş, öyle yapmak zorundaymış. Lesje, “Elli beşinde bir Juliet” diye düşünüyor, ama annesi hiçbir zaman Juliet olmamış ki. Halalarının dediğine bakılırsa, körpe bir piliç değilmiş o. Babası için balkonlar yokmuş, birlikte evden kaçmak yokmuş. Evlenmek için Belediye Sarayı’na tramvayla gitmişler. Lesje lisedeyken Romeo ile Juliet’i okumuştu. Öğretmen bunun hoşlarına gideceğini, çünkü onların yaşındaki gençlerle ilgili olduğunu söylemişti. Lesje kendini genç hissetmiyordu. O alüvyonlu ovaları, marn katmanlarını, omurgalı hayvanların anatomisini incelemek istiyordu. Piyese de özel bir ilgi duymamıştı; metnin boş yerlerini dev eğreltiotu resimleriyle doldurmak dışında. Peki, ya Romeo ile Juliet yaşasaydı? Montaguelerle Capuletler ne yapardı acaba? Lesje’nın akrabalarının çoğu gibi davranırlardı besbelli. Aile toplantılarında aşağılamalar, hor görmeler, küsüp darılmalar olur, ağza alınmayan konular tartışılır, şu ya da bu büyükanne avaz avaz ağlar ya da bir köşede bağırıp çağırırdı. Tıpkı kendi annesi gibi anlaşılmaz, hiçbir şeyden etkilenmez hale gelen, özlü, tombul Juliet kendisini herkesten çeker, ayrı bir dünyada yaşardı.

Lesje’nın annesi onun mutlu olmasını, mutlu olmasa bile mutluymuş gibi görünmesini istiyor. Lesje’nın mutluluğu annesini temize çıkarıyor. Lesje bunu öteden beri biliyor. Mutlu olmasa bile mutlu, hiç değilse vurdumduymazcasına hoşnut görünmekte uzmanlaşmış. Boş vakti yok, kazançlı bir işi var. Ne var ki, annesinin yanında durup kenarında maviyle BARDAK yazılı yaşı belirsiz kurulama beziyle bulaşıkları kurularken, bu belli görünüşü koruyacak gücü olmadığını düşünüyor. Bunun yerine ağlamak istiyor, annesi sarılıp onu avutsun istiyor.

Avutulmak istemesinin nedeni William. William’ı, o bildik, alışıldık William’ı kaybetmek ne de olsa onu üzüyor. William’ın kendisini kaybettiği

için üzülmüyor; yalnızca ona güvendiği, aldırmadan, düşünmeden güvendiği için üzülüyor. Ona bir yaya kaldırımına güvenir gibi güvendi. Ona göründüğü gibi biri olduğu için güvendi. Bir daha hiç kimseye böylesine güvenemeyecek. Bu denli acı verici olan William'ın –bu masum yüzeyin– saldırganlığı değil, ihaneti. Ama olasılıkla masumiyet yoktu ve Lesje bunu kendi hayalinde uydurmuştu.

Annesi, kendini bir kafese kapatmış olduğundan, hiçbir zaman Lesje'yla yas tutmayı beceremeyecek. Bütün yapacağı, kızının ağlamayı kesmesini beklemek, sonra gözlerini bulaşık kurulama beziyle silmek olacak. Sonra da Lesje'nın zaten kendi kendisine söylediği şeyleri söyleyecek: *Gerçek bir hasar olmamış. Bıraktığına iyi etmişsin. Tek çıkar yol bu. Her şeyde bir hayır vardır*.

Oysa nineleri böyle yapmazdı. Onunla birlikte yas tutar, ağlarlardı. İkisi de. Buna yetenekleri vardı. Ağlar, ağıt tutar, feryat ederlerdi. Ona sarılır, onu kollarında sallar, saçlarını okşarlardı. Lesje onarılmaz bir zarara uğramış gibi, abarta abarta, gülünesi bir biçimde ağlarlardı. Belki de gerçekten onarılmaz bir zarara uğradı, kim bilir?

9 Mart 1977, Çarşamba

NATE

Nate bodrumda iş tezgahına yaslanmış, Varsol dolu teneke kahve kutusunda duran fırçalarının saplarını elliyor. Burayı daha iyi aydınlatma araçlarıyla donatmayı hep düşündü. Ama artık anlamı yok bunun. Sönük sarımsı ışıkta kendini koca bir böcek gibi görüyor: Beyaz; yarı kör. Karanlıkta el yordamıyla dokunarak, koklayarak yolunu buluyor. Boya dumanları, ıslak beton onun alışık olduğu atmosfer. Küçük kırmızı mengenenin üzerindeki vidayı çevirerek zamklanmış, kurumakta olan bir kuzu kafasını sıkıştırıyor. *Mary'nin Küçük Bir Kuzusu Vardı* adındaki çocuk şarkısından esinlenerek yaptığı iple çekilen oyuncağın bir parçası bu. Nate kuzuyu yaparken hiç güçlük çekmediyse de Mary'yi yaparken enikonu zorlandı. Yüz yapmayı hiç beceremez. Kafasına bir güneş şapkası takarım, olur biter diye düşünüyor.

Sözde taşınmak için eşyalarını toplaması gerek. Niyeti de toplanmak zaten. Hep niyetleniyor buna. Süpermarketten bisikletiyle eve bir alay karton kutu getirdi, bir yumak da sağlam ip aldı. Eşyaları sarmak için gazeteleri biriktirdi. İki haftadır düzgün bir deste halinde bodrum merdiveninin dibinde duruyor gazeteler. Hatta bir miktar zımpara kağıdıyla bir kutu dolusu boy boy çivi ve vida bile alıp Lesje'nın evine götürdü, iyi niyetinin kanıtı olarak ön odaya koydu. Ona yavaş yavaş taşınmak istediğini söyledi. Önce Elizabeth'e atelyesini daha geniş, daha aydınlık bir yere taşımaya karar verdiğini söyleyecek. Elizabeth onun parasal açıdan nasıl olup da bunun altından kalkabildiğine şaşacak. Ama başaracak bunu. Sonra çocuklara da aynı şeyi söyleyecek. Onu bütün gün evde görmemeye alıştıkları vakit de, yavaş yavaş geceleri öbür evde kalmaya başlayacak. "Onlara belli etmeden evden ayrılmak istiyorum" diyor.

Bu planı tastamam uygulamak istiyor ama, Lesje ile tartışmayı gereksiz bulduğu önemli bir değişiklikle: Elizabeth evden çıkıp gitmesini söyleyene, hatta buyurana kadar beklemek istiyor. Ne yapıp edip Elizabeth'te kararı kendisinin verdiği izlenimini uyandırmak. Eğer Elizabeth karan kendisinin verdiğini sanırsa, Nate daha sonraki pek çok sıkıntıdan kurtulmuş olacak. Nate bu işi nasıl ayarlayacağını henüz bilmiyor.

Bu arada, Lesje'nın apaçık ve gittikçe artan ruhsal çöküntüsüyle de uğraşmak zorunda. Lesje ona hiç baskı yapmıyor, daha doğrusu sözlü baskı yapmıyor. Öyleyken Nate zor soluk alabiliyor. Tam üç haftadır, çocukların okuldan döndüklerini duyar duymaz, koşa koşa bodrum merdiveninden yukarı çıkıyor. Onlara neşeli, umursamaz görünmeye çabalıyor; süt ısıtıyor, fıstık ezmeli sandviçler hazırlıyor, şakalar yapıyor, bilmeceler soruyor, yemek pişiriyor, yataklarının başında uzadıkça uzayan masallar anlatıyor. Dün gece yorgun olduklarını söyleyerek, "Lütfen ışığı söndürür müsün?" dediler. İncinen Nate, kollarını açarak, *Kısa süre sonra artık sizinle olmayacağım!* diye haykırmak istedi. Ne var ki, böyle dramatik sahnelerden, aşırı duygusallıklardan olabildiğince kaçınmak gerek. Nate ışığı söndürdü, iyi geceler dileyerek ikisini de öptü. Sonra, gözlerinin üzerine sıcak bir bez koymak üzere banyoya yollandı. Aynadaki hayali şimdiden solmuş gibiydi; ev onu unutuyordu; önemsenmeye değmez, unutulabilir biriydi o. Nate gözlerini silip Elizabeth'i aramak üzere aşağıya indi.

Bu da planın bir bölümü. En azından iki günde bir Elizabeth'le oturup havadan sudan gevezelik etmeye özen gösteriyor. Böylelikle Elizabeth'e açılma olanağı tanıyacağını, fırsat sağlayacağını düşünüyor. Belki de gevezeliklerden biri sırasında Elizabeth ona yol veriverir, olur ya. Mutfakta oturup ondan bundan konuşuyorlar. Elizabeth çay içiyor, Nate viski. Kısa süre önce Elizabeth geceleri ondan kaçmaya bakardı. Ya sokağa çıkar ya da odasına kapanıp okurdu. Kavga ederlerken de, birbirlerine söyleyecek değerli hiçbir şeyleri kalmadığını ileri sürerdi. Şimdiyse, besbelli kendi amaçları uğruna, ona akıl danışma fırsatını hiç kaçırmıyor. Onunla evin onarımı, yiyecek, erzak sağlanması, çocukların okuldaki durumu üzerinde uzun uzun konuşuyor. Bu gerçek bile. Nate'i terletmeye yetiyor. Elizabeth birkaç kez, hanım arkadaşıyla arasının nasıl olduğunu da sordu ona ve Nate bir şey diyemedi.

Bu gevezelikler sırasında Nate saatine bakmamak için dişlerini sıkıyor. Konuşma biter bitmez bisikletine atlıyor, yatmadan önce Lesje'yı yakalamak umuduyla Ossington'a doğru var gücüyle pedal çeviriyor. İki kez az kalsın eziliyordu. Bir kez de bir direğe bindirdi, yara bere içinde kaldı. Nate'in kanı kirli yer muşambasına şıp şıp damlarken, Lesje sargı bezi bulmak için yarı açılmış karton kutuları deli gibi karıştırdı. Nate bu

bisiklet yolculuklarının tehlikeli olduğunu biliyor bilmesine, ama vaktinde oraya gitmezse Lesje'nın kendisini dışlanmış, mutsuz hissedeceğini de biliyor. Pek çok gece, yorgunluktan o yolu göze alamadığı için, Lesje'ya telefon etmekle yetindi. Kızın sesi pek hafifti, ancak duyulur gibiydi, uzaktan geliyordu sanki. Nate onun böyle küçülüp yitmesine dayanamıyor.

Kendisi ne kadar bitik olursa olsun, onunla sevişmek ya da en azından bunu denemek zorunda. Yoksa Lesje destekten yoksun olduğunu sanabilir. Nate'in dizleri yerlerde sürünmekten çürük çarık içinde, sırtındaki omurga ağrısı da kendini göstermeye başladı bile. Nate ona bir yatak, hiç olmazsa bir şilte almasını söylemek istiyor, ama bu iş için gereken paranın yarısını ödeyemedikçe bunu yapamıyor. Şu anda buna ayıracak parası yok.

Lesje'yı yatıştırdıktan sonra bisikletine atlayıp yine, bu kez eve doğru pedal çevirmeye başlıyor. Eve varınca doğruca mutfağa yollanıyor, gürültüyle tabakları şangırdatıyor, kendisine geç bir akşam yemeği hazırlamak üzere tavada ciğerle soğan kızartıyor. Bu arada denizci şarkıları söylüyor ya da pikaba bir plak koyuyor: Altmışlı yılların başlarında moda olan bir Harry Belafonte ya da Travelers. Bu plakları, bu müziği özellikle sevdiğinden değil, ona bu müziği sevdiği günleri anımsattığı için sakladı. Evlenmeden, her şey olup bitmeden önceki günleri. Bütün yönler kendisine hâlâ gidilebilir gibi göründüğü günleri.

Nate, Elizabeth'in mutfakta ne olup bittiğini işittiğini biliyor. Elizabeth, Travelers'a da Harry Belafonte'ye de, daha doğrusu genel olarak gece hiçbir gürültüye katlanamaz. Kızaran ciğerin kokusu da midesini bulandırır. Nate bunu ilk evlendiklerinde fark etmiş, yapmamaya özen,göstermişti. Bir uzlaşma, bir özveriydi bu. Elizabeth özverinin, uzlaşmanın değeri üzerinde çok durur. Nate şimdi uzlaşmadaki açık başarısızlığı karşısında Elizabeth'in kendisinden bıktığına inanacağını umuyor.

Gerçekte şarkı söylemeye pek istekli değil, yemeye de öyle. Ama gece yarısı genellikle berbat bir baş ağrısına tutulur. Bu yüzden kendini yemeye zorluyor, ağzı yarı çiğnenmiş et dolu, bıçağıyla tabağın üzerinde tempo tutarak Harry Belafonte'yle birlikte haykırıyor. "Kocaman kara bir TARANTULA görüyorum" diye böğürüyor. Sonra mırıldanıyor: "Geri dön, Liza, geri dön kızım, sil gözlerinden yaşları…" Bir zamanlar, Chris döneminde, Nate bu şarkıyı gülünç bir duygusallıkla söylerdi. *Liza*

Elizabeth’ti ve Nate onun geri dönmesini istiyordu.

Nate tabakları evyenin içine koyuyor. Ya da, özellikle gözüpekliği üstündeyse, Elizabeth’in eliyle yazdığı levhaya meydan okuyarak, mutfak masasının üzerinde bırakıyor:

KENDİ PİSLİĞİNİ KENDİN TEMİZLE!

Sonra sendeleye sendeleye merdivenden yukarı çıkıyor, dört tane kodeinli aspirin yutuyor ve yatağa yığılıyor.

Normal olarak bu davranış hızlı sonuçlar verirdi. İlkin soğuk bir rica. Bu rica yerine getirilmezse de cepheden saldırı. Bu cepheden saldırı sırasında Nate dondurucu bir sesle her konuda suçlanırdı; şovenizmden tutun da küstah bir bencilliğe, sadistliğe kadar. İlk yıllar bu kavgalar Nate’i inandırırdı. Yakınmaktaki yetersizliği, ustalıkla, duygusalca yakınmayı becerememesi onu dezavantajlı bir duruma sokardı. Elizabeth, “Benim de senin sinirine dokunan bir huyum varsa, ne duruyorsun, söyle!” diye ona meydan okurdu. Nate bir şey söyleyecek olsa Elizabeth hemen anında yanıtı yapıştırmaya hazırdı. Böyle durumlarda Nate afallar, ne diyeceğini bilemezdi. Herkes öfkelenmekte, eziyet çektiğinden yakınmakta haklıdır, diye düşünmeye alışıktı. Evet, herkes, ama kendisi değil. Her neyse, baskı altında ezilmiyordu o zaten. O şamatalı altmışlı yıllardaki partilerde ona beyaz domuz diye ad takmışlardı, hatta erkek domuz diyorlardı soyadından dolayı: Faşist Alman domuzu. Nate Üniteryen geçmişinden söz edeceğine, peynir fabrikasının pencereleri 1914’te parçalanan, çoktan ölmüş, eski Mennonite büyükbabasını yardıma çağıracağına, savaşta ölmüş babasına başvuracağına, sırtını dönüp mutfağa gitmeyi, bir bira daha almayı daha kolay buluyordu. Ne de Elizabeth’e, ’’Ev senin olduğu kadar da benim” diyebilmişti. Aslında buna kendisi de inanmıyordu. Evde ciğer yemeyi bırakmıştı, artık yalnız lokantada ciğer yiyordu. Harry Belafonte plaklarını da Elizabeth evde yokken çalıyordu. Çocuklar bu müziği seviyorlardı.

Nasılsa bu kez Elizabeth ona günahlarının bedelini ödetmemişti. Nate ertesi sabah onu görürse, biliyor ki Elizabeth sakin olacak, gülümseyecek. Hatta ona iyi uyuyup uyumadığını bile sorabilir.

Nate bölünmüş yaşamının uzun sürmeyeceğini biliyor. Bu gidişle ülser olacak, içeriden patlayacak. İçinde anlamsız, tutarsız bir öfke kabarıyor

giderek; yalnız Elizabeth’e karşı değil, çocuklara karşı da. Ne hakları var onu kendilerine bağlamaya, ellerinde tutmaya? Onu acı verici kararlar almaya zorlayan Lesje’ya da kızıyor. Öfkelenmeye hakkı yok, bunu biliyor. Haksız olmayı sevmiyor. Bugün ilk adımı atacak, hemen şimdi.

Eski gazetelerin yanına diz çöküyor. Önce küçük el araçlarını saracak, sonra kutuları teker teker bisikletinin sepetine koyup taşıyacak. Daha büyük makineler, tamamlanmamış oyuncaklar içinse bir kamyon tutması gerecek. Bunun parasını neyle ödeyeceği konusunu aklının bir köşesine itiyor.

Bir marangoz kalemi alıyor, elini aletin tutacağı üzerinde kaydırıyor. Öforinin{6} ilk günlerinde, avukatlık mesleğinden ayrıldıktan hemen sonra, zanaatçının bir şekilde bilgeliğine, yalınlığına, onuruna geri döndüğüne hâlâ inandığı günlerde, el aletlerine saplar yapmak için çok zaman harcardı. Kimisinin üzerine kendi adının baş harflerini kazır, kimine biraz Hint üslubuna kaçan süslü bantlar, çiçekler, yapraklar ya da geometrik motifler yapardı. Elinde duran bu marangoz kaleminin üzerine de bir el yapmıştı. Sap öyle oyulmuştu ki, sanki tahta parmaklar sapı tutuyordu. Öyle ki marangoz kalemini her eline alışında, kendi elinin içinde başka bir el bulur gibi oluyordu. Kendine ait araç gereci, bu aletleri kullanmak hoşuna gidiyordu. Kendini güvenlikte görüyordu. Onları oymakla şimdiden eskimelerine neden olmuştu sanki. Nate küçük tahta sapı elinde tutarak diz çöküyor, o zevkli anları anımsamaya çalışıyor. Uzun uzun tutuyor aleti elinde. Ne var ki, aletler havada süzülerek uzaklaşıyor, küçülüyorlar sanki; tıpkı bir zamanlar oynadığı oyuncaklar gibi. Plastik bir makineli tüfek, kenarları aşağıya dönük bir erkek şapkası. Bu şapkanın bir miğfer olduğunu varsayardı.

Marangoz kalemini bir gazete sayfasının üzerine koyuyor, alt köşeden başlayarak sarıyor. Sonra, metodik bir biçimde, bir yandan sarıyor, bir yandan da gazetenin manşetlerini okuyor. Keskileri, tornavidaları, rendeleri, eyeleri sarıyor kağıda. Sarılmış aletleri ilk kutunun dibine yan yana yerleştiriyor. Geçmiş olaylar bir an görünüp sonra gözden kayboluyor, parmaklarını karartıyorlar: Pakistanlılar tren yollarına, rayların üzerine itiliyor, Nate bunu anımsıyor. Kırık bir bacak. Annesinin cezalandırmak için boynuna bir ip takıp tek ayağı üzerinde durmaya zorladığı çocuğun boğuluşu. Margaret Trudeau hakkında haftalar süren dedikodular. Kuzey

İrlanda'da bir kasap dükkânı uçuruluyor. Kanadalı İngilizlerle Fransızlar arasındaki uçurum giderek genişliyor. Öldürülen Portekizli ayakkabı boyacısı oğlan. Toronto'nun günah kuyuları temizleniyor. Queebec dil yasaları: Yalnız Yunanlıların oturduğu semtlerdeki Yunanlı bakkalların Coca Cola ilanlarını Yunanca yazmaları yasaklandı. Nate sayfaları çarçabuk çeviriyor, bunları ilk okuduğunda ne tepki göstermiş olduğunu anımsıyor.

Alet sarma işini bırakıyor. Bodrumda yere çömelerek eski öykülere dalıyor. Bu öyküler uzun, bulanık bir öfke ve acı feryadı halinde, zamanı aşarak ona geliyorlar şimdi. Derken, kendisinin bunları nasıl kabullendiğini anımsıyor. Hoş, başka ne yapabilirdi ki? Gazeteler damıtılmış boş laftır. Annesi ne zaman aşırı sinir bozucu, aşırı iyimser olsa, Nate ona, "Gazeteleri okusana" demekle yetinir. Herhangi bir şey yapılabileceğine inanmak kuruntudan başka bir şey değildir. Annesi gazeteleri okuyor elbet. Hatta bazı yazıları kesip dosyalıyor bile.

Nate, Kanada'nın Bakanlaştırılmasına karşı bir uyarı yazısına dalmışken, bodrum kapısı ardına kadar açılıyor. Nate başını kaldırıp bakıyor: Elizabeth merdivenin başında duruyor. Işık arkasından geldiği için yüzü gölgede kalmış. Nate yerden kalkıp toparlanıyor. Kağıda sarmak amacıyla elinde tuttuğu keski yere düşüyor.

"Erken dönmüşsün" diyor. Bodrumda birini gömerken yakalanmış gibi hissediyor kendini.

Elizabeth'in omzunda bir hırka var. Hırkaya daha sıkı sarınıyor. Ağır ağır ve hiç konuşmadan merdivenden aşağıya iniyor. Nate sırtını iş tezgahına yaslıyor.

Elizabeth, "Taşınır gibi bir halin var?" diyor. Nate şimdi onun gülümsediğini görebiliyor.

"Şey, sadece bazı aletleri ayırıyordum" diye karşılık veriyor. İşte tam sırası söylemenin. Öyleyken, mantıksızca, çılgınca yadsımak istiyor her şeyi. "Depoya kaldıracağım da."

Elizabeth merdivenin dibinde durup içeriye göz gezdiriyor; donuk, kirli pencerelere, Nate'in süpürmek zahmetine girmediği paçavralara, bıçkı tozu yığınlarına, talaş kümelerine bakıyor.

"İşler nasıl gidiyor?" diye soruyor. Uzun süredir bunu sormaktan

vazgeçmişti. Aslında Nate'in işlerinin nasıl gittiği onu hiç ilgilendirmiyor. Buraya, bodruma da hemen hiç gelmez. Bütün istediği, Nate'in kiranın yarısını ödemesi.

Nate, “Harika” diye karşılık veriyor. “Çok iyi gidiyor.”

Elizabeth dönüp ona bakıyor. “Buna bir son vermemizin zamanı gelmedi mi sence?” diyor.

9 Mart 1977, Çarşamba

ELIZABETH

Elizabeth hırkayı omuzlarına daha sıkıca sarıp kollarını önde kavuşturuyor, yünü avuçlarının içinde topluyor. Deli gömleği gibi. Holde durup birinin gelmesini bekler gibi ön kapıyı gözlüyor. Kimsenin gelmesini beklediği falan yok. Kapılar insanların kendi yöntemlerince içinden geçerek dışarı çıktıkları yerlerdir. Kapılar insanların ardından kapanır. Elizabeth az önce durdukları yere bakmayı bıraktı artık. Bilinçli, yarı bilinçli, yarı bilinç. Hepsinin üstüne işemeli.

Nate az önce kapıdan çıkıp gitti. Elinde bir kutu vardı. Kutuyu sundurmaya bıraktı; öyle ki kapıyı dikkatle kapatabilmek için geri dönebilsin. Ardında bıraktıkları konusunda hep böyle dikkatlidir. İşte şimdi de o sıska kız arkadaşını düzmek üzere onun evine doğru pedal çeviriyor. Haftalardır bu böyle. Yine de inatla böyle bir şey yokmuş gibi davranıyor. Bu kez yanında keskileri, eyeleri götürüyor. Elizabeth, “Umarım, yerinde kullanır bunları” diye düşünüyor.

Olayların sıradan akışında, bu ilişki Elizabeth’in umurunda olmazdı. Yemeyeceği kemiği saklayan, kimselere bırakmayan açgözlü bir köpek değil o: İstemediği kemiği varsın kim isterse alsın. Nate de çocuklara ve eve karşı sorumluluklarını, daha doğrusu “onun payı” diye adlandırdıkları şeyi yerine getirdiği sürece, canının istediği eğlenceyi seçmekte özgürdür. İster bowling, ister uçak modelleri yapmak, ister zina olsun, hepsi bir Elizabeth için. Yalnız, aptal yerine konmaya gelemez. Kuş beyinlinin biri bile onun evden taşındığını anlardı. Niçin bunu yadsıma zahmetine katlanıyor öyleyse? Gece yarısı kızarmış ciğeriyle, Harry Belafonte plaklarıyla yaptığı o budalaca gösteriye gelince, bunu hangi amaçla yaptığını iki yaşında bir bebek bile anlayabilirdi.

Elizabeth kapıya sırtını dönüp mutfağa doğru yollanıyor. Birden ağırlaşan bedenini sürüklercesine yürüyor. Serinkanlıydı oysa, ne kadar serinkanlı olabildiğini görünce kendinden hoşnut olmuştu; ama şimdi bir şişe dolusu aspirin yutmuş gibi hissediyor kendini. Kızıl renkli midesinin içinde küçük küçük delikler ışıldıyor, eti kemire kemire kendilerine yol açıyorlar. Bir şişe

dolusu yıldız. Bütün istediği, doğru dürüst bir itiraftı Nate'ten. Bunu başarabilmişti de. Nate atelyesini bodrumdan başka bir yere taşımak istediğini itiraf etmişti, nereye taşınmak istediğini ise açıklamamıştı. Bunun neresi olduğunu elbet ikisi de biliyorlar, ama Elizabeth şimdilik onu daha fazla sıkıştırmasının doğru olmayacağını düşünüyor.

Kendisine bir fincan kahve yapmaya karar veriyor. Sonra vazgeçiyor. Bundan böyle geceleri asitli yiyecekler, içecekler koymayacak ağzına. Bunun yerine bir Oxo tavuk suyu tabletinin üzerine kaynar su döküyor, oturup düzenli bir biçimde karıştırmaya başlıyor, tabletin erimesini bekliyor.

Adım adım geleceğe doğru yürüyor. Bundan sonra gelecek iki yöne doğru gidebilir. Nate daha fazla kışkırtmaya gerek kalmadan yavaş yavaş evden ayrılabilir. Ya da Elizabeth ona gitmesini söyleyerek işlemi çabuklaştırabilir. Üçüncü bir yol yok. Elizabeth biliyor ki artık ona yalvarsa bile Nate evde kalmayacak.

İşte bu yüzden, ona kendisinin git demesi daha doğru olacak. Böylece Elizabeth bu yıkıntıdan, başka hiçbir şey kurtaramasa bile, kendi onurunu kurtarmış olacak. Uygar bir tartışma yapacaklar ve çocuklar için en iyisini yaptıklarında anlaşacaklar. İşte o zaman Elizabeth, bütün sorunlarını böylece çözdüklerine çok sevindiğini vurgulayarak, dingin bir güven ve denetim ışıyarak, bu konuşmayı arkadaşlarına yineleyebilecek.

Elbet çocuklar var; pazarlıkta fiş gibi öne sürebilecekleri hayal ürünü değil, gerçek çocuklar. Gerçek çocuklar aile için en iyisinin bu olduğunu düşünmeyecekler. Bundan nefret edecekler ve Nate'in *Gitmemi anneniz istedi* diyebilme avantajı olacak. Ama ne olursa olsun, Elizabeth terk edilen kişi durumuna düşmeyecek. Kendisi istemedikçe kimse onu bırakıp gidemez. Acınacak durumda olmayı reddediyor. Sandalyesinde burnunu çeke çeke oturan o din şehidi annesi gibi olmak istemiyor. Nate'in –Nate'in!– kendisini ustalıkla bu pozisyona doğru itmekle olduğunun farkında. Bunu düşünmekten bile nefret ediyor. Dünya disk şampiyonu tarafından karmaşık, kurnazca bir satranç oyununda yenilgiye uğratılmaya benziyor bu. Ama Elizabeth'in başka seçeneği yok.

Nate gerçekten evden gittikten sonra, Elizabeth ilk iş olarak perhiz yapacak. Ayinin bir bölümü de bu. Kendisine çeki düzen verecek, belki

saçını da yaptırır. Herkes Nate'in gitmesinden önceki halinden ne kadar daha iyi göründüğünü söyleyecek. Elizabeth bu taktikleri başkalarında gördüğü zaman çirkin bulur, onaylamaz. Ama başka ne yapabilir ki? Avrupa'ya bir yolculuk yapabilir elbet ama şu anda buna parası çıkışmaz. Yoksa dinsel konuşmalara mı başvursa? Şimdiden kendisinden genç bir âşığı var. Yeni birini edinmek için acelesi yok.

Elizabeth dirseklerini okşayarak sandalyede hafif hafif sallanıyor. Titriyor. Chris'in geri dönmesini istiyor. Kim olursa olsun, biri olsun istiyor. Kof olmayan, kenetlenmemiş kollar istiyor. Masanın tahtaları arasındaki çatlaklar giderek genişliyor, açılıyor. İçlerinden kurşuni ışık fışkırıyor, buz gibi soğuk bir ışık. Kuru buz, gaz. Elizabeth sesini işitebiliyor, yüzüne doğru yaklaşan susturucu bir ses. Bu ses rengi yiyip yutuyor. Elizabeth ellerini masadan çekiyor, kucağında kenetliyor. Boyun damarları sıkışır gibi oluyor. Parmaklar boğazına saç doluyorlar.

Bu sandalyeye çakılmış, bağlanmış sanki. Yerinden kıpırdayamıyor. Sırtında buz gibi bir ürperti dolaşıyor. Gözlerini kırpıştırıyor, kendisini kurtaracak bir şey bulma umuduyla çevresine göz gezdiriyor. Hepsi alışık olduğu şeyler: Soba,

üzerindeki tencere, yıkanmamış tava, evyenin yanında duran et kesme tahtası. Eskimiş, kararmış fırın eldivenleri; yok, bu olmaz. KENDİNİZ TEMİZLEYİN levhası. Buzdolabı ve üzerine yapıştırılmış Nancy'nin birinci sınıftayken yaptığı resim. Gülümseyen bir kız, gökyüzü, güneş. Elizabeth bu resmi oraya yapıştırırken, "Yaşama sevinci" diye düşünmüştü.

Ellerini birbirine bastırarak gözlerini resme dikiyor. Ve bir an güneş ışıldar gibi oluyor. Ama dost bir gülümseme değil bu; oradaki o sarıda kötülük var, o saçlarda. Gökyüzünün mavisi de bir sanı; güneş kararıyor, dokunaçları yanmış kâğıt gibi kıvrılıp bükülüyor. Mavi gökyüzünün arkası beyaz emaye değil, dış uzayın koyu karanlığı. Ateşten kabarcıklarla noktalanmış siyahlık. Orada bir yerde gümüş rengi baygın beden süzülüyor, bir yumruktan büyük değil; korkunç bir yerçekimiyle onu kendine doğru çekiyor. Dayanılmaz, karşı konulmaz bir güç. Elizabeth oraya doğru düştüğünü hissediyor, uzay kulaklarını dolduruyor.

Bir süre sonra kendini yine mutfakta buluyor. Ev, çevresinde yine tıkır tıkır işliyor, ocaktan vızıltılı sesler geliyor, regülatörden geçen sıcak hava iç çekiyor. Yukarıda televizyondan kıkırtılar duyuluyor. Elizabeth boruların içinde türkü çağıran suyun sesini işitebiliyor. Çocuklardan biri ya da öteki banyodan koridora doğru dikkatsizce koşuyor. Elizabeth şimdilik istediği an geri dönebileceğini biliyor. Muriel Teyze olsa, onu kendi isteklerine aşırı düşkünlükle suçlardı. “Kendini yararlı biri haline getirmelisin” derdi. Elizabeth bütün dikkatini fincanın tepesinin oluşturduğu san halka üzerinde topluyor; kenetlenmiş parmaklarını açmaya, hareket etmeye zorluyor. Fincanı alıyor, soğuk ellerini üzerinde ısıtmaya çalışıyor. Fincanın içindeki sıvının bir miktarı kucağına dökülüyor. Elizabeth ağır ağır sıvıyı yudumluyor. Ellerinin titremesi durunca, kendisine bir dilim ekmek kızartıyor, üzerine yerfıstığı ezmesi sürüyor. Her seferinde bir adım ilerleyecek. *Aşağıya, dünyaya doğru*.

Bakkaldan alınacakların listesini hazırlarken kullandığı keçe kalemi arıyor ve oturup rakamları yazmaya başlıyor. Bir sütuna ipotek, sigorta, elektrik ve ısınma, aylık yiyecek giderlerini yazıyor. Çocuklar için giysi ve okul masrafları. Dişçi faturası: Janet’in diş bozukluklarını düzeltecek bir diş hekimine ihtiyacı var. Kedi maması. Kedisi yok ama bir kedi alacak ve parasını da Nate’e ödetecek. Nate’in yerine bir kedi geçecek. Onarımlar. Çatıyı en sonunda onartması gerekecek, sundurma merdivenini de.

Öbür sütuna da kiracılardan aldığı kirayı yazıyor. Haksızlık etmek istemiyor, her şey dosdoğru olmalı. Kiracılarından aldığı para ipoteği ödemeye yetsin, razı.

İşte şimdiden kendim daha iyi hissetmeye başladı bile. İhtiyaç duyduğu bu küçük hedefler, projeler, kendisini oyalayabileceği herhangi bir şey. Başka kadınlar örgü örer. Daha sonra ahbaplarına tanımlamayı umduğu o ruh hafifliğine kavuşacak gibi olduğunu bile sezinliyor. Hem canım, her şey o kadar kötü de olmayabilir. Öbür kurallar takımından, dırdırdan bile beter olan o dinmeyen acılı görünüşten kurtulmak, özgür olmak, Nate’le birlikte yaşamak, koskoca bir aynayla birlikte yaşamak gibiydi; Elizabeth bu aynada kusurlarını büyütülmüş, çarpıtılmış olarak görüyordu. Sinek gözleri. Nate’in East York ev, aile standartları. Hafiften eski yün ve balık yağı kokan o dindar, rahibe suratlı anası. Elizabeth onların yanında sürekli ölçülü

olmaya zorlardı kendini. İşte bütün bunlardan kurtulacak, özgür olacak. Belki çöp toplama günü çöp torbalarını kendisinin dışarıya taşıması gerecek ama, olsun, katlanılmayacak bir şey değil bu.

7 Nisan 1977, Perşembe

LESJE

Lesje sabahları kalmakta zorluk çekiyor. William'la yaşadığı tarihöncesi dönemde, hu konuda William'a güvenebiliyordu. William işine zamanında gitmeyi severdi. Sabah fırlayıp kalkmayı da severdi. Acele bir duş yapar, Ortaçağdan kalma kırbaca benzer bir şeyle sırtını ovalar ve banyodan lastik bir ördek gibi pespembe çıkardı. Mutfakta sütü arar, bir yandan da bir havluyla kafasını kurulardı. Bu arada, hâlâ yatan Lesje'ya dürtüp üzerinden battaniyeyi çekmek için, ikide bir yatak odasına akınlar yapardı.

Ne var ki şimdi küçük, soğuk evde yapayalnız. Yataktan çıkmak için kendi kendini zorluyor, battaniyenin altından her seferinde bir ayağını çıkarıyor. Durgun, bayatlamış bir su birikintisinden çıkarılan akciğerli bir balık gibi. Evde eşya yok gibi bir şey. Çıplak duvarlardan ona hiçbir şey yansımıyor. Ev kalan pek az enerjisini de yutuyor. Lesje zayıfladığını hissediyor, bu arada ev de şişmanlıyor sanki.

Neskafesini yudumlayıp bayat kepek ekmeğini çiğnerken, Nate'in yaptığı küçük bıçkı tozu kümeciklerini seyretmek için arada bir oturma odasının kapısına gidiyor. Nate oturma odasının makinelerini alabilecek büyüklükteki tek oda olduğunu söylüyor. Şu var ki, bu makinelerin hiçbiri daha evde boy göstermedi. Nate şimdiye dek getire getire birkaç el aleti, üç beş tane de bitmemiş oyuncak at getirdi, hatta birkaç saat orada kalıp çalıştı. Bu bıçkı tozu kümecikleri Lesje'yı avutuyor. Nate'in hiç değilse kuramsal olarak eve yerleştiği anlamına geliyor bu. Yerleşiyor, evi ele geçiriyor.

Nate niçin hâlâ Elizabeth'in evi olarak gördüğü evde yattığını uzun uzadıya ona açıkladı. Lesje onu dinledi, dinlemeye çalıştı. Yine de anlayamıyor. Dolaşık, karmaşık bir şeye bulaşmış olduğunu hissediyor; belirsiz, umutsuzca çapraşık bir şeye. Kendini yabancı hissediyor. Eğer olup bitenleri denetlemek kendi elinde olsaydı, her şey belirgin, somut, dosdoğru olurdu. O kendisi dürüst davranmıştı, açık sözlüydü. Nate'i seviyordu, bu yüzden de William'ı bırakıp onunla yaşamaya başlamıştı. Madem öyle, Nate neden hâlâ onunla yaşamak üzere eve gelmiyor?

Nate onun evine taşındığını, birlikte yaşadıklarını iddia ediyor. Birkaç

gece kaldı bile orada. Bu yatıya kalışların İkincisinde, sabah Nate'in mutfakta topallaya topallaya dolaştığını, dik durmaya her çabaladığında irkildiğini gören Lesje inadı bıraktı, bütçesini sıkıp elden düşme bir şilte satın aldı. Bu biraz da ağaca bir kuş evi asmaya benziyordu: Kuş bir türlü eve girmiyordu.

Nate, "Benim gerçek evim burası" diyor. Bir kez de, başı Lesje'nın karnında dinlenirken, "Senden bir çocuğum olsun istiyorum" dedi. Sonra bunu çabucak, "Seninle bir çocuk yapalım istiyorum", daha sonra da, "Birlikte bir çocuk yapalım istiyorum" diye düzeltti. Ama Lesje bu sözlerin içeriğinden öylesine afalladı ki, cümlelerdeki değişikliği fark etmedi bile. Böyle bir niyeti olup olmadığını bilmiyordu, ancak Nate'in bunu istemesi içine dokunmuştu. Demek Nate onu yalnızca istenebilir biri olarak değil, aynı zamanda benimsenebilir, kabul edilebilir biri olarak görüyordu. Lesje doğrulup oturdu, Nate'in başını kaldırıp minnetle ona sarıldı.

Ne var ki, Nate'in hissettiklerini söyledikleriyle yaptıkları arasındaki uçurumu bir türlü açıklayamıyor. Nate'in aşk dolu sözleriyle şu basit gerçeği –onun yokluğunu– bağdaştıramıyor.

İşin tuhafı, onun kendisini sevdiğinden de emin. Nate'in yokluğu elle tutulur bir kanıt, deneye dayalı bir gerçek oysa. Artık taş gibi katılaştı bu gerçek; midesinin dibinde, her yere kendisiyle birlikte taşıdığı küçük, sıkı bir yumru haline geldi. Lesje müzenin kurşuni merdiveninden yukarı çıkıyor, bilet gişelerini geçiyor, her günkü yolunu izleyerek Omurgalı Hayvanların Evrimi Salonu'na doğru seğirtiyor. İnsan kafatası, katran çukurunun içindeki kılıç dişli kedi, deniz altı yaşamından aydınlatılmış sahneler; aç Mosasauırlar, ölüme mahkum kafadanbacaklı Ammonitler… Lesje'nın ofisine açılan kapıya bu eski çağ deniz parçasından geçilerek ulaşılıyor. Müzedeki öbür ofislerin çoğunun bildiğimiz, sıradan kapıları var. Lesje kendi kapısının bir kayaya benzetilecek biçimde kamufle edilmiş olmasından hoşnut. Bir mağarada yaşayamadığına göre –ki şu anda bunu yeğlerdi (meditasyon, su ve ekmek, karmaşıklık yok)– yaşayabileceği en iyi yer yine burası sayılır.

Her ne kadar son günlerde işe geç geliyorsa da, akşam da geç vakitlere kadar orada kalıyor, bazen yedi buçuğa, sekize kadar oturup çalışıyor. Durmak dinlenmek bilmeden katalog hazırlıyor, kamburunu çıkarıp

gözlerini kısarak etiketleri, kartları inceliyor, bütün dikkatim kaval kemikleri, ayak tırnakları, gerçek dünyanın kırık dökük parçaları üzerinde topluyor. Bu işi, bu ayrıntılar üzerinde kafa yorma işini dinlendirici buluyor. Bu iş kafasındaki o küçük sesi susturuyor, bir şeyin içinde tıkılı kalmış duygusuna kapılıp kaygılanmasını önlüyor. Ayrıca, boş evine dönmesini de geciktiriyor.

Lesje yalnız kaldığı geceler evin içini kolaçan ediyor. Küçük, fazladan yatak odasındaki dolabı açıyor, içindeki eski kiracıdan kalma dört elbise askısına bakıyor. Yer yer yıpranmış duvar kağıdı, orada buradaki fare pislikleri için bir şeyler yapması gerektiğini düşünüyor. Kendisini yararlı işler yapmaya zorluyor; bir sebze soyma bıçağıyla tuvalet küvetinin arkasındaki sarı mineral birikintilerini kazımak gibi. Gelgelelim yarım saat sonra kendini hiçbir şey yapmadan gözlerini boşluğa dikmiş, aynı yerde oturur buluyor. Şimdi anlıyor ki William’la yaşamı, gelişigüzel görünse bile, gerçekte düzgündü; günlük rutinleri vardı. Rutinler insanı yerinde tutar. Onlarsız kendini ağırlıktan yoksun hissediyor, havada yüzer gibi oluyor. Nate’i hiçbir zaman gecenin onundan önce bekleyemeyeceğini biliyor.

Lesje açık kapıdan Dr. Van Vleet’e başıyla selam veriyor, o da onu başıyla selamlıyor. Dr. Van Vleet, ikide bir geç, kaldığı için ağzını açıp da Lesje’ya tek kelime bile etmedi daha. Lesje, “O emekli olunca, umarım, yerine onun kadar hoşgörülü, her konuda ona denk biri gelir” diye düşünüyor.

Lesje küçük sığınağının kapısından içeri adımını atar atmaz, Elizabeth Schoenhof un içeride kendisini beklediğini görüyor.

İşte buna hazır değil. Elizabeth’le karşılaşmamak için müzenin kafeteryasına, hatta kadınlar tuvaletine gitmekten bile kaçınıyor. Bu karşılaşmanın olabileceği her yerden kaçıyor. Elizabeth’in de kendisiyle karşılaşmaktan kaçındığını sanıyordu. Lesje kendisini suçlu hissetmiyor, saklayacağı bir şey yok. Yalnız, birbirlerine söyleyebilecekleri hiçbir şey olmadığını düşünüyor, o kadar.

Elizabeth karşısında, onun sandalyesine oturmuş, tatlı tatlı gülümsüyor. Sanki burası onun ofisi de Lesje onu ziyarete gelmiş. Çantası Lesje’nın yazı masasının üstünde, yılanbalığı fosilleriyle dolu bir tepsinin içinde duruyor.

Süveteri sandalyenin arkasına düzgünce asılmış. Hani neredeyse, “Sizin için ne yapabilirim?” diyecek gibi bir hali var.

Elizabeth, “Bu istek fişlerini kendim getirdim” diyor. “Müze içinde evrakların getirilip götürülmesi o kadar uzun zaman alıyor ki!”

Ofiste başka sandalye yok. İkinci bir sandalye koyacak yer yok da ondan. Elizabeth mekanın kullanılabilecek her yerini kaplamış gibi görünüyor.

Lesje sırtını duvardaki çizelgeye dayıyor. Çizelgede jeolojik zamanlar renkli bloklarla işaretlenmiş. Dinozorlar, yüz yirmi milyon yıllık koyu sarıyla; insan, kırmızı bir noktayla.

Lesje de bir nokta, ufacık bir benek, bir molekül, zaman içinde yitmiş bir iyon. Ama Elizabeth de öyle.

Lesje Elizabeth’in kendisine uzattığı kağıda göz atıyor. Metrodaki sergi camekanları için bir şey –bir bacak ya da ayak– istiyorlar. Bunu Dr. Van Vleet’le tartışması, örneği seçip imzalaması gerekecek.

Lesje, “Tamam” diyor. Anlaşılan Elizabeth kaloriferi açmış. Lesje sıcaktan pişiyor. Umutsuzca mantosunu çıkarmak istiyor, ama şu anda arkasını dönmenin kendisine bir şey kaybettireceğini hissediyor. Ayrıca sırtında bir şey olması da iyi; böylece kendisiyle Elizabeth arasında yalıtım sağlanmış oluyor.

Elizabeth, hâlâ gülümseyerek, “Bana öyle geliyor ki, aramızda bazı şeyleri konuşmalıyız” diyor. “Sanırım, işbirliği yapmalıyız. Herkes için en iyisi bu, sence de öyle değil mi?”

Lesje onun taşıllaşmış ayaklardan, bacaklardan değil, Nate’ten söz ettiğini biliyor. Şu var ki, Elizabeth’in sesi hayır için bir proje, bilmem kim yararına bir konser, yoksullar yararına bir kermes sunar gibi. Lesje, Nate’i hayır için bir proje olarak görmediği gibi, Elizabeth’le onu tartışmaya niyeti ve isteği de yok. “Kuşkusuz” diyor.

Elizabeth, “Nate’le ben hep işbirliği yapmaya çalıştık” diye devam ediyor. “İki iyi dost olarak kalmayı da başardık. Bence böylesi çok daha iyi, sence de öyle değil mi? Biz birçok şeyimizi Nate banyoda yatarken konuşuruz. “ Sıcak sıcak gülüyor. Belli ki Lesje banyo küveti tartışmalarında başlıca konunun kendisi olduğunu düşünsün istiyor. Oysa

Lesje Elizabeth'le Nate'in aylardır böylesi bir yakınlık içinde hiçbir şey konuşmadıklarını biliyor. Eğer Nate yalan söylemediyse elbet. Yalan söylemiş olabilir mi? Lesje birden Nate'i bunu yanıtlayabilecek kadar iyi tanımadığını fark ediyor.

On beş dakika sonra Elizabeth Lesje'nın ofisinden çıkarken hâlâ gülümsüyor. Lesje ne konuştuklarını düşünüyor ve aslında hiçbir şey söylenmemiş olduğunu anlıyor. Mantosunu çıkarıp asıyor, kendisine bir kahve yapmak için ıslak laboratuvara gidiyor. Yine Elizabeth'in ne dediğini düşünüyor; bir şey söylediğinden emin değil. Daha doğrusu, açık seçik, dolaysız bir şey söylemedi. Ama Lesje'da bütün bu konuşmadan iki izlenim kaldı: Bunlardan biri, Nate yetersizliği yüzünden evden kovuldu ya da kovulmak üzere. Dolayısıyla, Lesje onu evine almakta serbest. Yani isterse. Öbür izlenimi ise şu: Lesje başvurmamış olduğu bir işe alınmış gibi. Apaçık ortada ki, onu bir tür mürebbiye olarak deneyecekler. Anlaşılan Elizabeth kendisine bir miktar vakit ayırmaya hakkı olduğunu düşünüyor. Lesje'nın ofisinden gitmeden önce, "Olağanüstü ilgileri olan biriyle yakınlık kurmak çocuklar için öyle iyi olacak ki" dedi.

Lesje onun bunu söylerken daha karmaşık, daha yanlı bir şeye niyetlendiğini düşünüyor. *Yabancı* gibi. Tam olarak pis yabancı değil ama. Lesje dördüncü sınıftayken, İrlanda –kafalı daha büyük kızlar okul bahçesinde onun çevresine üşüşüp *pis yabancı* diye sataşırlardı. Lesje çaresizce gülümseyerek yatışmaya çabalarken, burunlarını tutup "Pof!" derlerdi. Suratındaki o sırıtışı kes, yoksa biz kesmesini biliriz.

Elizabeth bunu yapmayacak kadar iyi yetişmiş. Daha çok *dışarlıklı*, başka bir ülkeden gelme anlamında kullanmış olsa gerek o sözleri. Haberiniz olsun, ilginç biri. Sanki Lesje keman çalacak, *Damdaki Kemancı* gibi büyüleyici, etnik danslar yapacak. Salt çocukları eğlendirmek için.

Lesje yanlış konuyu incelemekte olduğunu anlıyor. Modern memeliler. İşte bunları incelese daha yararlı olurdu. Primatların davranışları. Bir zamanlar maymunların göz kapaklarıyla ilgili bir şey okumuştu: Başkan olan maymun gözlerini dikip bakıyor, öbürküler gözlerini yere indiriyorlar, böylece parlak renkli göz kapakları birden ortaya çıkıyor. Bu yöntem cinayetleri önlüyor.

Yarın, sıkıntısı biraz hafifleyince, Marianne'a bunu soracak. Marianne

primatların davranışlarını iyi bilir. Ya da Dr. Van Vleet’e ya da herhangi birine soracak. Kuşkusuz, böyle şeyleri kim olsa ondan daha iyi bilir.

13 Nisan 1977, Çarşamba

ELIZABETH

Elizabeth yatağında yatıyor, Hint işi yatak örtüsünü çenesine kadar çekmiş. Pencere dipten biraz açık, bu sabah işe giderken açık bıraktı. Bu yüzden oda soğuk ve nemli şimdi. Elizabeth yatağının yanındaki saate bakıyor, kalkıp giyinmenin, bir saat için gerisin geri işe gitmenin değip değmeyeceğini düşünüyor. Değmez herhalde.

Elizabeth'in sol kolunun üzerinde bir kafa var. William'ın kafası. William'ın kafası onun kolunun üzerinde, çünkü az önce seviştiler. Sevişmeden önce birlikte oyalana oyalana yemek yediler. Courtyard Cafe'de pahalı bir öğle yemeği. Salatalık çorbası, uykuluk ve fısıltılı konuşmalar. İki şişe beyaz şarap. Belki fısıltılı konuşmaların nedeni de buydu. William boyuna içini çekip duruyor, sık sık da omuz silkiyordu. Bastırılmış melankoliye kendini alıştırmak ister gibiydi. Elizabeth'e son günlerde duyduğu yalnız pişmemiş et yemeye dayalı bir diyetten söz etti, Uma sanki aklı başka yerdeydi. Yemek boyunca ikisi de ortak sorunlarına ima yoluyla dokundularsa da, sorunu açık seçik, doğrudan doğruya tartışmaya kalkışmadılar. Terk edilmek acıdır.

Elizabeth (yalnız bir kez olmak üzere) Nate'in en sonunda kavgalara bir çözüm yolu bulduğunu, kendisinin de buna sevindiğini söyledi. "Onun ortalıkta, yani ayak altında dolaşmaması benim için de daha kolay oldu" dedi. Bu William'ı neşelendirmedi. Konyaklı çikolatalı tatlılarını yerken Elizabeth onun elini okşadı. Acı acı birbirlerinin gözlerinin içine baktılar: Her biri ötekinin avunç ödülüydü. Mantıklıydı bu. Ayrıca, Elizabeth ona iyi bir düzüşme borçlu olduğunu da hissediyordu. Bir bakıma Lesje kendisi yüzünden William'ı ansızın bırakıp gitmişti. Elizabeth onun böyle çekip gidebileceğini önceden hesaplayamamıştı. Onun niyeti bir yüzleştirme, sonra da barışmaydı. Lesje William'la barıştıktan sonra Nate'ten vazgeçmeyi bir onur sorunu haline getirecekti. Her şey düşündüğü gibi olsaydı, Elizabeth zamanını Williami değil, Nate'i avutmak için harcayacaktı.

İlk günlerde aynı şey Nate'le kendisi için de geçerliydi. Elizabeth,

kendisi onlardan vazgeçmeye hazır olana kadar, aşıklarını açığa vurmamaya oldum olası dikkat ederdi. En azından kuramsal olarak. Ama ne William, ne de Lesje onun planına göre hareket etmişti. Elizabeth neler olduğundan pek emin değildi. William'la yemeğe biraz da ne olup bittiğini öğrenebilmek için çıkmıştı. Gelgelelim William konuşmak istememişti.

Elizabeth William'la çiftleşmenin pek de tatsız olmadığını düşünüyor. Tatsız değil ama anımsanmaya değecek bir şey de değil. Onunla yatmak, bir dilim Philadelphia krem peyniriyle yatmak gibi bir şey. Gerçi William'ın gizemden büsbütün yoksun olduğu söylenemez. Besbelli o da evrendeki başka herhangi bir nesne kadar gizemlidir; bir şişe, bir elma kadar. Sorun şu ki, William'ın gizemi Elizabeth'in merakını uyandıran, ilgisini çeken türden bir gizem değil. İyice düşünüldüğünde, William bütünüyle kişiliksiz sayılmaz. Elizabeth onun dişlerini nasıl kullandığını anımsayınca, onda daha pek çok enerji, hatta şiddet saklı olduğunu düşünüyor; bir sandık dolusu ham pamuğun içinde zıplayan Meksika fasulyeleri gibi.

Ne var ki, Elizabeth içinde ne olduğunu tahmin edebildiği kapalı kutuları sevmez. Niye açmalı William'ı? Elizabeth için hiçbir sürpriz içermiyor ki o. Chris pusularla, tuzaklarla dolu, içinde gerillalar kaynaşan tehlikeli bir ülkeydi. Bir burgacın merkeziydi, şeytansı bir aşıktı. Belki bir başkası için William da öyledir: Elizabeth bir kadının şeytansı aşığının bir başka kadının eskimiş ayakkabısı olduğunu bilecek kadar yaşlı. Nate'in Lesje'yı büyülemesini Lesje'ya çok görmüyor. Çünkü kendisi Nate'e karşı hiç böyle duygular beslemedi. Onun asıl gıpta ettiği, olaya karışmış olan insanlar değil, olayın kendisi. Keşke kir kez daha, kime olursa olsun, ben de aynı şeyi hissedebilsem diye düşünüyor.

William dönüyor, Elizabeth onun başının altındaki kolunu çekiyor.

William, “Müthişti!” diyor.

Elizabeth hafiften irkiliyor. Müthiş mi?

William, kaygıyla, “Senin için de öyle miydi?” diye soruyor.

Elizabeth, “Elbette” diyor. “Anlamıyor musun halimden?”

William sırıtıyor, kendine güveni tazeleniyor. “Vay canına!” diyor. “Lesje seninle aynı sınıftan değil.”

Elizabeth bu sözleri son derece zevksiz buluyor. İnsan sevgililerini birbiriyle kıyaslamamak, hele yüzlerine karşı hiç yapmamalı bunu. Yine de gülümsüyor. “Acele etsem iyi olacak” diyor. “Ofiste şöyle bir boy göstermeliyim. Sanırım, sen de öyle.” Ayrıca bir saat içinde çocuklar okuldan eve dönecek. Ama bundan söz etmiyor.

William’ın arkadan ona bakmasını özellikle istemiyor. Ama onu bakmaktan alıkoymak için yapabileceği bir şey yok. Yataktan çıkıyor, sutyenini takıyor, mora çalan kırmızı kombinezonunu başından geçiriyor. Bu kombinezonu belki böyle bir şey olur diye bu sabah giydi.

William, teklifsizce, “Korkunç seksisin” diyor. Bu ses tonu kıça vurulacak bir şaplağın başlangıcı olabilir. “Dolgun bir bedenin var.”

Elizabeth sinirden ürperiyor. Sersem. Bazen amma da sersem oluyor. *O kahrolası jokey şortunu giy ve hemen çık git yatağımdan*. Elizabeth omzunun üstünden ona tatlı tatlı gülümsüyor ve tam o anda kapının zili çalıyor.

Elizabeth normal olarak gün ortasında, yarı giyinik durumda gidip açmaz kapıyı. Komşular konuşuyor, çocuklarıyla konuşuyorlar hem de. Biri onun William’la birlikte eve girdiğini görmüş olabilir. Ama şu anda odadan çıkmaktan başka bir şey istemiyor.

“Herhalde su saatini okumaya gelmişlerdir” diyor. Bunun doğru olup olmadığını kendisi de bilmiyor. Evde çalışmaya başladığından beri bu tür ayrıntılarla hep Nate uğraşırdı. “Bir saniye sonra dönerim.” Acele mavi sabahlığını giyiyor, kuşağını bağlıyor, çıplak ayak merdivenden aşağıya iniyor. Elizabeth zinciri çıkarırken, kapı bir kez daha çalıyor.

Muriel Teyze ön sundurmada durmuş, beğenmez gözlerle boyaları soyulmuş beyaz salıncaklı sandalyeye, kırık basamağa, komşuların geçen yazdan kalma solmuş bitkilerle dolu küçük ön bahçelerine bakıyor. Başında ters çevrilmiş bir oturağı andıran beyaz kadife bir şapka var, elinde de beyaz eldivenler. Sanki Paskalya Yortusu’nda kiliseye giderken yol üstünde Elizabeth’e de uğrayıvermiş. Sırtında Elizabeth’in yirmi beş yıl öncesinden anımsadığı vizon etol var. Muriel Teyze hiçbir şeyi atmadığı gibi, kimseye vermeye de kıyamaz.

Muriel Teyze şimdiye dek bir kez bile Elizabeth'in evine gelmedi. Elizabeth'in kötü şöhretli evinin varlığından haberi yokmuş gibi davranıyor. Sanki Elizabeth bir evde oturmuyor da her ziyaretinde Muriel Teyze'nin ön salonunda cisimleşiyor, oradan giderken de yine çözülüp ayrışıyor. Ama Muriel Teyze'nin bir şeyi daha önce hiç yapmamış olması, onun bu şeyi hiç yapmayacağı anlamına gelmez. Elizabeth şaşırmaması gerektiğini biliyor – *başka kim olabilirdi?*– ama yine de şaşırıyor. Soluğunun kesildiğini hissediyor, sanki biri var gücüyle karın boşluğuna vurmuş. Eliyle sabahlığının midesini kavrıyor sıkı sıkı.

Muriel Teyze, "Buraya geldim" diyor. *Geldim* sözcüğünden önce biraz duruyor. "Çünkü yaptığın şey hakkında ne düşündüğümü sana söylemem gerektiğine karar verdim. Söyleyeceklerim bir kulağından girip öbür kulağından çıksa bile." İçeriye doğru yürüyor, Elizabeth çaresiz geri geri gidiyor. Yaşlı kadın çevresine naftalin kokusu ve Bluegrass pudrası saçaraktan, asker adımlarıyla oturma odasına giriyor.

"Hastasın sen" diyor. Elizabeth'e değil, onun kusursuz bir biçimde döşenmiş oturma odasına bakıyor. Oda onun kem gözleri altında giderek küçülüyor, büzüşüyor, rengi soluyor, toz sızdırıyor. Gün ortasında sabahlıkla dolaşmak için insanın tek özürü hastalık olmalı. "İyi görünmüyorsun. Hiç şaşmadım." Yaşlı kadın kendisi de pek iyi görünmüyor. Elizabeth bir an, "Bir şeyi mi var acaba?" diye düşünüyor, sonra bu düşünceyi kafasından uzaklaştırıyor. Muriel Teyze'nin bir şeyciği yok, hiçbir zaman bir şey olmaz ona. Yaşlı kadın ağır ağır odayı dolaşıyor; sandalyeleri, divanı denetliyor.

Elizabeth, "Oturmaz mısın?" diye soruyor. Bu işin altından nasıl kalkacağına karar verdi sonunda: Tatlılıkla, hafiften alarak, hiçbir şey belli etmeden. *Seni iğnelemesine meydan verme*. Muriel Teyze'nin dünyada en sevdiği şey onu kışkırtmak, çileden çıkartmaktır.

Yaşlı kadın divana oturuyor ama etolüyle eldivenlerini çıkarmıyor. Hırıltıyla soluyor. Belki de bir iç çekmedir bu, belki Elizabeth'in evinde olmak bile ona fazla gelmiştir. Elizabeth oturmuyor, ayakta durmayı yeğliyor. *Onu yüksekten egemenliğin altına al*. Ama hiç umut yok.

Muriel Teyze, "Bana öyle geliyor ki, genç çocukların anneleri kendi bencilce zevkleri uğruna ailelerini yıkmazlar" diyor. "Biliyorum, şu son

günlerde pek çok kişi aynı şeyi yapıyor. Ama ahlaksızlık diye bir şey olduğu gibi, edep diye de bir şey vardır."

Elizabeth Nate'in evden ayrılışının yalnızca kendi seçimi olmadığını ona söyleyemez. Söylemeyecek de. Hem, "Nate beni bırakıp gitti" diyecek olsa, teyzesi yine kabahati ona bulacak. Kocalar doğru dürüst davranan karılarını bırakıp gitmezler. Hiç kuşku yok. "Nereden duydun ayrıldığımızı?" diye soruyor.

"Janie Burroughs'ın yeğeni Philip senin müzede çalışıyor. Janie benim eski arkadaşımdır. Birlikte okula gittik. Torunlarımı düşünmek zorundayım. Saygın bir evleri olsun istiyorum."

Elizabeth Philip'in Janie Burroughs'ın yeğeni olduğunu unutmuştu. Geçen hafta Philip'le öğle yemeği yerken, tasasız, neşeli bir tavırla ona ailesindeki değişiklikleri özetlemişti. Elizabeth, ensest bir kent burası, diye düşünüyor.

Zayıf bir sesle, "Nate hafta sonlarında çocukları görüyor" diyor.

O anda da ciddi bir taktik hatası yaptığını anlıyor: Bunu söylemekle ortada bir şey olduğunu kabul etmiş oldu. "Çocuklarımın saygın bir evi var zaten" diye ekliyor.

Muriel Teyze, "Bundan kuşkum var" diyor. "Çok kuşkum var."

Elizabeth yer döşemesinin ayaklarının altından kaydığını hissediyor. Giyinik olsaydı, yukarıda yatak odasında bir adam olmasaydı, çok daha iyi bir stratejik durumda olacaktı şimdi. William'ın odadan dışarı çıkmamayı akıl edeceğini umuyor. Ama onun genel tutumunu düşününce, bunu beklememesi gerektiğini anlıyor. Onun banyoda suları sıçrata sıçrata yıkandığını duyar gibi oluyor.

Vakarla, "Bana öyle geliyor ki, Nate'in ve benim kararlarımız yalnız bizi ilgilendirir" diyor.

Muriel Teyze duymamış gibi yapıyor. "Nate'i hiçbir zaman onaylamadım zaten" diyor. "Sen de biliyorsun ya. Ama kim olursa olsun bir baba, babasız olmaktan daha iyidir. Sen bunu herkesten iyi bilmelisin."

Elizabeth, "Nate ölmedi" diye karşılık veriyor. Bir sıcaklık dalgası yükseliyor, göğsünün üstünde asılı duruyor. "Nate hâlâ capcanlı, kızlarına

da tapıyor. Yalnız, şimdi başka bir kadınla yaşıyor, hepsi bu.”

Muriel Teyze, “Sizin kuşağın insanları özverinin anlamını bilmiyor” diyor. Bunu güçsüz, bitkin bir tavırla söylüyor. Bu düşüncenin boyuna yinelenmesinden en sonunda yorulmuş sanki. “Ben kendimi yıllarca feda ettim.” Ne için feda etmiş, söylemiyor. Elizabeth’in az önce söylediklerinin bir kelimesini bile duymadığı belli.

Elizabeth elini çam tahtasından büfenin üzerine koyuyor, kendini sallanmadan durmaya zorluyor. Bir an gözlerini yumuyor. Gözlerinin ardında esnek bantlardan yapılmış bir ağ var sanki. Elizabeth, karşısındaki başka kim olsa, yüzeyle iç arasındaki ayrıma güvenir. Pek çok insan taklit yapar. O kendisi de yıllardır taklit yapıyor. Gerekiyorsa bir eş taklidi yapabilir, bir anne, bir memur, görevini bilen bir akraba taklidi yapabilir. İşin sırrı şudur: Başkalarının ne taklidi yapmaya çalıştıklarını keşfetmek, sonra da onların iyi taklit yaptıkları konusundaki inançlarını desteklemek. Ya da bunun tam tersi: *Senin ta içini görüyorum*. Ama Muriel Teyze taklit maklit yapmaz. Bu ya böyledir ya da Muriel Teyze öylesine bütünüyle bir taklittir ki, gerçek hale gelmiştir. O kendi kendisinin yüzeyidir. Elizabeth onun içini göremiyor, çünkü orada görülecek bir şey yok. Bir kaya parçası kadar donuk, saydamlıktan yoksun Muriel Teyze’nin içi.

Muriel Teyze, “Gidip Nathanael’i göreceğim” diyor. Annesiyle ondan başka hiç kimse Nate’e Nathanael demez.

Elizabeth birden teyzesinin kafasından neler geçtiğini anlıyor. Nate’e gidip para vermeyi önerecek. Korkunç bir şey bu. Standart bir aile yaşamı görüntüsü sağlayabilmek için ona para vermeye hazır. Elizabeth’e göre, yaşadıkları zaten standart bir aile yaşamı. Elizabeth hiçbir zaman kimseye mutluymuş numarası yapmadı. Muriel Teyze geri dönmesi için Nate’e para verecek ve Nate onu Elizabeth’in gönderdiğini sanacak.

Muriel Teyze’nin sırtında gri bir elbise var. Oturma odasında, küçük kuyruklu piyanonun yanında duruyor. On iki yaşında olan Elizabeth piyano dersini az önce bitirdi. Piyano öğretmeni güvercin göğüslü, umutsuz yüzlü Miss MacTavish, ön holde lacivert yağmurluğunu giymeye uğraşıyor. Tam dört yıldır her perşembe aynı şeyi yapıyor. Muriel Teyze’ye bakılırsa, Elizabeth’e sağlanan avantajlardan biri de bu piyano dersleri. Muriel Teyze, Elizabeth’e gülümseyerek, sokak kapısının kapanmasını bekliyor. Kaygı

verici bir gülümseme.

“Eniştenle ben düşündük ki, bu koşullar altında Caroline’la sen bize Muriel Teyze, Teddy Enişte değil, daha başka bir şey demelisiniz” diyor. Piyanoya yaslanıyor, Elizabeth’in notalarını elliyor. *Bir Resim Sergisinden Tablolar*.

Elizabeth hâlâ piyano taburesinde oturuyor. Her dersten sonra yarım saat kadar çalışması, alıştırma yapması gerek. Ellerini kucağında kavuşturuyor, başını kaldırıp yüzündeki anlamsız ifadeyi bozmadan teyzesine bakıyor. Ne geliyor, bilmiyor, ama Muriel Teyze’ye karşı en iyi savunmanın sessizlik olduğunu şimdiden öğrendi. Vampirlere karşı sarımsak taktıkları gibi, o da bir kolye gibi boynuna sessizliği takıyor. Teyzesi ona *suratsız* diyor.

Muriel Teyze, “Sizi yasal olarak evlat edindik” diye devam ediyor. “Onun için, bize artık Anne, Baba demeniz gerektiğine inanıyoruz.”

Elizabeth’in Teddy Enişte’ye baba demekten gocunduğu yok. Kendi babasını ancak hayal meyal anımsayabiliyor, anımsadığı kadarını da pek sevmiyor. Babası arada sırada şakalar yapardı, bak işte bunu anımsıyor. Caroline babasının kırk yılda bir gönderdiği Noel kartlarını saklıyor. Elizabeth’se babasının bu kez nereye sürüklendiğini anlamak için posta damgalarına bile bakma zahmetine katlanmadan, kendisine gönderilen kartları atıyor. Teddy Enişte’ye bir diyeceği yok, amaya Muriel Teyze? *Anne* ha? Elizabeth’in etleri çekilir gibi oluyor.

Terbiyeli bir sesle, “Benim annem var zaten” diyor.

Muriel Teyze, saklamadığı bir zaferle, “Evlat edinme belgelerini annen imzaladı” diyor. “Karşısına sorumluluktan kurtulma fırsatı çıktığı için memnun görünüyordu. Kuşkusuz, ona bir miktar para ödedik.”

Elizabeth öz annesinin onu Muriel Teyze’ye sattığı haberine ne tepki gösterdiğini şimdi anımsayamıyor. Piyanonun kapağını teyzesinin elinin üzerine kapatmaya çalıştığını sanıyor.

Bunu başarabildi mi, başaramadı mı, bilmiyor. Onun tarafından güdülmeye bu son göz yumuşu oluyor.

Elizabeth kendini, “Defol evimden!” diye avaz avaz bağırırken buluyor.

“Sakın geri gelme, sakın!” Sesi ağzından çıkar çıkmaz, kan başına hücum ediyor. “Seni küf bağlamış kart orospu seni!” İçinden ona daha ağır sözler söylemek geliyor ama, boş inançları buna engel oluyor. Eğer böyle ağır bir söz söylerse, teyzesi değişime uğrayacak, başka bir şey olacak gibi geliyor ona: Şiştikçe şişecek, kararacak, yanmış şeker gibi kabarcıklar çıkararak fokur fokur kaynayacak, öldürücü dumanlar çıkaracak.

Muriel Teyze, kıpırtısız yüzüyle doğrulup ayağa kalkıyor. Elizabeth yakınında ne varsa tuttuğu gibi onun o iğrenç şapkasına fırlatıyor. Iskalıyor ve o güzelim porselen kâselerden biri duvara çarparak tuzla buz oluyor. Ama en sonunda, evet, en sonunda Muriel Teyze’yi korkutmayı başardı işte! Teyzesi holde koşa koşa gidiyor şimdi. Kapı açılıyor, güm diye kapanıyor. Memnun edici bir gümbürtü, silah patlaması gibi bir son.

Elizabeth çıplak ayaklarını sevinçle yere vuruyor. Bir devrim bu! Muriel Teyze ölmüşten beter oldu. Elizabeth onu bir daha görmek zorunda kalmayacak. Elizabeth kendisine sarılarak çam tahtasından koltuğun çevresinde bir zafer dansı yapıyor. Kendini yabanıl, yırtıcı hissediyor; bir yürek yiyebilir.

Ne var ki, William tamamen giyinmiş, saçlarını taramış olarak aşağı kata indiğinde, Elizabeth’i divanın üzerine kıvrılmış, kıpırdamadan yatar buluyor.

“Kimdi gelen?” diye soruyor. “Yukarıda kalmam daha uygun olur diye düşündüm.”

Elizabeth, “Kimse değil, teyzem” diyor.

Nate yanında olsaydı, şimdi bile avuturdu onu. William’sa teyzeler yaradılıştan gülünç şeylermiş gibi gülüyor. “ Kavga sesi gibi sesler duydum da” diyor.

Elizabeth, “Ona bir kâse fırlattım” diye karşılık veriyor. “İyi bir kâseydi.”

William, pratik bir tavırla, “Japon zamkıyla yapıştırabilirsin” diyor. Elizabeth bunu karşılık vermeye değer bulmuyor. Asla bir eşi daha yapılamayacak olan Kayo’nun kâsesi. Bir kâse dolusu hiçlik.

29 Nisan 1977, Cuma

LESJE

Lesje’nın sırtında her zamankinden de daha pis bir laboratuvar gömleği var. Aşağı kattaki laboratuvarda, tahta depolama raflarının yanında oturuyor. Bir kupa dolusu Neskafe içiyor. Bugün öğle yemeği yemeyecek, bununla yetinecek. Önünde bir tepsi dolusu diş var, görünüşe bakılırsa bunları sınıflandırıp etiketliyor. Yukarı Tebeşir zamanında yaşayan küçük ilksel memelilerin dişleri bunlar. Lesje bu tür dişleri iyi biliyor ama, yine de bir büyüteçle birde çizelge kullanıyor. Müze bu dişler üzerinde bir monograf yayınladı. Monografin hazırlanışına Lesje de katkıda bulundu. Ancak, şu anda dikkatim işi üzerinde toplamakta zorluk çekiyor. Kendi ofisinde oturup çalışacağına, burada oturuyor; çünkü cam biriyle konuşmak istiyor.

Laboratuvarda iki teknisyen var. Theo adındaki kum püskürtme makinesinin başında, yarı gömülü bir çene kemiğini bir kürdanla kazıyıp temizliyor. Memeli Hayvanlar Bölümü’ndeki kemikler gerçek olduğundan, orada kürdan kullanmıyorlar. Onların içi ölü hayvan –deve, geyik, yarasa leşi dolu bir dondurucusu var. Hayvanın iskeletini bir araya getirmeye hazır oldukları vakit, leşin üzerindeki etin çoğunu sıyırıp çıkarıyor, kemikleri de Böcek Odası’na koyuyorlar. Orada et yiyen böcekler var, kemiklerin üzerinde kalan etleri yiyorlar. Böcek Odası kokmuş et kokuyor. Kapının dışına, dosya dolaplarının üzerine bir sürü çıplak kadın resmi yapıştırılmış. O bölümdeki teknisyenler çalışırken radyodan *country music* ve *rock* dinliyorlar.

Bölümün sanatçısı olan Gregor bir kemiğe kil sıvıyor. Bir tür ornitopod kalça kemiği bu, daha doğrusu öyleye benziyor. Doğrusu, kemiğin kimin olduğu Gregor’un umurunda bile değil. Onun görevi kemiğin kalıbını çıkarıp alçıya dökmek. Böylece yavaş yavaş, bölüm bölüm bütün kemikler tamamlanıyor ve iskelet ortaya çıkıyor. On dokuzuncu yüzyılda Andrew Carnegie kendi dinozorunun, *Diplodocus carnegier*’nın defalarca kalıbını çıkarmış ve kopyalarını Avrupa’nın taçlı başlarına sunmuştu. Lesje bunu biliyor. Birkaç taçlı baş hâlâ varsa da, kimsenin buna artık parası yetmez.

Lesje teknisyenlere söyleyebileceği bir şeyler arıyor. Ama *Diplodocus carnegiei* hakkında değil, bu olmaz. Şöyle lafı açacak bir şey olmalı. İşin kötüsü, onların neyle ilgilendiklerini bilmiyor. Onlar işlerini yapıyorlar ve öbür yaşamlarını yaşamak üzere akşam saat beşte müzeden çıkıp gidiyorlar. Lesje onların öbür yaşamını anlaşılmaz buluyor. Bununla birlikte, müzenin onlar için kendisi için olduğu gibi temel nitelikte, birinci derecede önem taşıyan bir şey olmadığını biliyor. Gregor aynı kolaylıkla bir mağazada da çalışabilirdi, Theo da tuğlaların üzerindeki çimentoyu temizliyor ya da pirinç çekmece kulplarındaki boyayı kazıyor olabilirdi. Belki buraya da çıplak kadın resimleri yapıştırmak istiyorlardır, neden olmasın?

Yine de Lesje, hangisi olursa olsun, içlerinden birinin, "Hadi gel, çıkıp bir bira içelim" demesini çok istiyor. Birlikte bir birahaneye gider, televizyonda beysbol maçlarını seyreder, patates kızartması yer, şişeden bira içerlerdi. Lesje onun ellerini tutar, onunla birlikte halının üzerinde yuvarlanır, laf olsun diye sevişir ve bu sevişmeye herhangi bir sağlıklı egzersizden –örneğin yüzmeden, joggingden öte bir anlam yakıştırmazdı. Her şey geleceği olmayan bir dostluk, arkadaşlık içinde olur biterdi. Lesje hareket istiyor; anlamı, önemi, gizli cezaları olmayan bir devinim istiyor.

William'la yaşamını özlemle düşünüyor. Şimdi bu yaşamı yalın, neşe dolu bir gençlik gibi görüyor. William'ın güzel yanı şuydu: Lesje onun kendisi için ne düşündüğüne aldırmazdı. Onunla birlikteyken bir kez daha çok boyutlu bir şey istediğini anımsıyor. İşte şimdi sahip buna. William'ı sevmiyordu, doğru, ama o zamanlar bunu bilmesi olanaksızdı. Lesje aşk için yaratılmış biri olup olmadığından artık emin değil.

Belki de ilk başta onu çeken, büyüleyen Nate değil, Elizabjeth'ti. Elizabeth'le Chris. Lesje Elizabeth'e bakar ve onda bir yetişkin dünyası görürdü; öyle bir dünya ki, orada kişinin yaptığı seçimler önemli, kesin sonuçlar veriyordu.

William hiçbir zaman böyle bir seçim yapamazdı. O hiçbir sonuca varamamıştı. Anlaşılan o zamanlar Lesje, kendisi eh küçük bir değişime uğramadan, William'la bir milyon yıl birlikte yaşayacağına inanıyordu. Belli ki William böyle hissetmemişti: İstifçi bir pinti gibi, Lesje bakmadığı sırada kendince yatırımlar yapmıştı. Öyle ki, o şiddet patlaması Lesje'yı büyük şaşkınlığa uğratmıştı. Ama Lesje William'ın, hatta onun öfkesinin

ötesinde şimdi. William ancak o an için acı vermişti ona.

Nate ise hemen hep acı veriyor. Lesje'nın iki elini birden tutarak, "Benim için *ne kadar önemli* olduğunu biliyorsun" diyor. Oysa Lesje onun, "Senin uğruna ölebilirim, öldürebilirim" gibi laflar etmesini istiyor. Sadece bunu söylese yeter, Lesje onun için her şeyi yapabilir. Ne var ki, *ne kadar* önemli sözleri ölçüyü çağrıştırıyor. Sorun şu: Gerçekten ne kadar önemli? Lesje için Nate saltık, vazgeçilmez, sonsuz bir şey. Ama Nate için Lesje ancak göreceli önemli şeyler sıralamasında var. Lesje bu sıralamanın neresinde, tam bilmiyor. Çünkü sıralama hep aynı kalmıyor, boyuna değişiyor.

Akşamları Lesje yeni aldıkları masanın, başında oturup kara kara düşünüyor. Yanı başında soba ve Goodwill mağazasından dünyanın parasını ödeyerek satın aldığı hırıltılı buzdolabı var. William'la yaşarken kara kara düşünen çoğu kez William olurdu.

Nate, "Neyin var, sevgilim?" diyor. Lesje ona ne yanıt vereceğini bilemiyor.

Lesje alt kattaki laboratuvarda kahve içme süresini elinden geldiğince uzatmaya bakıyor. Gelgelelim teknisyenler hiç konuşmuyorlar. Gregor ıslık çalıyor, Theo da kürdanla temizleme işine devam ediyor. Bozulan Lesje diş dolu tepsisini alıp yukarıya, kendi ofisine dönüyor. Saat dörtte bir okul turu var. Bir kez daha, bin çocukla birlikte, alacakaranlık, basma düğmeli Tebeşir çağma dalacak; pürüzsüz bir sesle onlara bildiklerini aktaracak.

Bugün eve erken gitmesi gerekiyor. Çünkü Nate'in çocukları ilk kez olarak hafta sonunu onlarla geçirecekler. Lesje bütün hafta bunu korkuyla düşündü.

"İyi ama, nerede yatıracağız onları? Yer yok ki."

Nate, "Arkadaşlarından ödünç olarak iki uyku tulumu alabilirler" diye karşılık verdi.

Lesje, "Yeterince tabağımız da yok" dedi. Nate çocukların öyle resmî, dört başı mamur bir sofra beklemediklerini söyledi. "Yemekleri ben pişiririm" dedi. "Çocuklar da bulaşığı yıkar. Senin her zamankinden fazla bir şey yapmana gerek yok." Lesje dışlandığını hissetiyse de bir şey

demedi. Gümüş çatal bıçaklarını saydı, yerlere yapışmış pislikleri acı acı düşündü. William'la yaşarken böyle ufak tefek şeylere küçümseyerek bakardı. Gerçek şu ki, çocukların eve dönüp Elizabeth'e, "Gümüş sofra takımı yok, yerler de pimpisti" diye rapor etmelerini istemiyor. William'ın kendisi için ne düşündüğü Lesje'nın umurunda değildi. Ama doğru dürüst tanımadığı, sevmek için de özel bir neden göremediği iki ufak çocuğun kendisi için ne düşüneceklerine umutsuzca önem veriyor. Çocukların da onu sevmeleri için özel bir neden yok, kuşkusuz. Besbelli onun Nate'i ellerinden aldığını düşünüyorlar. Besbelli ondan nefret ediyorlar. Lesje kendisini yargılanmadan mahkum edilmiş gibi hissediyor; yapmış olduğu bir şey yüzünden değil, evrendeki belirsiz durumu yüzünden.

Perşembe günü Ziggy'nin Yeri'ne gidip bir torba dolusu güzel yiyecek satın aldı: Şekerli İngiliz bisküvileri, iki çeşit peynir, doğranmış ciğer, meyveli çörek, çikolata, Lesje hemen hiç meyveli çörek ya da çikolata yemez. Ama umutsuzluk içinde bunları raflardan adeta kaptı: Çocukların sevdiği şeyler bunlar olsa gerek diye düşünüyordu. Çocukların ne sevdiği hakkında hiçbir fikri olmadığını birden fark etti. Çocukların çoğu dinozorları seviyordu ve Lesje'nın bu konuda bütün bildiği buydu.

Lesje Ziggy'den aldıklarını mutfak masasının üstüne boşaltırken, Nate, "Bu gerekmezdi, sevgilim" dedi. "Yerfıstığı ezmeli sandviçler de onları aynı derecede mutlu eder."

Lesje yukarıya koşup kendini şiltenin üzerine attı. Yıpranmış kumaş, eski pamuk ve fare kokusunu soluyarak sessizce ağladı. Bu da başka bir sorundu: Çocuklar üstünde yattıkları bu berbat şilteyi de göreceklerdi.

Bir süre sonra Nate yanına geldi. Oturup onun sırtını ovmaya başladı. "Sizlerin iyi geçinmeniz benim için ne kadar önemli, biliyorsun" dedi. "Çocuğun olsaydı, anlardın."

Lesje karnının kasıldığını hissetti. Ortadaki karın boşluğunun çevresinde kaslardan bir duvar örülüyordu sanki. Nate kendisini, çocuklarını, hatta: Elizabeth'i anlayış gibi şeylerin mümkün olabildiği küçük yeşil bir vahaya yerleştirmişti. Dışarıdaki çölde ise Lesje tek başına bırakılmış, yapayalnız, çocuksuz, suçlu sayılacak denli genç, çözemediği bir pantomimi seyrederek cezaya durmaya zorlanmıştı.

Nate ne kadar acımasız olduğunun farkında bile değildi. O yardımcı olduğunu sanıyordu. Lesje’nın sırtını okşuyordu. Lesje onun bu işi gerektiği kadar yapıp yapmadığını anlamak için saatine baktığını düşünüyordu.

Multituberculata. Lesje kendi kendine bu adı mırıldanıyor. Yatıştırıcı bir sözcük. Lesje yatışmak istiyor. Yatışmadı ama. Bu akşamdan ölesiye korkuyor. Sarsak masasında, yetersiz sayıda gümüş çatal bıçağı, ucuz tabaklarıyla oturmaktan ödü kopuyor. Çenelerinin hareket ettiğini duyuyor, saçma sapan bir şeyler söylüyor; iki çift göz yargılar gibi onu gözetlerken, ellerine bakıyor. Üç çift göz.

14 Mayıs 1977, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth Pilot Taverna'nın yeraltına özgü karanlığında oturmuş, bayat kızarmış patatesin kokusunu içine çekerek gölgeleri seyrediyor. Bir zamanlar Chris'le birlikte birçok akşam geçirmişti burada. Elizabeth'in bir tanıdığına rastlama olasılığı olmadığı için, gidilebilecek iyi bir yerdi. Elizabeth şimdi de aynı nedenle burayı seçti.

Garson siparişi almaya geldiyse de Elizabeth birini beklediğini söyledi. Bu da doğru. Çocuklarını öpüp iyi geceler diledikten ve onları bekleyen bakıcı için kurabiye ve Coca Cola bıraktıktan sonra bir taksi çağırıp bindi. Bütün bunları buraya gelebilmek ve Pilot Taverna'da oturup beklemek için yaptı. Şimdiden pişman olmaya başladı bile. Ama o kartı, o iş kartını çantasının bozuk para ve kimlik kartlarını koyduğu cebine tıkmıştı. Çok iyi biliyor ki, bir gün kullanmaya niyetli olmadıkça böyle şeyleri saklamaz. O kart, kullanılacak bir nesne olarak, aklının bir köşesinde durmaktaydı.

Hâlâ çıkıp gidebilir buradan, ama sonra ne olacak? Gerisin geri eve dönmek, bakıcının parasını ödemek zorunda kalacak. Sonra hem boş, hem boş olmayan evde, çocuklarının ancak duyulur solumalarına kulak vererek tek başına yatacak. Çocuklar uyanıkken her şeye katlanabiliyor. Hoş, kızların ona pek iyi arkadaşlık ettikleri de söylenemez ya. Nancy tembel tembel yatağında yatıyor, plak dinliyor ya da aynı kitapları defalarca okuyor. Janet'se yardım önerileriyle Elizabeth'in çevresinde, dolanıp duruyor: Havuçları ben soyarım, sofrayı ben toplarım. Sık sık da mide ağrısından yakınıyor ve Elizabeth ona Nate'ten kalma mide ilaçlarından birini vermedikçe rahatlamıyor. Öte yandan Nancy okşanmaktan, kucaklanmaktan, iyi geceler öpücüklerinden kaçınarak Elizabeth'in kollarından sıyrılıp kurtulmaya bakıyor. Kimi vakit Elizabeth çocukların üzgün olmaktan çok, suçlu gibi davrandıklarını düşünüyor.

Ne demesi gerek onlara? Babanız temelli gitmedi, şimdilik gitti. Anneniz de babanız da sizi çok seviyorlar. Olanların hiçbiri sizin kabahatiniz değil. Biliyorsunuz, babanız her gece telefon ediyor; yani anımsadığı geceler. Hem, hafta sonlarında da görüyorsunuz onu… Ama Nate'le ikisi karar

vermişlerdi: Bu ayrılığı Elizabeth çocuklarla tartışmayacaktı; ta ki Nate kendisi onlarla konuşma fırsatını bulana kadar. Ne var ki Nate bugüne dek bu konuşmayı boyuna erteledi. Bu da pek önemli değil. Çocuklar aptal değiller, ne olup bittiğini gayet iyi biliyorlar. O kadar iyi biliyorlar ki, soru bile sormuyorlar.

Kahverengi takım elbiseli adam masanın üzerine abanıyor. Elizabeth'in anımsadığından daha iri yarı. Üstelik şimdi kahverengi takım elbise de yok sırtında. Açık gri bir elbise giymiş, boynuna da üzerinde baklava biçimi koca koca beyaz süsler bulunan bir kravat takmış. Baklavalar karanlıkta beyaz beyaz parıldıyor. Görünüşüne bakılırsa, o zamandan bu yana adam daha da zenginleşmiş.

Adam, "Gördün mü, geldin işte buraya" diyor. Elizabeth'in karşısındaki sandalyeye oturuyor, içini çekiyor, garsonu çağırmak için başını çeviriyor.

Elizabeth telefon ettiğinde, ilkin adam onun kim olduğunu anımsayamadı. Elizabeth ona metro istasyonundaki karşılaşmalarını, taşınmaz mallar üzerindeki konuşmalarını anımsatmak zorunda kaldı.

Derken adam birden coştu: "A, elbet! Elbet!" Elizabeth onun bu unutkanlığını utandırıcı buldu. Sonra o kahkahası, o sulu kahkahası. Sanki Elizabeth'in ne istediğini biliyormuş gibi.

Aslında bilemez. Elizabeth'in bütün istediği unutmak.

Bir an için ama tam olarak unutmak: Yıldızsız bir gece, dosdoğru uçurum kıyısına giden bir yol. Bir son, bir bitim. *En uç nokta*. Elizabeth adamı telefonla aramadan önce, onun kendisine bunu sağlayabileceğinden emindi. Belki de sağlayabilir. Adamın elleri masanın üzerinde. Küt parmaklı, kara kıllı, işe yatkın, deneyimli eller.

Adam, "Oradan oraya sürüklenip duruyordum yine" diyor. "Daha önceki gün döndüm." Garson geliyor, adam kendisine romlu bir Coca Cola ısmarlıyor, sonra Elizabeth'e ne içmek istediğini soruyor. "Bayan için de bir viski soda." Ne kadar yorgun olduğunu anlatmaya başlıyor. Çıkmak zorunda olduğu o uzun yolculukların tekdüzeliğini gideren tek şey bölgesel yayın yapan telsiz radyosuymuş. Bu sayede insan birkaç iyi konuşma dinleyebiliyormuş. "Kod adının ne olduğunu tahmin edebilir misin?" diye soruyor. Elizabeth duraksıyor. Adam, "Hulk" diyor, biraz da utanarak

gülümsüyor.

Elizabeth daha önceki karşılaşmalarında onun uçmaktan çök, kara taşıtlarıyla yolculuk etmeyi yeğlediğini anımsıyor. Neyle yolculuk ederse etsin, sonuçta gezginci bir satıcı o. Elizabeth, birilerinin de bir şeyler satması gerek diye düşünüyor. Öte yandan, fazlasıyla köhnemiş bir şakanın bir parçası olma yolunda olduğunun da farkında. Kuşkusuz, bundan daha iyisini yapabilirdi. Ama istemiyor yapmayı. Bundan iyisi, iyi dikilmiş giysileriyle Philip Burroughs, arkadaşlarının arkadaşları, arkadaşlarının kocaları olurdu. Bu adamınsa ağsız donlarla dolu bir bavulu var; bayağı bir sevinç aylası. *Karnaval*. Bu adam için özene gerek yok. Önce kol saatini çıkarıp masanın üzerine koymayacak, donunu katlamayacak. Elizabeth önün ülseri için çiğnediği naneli tabletlerin kokusunu duyuyor. Adam kendinden emin, arkasına yaslanıyor, söylenmemiş vaatler soluyor. Başka biri onun ne olduğunu şıp diye anlardı belki, ama Elizabeth anlamıyor. Daha değil. v

İçkiler geliyor ve Elizabeth içkisini, kalçalarının arasında şehvetin bir çöl çiçeği gibi açıvereceğini umarak, ilaç gibi bir yudumda yutuyor. Gri elbiseli adam masanın üzerinden ona doğru uzanıyor, mahrem bir. şey söyler gibi evini satmayı düşündüğünü söylüyor. Karısı aklına yeni bir ev almayı koymuş, daha kuzeyde bir yerde, biraz daha büyükçe bir ev. Belki Elizabeth ilgilenecek birini biliyordur? Satılığa çıkardığı evin bütün elektrik donanımı bakırdanmış, yepyeniymiş. Yer döşemelerini de duvardan duvara yaptırmış. Parasal açıdan bu işin altından kalkabileceğine inanıyormuş. Hem, yeni bir alana da el atmış: Tuhafiye diyor.

Elizabeth, “Tuhafiye mi?” diye soruyor. Bedeni plastik yastıklı kanepenin üzerinde bir kum torbası gibi oturuyor; ağır, kuru, cansız.

Adam, “Doğum günü partileri için” diyor. “Minyatür helikopterler, düdükler, yumuşak plastikten kurukafalar, canavarlar, oyuncak kol saatleri falan. Böyle şeyler işte.” Sonra Elizabeth’e çocuklarının nasıl olduğunu soruyor.

Elizabeth, “Açıkçası, kocamla ben ayrıldık” diye karşılık veriyor. Belki bu haber, evli erkeklerde *ayrıldık, boşandık* sözcüklerinin uyandırması gereken avlanma dürtüsünü uyandırır. Ne var ki, adamı sinirlendirmekten başka bir işe yaramıyor. Adam görünüşte garsonu arar gibi çevresine göz

gezdiriyor. Elizabeth birden farkına varıyor ki, kendisi onunla görünmek istemediği gibi, adam da Elizabeth'le görünmek istemiyor. Yoksa, Elizabeth'in kendisine asıldığını mı sanıyor? Olabilir mi bu? Elizabeth'in onu kullanmak istediğini mi düşünüyor? İnanılmaz. Ama bunu söylemek onu aşağılamak olur şimdi.

Elizabeth, acaba onunla dürüstçe konuşmayı mı denesem, diye düşünüyor: *Bütün ilgilendiğim, bir gecelik bir duraklama. Mümkünse bir saatlik. Hem benimle konuşmak zorunda da değilsin. Bağlanmak yok, kısıtlanmak yok, sınır yok; kargaşaya ben de yeni bir şey eklemek istemem. Seni yaşamımda istemiyorum, seni aramamın nedeni de bu zaten*.

Ama adam iki ay önce geçirdiği bir ameliyattan söz etmeye başlıyor. "Bilemezsin, ne kadar acı vericiydi" diyor. Elizabeth, faydasız diye düşünüyor, zararın neresinden dönsen kârdır. Benden geçti artık: Parkta avlayacak erkek aramak, sinemalarda el yordamıyla sevişmek bitti. Elizabeth ustalığını, becerisini unutmuş. Nasıl isteyeceğini unutmuş.

Terbiyeli bir sesle, "Sanırım, gitme vaktim geldi" diyor. "İçki için çok teşekkürler. Seni tekrar gördüğüme sevindim." Uzun hırkasını omuzlarına kaydırıyor, ayağa kalkıyor.

Adam üzülmüş görünüyor. "Geceler gebedir" diyor. "Bir içki daha içsen."

Elizabeth reddedince adam da ayağa kalkıyor. "Seni evine kadar götüreceğim nasıl olsa" diyor.

Elizabeth duraksıyor, sonra kabul ediyor. Ne diye taksi parası versin? Ilık havanın içinden otoparka doğru yürüyorlar. Adam eliyle Elizabeth'in dirseğini tutuyor; tuhaf, eski moda bir jest. Belki otopark ışıklarının altında birlikte fokstrot da yaparlar, neden olmasın? Genç kadının kasabadaki gecesi!

Arabaya binince Elizabeth konuşmak için kendisini zorlamıyor. Ona nerede oturduğunu söylüyor. Adam otel yemeklerinden, özellikle de Thunder Bay'deki otelin yemeğinden yakınmaya başlıyor. Elizabeth onu yarı dikkatli dinliyor, bir şeyler mırıldanıyor. Ölçülü, ağırbaşlı, buz gibi soğuk bir hali var. Buz gibi soğuk. Bazı avutucu yanları da var kuşkusuz bu buluşmanın: Elizabeth bu işin içinden temiz çıktı, hiçbir zarara ziyana

uğramadı. Adam onun ilgilenmediğini anlamış olmalı. Konuşmayı kesiyor ve düğmeyi çevirerek telsiz radyoyu açıyor. Önce kesik kesik, çatır çutur sesler duyuluyor. Sonra sessizlik.

Derken adam Elizabeth'in sokağına gelmeden hemen önce arabayı çıkmaz bir sokağa sürüyor ve birden stop ediyor. Arabanın farları damalı bir tahtanın, siyah bir okun üzerine vuruyor. Arkada yüksek bir tel çit var. Fabrika gibi bir şey olsa gerek.

Elizabeth, "Burası benim oturduğum sokak değil" diyor. Akşamın başlangıcında adamın bu yaptığını hoş bulabilirdi.

Adam, "Aptal numarasını bırak" diyor. "Neden burada olduğunu ikimiz de biliyoruz." Aşağıya uzanıp mikrofonu eline alıyor. "Onları biraz heyecanlandıralım" diyor, "On–dört, on–dört, bana biraz zaman tanı."

Elizabeth güvenlik kemerinin üzerindeki düğmeyi el yordamıyla bulmaya çalışıyor. Ama o kemeri çözene kadar, adam üzerine çullanıyor. Elizabeth'in başı adamın ağzının ağırlığıyla geriye doğru itiliyor. Elizabeth soluk almaya çalışıyor. Adamın dizlerinden biri kalçalarının arasına girmiş, eteğini yukarıya sıyırıyor; kıçı torpido gözüne sıkışmış. Elizabeth'in boğazına soğuk, madeni bir şey bastırıyor. Neden sonra bunun mikrofon olduğunu anlıyor.

Adam ileri geri sallanıyor, inliyor. Dirseği pencereyi dövüyor. Elizabeth boğulmamaya çabalıyor. *Kalp krizi geçiriyor galiba* diye düşünüyor. Gerçekten öyleyse, Elizabeth onun bedeninin altında buraya yapışıp kalacak; ta ki çığlıklarını mikrofondan duyup birileri gelene, onu adamın altından çıkarana kadar.

Ne var ki, bir dakikadan az bir süre sonra adamın yüzü gevşiyor, kafası Elizabeth'in boynuna düşüyor. Adam kıpırdamadan yatıyor. Elizabeth, bir delik bulmaya uğraşarak, sol kolunu onun altından kurtarmaya çabalıyor.

Adam Elizabeth'in üstünden kalkıyor. "Vay be!" diyor. "Ne mal!"

Elizabeth eteğini çekiştirerek dizlerini örtüyor. "Eve yürüyerek gideceğim" diyor. Korkmuyor ama sesinin titrediğini duyuyor. Daha fazlasını beklemekle büyük aptallık etti.

Adam, "Hey, sen de şansını denemek istemez miydin?'" diyor. Eli bir

örümcek gibi çabuk çabuk Elizabeth'in kalçasında dolaşıyor. "Bak, bende iş var" diye ekliyor. "Biraz solukları, sonra keyfine bak." Elizabeth'in şarkı söylemesini bekler gibi, sol elinde mikrofonu tutuyor.

Elizabeth, "Çek elini kasığımdan!" diyor. Sanki ciddi görünüşlü bir paketi açmış da içinden çöreklenmiş bir yılan fırlamış gibi hissediyor kendini. Elizabeth oldum olası sevmez eşek şakasını.

Adam, kendini çekerek, "Allah kahretsin! Ben sadece dostça davranmaya çalışıyordum" diyor. Mikrofonu sete kancalıyor. "Biraz eğlenmeyi herkes sever."

Radyodaki ses, "Kanaldan çık, Mac" diyor. "Ya işe ya da oturaktan kalk."

Elizabeth yine, "Eve yürüyerek döneceğim" diyor.

Adam, "Bunu yapmana izin veremem" diyor. "Burada olmaz." Ellerini dizlerinin üzerine koymuş, oturuyor; başı öne eğik. Direksiyona bakıyor. "Torpido gözünde biraz içki var" diyor. "Yaşamaca bak biraz. Bir içki iç. İkimiz de içelim." Sesi neşesiz.

Elizabeth, terbiyesini takınmaya çalışarak, "Hayır, teşekkür ederim. Gerçekten" diyor. Güvenlik kemerini çözüyor. Bu kez adam onu durdurmak için hiçbir şey yapmıyor. Üzerinden üzgünlük akıyor. Elizabeth onun üzgün biri olduğunu şimdi anlıyor. Kendisi çıkıp gidince, adam olasılıkla ağlayacak. Tuhaf, ürkek bir biçimde kendince onu memnun etmek istedi. Elizabeth memnun olmadıysa, kabahat kimin peki?

Dışarıda ağaçlar, rüzgar, sonra evler var. Elizabeth sokak adlarına baka baka, ilk yol kavşağına doğru yürüyor. Ardında arabanın motorunun çalıştığını duyuyor, ama adam dönmüyor, Elizabeth'in önünden geçip gitmiyor. Kim gülüyor öyle? Elizabeth'in boğazına bir şey tıkanıyor. Kimse gülmüyor aslında.

7 Ekim 1976, Perşembe

NATE

Nate dışarıda, ön sundurmada oturmuş, salıncaklı koltukta ağır ağır sallanıyor. Elizabeth bu koltuğu beş yıl önce Llyodtown yakınında bir çiftlik mezarından on beş dolara satın almıştı. Nate arabasını satmadan önceydi. Koltuğun arkasında bir çatlak var; iki yanına küçük delikler açılmış acemice, bunlardan tel geçirilerek çatlak onarılmaya çalışılmış. Elizabeth bu kusuru örtmek için Nate'e koltuğu beyaza boyatıyor. "Ön sundurmada işe yarar" diyor. "Sağlam olsaydı, en azından elli dolar ederdi." Koltuk beş yıldır sundurmada, açık havada duruyor. Artık zımparalanıp boyanması gerek. Ama Nate bunu yaparsa, Elizabeth burun kıvıracak; artık ev eşyalarına, mobilyaya ilgisi kalmadı.

Nate aklını başında tutmaya ve Elizabeth'in yolunu gözlememeye çalışıyor. Elizabeth otobüs durağından eve yürüyerek gelir. Az sonra akşam güneşinin altında, dökülmüş yapraklarla arasından yürüyerek karşı sokakta belirecek. Nate onu bekliyor, onu gerçekten görmek istiyor. Bu o denli uzun süredir unutulmuş bir coşku ki, yeni gibi. Nate'in koltukta oturan bedeni, koltuk gibi köşeli bir biçim almış. Omurgası gergin, dimdik. Bir şey olmak üzere, bir başlangıç. Her şey değişiverecek sanki ve Nate buna hazır olup olmadığından emin değil.

Altı gün önce Elizabeth onunla biraz gevezelik etmek istediğini söyledi. Nate onun yine evdeki işlerle ilgili bir söylev çekeceğini sandı: Bulaşıklar, çamaşır, kim kimin neyini yıkamış, kim neyi katlamış, yerde oraya buraya atılmış nesnelerin nasıl raflara kaldırılması gerektiği falan. Elizabeth'in küçük gevezelikleri çoğu kez böyle şeylerle ilgilidir. *Gerekli çabayı göstermek*. Nate savunmasını şimdiden hazırlamıştı: Evde pek çok iş yapsa da Elizabeth onun yaptıklarını görmüyordu. Öyleyse Nate'in gerekli çabayı gösterip göstermediğini nereden biliyordu? Nate mutfak masasının başına, Elizabeth'in karşısına isteksizce oturana kadar oyalanmış, kendisine bir içki koyarak, sigaralarını arayarak konuşmayı elinden geldiğince geciktirmeye bakmıştı.

Ne var ki Elizabeth evdeki işlerden hiç söz etmemiş, lafı döndürüp

dolaştırmadan, açık açık artık Chris'i görmek istemediğini söylemişti. Üzerinde anlaşmaya vardıkları kurallar uyarınca, Elizabeth'in kimi gördüğü artık Nate'i ilgilendirmiyordu. Nate ona bunu anımsatmayı, anlaşmanın Elizabeth'e düşen yanından söz etmeyi düşünmüş, "Bana ne, ne yaparsan yap" demek istemişti. "Ne diye beni de bu işe bulaştırıyorsun?"

Ama o daha ağzını açmaya vakit bulamadan, Elizabeth, "Bana bir iyilik yapmam istiyorum" demişti. Elizabeth hakkını istemekten çekinmez ama, mecbur kalmadıkça kimseden kendisine bir iyilik yapmasını istemez. "Chris buralara gelecek olursa, onu eve sokmamam istiyorum senden."

Nate gözlerini ona dikmişti. Elizabeth, besbelli gerek duymadığından, o güne dek hiç böyle bir şey söylememişti. Aşıklarına yol verme yöntemi genellikle çok kesin sonuçlar verirdi. Nate onun adamlara ne dediğini bilmiyordu, ama Elizabeth onlardan usanınca adamlar ortadan yok oluveriyorlardı. Hem de çabucak, temelli olarak. Elizabeth, bacaklarına beton bir blok bağlayıp onları limandan denize atıyordu sanki. Nate onun kendisine de aynı şeyi yapacağından kuşkulanmıştı –hiç kuşku yok, Elizabeth ondan da usanmıştı–, neyse ki çocukların varlığı onu korumuştu.

Nate ona neyin yolunda gitmediğini sormak istiyor: Chris'in eve gelme olasılığı mı var? Ama bunu soracak olsa, Elizabeth yine, "Benim yaşamım yalnız beni ilgilendirir" gibi bir yanıt verecek. Bir zamanlar onun yaşamı ikisinin de yaşamıydı.

İşte Nate'in de istediği bu: Her şey eskisi gibi olsun istiyor. Bu hayal, bin dokuz yüz kırklı yıllardaki bir Noel kartından kalma, paylaşılmış, uyumlu bir yaşamın hayali –ocakta çıtır çıtır yanan kütükler, bir sepetin içinde bir örgü, zamkla yapıştırılmış pamuktan karlar– her ikisi tarafından da o denli uzun zaman önce bir kenara atıldı ki, unutuldu gitti. İşte şimdi bu hayal yine burada, şimdiki zaman içinde bir olanak. Belki Elizabeth de istiyordu bunu, belki bir kez daha denemeye istekliydi. Nate kesin, kararlı davranması gerektiğini hissediyordu. Elizabeth onu sık sık kararsızlıkla suçlardı. Bunu anımsayınca Nate Martha'yı öğle yemeğine çağırmaya karar verdi.

Martha çok sevindi. Cafe Jurgens'te –burayı Martha seçmişti– bir köşe masada Nate'in elini tutarak, "Seni yine böyle görmek harika" dedi. "Yani,

rasgele bir saatte, saptanan saatlerin dışında.” Martha ıstakozlu sandviçini yiyip iki viski içerken, Nate mutsuz bir tavırla onu seyretti. Martha’nın tam arkasında büyütülmüş bir kent fotoğrafı vardı, Venedik miydi acaba?

Martha, “Bugün pek suskunsun” dedi. “Dilini kedi mi yuttu?”

Nate kendini zorlayarak gülümsemeyi başardı. Ona, “Seni artık görmeyeceğim”, demek üzereydi ve bunu tatlılıkla, kavgasız gürültüsüz yapmak istiyordu. Hatta yapmayı istediği bile söylenemezdi. Gerçi şu son zamanlarda aralarındaki olaylar arapsaçına dönmüş, içinden çıkılmaz hale gelmişti ama neyse. Gerçek şuydu ki, Chris sepetlenince bir dengesizlik olmuştu. Dengeyi sağlamak için Martha’nın da bir safra gibi atılması gerekiyordu. Yoksa Nate sonunda onunla oturmak zorunda kalabilirdi ki bunu da istemiyordu. Elizabeth’le işi ayarlayabilirse, herkes için en iyisi olacaktı. Çocuklar için de en iyisi buydu. Martha’dan ayrılmak zorunda olduğuna üzülüyordu ama iyi bir nedeni vardı. Bunun temiz bir ayrılış olmasını istiyordu. Martha’nın ona bağırıp çağırmayacağını umuyordu. Bir zamanlar “canlılık” diye adlandırırdı onun bağırıp çağırmasını.

Ama Martha bağırıp çağırmadı. Nate’in elini bıraktı, başını eğdi, gözlerini sandviçine dikti. Nate mayonezin içine bir damla gözyaşı düştüğünü görür gibi oldu.

“Bir şey daha gerekli sana” diye atıldı, “Birine… yani seni şey…”

Martha, “O orospu sonunda başardı, değil mi?” dedi. “Uzun süredir buna uğraşıyordu zaten.”

Nate, “Ne demek istiyorsun?” dedi. “İnan olsun, bunun Elizabeth’le hiçbir ilgisi yok… Ben sadece düşünüyorum ki…”

Martha, fısıltı gibi bir sesle, “Ne zaman büyüyecek, kendine sahip olacaksın, Nate?” dedi. Gözlerini kaldırıp dosdoğru Nate’in yüzüne dikti. “Kalıbımı basarım, lanet olası ayakkabılarının bağlarını bile o bağlıyordur”

Soldan doğru birden bir gümbürtü duyuluyor, patlama gibi bir şey. Nate’in gözleri yuvalarından dışarı uğruyor. Orada, hemen önünde, Chris’in bir yıldır görmediği eski beyaz spor arabası duruyor. (Nate Elizabeth’e, “Ne istersen yap” demişti. “Yalnız beni seyretmek zorunda bırakma.”) Nate

arabadan Elizabeth'in inmesini, sokulgan bir tavırla salma salına eve doğru yürümesini bekliyor. Nate'in istemediği bir şeyi kendisi istedi mi hep bu tavrı takınır. Nate onun Chris'i gerçekten, temelli olarak defettiğine inanmıyor. Chris sorunu çok uzun süredir devam ediyor, bu yüzden Elizabeth ona fazlasıyla bağlı. Yine başladıkları yere dönecekler. Bütün bu süre içinde hep oradaydılar zaten. [1]

Ama Chris arabadan tek başına iniyor. Ön merdivene doğru yürüyor, Nate'in onarmaya niyetlendiği basamakta sendeler gibi oluyor. Nate onun ne kadar berbat göründüğünü görünce dehşete düşüyor. Chris'in gözlerinin altında koyu yatay çizgiler var; kayışla yüzüne vurmuşlar sanki. Saçları darmadağınık, elleri bütün ağırlıklarıyla buruşuk fitilli kadife ceketinin yenlerinden sallanıyor. Chris gözlerini ona dikiyor; sadaka istemeye hazırlanan bir ayyaşın umutsuz, meydan okuyan bakışları.

Nate, zayıf bir sesle, "Merhaba" diyor. Ayağa kalkmaya davranıyor, öyle ki aynı hizada olsunlar. Ama Chris yere, topuklarının üstüne çöküyor. Şişelerle viski, kullanılmış çorap, hafiften çürümüş et kokuyor.

"Nate, bana yardım etmelisin" diyor.

Nate, "İşini mi kaybettin yoksa?" diye soruyor. Aptalca bir soru belki, ama karısının başından attığı aşığına ne söylemesi gerek? Hazır onu burada, karşısında bulmuşken, üstünlük taslayarak sundurmada dimdik durup ona buyruklar yağdıracak değil ya? Chris o kadar perişan görünüyor ki. Kuşkusuz, böylesine bir çöküntüden yalnızca Elizabeth sorumlu olamaz.

Chris hafifçe gülüyor. "İşi ben bıraktım" diyor. "Onunla aynı çatı altında çalışmaya dayanamadım. Gözlerime uyku girmedi. Beni görmek bile istemiyor."

Nate, "Yapabileceğim bir şey var mı?" diye soruyor. Daha doğrusu, *Benim ne yapmamı bekliyorsun?* demek istiyor. Şu var ki, gerçekten ona yardım etmek istiyor. Böylesi bir perişanlığa, mutsuzluğa kim tanık olsa yardım etmek ister. Nate ona aptalca acıdığını fark edince, kendisinden korkuyor. Ah, yine şu Allah'ın belası Üniteryenlik! Nate Chris'i annesine havale etmeliydi. Annesi ona kasvetli gerçeklerle uğraşıp duracağına, yaşamdaki olumlu şeyler üzerinde nasıl düşünmesi gerektiğine ilişkin söylevler çekerdi. Sonra da Chris'in adını bir listeye yazardı ve Chris

haftalar sonra postadan bir paket alırdı: Motellerden toplanmış sabun kalıntıları, bir düzine çocuk çorabı, el örgüsü bir göğüs siperliği.

Chris, “Onun beni dinlemesini sağla” diyor. “Telefonu yüzüme kapatıyor. Söyleyeceklerimi dinlemeye bile katlanmıyor.”

Nate gecenin ortasında, sabahın ikisinde ya da üçünde telefonun uzaktan uzağa çaldığını, sabahları Elizabeth’in yarım ay biçimi almış gözlerini anımsıyor. En azından bir aydır bu böyle sürüp gidiyor.

“Benim dememle Elizabeth hiçbir şey yapmaz” diyor.

Chris, “O sana saygı duyuyor” diye atılıyor. “Seni dinleyecektir.” Yere bakıyor, sonra ani bir öfkeyle Nate’e dikiyor gözlerini. “Bana hiç saygısı yok.”

Elizabeth’in kendisine saygı beslediğini şimdiye dek Nate de bilmiyordu. Hoş, buna inandığı da yok ya. Elizabeth’in Chris’e karşı kullandığı bir manevra olsa gerek bu. Chris’in aklı iyice karışık olduğu için anlayamıyor besbelli.

Chris, kavgacı bir tavırla, “Söyle ona” diye devam ediyor. “Benimle yaşamalı. Onunla evlenmek istiyorum. Söyle ona, bunu yapmak zorunda.”

Nate *Sapık* diye düşünüyor. Bu çok sapıkça bir şey. Chris Nate’in kendi karısına başka bir adamla kaçmasını buyuracağını mı sanıyor gerçekten? “Haline bakılırsa, sana bir içki gerek” diyor. “İçeri gel.”

Chris ardında, koridorun yarısına vardığında, Elizabeth’in ricasını anımsıyor birden: Onu evin içine sokma. Nate şimdi anlıyor ki bu soğuk bir istek değil, bir ricaydı. Elizabeth Chris’i terk etmemişti, kaçmıştı yalnızca, çünkü Chris’ten korkuyordu. Elizabeth’in kendi güvenliğinden korkması için, kim bilir neler oldu aralarında? Chris’in ona saldıracağından, onu döveceğinden korkuyor anlaşılan. O pençelerin arasında Elizabeth’in hayali; o koca yumrukların altında hırpalanan, güçsüz, sızlayan bembeyaz bedeni. Bütün bunlar yalnızca bir an için erotik.

Nate’in ensesi karıncalanıyor. Mutfağa doğru seğirtiyor,

orada bıçaklar, kebap şişleri var. Sonra ansızın oturma odasına dönüyor,

“Scotch mu?” diye soruyor.

Chris hiçbir şey söylemiyor. Kapıya dayanmış, gülümsüyor: Bir sıçan gülümsemesi bu; dudağı sararmış dişlerinin üzerinde yukarı doğru kıvrılmış. Nate ona sırtını dönüp mutfağa gitmeyi göze alamıyor; geri geri gitmesi de hemen hemen olanaksız. Gözlerinin önünde bir gece sineması senaryosu beliriyor: Nate, başına pirinç bir şamdanla ya da Elizabeth'in ağır kâselerinden biriyle vurulmuş, holün orada bilinçsiz yatıyor… Çocuklar kaçırılmış, Chris'iniki odalı ininde rehin tutuluyorlar… Bu arada Chris, Operadaki Hayalet gibi, kamburunu çıkararaktan satranç tahtasına eğilmiş. Kapılardan polis megafonu duyuluyor… Elizabeth, çırılçıplak, çürük çarık içinde bir hendeğe atılmış, yatak çarşafı boynuna dolanmış. Bütün bunların önüne geçebilirdi, hepsi onun hatasıydı, eğer…

Nate bir anda kendi suçunu fark ediyor. Yine de Chris'e bir şey vermek istiyor, yiyecek falan gibi bir şey ama ne? Bir yere, Meksika'ya, Venezuela'ya bir otobüs bileti örneğin. Bu kendisinin de yapmayı sık sık istediği bir şey, Uzanıp Chris'in koluna dokunmak istiyor. Basmakalıp ama sihirli bir kural, bir mesel arıyor. Chris'i bir anda toparlayacak, yenileyecek, onu umutlu, omuzları dik yaşamı göğüslemeye gönderecek bir şey. Aynı zamanda da biliyor ki, Chris yerinden kıpırdayacak olsa, yarım saat önce çocukların amiral battı oynadıkları odanın kapalı kapısına giden merdivene doğru bir tek adım atacak olsa, Nate onun üstüne atılacak, var gücüyle başını trabzana vuracak. Onu öldürecek. Hiç pişmanlık duymadan öldürecek onu.

Sundurmada ayak sesleri duyuluyor. Kararlı, düzgün adımlar. Sokak kapısı açılıp kapanıyor. Gelen Elizabeth. İşte şimdi patlayacak, Chris sıcakta mayışmış bir geyiği avlar gibi onun üstüne saldıracak. Nate'in Elizabeth'i koruması gerekecek.'Yoksa Chris onu sırtına attığı gibi ön bahçede gözden kaybolacak. Elizabeth'in çantasından kalemler, anahtarlar dökülecek. Nate, belki de Elizabeth'in istediği bu, diye düşünüyor. Elizabeth boyuna ona yeterince güçlü olmadığını ima eder dururdu.

Ama Elizabeth'in bütün söylediği, "Defol buradan!" oluyor. Holde, Chris'in arkasında duruyor. Nate oturma odasından onu görebiliyor. Chris dönüyor, yüzü sarkıyor, içine taş atılmış su gibi kırış kırış oluyor. Nate hole ulaşınca, bakıyor Chris gitmiş. Orada yalnız Elizabeth var; ağzı sımsıkı kapalı, hoşnutsuzluğunu belli eden bir çizgi haline gelmiş. Deri

eldivenlerinin parmaklarını teker teker çekerek çıkarıyor.

Nate onu seyrederken, bozguna uğramış bir ordunun eri gibi sendeleye sendeleye yolun karşı yanına geçen Chris'i düşünüyor. İleride bir gün kendisinin de Elizabeth'i bırakıp gitmek zorunda kalacağını biliyor.

22 Haziran 1977, Çarşamba

LESJE

Lesje tepsisini dengeleyerek başka boş masalarla çevrili boş bir masaya doğru seğirtiyor. Marianne ve Trish'le birlikte aşağıya kahve içmeye inmek ya da öğle yemeğinde onlara katılmak artık ona zor geliyor. İkisi de hâlâ yeteri kadar dostça davranıyorlar ona, ama dikkatliler. Lesje bu duyguyu anımsıyor, onların halinden anlıyor: Bir bunalımın göbeğindeki kişiler uğursuzluk getirir, merak uyandırırlar. Ancak kendileri yokken onlar hakkında konuşursun, oradaysalar susarsın. Marianne'la Trish için kendisi de statik elektrik gibi.

Dr. Van Vleet burada yok. Her yıl saman nezlesine yakalanır ve iyileşmek için karısının şifalı otlardan hazırladığı çayları içer. Lesje, "Acaba şifalı otlardan ilaçlar hazırlamayı öğrenecek kadar uzun yaşayacak mıyım Nate'le ya da herhangi biriyle?" diye düşünüyor. Nate'i yaşlı adamların giydiği türden V yakalı bir hırka giymiş, güneşte şekerleme yaparken gözünün önüne getirmeye çalışıyor, beceremiyor. Dr. Van Vleet sık sık, "benim zamanımda" der. Lesje, "Acaba benim zamanımda dediği günlerde zamanın kendisinin olduğunu biliyor muydu?" diye düşünüyor. Kendisi şu anda içinde yaşamakta olduğu zamanın kendisine ait olduğunu düşünemiyor.

Dr. Van Vleet'in orada olmasını istiyor. O dedikoduya hiç kulak vermez, Lesje'nın özel yaşamı hakkında hiçbir şey bilmez. Lesje'ya neşeli bir baba hoşgörüsüyle davranan tek kişi odur. Şu anda her şeyden çok böylesi bir hoşgörüye gereksinimi var. Van Vleet onun konuşmasını düzeltir, Lesje da onun esprilerine güler. Şimdi o burada olsaydı, masada karşısında otursaydı, Lesje ona herhangi bir şey –teknik bir şey– sorabilir, sonra da başka hiçbir şey düşünmek zorunda kalmazdı. Örneğin, Pteranodon'un soluma ve yavrulama sorunları. Sarkık kanatlar yerine kayan uzuvları olduğuna göre, nasıl olup da uçuyordu? Dört metrelik kanatlarını kaldırıp uçabilmek için hafif bir rüzgar esmesini mi bekliyordu? Kimi bilginler, son derece ince, narin kemik yapısı yüzünden, onun karada da suda da hiçbir yere konamayacağını ileri sürüyorlar. Eğer öyleyse, nasıl üredi peki? Lesje'nın gözünün önüne bir an için ılık, dingin denizler, tatlı esintiler geliyor;

muazzam irilikteki kürklü Pteranodonlar, ak pamuk yığınları gibi, süzüle süzüle başının üzerinde uçuyor. Hâlâ böyle hayaller kurabiliyorsa da, uzun sürmüyor. Lesje kaçınılmaz olarak daha sonraki bir evreyi de görüyor: Ölmekte olan denizlerin iğrenç kokusu, çamur kaplı kumsallarda ölü balıklar, gitgide küçülen koca sürüler, karaya vuran, işleri bitmiş hayvan leşleri. Derken, birden Utah.

Lesje yüzünü öteye çevirerek oturuyor. Elizabeth orada. Lesje gelir gelmez gördü onu. Birkaç ay önce olsa, gerisin geri döner, çıkar giderdi, ama artık bunun da bir anlamı yok. Elizabeth gamma ışınları gibi var olmaya devam edecek; Lesje onu ister görsün ister görmesin. Elizabeth'in yanında esmer, irice bir kadın var. İkisi de Lesje'ya bakıyorlar. Gülümsemiyorlar ama, düşman gibi de görmüyorlar onu. Sanki ilginç bir şey görmek için gezmeye çıkmışlar ve Lesje de ilginç bir şey.

Lesje biliyor ki, Nate tam anlamıyla onun evine taşındığında ya da olabildiğince taşındığında, Elizabeth kendisini terk edilmiş, hıyanete uğramış hissedecek. Lesje de kendini zafer kazanmış gibi hissetmese de, en azından gururlanacak. Ama şimdilik bunun tam tersi. Aslında Elizabeth'in geçmişin ırak bir köşesinde yok olup yitmesini ve sonsuza dek orada kalmasını istiyor. Öte yandan, isteklerinin Elizabeth'in üzerinde pek az etkisi olduğunu da biliyor.

Yoğurdunun üzerindeki kapağı çıkarıyor, kamışı karton süt kutusuna batırıyor. Hiç değilse Nate eve taşındı taşınalı Lesje daha iyi şeyler yiyor. Nate onu daha sağlıklı beslenmeye zorluyor. Gelirken birtakım tencereler, tavalar da getirdi.

Bunlarla akşamları çoğu kez yemek pişiriyor. Sonra, Lesje yerken o seyrediyor. Lesje yemeğini sonuna kadar yiyip bitirmezse, Nate tedirgin oluyor. Pişirdiği yemekler genellikle lezzetli; hiç kuşku yok, Lesje'nın pişirebildiklerinden bin kat iyi. Lesje arada bir canının fena halde Betty Crocker Romanoff şehriyesi çektiğini söylemekten utanıyor. O kadar uzun süredir kolay hazırlanan, lokantadan hazır alman, "ısıt ve servis yap" türü şeyler yiyor ki, yemek seçme, beğenme yeteneği adeta tükendi. Öyle ki, daha başka birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da bazen yakışıksız davranıyor.

Tepkileri, örneğin. *Tepkiler* Nate'in kullandığı sözcük. Nate onun

tepkilerini tam anlamıyla hayal kinci bulmasa da, şaşırtıcı buluyor; sanki böylesi tepkiler ancak bir barbara ya da kara cahile yaraşırmış gibi. Nate ona kızmıyor bile. Yalnızca açıklıyor, hem de bıkıp usanmadan. Lesje ne dediğini anlayabilirse, ister istemez ona hak yerecek sanıyor.

İşte bir örnek: Elizabeth çocukların çoraplarını ya da lastik şosonlarını ya da diş fırçalarını ya da donlarını Lesje'nın evinde bırakıp bırakmadıklarını sormak için telefon ettiğinde hep terbiyeli konuşur. Öyleyse Lesje neden yakınıyor? Gerçek şu ki, Lesje Elizabeth hiç telefon etmesin istiyor. Özellikle de ofise telefon etmesini istemiyor. Tebeşir zamanının ortasındayken, kırmızı beyaz parmaksız bir eldiven görüp görmediğini soran Elizabeth tarafından rahatsız edilmek istemiyor. Bu sinirini bozuyor. Zaten en sonunda baklayı ağzından kaçırdı.

Nate, "Ama çocuk dediğin eşyasını orada burada unutur" dedi. "Elizabeth kızların eşyalarının nerede olduğunu bilmek zorunda. Elinde bitmez tükenmez eşya stokları yok ki."

Lesje, "Belki çocuklar eşyalarını orada burada unutmaktan vazgeçebilirler" demeye cesaret etti.

Nate, "Onlar çocuk" diye karşılık verdi.

Lesje, "Belki sen Elizabeth'e telefon edebilirsin" dedi. "Ya da o sana telefon edebilir beni arayacağına."

Nate kendi diş fırçasının, lastik şosonlarının bile nerede olduğunu bilmediğini söyledi. "Neyin nerede olduğunu bilmek de bir yetenek, benim böyle bir yeteneğim yok" dedi.

Lesje, "Benim de" diye atıldı. "Yoksa fark etmedin mi?" Pazar akşamları, çocuklar annelerinin yanına dönme hazırlığı yaparken, ev bombardımandan sonraki bir tren istasyonuna benziyordu. Lesje elinden geleni yapmış, her şeyi denemişti. Ne var ki, çocukların gelirken yanlarında ne getirdiklerini bilmediğinden, giderken ne götürdüklerini, her şeylerini alıp almadıklarını da bilemezdi.

Nate, "Madem bu konuda ikimiz de beceriksiziz, Elizabeth'se uzun zamandır deneyimli olduğundan ustalaşmış, sözü geçen eşyalardan birini bulamayınca buraya telefon etmesi bence akıllıca" dedi. Lesje'nın elinden ona hak vermekten başka bir şey gelmedi.

Kimi vakit çocuklar cumadan geliyor, akşam yemeğini orada yiyorlar. Lesje müzeden döndüğünde, evde Nate'ten başka kimseyi bulmayacağını sanıyor. Çocuklar dördüncü kez cumadan geldiğinde, Lesje, "Elizabeth'e söyler misin lütfen, çocukları bizim üstümüze yıkmasın" dedi.

Nate, üzgün üzgün, "Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Demek istiyorum ki, bunu sana cuma günü söylemekle biraz geç kalmış olmuyor mü?"

"Salı günü söyledi."

Lesje, "Ama bana kimse bir şey söylemedi" dedi.

Nate, "Aklımdan çıkmış olmalı" diye karşılık verdi. "Ama öyle de olsa, sözleri daha iyi kullanmanın yolları vardır. *Üstümüze yıkmak* bence pek pervasızca, hatta yıpratıcı." Sonra, "Üstelik yemeği de ben pişiriyorum" diye ekledi. "Senin için bir rahatsızlık olmuyor, değil mi?"

Lesje, "Hayır" dedi. Kendisini dezavantajlı durumda buluyordu: Bu tür diyaloglara alışık değildi, hiç deneyimi yoktu. Annesiyle babası, en azından onun duyabileceği biçimde, birbirlerinin davranışlarını hiç tartışmazlardı. Nineleri ise hiçbir şeyi tartışmazlardı. Onlar kendilerini monologlarla sınırlamışlardı; Ukraynalı ninesi kendini özlem dolu dalgınlıklara kaptırır, Yahudi ninesi ise boğuk, velveleli açımlamalar, yorumlar yapmaya girişirdi. William'la Lesje'nın konuşmaları da birtakım gerçekleri değiş tokuş etmek üzerinde odaklaşmıştı. Hatta kırk yılda bir ettikleri kavgalar bile daha çok çocuk kavgasına benzerdi: *Canım öyle istiyor. Sen yaptın*. Lesje ne hissettiğini, neden hissettiğini ya da başka birinin niçin başka türlü davranması gerektiğini söylemeye, konuşmaya alışık değildi. Kurnaz olmadığını, doğru konuşayım derken çoğu kez kabalık ettiğini bilirdi. Böyle konuşmalardan sonra kendisini insan yiyen kötü bir dev gibi görüyordu. "Çocuklara karşı olduğumdan ya da onları sevmediğimden değil" demek istiyordu. Bütün istediği ona da danışılmasıydı, hepsi o kadar.

Ama bunu söyleyemiyordu. Söylerse, Nate öbür konuyu açabilirdi.

Lesje, "Seninle yaşadığımı hissetmek istiyorum" dedi. "Sen, karın ve çocuklarınla değil."

Nate, "Elimden geldiğince onları senden uzak tutmaya çalışırım" diye

karşılık verdi. Bunu öyle üzgün bir tavırla söyledi ki, Lesje hemen sözünü geri aldı.

Cömertçe, “Buraya gelemezler demek istemiyorum” dedi.

Nate, “Bu evin de kendi evleri olduğunu hissetsinler istiyorum” dedi.

Lesje evin kimin evi olduğundan artık hiç emin değil. Elizabeth’ten, çocuklarla kendisinin ertesi gün oraya taşınacaklarını bildiren tatlı bir telefon gelse şaşırmayacak: “Lütfen yedek odayı hazır eder misin? Oraya buraya atılmış çoraplarla çizmeleri de bir araya toplayıver.” Nate hiç karşı çıkmazdı buna. Ona göre her ikisi de Elizabeth’e kolaylık göstermeliymiş. Lesje’nın anlayabildiği kadarıyla, bu da Elizabeth ne isterse yapmak demek. Nate sık sık Elizabeth’in çok uygarca davrandığından söz ediyor. Sözde Nate kendisi de uygarmış. Lesje’ya gelince, Nate onun uygar olmak için özel bir çaba göstermesi gerektiğini düşünmüyor. Lesje doğrudan doğruya bu işin içinde değil nasıl olsa.

Nate, “İkimiz için de birbirimiz varız” diyor. Lesje bunun doğru olduğunu kabul etmek zorunda. Evet, ikisi için de öteki var; burada *var* sözcüğü ne demek oluyorsa.

Lesje karton kutunun içindeki sütü emip bitiriyor. Boş kutuyu tepsiye koyuyor. Sigarasını söndürüyor. Tam omuzdan askılı çantasını almak üzere eğilirken, keskin bir sesin, “Özür dilerim” dediğini duyuyor.

Lesje gözlerini kaldırıp bakıyor. Elizabeth’le yemek yiyen kara saçlı kadın hemen yanı başında duruyor.

Kadın, “Nate Schoenhof’la yaşıyorsun, değil mi?” diye soruyor.

Lesje bir şey söyleyemeyecek kadar ürkmüş durumda. Kadın, “Oturmama izin verir misin?” diyor. Sırtında kırmızı yünlü bir elbise var, ruju da aynı kırmızıdan.

Kadın, elde edemediği bir işten söz eder gibi yansız bir sesle, “Az kaldı, aynı şeyi ben de yapıyordum” diyor. “Ben senden öncekiyim. Nate ailesinden ayrılamayacağını söyler dururdu.” Aptalca bir şakadan hoşlanmış gibi gülüyor.

Lesje'nın aklına söyleyecek hiçbir şey gelmiyor. Bu Martha olmalı, Nate ondan söz etmişti. Kadın başarısız olmuş gibi gelmişti Lesje'ya. Lesje onun bir seksen boyunda, çekingen biri olduğunu sanıyordu. Gerçek Martha ise hiç de başarısız birine benzemiyor. Lesje, "Acaba ileride ben de onun gibi soluk bir gölgeye mi indirgeneceğim?" diye merak ediyor. Elbet Nate, Martha'nın koca göğüslerinden, çarpıcı ağzından ona hiç söz etmedi.

Martha başını silkerek, "*Onunla* sıkıntın mı var?" diyor.

Lesje, "Kiminle?" diye soruyor.

"Merak etme, az önce çıkıp gitti. Kraliçe Elizabeth'le."

Lesje bir fesadın içine sürüklenmekten kaçmıyor. Bu kadına Elizabeth'in aleyhinde herhangi bir şey söylemek, Nate'e sadakatsizlik etmek olur. "Elizabeth çok uygar davranıyor" demekle yetiniyor. Kimse buna bir şey diyemez.

Martha bir kahkaha daha atıyor. "Görüyorum ki, Nate senin beynini yıkamış" diyor. "Tanrım, o ikisi bu deyime bayılırlar!" Lesje'ya sırıtıyor. Kırmızı bir çingene gülüşü. Lesje birden onu müthiş seviyor. Solgun solgun ona gülümsüyor.

Martha, "Onların sana bir şey yapmasına izin verme sakın" diyor. "Onları bir bırakırsan, kafam lapaya çevirirler. Dövüş, savaş onlarla. Burunlarından getir." Ayağa kalkıyor.

Lesje, "Teşekkür ederim" diyor. Kim olursa olsun, birinin onu bu kadarcık düşünmesi bile minnet duymasına yetiyor.

Martha, "Hiç bırakma savaşmayı" diyor. "Ben hiçbir konuda uzman sayılmam ama, inan bana, şu dünyada onları benim kadar tanıyan bir kişi daha yoktur!"

Lesje en azından on beş dakika mutlu oluyor. Ondan yana oldular, onun hakkını korudular. Kendi algıları –giderek güvenmemeye, hatta sahiplenmemeye başladığı kendi algıları– geçerli olabilirmiş demek. Ofisine dönünce, Martha'yla arasında geçen konuşmayı yeniden düşünüyor ve onun bir iki gizli, açığa vurulmamış güdüsü olduğundan kuşkulanıyor.

Ayrıca, Martha ona neyle ya da nasıl savaşacağını da söylemedi. Belli ki kendisi savaşmış. Öte yandan, şu katı gerçeği de akıldan çıkarmamalı:

Martha şu anda Nate’le birlikte yaşamıyor.

8 Temmuz 1977, Cuma

NATE

Nate evine –eski evine– gidiyor. Artık orada oturmadığına inanamıyor. Shaw Street'ten yukarı sapıyor, Yarmouth'u, Dupont'u, demiryolunu, fabrikayı geçiyor. Fabrikanın ne imal ettiğini hiçbir zaman öğrenmeye yeltenmedi. Çelik korse gibi bir şey galiba. Nate'in ihtiyaç duymadığı, kullanmadığı bir şey. Sıcak bir gün, hani sıcak ve rutubetli dedikleri türden. Hava ılık bulamaç gibi.

Sabahı dükkân dükkân dolaşarak geçirdi. Oyuncaklarını verdiği dükkânları bir bir dolaştı. Yorkville, Cumberland, aşağı Bayview Avenue, butikçilerin bulunduğu semtler. Bir şeylerin satıldığını, parasını alabileceğini umuyordu. Hiç olmazsa idare edebileceği kadar bir para alsın yeter. Bir tane Mary'nin Küçük Bir Kuzusu Vardı oyuncağı satılmıştı. Onun payına on papel düşüyordu. Nate dükkân sahiplerinin oyuncakların satıldığını kendisinden saklayıp saklamadıklarını merak ediyor. Parasız olduğunu, umutsuzluk içinde olduğunu anlamış olabilirler. Bu da onu hor görmelerine yol açabilir. Çizgili pamuklu önlükler, yama işi koltuk, örtüleri, tavuk biçimi çaydanlık kılıfları, civciv biçimi yumurta kılıfları, ABD'den ithal edilmiş defneli sabunlar, kısacası bütün o kırsal özentileri satan bu şık dükkânlarda beklerken, biraz da annesinin düştüğü korkuya, umutsuzluğa düşüyor. İnsanlar bu ıvır zıvıra dünyanın parasını döküyor, bu oyuncaklara avuç dolusu para harcıyorlar. Daha iyi bir şey yok mu sanki alınacak? Nate, bu bir geçim yolu, diye düşünüyor. Yine yanlış, geçim yolu falan değil. Nate bu uğurda geleceği parlak bir mesleği bırakmıştı; herkes bu mesleğin geleceği parlak diyordu ama, ne vaat ettiğini kimse söylemiyordu. Nate namuslu işler yapmak, namuslu bir yaşam sürmek istiyordu ve işte şimdi elindeki tek şey ağzındaki bıçkı tozu tadıydı.

Yine de on papeli alabildiğine memnun. Eski evinde çocuklarla buluşacak birazdan. Birlikte St. Clair'e giden üç uzun bloku yürüyerek aşacaklar. Nancy, onlardan biri değilmiş gibi, önden yürüyecek. Janet babasının hemen yanında olacak ama lütfedip onun elini tutmayacak. Son zamanlarda eli tutulamayacak kadar büyüdüğüne karar verdi. Kızlar ona kızgınlıklarını işte bu yollardan açığa vuruyorlar. Başka zamansa bir şey

belli etmiyorlar. Nate kendisini bağışlatmak için ikisine de birer dondurma alacak, sonra üçü birlikte İtalyan pastacının dükkânına gidip Elizabeth'e pasta alacaklar. Pastanın parasını Nate ödeyecek, böylece bütün parası da suyunu çekecek. Cebinde ancak Lesje'dan ödünç aldığı beş dolardan artan bozukluklar kalacak.

Nate o oyuncak kuzuyu oyma, boyayıp cilalama eylemlerini, bu eylemlerin sonucuyla bağdaştıramıyor. Sonuç: Elizabeth'in doğum günü pastası. Düşünebildiği hiçbir eylemi, hayal edebildiği hiçbir sonuçla bağdaştıramıyor. Sıcaktan pörsümüş yapraklarıyla ağaçlar, ön bahçeleri yamalı gibi duran, domates fideleriyle dolu bahçeler bölük pörçük görünüyor: Aslında birbiriyle hiç ilintisi olmayan bir birimler derlemesi. Yapraklar ağaçlara bağlı değil, çatılar evlere bağlı değil; bir üfleyin, hepsi darma duman olur. Nate'in bedeni de öyle. Bir zamanlar bir oyuncak yapmıştı, yıllarca önce en sevdiği oyuncaktı. Torna işiydi. Tahta halkalardan yapılmış bir adam. Halkalar ortalarından geçen bir sopanın üzerinde kayıyordu. Kafa vidalanmıştı, adamı bir arada tutuyordu. Nate bir soytarı gülüşü vermişti adama. Kendi bedeni de öyle şimdi; omurgası, vidalanmış kafası sayesinde bir arada durabilen katı parçalardan ibaret. Bölük pörçük bir adam.

Lesje'nın evine taşınmakla, aynı anda iki yerde birden bulunma gereğinden kendisini* kurtarabileceğini sanmıştı. Ne var ki, yeni evinde olduğu kadar eski evinde de vakit geçiriyor hâlâ. Lesje'nın bunu bilmemesi gerek ama biliyormuş gibi davranıyor. Nate'in her giysiden iki kat bulundurması,

iki kimliği olması gerekiyor. Her biri bir ev için. İşte onu çatır çatır ikiye bölen de bu ekstra giysiden ve bedenden yoksun oluşu. Ayrılığın acı olduğunu kuramsal olarak eskiden de bilirdi. Bunun aynı zamanda gerçeğe uygun olduğunu ise bilmiyordu. Onu ayırdılar, o ayrıldı. Üyelikten atıldı, parça parça edildi. Artık ailenin bir üyesi değil. *Bundan böyle de asla olmayacak*. İşte Nate'in bu acısına, bu duygusal, bu dayanılmaz acısına Lesje öfkeleniyor, Elizabeth'se onun acı çektiğini görmemezlikten geliyor.

Elizabeth belli bir yere kadar çok uygar. Bilinçli bir biçimde, inşam sıkacak kadar terbiyeli. Nate ne zaman çocukları almaya gelse, onu içeriye buyur ediyor, ona günün saatine göre çay ya da bir *aperatif* ikram ediyor.

Cinzano ya da Dubonnet. Nate'in bu içkileri asla ağzına koymadığını biliyor ama onun burnunu sürtmek istiyor. Kendi evinde ona bir konukmuş gibi davranıyor. Orası artık onun evi değil. Nate mutfak dolabında ya da çam tahtasından büfenin dibinde kendi zamanından kalma dolu ya da yarısı boşalmış içki şişeleri olduğunu biliyor. Elizabeth içkici değildir, hepsini tüketmiş olamaz. Ama Nate ona sorup da bu oyunu bozmak istemiyor. Elizabeth onu çocuklarla ilgili haberlerle doldururken –okulda aldıkları notlar, son günlerdeki ilgileri gibi– sevmediği ama reddedemediği bir içkiyi yudumlayarak, eski koltuklarından birinin ucuna ilişiyor. Sanki Nate bir yıldır onlarla hiç görüşmemiş. Sanki Nate bir amca, yeni okul müdürü. *Ben onların babasıyım!* diye haykırmak istiyor. Elizabeth, *Bunu unutmadım derdi* besbelli, *Ama bazen sen unutuyorsun*. Nate'in çocuklarını ihmal ettiği, Elizabeth'in sanılarından biridir. Bu sanının kökleri o denli derindedir ki, Elizabeth bunu tartışma zahmetine bile girmez.

Nate ona bir doğum günü armağanı alması gerektiğini biliyor. Şimdiye kadar hep aldı. Elizabeth ondan bir armağan beklemese bile, çocuklar bekler. Ne var ki, bir bakıma gerekli parayı ondan alması gerekeceğinden, Lesje de tahmin edebilir bunu. Sonra da çıngar çıkar. Nate çıngar çıkmasını istemiyor, artık bu tür patırtıya karnı tok. Lesje Elizabeth'i bir etken, bir koşul, katlanılması gereken kar fırtınası gibi bir şey olarak göremiyor. Bu konuda nesnel olamıyor. Nate'se Elizabeth'in böyle görülmesi gerektiğine inanıyor. Oysa Lesje onu şu gözle –sahi, hangi gözle?– görmekte direniyor: Onu kendi özel baş belası, Dişi Ejderha ile elektrik süpürgesi arası bir şey olarak görüyor. Nate yansız olmaya çabalıyor. Bu konudaki başarısızlığı için Lesje'nınkinden daha çok özrü var.

Lesje'ya her şeyi aşırı ciddiye aldığını söylemek istiyor. Ama aşırı ciddiye aldığı şeylerden biri de Nate, yani kendisiyken nasıl yapabilir bunu? Elizabeth bir süre önce bunu yapmaktan vazgeçti. Ama Lesje yapabiliyor, zaten başka bir şey yaptığı da yok. Nate kimsenin kendisine bu denli dikkatle kulak verdiğini anımsamıyor. Lesje onun bayağılıklarını, gelişigüzel yorumlarını bile can kulağıyla dinliyor. Sanki Nate onun pek az bildiği yabancı bir dil konuşuyormuş gibi. Lesje onun pek çok şey bildiğine, bu bilgileri öğrenmenin kendisine de yararlı olacağına inanıyor. Nate'in kendisinden büyük, deneyimli biri olduğuna inanıyor. Bu da Nate'in koltuklarını kabartıyor ama bir yandan da onu korkutuyor: Kendini tam

tamına açığa vurma riskine giremez; aklının karışıklığını, dikkatle herkesten sakladığı umutsuzluğunu ortaya dökemez. Telefon kulübelerinde nasıl gecelerce sinir içinde onun numarasını çevirdiğini, o telefonu açınca nasıl hemen kapattığını hiçbir zaman Lesje'ya söylemedi. Korkaklık, sinirine egemen olamamak bu.

Nate'in "ikimizin" diye düşünmeye başladığı yatak odasında, Lesje ince beyaz bir ay gibi yalnızca onun önünde ışıldıyor. Nate onun ne kadar güzel olduğunu gördükçe, onun güzelleşmesini sağladı. İyi ama, ya Lesje gerçeği keşfederse? Nate'in kuşkulandığı şey gerçeğin ta kendisi. Yani kendisinin bir parça bohçası, bir yama işi, yüreği bıçkı tozuyla doldurulmuş tenekeden bir adam olduğu.

Nate onu başka bir yerde, bir adada –havası ağır olmayan astropikal bir adada– kendisini beklerken düşlüyor. Lesje'nın uzun saçları denizin esintisinde dalgalanacak, bir kulağına kırmızı bir amber çiçeği iliştirilmiş olacak. Eğer Nate tahliliyse, Lesje onu bekleyecek; ta ki Nate onunla olmak için oraya ulaşana dek.

(Bununla birlikte, Nate'in olanca çabasına karşın, kumsalda, akla yakın bir uzaklıkta, her zaman başka bir kulübe daha olacak. Nate bu görüntüyü kafasından atmaya uğraşıyor, ama görüntü son derece yerleşik. Kulübe çocuklar ve kuşkusuz, Elizabeth için. Kendisinden başka kim bakabilir onlara?)

9 Temmuz 1977, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth ayakkabılarını çıkarmış, saçlarını fırçalıyor. Meşe tahtasından çerçeveli aynanın önünde duruyor. Hava rutubetli ve kıpırtısız, oysa pencere ardına kadar açık. Elizabeth'in ayakları şişmiş, topukları acıyor. Umarım, varis falan olmam diye düşünüyor.

Oval aynanın yumuşak ışığında kendisine katı ve şiş gibi görünen yüzüne bakıyor ve yirmi yıl sonra bu yüzün neye benzeyeceğini görür gibi oluyor. Yirmi yıl önce on dokuz yaşındaydı. Yirmi yıl sonra ise elli dokuz yaşında olacak.

Bugün doğum günü. Yengeç Burcu. Müzedeki son Noel toplantısında kurumlu, küçük bir sahtekârın dediği gibi, Akrep Burcu'nun etkisinde. Tekstil bölümünden biriydi; hani şu çiçek baskıları, ot çaylarıyla ilgili bölümden. Dünden beri dünya ekseni çevresinde bir kez döndü ve şimdi Elizabeth otuz dokuz yaşında. Jack Benny'nin yaşında yani, şaka yaşında. Biri yaşını soracak olsa, o da söylese, karşısındaki otomatik olarak onun şaka yaptığını, yalan söylediğini sanacak. Jack Benny öldü elbet. Yalnız bu kadar da değil, Janet'le Nancy onun kim olduğunu bile bilmiyorlar. Bu doğum gününe dek, yaşı Elizabeth'i hiç tedirgin etmemişti.

Elizabeth bardağındaki içkinin yarısını içiyor. Beyaz şarap. Bir süredir bunu içiyor. Aptalca bir şey bu, içki içmek de aptalca. Ne var ki, Nate gitti gideli içki dolabı eskisi gibi dolu değil. Elizabeth Nate gibi sürekli içmez. Bu yüzden de biten içkilerin yerine yenilerini koymayı akıl edemiyor. Bugün, daha erken saatlerde, bir şişe viskiden arta kalanı içip bitirdi.

. Bu viski de Nate'ten arta kalanlardan biriydi.

Çocuklar ille de doğum günü partisi yapalım diye tutturdular. Elizabeth onları başından savmaya çabaladıysa da başaramadı. Nate burada yaşarken, Elizabeth'in doğum gününü sabahları, sade bir biçimde kutlar, armağanlar vermekle yetinirlerdi. Elizabeth çocuklara, "Partiler çocuklar içindir" demişti. Nate de onu desteklemişti. Ama bu yıl dört başı mamur bir kutlama yapmak istiyorlar. Bunun Elizabeth'i neşelendireceğini umuyorlar. Ona sürpriz yapmak istiyorlardı ama, Nancy incelikle ve patavatsızca öğle

yemeğinden sonra odasına çıkıp biraz uyumasını söyler söylemez Elizabeth durumu anlamıştı.

“Ama yorgun değilim, şekerim” dedi.

“Evet, yorgunsun. Gözlerinin altında kocaman torbalar var.”

Janet de, “Lütfen anne” dedi. Elizabeth Janet’in’o yorgun, bezgin, küskün ses tonunu kendisinden kapıp kapmadığını merak ediyor.

Sonunda yukarı çıkıp odasına yollandı; yatağının üzerine uzanıp viskisini içerek *Çağlar Boyu İngiliz Gobleni* adındaki kitabını okumaya koyuldu. Madem ona bir sürpriz hazırlıyorlar, onu şaşırtmak istiyorlardı, onun da şaşırmış gibi yapması gerekiyordu.

Saat beşte Janet ona bir fincan içilemeyecek kadar koyu çay getirdi ve “Üç ıslık duyar duymaz aşağıya in!” diye buyruk verdi. Elizabeth ayaklarının ucuna basa basa banyoya gidip çayı döktü. Odasına döndüğünde, kızların mutfakta tartıştıklarını duydu. Yüzünü kremledikten sonra sırtına siyah pamuklu bir bluz giydi, Janet’in pek beğendiği inci broşunu taktı. Nancy’nin zor duyulur ıslıklarını işitince de, ağzının köşelerini büzüp gözlerini açabildiği kadar açarak, anlaşma gereğince merdivenden inmeye başladı. Parça parça olmuş nü merdivenden iniyor. Küfelik sarhoş merdivenden iniyor. Sarhoş değildi aslında. Teddy Enişte’nin dediği gibi, çakırkeyifti.

Kızlar mutfakta mumlar yakmışlar, duvarlara da üzerinde oyuncak ayı resimleri olan pembe, mavi şeritler asmışlardı. Nancy, “Doğum günün kutlu olsun, anne!” diye haykırdı, “Bu bir sürpriz!”

Janet, ellerini pek hoş bir biçimde kavuşturmuş, pastanın yanında duruyordu. Pasta masanın üstündeydi. Bir köşeğinde üç, öbür köşesinde dokuz mum vardı. Nancy, “Çünkü otuz dokuz mum koysak, yer kalmazdı” diye açıkladı. Pastanın üzerinde pembe şekerlerden yapılmış gül çelenkleriyle kuşatılmış kusursuz pastacı yazısıyla, “Doğum günün kutlu olsun, Anne” yazıyordu.

Duygulanmayacağını sanan Elizabeth mutfak sandalyelerinden birine oturarak gülümsemesini kenetledi. *Kenetlenmiş çene*. Hiçbir zaman kutlanmamış olan bütün doğum günü partilerinin bir gölgesiydi bu. Kendi annesi onun doğum günlerini ya unuturdu ya da kutlanmaya değer bir olay

olarak görmezdi. Bununla birlikte, doğum gününün ertesi günü, vicdan azabı içinde ona armağanlar verirdi. Öte yandan, Muriel Teyze yeğeninin doğum günlerini her zaman anımsardı; ancak bunu büyük ya da gösterişli armağanlar vermek, ağırbaşlı bir gösteri yapmak için fırsat bilirdi. Ona peşin olarak suç ışıyan bir şey –tırmalanmak, yitirilmek, çalınmak için haykıran bir şey– verirdi: Bir bisiklet, bir kol saati. Paket edilmemiş.

Elizabeth, sırayla kızların ikisine de sarılarak, “Teşekkür ederim, canlarım” dedi. “Bugüne kadarki en güzel doğum günüm bu oldu.” Sonra mumları üfleyip armağanları açtı. Janet’in armağanı olan inciçiçeği kokulu talk pudrasını ve Nancy’nin armağan ettiği bilmeceyi görünce küçük bir çığlık attı. Bilmecenin üç beyaz, üç de siyah topu vardı; sallayarak bunları uygun deliklere sokmak gerekiyordu. Nancy böyle şeylerde pek beceriklidir.

Nancy, “Babamın sana aldığı armağan nerede?” diye sordu. “O da sana bir armağan vereceğini söylemişti.”

Elizabeth, “Belki bu yıl unutmuştur, şekerim” diye karşılık verdi. “Eminim, sonradan anımsayacaktır.”

Janet, düşünceli bir tavırla, “Anlamıyorum” dedi. “Pastanın parasını bize o verdi.”

Nancy birden gözyaşlarına boğuldu. “Hani söylemeyecektik!” Sonra koşarak odadan çıktı. Elizabeth onun hıçkıra hıçkıra ağlayarak merdivenden yukarı çıktığını duydu.

Janet, “Son zamanlarda pek gergin” dedi. Bunu Elizabeth’in katlanamadığı o yetişkin sesiyle söylemişti. Sonra ağırbaşlı bir tavırla kardeşinin ardı sıra gitti. Elizabeth’i yenmemiş pastayla ve bir yığın buruşmuş paket kağıdıyla baş başa bıraktı.

Elizabeth pastayı kesip iki tabağa koydu, sonra kızları okşayıp avutmaya hazırlanarak tabakları yukarı götürdü. Kızların odasına girip oturdu, yüzükoyun yatakta yatan Nancy’nin sırtını ovaladı. Hava aşırı sıcaktı. Elizabeth üst dudağının, üzerinde, dizlerinin altındaki boşluklarda terin yoğunlaştığını hissediyordu.

Janet, “Gösteriş yapıyor, hepsi bu” dedi. Öbür yatağın üzerinde oturmuş, şekerden yapılmış güllerden birini yalıyordu. “Aslında bir şeyciği yok.”

Nancy boğulur gibi sesler çıkarmayı kesip biraz yatışınca, Elizabeth eğilip başını onunkine yasladı.

“Neyin var, yavrum?”

“Babamla sen artık birbirinizi sevmiyorsunuz.”

Elizabeth, Allah kahretsin diye düşündü. Bu işi Nate başlattı. Bırakmalıyım, o uğraşsın şimdi de. Tık çocukları bir taksiye, gönder babalarına. Sonra kendisini toparlayarak, düzgün bir sesle, “Biliyorum, babanızın artık burada, bizimle birlikte oturmaması sizi mutsuz ediyor” dedi. “Bir süre ayrı oturmamızın hepimiz için daha iyi olacağını düşünmüştük. Babanız ikinizi de çok seviyor. Babanızla ben de her zaman birbirimizi seveceğiz, çünkü siz ikimizin de çocuklarısınız ve ikimiz de sizi çok seviyoruz. Hadi bakayım, şimdi iyi bir kız gibi otur da şu güzelim pastanı ye.”

Nancy doğrulup oturdu. “Anne, sen ölecek misin?” dedi.

Elizabeth, “Bir gün öleceğim elbet” diye karşılık verdi. “Ama şimdi değil, şekerim.”

Janet de annesinin öbür yanına oturmak için yanlarına geldi. O da kucaklanmak, okşanmak istiyordu. Onun için Elizabeth onu da kucakladı.

Anne. Anneciğim. Süt emen aç ağızlar. Tatlı sütler akan memeni emmelerini istemiyorsan, niye çocuk yaptın peki? Bak, daha şimdiden yuvadan uçmaya hazırlanıyorlar; seni bırakıp gitmeye, ortada bırakmaya hazırlanıyorlar. Sonunda onların geçmişinden başka bir şey olmayacaksın. Sevgilileriyle birlikte yatakta yatarken senden söz edecekler. Özellikleri, huyları, kendilerine acı veren ne varsa hepsi için seni bir açıklama olarak kullanacaklar. Eğer onların kendilerini yeterince suçlu hissetmesini sağlayabilirsen, hafta sonlarında gelip seni ziyaret edecekler. Omuzların sarkacak, alış veriş torbalarını taşımakta zorluk çekeceksin. Bir iç çekişle söylenen *Annem* haline geleceksin. Onlara fincan fincan çay yapacak ve istemesen de onları gözetlemekten, merak etmekten kendini alamayacaksın. Onların yaşamlarını kurcalayacaksın.

Elizabeth’in şimdilik böyle bir niyeti yok, şimdi zaten gözü onların üstünde. Öbür ev hakkında sorduğu dikkatli soruları düşünüyor. Akşam yemeğinde ne verdiler size? Saat kaçta yattınız? İyi vakit geçirdiniz mi?..

Sonra çocukların bu sorulara verdiği aynı derecede dikkatli yanıtları düşünüyor. Çocuklar bunun bir tuzak olduğunu seziyorlar sanki. Öbür evi sevdiklerini söyleyecek olsalar, anneleri kırılacak. Yok, sevmiyoruz deseler, Elizabeth bu kez de öfkelenecek. Kızlar, gözlerini annelerinden kaçırarak, "İyiydi işte" diyorlar. Elizabeth onları böyle bir duruma düşürdüğü, kaçamaklı yanıtlar vermek zorunda bıraktığı için kendisinden nefret ediyor. Bütün istediği onların mutlu olması. Öte yandan, onlardan hasar, kötülük, canavarlık öyküleri de dinlemek istiyor; öyle ki, erdemli bir biçimde Öfkelenebilsin.

Elizabeth saçlarını fırçalıyor. Aynadaki yüzü, kurşundan dökülmüş yassı bir levhaya benziyor. Nate'e aşırı kolaylık sağladığını, Nate'in işi pek kolayından aldığını düşünüyor. Çocukların burunlarını silmek, uykularında bağırıyorlar diye gece yarısı kalkmak zorunda olan o değil elbet. Bu kadarını bile söylese, Nate onun duygusal şantaj yaptığını düşünecek. Elizabeth bardağının dibinde kalan içkiyi içiyor, kırmızıya çalan esmer sıvı boğazından aşağıya kayıyor.

Kızdığı, içerlediği Lesje değil. Nate kimi istiyorsa düzsün, ona ne? Elizabeth'e ağır gelen, Nate'in özgürlüğü. Kendisi çatısından sular sızan, temeli çökmeye yüz tutmuş bu evin içine hapsedilmişken, Nate kuşlar kadar özgür. Lanet olası. Bu arada dünya dönmesini sürdürüyor ve yapraklar kar taneleri gibi takvimlerden düşüyor. Elizaheth'in kemiklerinin içinde kızgın koyu maden dolaşıyor sanki.

Yatağının kıyısına oturuyor, ellerini kavuşturuyor. Kollara ayrılmış ırmakları andıran mavi damarlarına bakıyor. Nabzı saniyede bir atıyor. Geriye doğru sayma. Başının ve ayaklarının ucunda mumlarla dayatabilirdi. Tam otuz dokuz mumla. Zamanı durdurabilirdi. *Kol saati*.

Bir çaba harcayarak bileğini çeviriyor, saatine bakıyor. Saat on bir buçuk.

Elizabeth gidip çocukların odasına göz atıyor. İkisi de mışıl mışıl uyuyorlar. Solukları düzgün. Sonra gerisin geri koridora dönüyor. Niyeti odasına gidip yatmak. Ama, bunun yerine, kendisini ayakkabılarını ayağına giyerken buluyor. Ne yapacağını kendisi de bilmiyor.

Sıcak gecenin içinde Nate'in yeni evinin önünde duruyor. Burayı daha

önce hiç görmemişti. Ama adresi, telefon numarasını biliyor elbet. Olur ya, acil bir şey gerekebilir. Belki bu da acil bir durumdur. Ev karanlık. Yalnız üst kat penceresinde sönük bir ışık yanıyor. Yatak odasının penceresinde.

Elizabeth orayı görmek istedi, hepsi bu. Orayı iyice kafasına sokmak istedi; öyle ki, böyle bir yerin var olduğuna inanabilsin. (Bir çöplük, bir mezbelelik; besbelli hamamböceği de vardır… Nate'in yeni evi eski evinden çok daha berbat. Bu da Elizabeth'i memnun ediyor.) Sessizce ön merdivenden yukarı çıkıp sokak kapısını açmaya uğraşıyor. Kapı açılsa ne yapacağını kendisi de bilmiyor. Modası geçmiş melodramlardaki gibi, merdivenden yukarı çıkıp bir hışımla yatak odasının kapısını mı açacak?.. Neyse ki, sokak kapısı sımsıkı kilitli.

Kendilerini içeriye kilitleyip onu dışarıda bıraktılar. Ona aldırış bile etmiyorlar; o burada, aşağıda, gecenin içinde, dışlanmış, görünmez bir haldeyken, onlar yatağın içinde kıkır kıkır gülüyorlar. Bir işaret bırakacak onlara kendisinden. Pencereden içeriye bir tuğla atacak ya da adının baş harflerini kapının üzerine yazacak. Yazık ki yanında kalem gibi bir şey yok. Çöp tenekesine bir tekme atıp çöpleri sundurmaya dökse, sonra da haykırsa mı acaba? Hey, bana bakın, buradayım işte, benden öyle kolay kolay kurtulamazsınız!

Ama bağıramıyor, sesini çalmışlar sanki. Kalan bütün gücü olumsuz.

Birden aklı başına geliyor. Ya pencereden bakar da benim burada dikildiğimi görürlerse? Yüzü kızarıyor, bluzunun altındaki teni ıslanıyor, karıncalanıyor. Saçları ensesine, boynuna yapışıyor. Darmadağın olmuş. Ona gülecekler. Eve sırtını dönüyor, hızlı hızlı kuzeye doğru yürümeye başlıyor. Şimdi ağırbaşlılığını takındı. Bu aşağılık, bu boş sokağa geldiği için kendisine kızıyor.

Daha da kötüsü: Çocuklar nerede? Evdeler, yapayalnızlar; kapıyı üstlerinden kilitleyip doğruca buraya geldi. Daha önce onları hiç böyle yalnız bırakıp çıkmamıştı. Aklına yangınlar, evlere tırmanan katiller geliyor; çocukların yattığı odanın penceresinde siluet gibi görünüyorlar. Korkunç, bağışlanmaz bir ihmal bu. Ama çocuklar ölürse, bu bir bakıma da Nate'in kabahati olacak. Tam da Elizabeth'in doğum gününde. Karanlık bir öç alış tarzı.

Bunu düşünmek bile Elizabeth’i dehşet içinde bırakmaya yetiyor. Pastayı, mumları düşünmeye çalışıyor. Bir çocuk şiiri geliyor aklına: *Küçük Nancy Etticoat, beyaz bir iç etekliği giymiş, burnu da kıpkırmızı.* Nancy, *Küçük Bilmece Kitabı*'ndaki eriyen kadın resmini görünce, *Bu ben miyim?* diye sormuştu. Bir kitapta görünmekten pek hoşlanmıştı. O zaman çok daha küçüktü şimdikinden.

Küçük kız, “Mumların hepsini birden üflersen, dileğin olur” demişti. Nancy dilek nedir, henüz bilmiyor. Dileklerin ne denli tehlikeli olabileceğini de bilmiyor. *Büyüdükçe küçülüyor*.

BEŞİNCİ BÖLÜM

3 Eylül 1977, Cumartesi

NATE

İşte oldu olanlar. Nate aylardır bundan kaçınmaya çalışıyordu. Bu olmasın da, başka ne olursa olsun, yeğlerdi. Bir an, kısacık bir hayal görüyor: Kendisi bir cankurtaran salında; çevresinde bir sıtma buharıyla, Amazon nehrinden aşağıya doğru süzülüyor. Bulanık, yeşil suyun içinden bir timsah başını kaldırıyor; ölü bir yılan gibi kokuyor, tıslıyor, hırlıyor ve ona saldırıyor. Nate ustalıkla hayvanın çenelerinin arasına bir sopa sokup döndürüyor. Hayvan çaresiz kalıyor ve sırtüstü düşüyor. Nate de esenlik içinde salıyla yoluna devam ediyor. Yüzü, bütün cildi güneşten yanmış; kendisi de bir deri bir kemik kalmış. Ama henüz işi bitmemiş. O çatışma sırasında kolonyal şapkasını kaybetmediğini umuyor. Bir şey keşfetmeye gidiyor, belki şimdiden keşfetti bile. Yitmiş bir uygarlık. Arka cebinde buruş buruş olmuş, üzerinde su lekeleri bulunan bir harita var. Eğer yerlilerin zehirli okları kendisine ulaşırsa, tek ipucu bu harita olacak. Sayıklayıp duracak. Bir Lima'ya varabilse. Lima'nın Güney Amerika anakarasının hangi yanında olduğunu anımsamaya uğraşıyor ama boşuna. Onu görünce, bir dayanıklılık mucizesi, diyecekler.

Ne var ki o baskı, o kaçınılmaz burgaç, en sonunda onu içine aldı. Nate şimdi belli belirsiz algılayabildiği bir darboğaza doğru, denetimsiz, savrulup gidiyor. Paniğe düşmemeye çalışıyor, ama gözlerinin yuvalarından dışarı uğradığını, bu yüzden çevresini eski bir film gibi titrek gördüğünü biliyor. Bütün dikkatini gırtlağındaki çıkıntının –Adem elmasının– üzerinde topluyor. Yutkunmaktan kaçınıyor, Elizabeth anında fark eder yutkunduğunu. Üst üste attığı bacaklarını indiriyor, sonra yine bacak bacak üstüne atıyor. Kahrolası çaydan başka içecek hiçbir şey yok, bira bile yok. Nate Elizabeth'in bunu bile bile yaptığının farkında. Elizabeth bunun Nate'i rahatsız edeceğini, kararsız kılacağını çok iyi biliyor ve haklı da, çok haklı.

Nate'in aklını allak bullak eden, Elizabeth'in avukatlardan söz etmesi oldu. Daha konuşmaya başlarken, "Avukatım", sonra da "Senin avukatın" dedi. Nate bunu duyar duymaz sık sık solumaya başladı. Bir zamanlar kendisi de bir avukattı. Hukukun gizemli, büyülü bir güç olmadığını kim ondan iyi bilebilir ki? Her şey şişirmedir, kâğıt üzerindedir, laf

kalabalığından ibarettir. Şu var ki, uydurma da olsa, bu yapı onun bütün yaşamını alt üst edebilir.

Nate, “Bu işi avukatsız çözümlesek olmaz mı?” diyor. Elizabeth gülümsüyor.

Divana rahatça oturmuş; bedeninin her kıvrımından rahatlık, konfor akıyor. Nate’se çam tahtasından bir sandalyeye ilişmiş. Buraya son gelişinden bu yana sandalyenin üzerindeki yastığın kaldırılmış olduğunu fark ediyor. Kaba etleri acıyor, kemiğe karşı tahta. Omurgası ağrıyor. Bu sandalye oldum olası fazla alçak boyluydu onun için.

Elizabeth, “Avukatsız boşanamazsın” diye karşılık veriyor.

Nate bunu yapmanın başka yolları olduğunu açıklamaya girişiyor ama Elizabeth onu susturuyor. “Bu pek olacak şey değil” diyor. “Sen yasaları benden iyi bilirsin. Sanırım, korunmaya ihtiyacım var.”

Nate inciniyor. Kimden korunacak? Ondan mı? Çocuklar için bir destek verme sorunuysa bu, onun elinden gelen her şeyi yapacağını Elizabeth’in bilmesi gerekirdi.

Elizabeth’in elinde bir kâğıt var, bunu Nate’e uzatıyor. “Umarım, elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığımı anlıyorsundur” diyor. Sonra dişçi faturalarından söz etmeye başlıyor. Bu arada Nate de dikkatini önündeki kara rakamlar üzerinde toplamaya çabalıyor. Çocuklar kendi odalarında televizyon seyrediyorlar. Onları oraya Elizabeth gönderdi. Haftalardır Nate’in eve girmesine izin vermiyor. Hafta sonlarında çocukları almaya geldiğinde Nate hırsız gibi dışarıda dolaşmak zorunda kalıyor. Bir sapık, bir dergi satıcısı gibi, çocukların ellerinde biraz da iç burkucu küçük çantalarıyla sokak kapısından çıkmalarını bekliyor. Kampanyanın, baskının bir parçası bu da; öyle ki Nate şimdi çömeldiği köşeye iyice sıkışsın. Nate bugün kapıdan geçip içeriye girince, Nancy onun yine oraya, eski evine taşındığını sandı. *Eski evine*.

Elizabeth’in çocukları böyle silah gibi kullanmasına asla göz yummayacağını açık seçik belirtmeli. (*Açık seçik belirtmek*. Bir şaka bu. Nate’in ne gücü var ki? Kendisi yokken Elizabeth’in çocuklara neler söylediğini nereden bilebilir?)

Geçen hafta Nancy, “Annem diyor ki, anne ya da babanın bulunmadığı

ailelerin daha çok çalışması, işbirliği yapması gerekirmiş” dedi.

Nate, “Siz annesiz ya da babasız değilsiniz” diye karşılık verdi. Elizabeth Nate ölmüş gibi davranıyor. Ama Nate daha ölmedi, Elizabeth’e iyilik olsun diye ölmeye de niyeti yok. O Chris gibi olmayacak. Şu son birkaç haftadır Chris’le –o ölümcül umutsuzlukla– kendisi arasında benzerlikler buluyor. “Sizin bir anneniz, bir de babanız var ve her zaman da böyle olacak.”

Nancy, “Annem ölürse öyle olmaz ama” diye atıldı. Nate bunu Elizabeth’le konuşmak istiyor. Bu konu bir değil, birçok kez ortaya atıldı. Elizabeth ilaç milaç mı alıyor acaba, ya da çocukların görebileceği bir yerde bileklerini falan mı kesiyor? Nate böyle olduğunu sanmıyor, Elizabeth’in salt ona nispet olsun diye bu denli ileri gidebileceğine inanmıyor. Elizabeth pek iyi görünmüyor, yüzü bembeyaz ve şiş, ama derli toplu giyiniyor. Nate onu dikkatle incelediği halde, yara bere ya da sargı bezi falan da göremiyor.

Çocukların ruh durumu üzerinde bir tartışma açacak olsa, neler olacağını iyi biliyor. Elizabeth’in kendisini nasıl küçümseyeceğini şimdiden görebiliyor: Onun ne hakkı var ağzını açmaya? O kararını verdi, çekip gitti. Elizabeth öyle davranıyor ki, sanki Nate çiçekler içinde yüzüyor, çıplak kadınlardan yapılmış halıların üzerinde yuvarlanıyor. Oysa gerçek şu ki, Nate zamanının çoğunu para bulmak için harcıyor. Piyasada ekonomik durgunluk sürüyor. Nate, Elizabeth’in özenle daktilo edilmiş listesine göz atarken, “Belki ben de buna değinmeliyim” diye düşünüyor. Ekonomik bunalımın ilk yıllarında insanlar bu durumun er geç sona ereceğine inanıyorlardı, ama şimdi kendilerini uzun sürecek bir bunalıma hazırlıyorlar. Artık Zürafa Jerome ya da At Horace için seksen dolar vermek istemiyorlar; bunlar çok güzel ve elle yapılmış olsalar bile. Çıplak kadınlara gelince, Lesje onunla pek az konuşuyor. Nate’in boşanmayı bile bile ertelediğini ileri sürüyor.

Nate ona, “Bu yalnızca bir formalite” dedi. “Başka hiçbir anlamı yok.”

Lesje, “Senin için bir anlamı olmayabilir” diye karşılık verdi. “Ama Elizabeth seninle hâlâ evli olduğunu düşünüyor. Zaten de öyle.”

“Yalnız kâğıt üstünde.”

Lesje, “Madem senin için hiçbir anlamı yok, niçin gerekeni yapıp bu işten kurtulmuyorsun?” dedi. Nate onun bu sorunu hastalıklı biçimde

düşündüğünü, bir türlü kafasından atamadığını düşünüyor. Ona, “Bu birinci derecede önemli bir sorun değil” diyor. On yıldır (yoksa on bir miydi, on iki miydi?) süren ilişkilerin birden bitemeyeceğini kim bilir kaç kez ona açıklamaya uğraştı. Elizabeth onun çocuklarının anası. Doğru, Elizabeth ondan eve gelmesini, çocukların odasına yeni perdeleri asmasına yardım etmesini rica etti. O da gidip yardım etti, bu da doğru. Belki de etmemeliydi. Ama bu bir buçuk ay önceydi. Lesje’nın neden bunu ikide bir başına kaktığını anlayamıyor. “Birbirimizi seviyoruz” diyor ona. “Evlenme Dairesi’ndeki dosyada ne yazdığı kimin umurunda?” Gelgelelim, Lesje yatakta ona sırtını dönüyor, kıvrılıp yatıyor. Geç saatlere kadar müzede kalıyor ya da eve fosil dişlerinin diyagramlarıyla dolu kalın kalın kitaplar getiriyor, mutfak masasının başına oturup bunları okuyor. Ancak Nate’in uyuduğuna inanınca masanın başından kalkıyor.

Nate, bir gün olayları aydınlatma çabasıyla, “Dinozorlar öldü” dedi. “Ama ben hâlâ yaşıyorum.”

Lesje ufak bir köpek pisliğine bakar gibi ona baktı. “Emin misin bundan?” diye karşılık verdi.

İşte Nate’i sonunda Elizabeth’in mantar rengi oturma odasına sürükleyen de bu terk edilmişlik, bu giderek artan başarısızlık oldu. Elizabeth âğını örüyordu.

Nate’in içinden ansızın ayağa kalkıp Elizabeth’in üzerine atılmak, ellerini onun boynuna kenetleyip sıkmak geliyor. Doyurucu bir hoşnutluk duyuyor bunu düşününce. Annesi boyuna, “Erkekler kadın haklarını savunmalı” der durur. Nate kuramsal açıdan bunu anlayabiliyor. Kadın terziler, fırın işçileri, kadın üniversite öğretmenleri, ırza geçme olayları hakkında birçok şey biliyor. Ne var ki, kendisininki gibi somut, elle tutulur olaylarda, kadın haklarını savunmaya gerek yok. Bu olayda savunulması gerekenin Elizabeth değil, kendisi olduğu apaçık ortada.

Lisedeyken öğretmenlerini sessizce başkalaşıma uğratarak nasıl eğlendiğini anımsıyor. *Hokuspokus* ve Elizabeth beyaz, dev gibi bir asalak oluyor. *Holderkuş* ve Elizabeth koca bir vanilyalı puding haline geliyor. *Abrakadabra*, bir mamot takma dişi. *Kapov* ve Elizabeth hıyarcıklı vebaya yakalanıyor. Çocuklarının anası inliyor, soluk almaya çabalıyor, rengi mora dönüyor, teni benek benek oluyor, şiştikçe şişiyor ve patlıyor. Nate halıyı –

Elizabeth'in halısını– temizletmek zorunda kalacak ve bu iş de burada bitecek.

Elizabeth, “Sen de aynı fikirde değil misin?” diye soruyor.

Nate gözlerini elindeki sayfadan ayırıp kendini ona bakmaya zorluyor. Fakültede ona, “Jüri ile göz göze gelmek her zaman iyidir” diye öğretmişlerdi. “Kuşkusuz” demenin tehlikeli olacağını biliyor. Bu yüzden, ister istemez, dinlemediğini itiraf etmek zorunda kalacak.

Umutla, “Dişçi faturaları hakkında mı?” diye soruyor.

Elizabeth ona yine o hoşgörülü gülümsemesiyle gülümsüyor. “Hayır” diyor. “Boşanma için gereken belgeler hakkında. Diyordum ki, sen beni boşayacağına, ben seni boşasam daha iyi olur. Neden olarak Chris'i göstermemiz pek yerinde olmaz gibime geliyor.”

Nate, “Neden olmasın?” diye sormak istiyor; nasıl olsa Chris bundan gocunacak değil. Oysa Lesje bakımından bazı zorluklar çıkabilir. Ama bunun kaba kaçacağını düşünerek bir şey demiyor. Ayrıca, hukukta kuşku esastır. Mahkemede Elizabeth kocasını aldattığına yemin etse hile, elde dedikodulardan, söylentilerden başka kanıt olmayacak.

Elizabeth “Bütün o olayı yeniden gündeme getirmek çocuklar için kötü olur” diyor. Haklı, hiç kuşku yok, haklı. Anlaşılan bu günlerde çocuklar için her şey kötü oluyor.

Nate, ağır ağır, “Bilemiyorum” diyor. “Belki mahkemede bu konuları hiç açmasak daha iyi. Belki gidip boşanmak istediğimizi söylemek yeter. Hem bu gerçeğe de biraz daha yakın, sence de öyle değil mi?”

“Eh, üç yıl beklemek istiyorsan…” Elizabeth omuz silkiyor. “Bana göre hava hoş. Yeter ki nafakayı öde.” Üzerine ileri bir tarih atılmış çekler hakkında bir şey söylüyor. Nate belli belirsiz başını sallıyor. Bir mengeneye sıkıştı; mengenenin sapı dönüyor, ağır ağır, acımasızca. Ne fışkıracak bakalım içinden? Hindi suyu mu, çil çil metelikler mi? Ne yaparsa yapsın, hapı yuttu. Hızlı bir zina davasına karar verirlerse, Lesje kendisini bu işin içine sürüklediği için ona kızacak. Kim bilir kaç kez, “Unutma, evliliğinizi yıkan ben değilim” dedi ona. Ama üç yıl beklerlerse, Lesje buna da kızacak.

Nate, içtenlikle, “Keşke Kaliforniya'da, Nevada'da yaşasaydım” diye

düşünüyor. Burası, bu kiliseleştirilmiş ülke olmasın da, neresi olursa olsun. Hepsi Québec'in kabahati. Geçirgen bir süzgeç olması gereken evlilik, içi et dolu bir ıstakoz tuzağı. Nasıl oldu da girdi bu kapana? Anımsayamıyor. Dışarı çıkacak bir yol bulmak için boşu boşuna kapanı tırmalıyor.

Son zamanlarda başka biriyle yatıp yatmadığını Elizabeth'e sorabilir mi acaba? Sorsa mı? Hâlâ yaşayan herhangi biriyle? Nasıl etmeli de bunu söze dökmeli? Ama soramıyor, sormaya cesaret edemiyor.

3 Eylül 1977, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth ayaklarını altına almış, oturuyor. Çiçekli etekliği (yeni, mor tonlarda, keyifsiz bir gününde bir güdüyle alınıvermiş) çevresine yayılmış. Bu oturuşun teklifsiz bir hava yaratacağını düşünüyor. Dingin görünmek istiyor; dingin, serinkanlı, huzurlu. Müzede Doğu ülkeleri koleksiyonundaki en sevdiği taş Buda gibi. Böyle olmak ona avantaj sağlayacak.

Yalnız dingin görünmekle kalmak da istemiyor, gerçekten dingin olmak istiyor. Kimi vakit bunu başardığını, kimi vakitse bunun devinimsizlikten başka bir şey olmadığını düşünüyor. O heykel bir Buda mı, yoksa bir taş külçesi mi? Örneğin: Şu an için erkekleri: ilgi duymuyor. Hâlâ ilgi duymaya çalışıyor, metro istasyonunda yabancıları inceliyor, müzede çalışanların birçoğunu egzotik pozlarda hayal ediyor, ama hiçbir şey kıpırdamıyor içinde. Akşam yemeği davetlerini kabul etmekten vazgeçti bir süredir. Salt tıkınmak için o denli sıkılmayı göze almak istemiyor artık. Eğer cam ille de ölmüş kazların öğütülmüş ciğerlerini, evcil ya da yabanıl yolunmuş kuş leşlerini, genç danaların pankreaslarını yemek istiyorsa, gidip kendisi de satın alabilir bunları.

Eskiden hiç canı sıkılmazdı. Bir sonraki hamlenin ne olacağını düşünür, sonra da olayları ustaca yönetmeye çalışırdı. Şimdiyse hamleleri biliyor ve herkesin onun istediğine inandığı çiğ dalkavuklukları sağlamak için kendisini zahmete sokmak istemiyor. Tango yapmak için iki kişi gerek ve kimse vals yapmıyor artık. Courtyard Cafe'de diz sıkıştırma, bir parodi yerine, hiç konuşmayan kaba saba birini, deriden bir gölgeyi, karanlık, dar bir sokakta sorulan dolaysız, açık bir soruyu yeğliyor; yanıtı yalnızca evet ya da hayır olacak bir soruyu.

(Tıpkı Chris gibi. Evet ya da hayır. Elizabeth ona önce evet dedi, sonra, uzun zaman sonra da hayır. Chris'i yıkan aradaki o duraklama oldu. Boşanma işlemleri sırasında Chris'ten söz edilmemesini istemesinin gerçek nedeninin yasalarla hiç ilgisi yok; Nate'le, hatta çocuklarla hile ilgisi yok. Elizaheth Chris'in bu işe karıştırılmamasını istiyor. Chris'in adının o törensel hava içinde söylenmesi, onun tanık locasında yeniden

cisimleşmesine yol açabilir; solgun, suçlar gibi, ya da –daha kötüsü– paramparça olmuş durumda… Kafası pişmiş kelle gibi sırıtarak Elizaheth'i seyrederken, bedeni hâlâ can çekişerek kasılırken… Elizaheth onun güvenli bir biçimde gömülmesini sağladı, yeniden dirilmesini istemiyor.)

Tabağındaki dokunulmamış bisküviyi kemirerek, barışçıl düşüncelere dalıp olayları oluruna bırakarak, bu sessiz odada rahatsız edilmeden oturmak istiyor. Bu da o kadar kolay değil. Elizabeth, uzun deneyimleri sonucunda, olaylara yardım etmek gerektiğini biliyor. Ayrıca, hiçbir çaba harcamadan böyle oturması da bacaklarındaki dolaşıma engel oluyor. Yine de duruşunu değiştirmek, yerinden kıpırdamak istemiyor. Kıpırdarsa, Nate kendisinin de kıpırdayabileceği fikrine kapılabilir, cam istediği anda ayağa kalkıp dışarı çıkmakta özgür olduğunu sanabilir. Elizabeth o özgürlüğün, o kaçışın her zaman var olduğunu biliyor; ondan daha iyi kim bilebilir ki? O yönde ya da bu yönde. Nate ise, tersine, hiçbir zaman keşfedemedi bunu.

Parayla ilgili konular konuşmaya başladılar; listenin ayrıntılarını tartışıyorlar şimdi. Elizabeth madde madde, sayfanın sonuna kadar neyin ne olduğunu ona açıklıyor. Bu işi en son ana kadar erteledi: Öyle ki Nate Elizabeth'in kartlarının masada açık durduğunu iyice görebilsin. Evet, Elizabeth'in aslarını görebilsin. Eğer Nate hızlı bir boşanma istiyorsa, koşulları Elizabeth dikte edecek. Yok, eğer üç yıl beklemek istiyorsa, bu da Elizabeth'e manevra yapması için zaman sağlayacak. Ayrıca, ne zaman isterse fikrini değiştirip boşanmak istemediğini de söyleyebilir, ki bu da Nate'in beş yıl daha beklemesiyle sonuçlanır. Nate'in kavraması gereken en önemli nokta şu: Onun ne karar verdiği Elizabeth'e vız gelir. Bir bakıma, gerçekten de vız geliyor. Hemen bir başkasıyla evlenmek niyetinde olmadığına göre, Elizabeth'in acele etmesi için, hiçbir neden yok.

Nate Elizabeth'in bildiği bir şey söylüyor, çok param yok diyor. Çok değil, hemen hiç parası yokmuş ama, elinden gelen her şeyi yapacakmış. Elizabeth, "Bu beni hiç ilgilendirmez" diye karşılık veriyor. "İster bir milyon doların olsun, ister on doların, fark etmez. Çocuklar yine yemeye, üstlerine başlarına bir şeyler giymeye, dişçiye gitmeye, oyuncaklarıyla oynamaya devam edecekler. Harçlığa, özel ders almaya ihtiyaçları olacak. Janet dans dersi almak istiyor, Nancy de bir yıldır paten kayıyor. Bütün

bunlardan neden vazgeçmeleri gerek, anlamıyorum.

“Kuşkusuz, kendi aylığımla onların bütün ihtiyaçlarını karşılayabilirim” diye devam ediyor. “İstesem yapabilirim bunu elbet. Birkaç kısıntı yapmamız gerekir, o kadar.” İçinden, *Kediyi de Hayvanları Koruma Derneği’ne göndermemiz gerekebilir* demek geliyorsa da, bunun fazla ileri gitmek olacağını düşünerek vazgeçiyor. Çünkü, kızlara söz vermesine karşın, daha kedi almadı eve. Hem kediyi almış olsa bile, sonradan satarsa, çocuklar onu asla bağışlamazlardı. Nate olsun, olmasın. Elizabeth yine de zamanı gelince faturayı ona gönderecek. “Elinden geldiğince evin giderlerine katılman konusunda anlaşmıştık sanıyordum. Çocuklar ikimizin de kendilerini sevdiğimizi bilmeliler.”

Nate öfkeleniyor. “Yani sen, lanet olası param yok diye, benim çocuklarımı sevmediğimi mi düşünüyorsun gerçekten?” diyor. “Bu pek kaba kaçtı.”

Elizabeth, yumuşak bir sesle, “Söylediklerini çocuklar duyacak” diyor. “Olabilir, belki kabayım ben. Ama bence birini gerçekten seviyorsan, belli özveriler yapmaya da hazır olmalısın. Ben buna inanıyorum.” Özveriler. Bu söz doğrudan doğruya Muriel Teyze’nin öğretisinden fırlama. Elizabeth bacaklarının yerini değiştiriyor. Muriel Teyze’nin sözlerinin kendi ağzından çıktığını duymak hoşuna gitmiyor; bunların doğruluğuna inansa bile. Kuşkusuz, bu sözleri Muriel Teyze söyleseydi, *sevme* sözcüğünü ağzına bile almazdı. O da başka.

Elizabeth bu cümlenin belirsiz, iki anlamlı olduğunu fark ediyor: Çocukları ya da kendisini kastetmiş olabilirdi. Nate’in kendisini sevmesini, onun için özveriler yapmasını mı istiyor yoksa? Olasılıkla öyle. Bir zamanlar gönlünden koparak, seve seve vergisini ödeyenden şimdi vergi ödemesini istemek zor. Elizabeth bir yatakta yatıyor, kendi yatağı sayılmaz bu aslında. Nate ellerini bedeninde dolaştırarak onu okşuyor; omuzlarını, memelerini, belini, çocukların doğumlarından sonra karnında kalan doğum çatlaklarını. Elizabeth’in bedenindeki herhangi bir değişikliği, bozukluğu, kalçalarını ellemeyi seviyor. Tekrar tekrar okşuyor. Nate her zaman düşünceli, saygılıdır. Elizabeth’i bekliyor. Elizabeth’in istediği bu mu yani? O zamanlar bütün düşünebildiği şuydu: Devam edelim buna.

Nate’i sevip sevmediğini anımsamaya çalışıyor ve sonunda yetersiz bir

biçimde de olsa sevmiş olduğuna karar veriyor. Nate iyi bir adamdı. Elizabeth de iyilik nedir bilir. Düğün günü neler hissettiğini anımsıyor: Güvenlik, ferahlama. En sonunda tehlikede olmaktan kurtulmuştu. Evinin kadını olacaktı, evini bir yuva haline getirecekti. O zaman bile bu ona olmayacak bir şey gibi görünmüştü ya. Bildik aşınmadan, sürtüşmeden, hücrelerin ölümünden başka ne olmuştu? Elizabeth gerçi evi yuva haline getirmeyi başarmıştı ama kendisi buna pek inanamamıştı. İstediği yalnız güvenlikte olmak değildi. Elizabeth evlendiği zaman, Muriel Teyze, "*Gecekonduculuk* oynayacaksın demek?" demişti. Ama yanlıştı bu. Gecekondu mahallelerinde gezinmek tehlikeliydi kuşkusuz, ancak Nate hiç de bu değildi; ya da bildiğimiz biçimde değildi.

Son günlerde Muriel Teyze'den hiç ses seda yok. Elizabeth bir daha ondan haber almayacağını umuyor. Gerçekte bu onun kendisini zafer kazanmış gibi hissetmesini sağlamalıydı. *Mutlu ve anlı şanlı*. Muriel Teyze ya onunla bütün ilişkisini kesmeye karar vermiş olmalı, ya da aralarında geçen o akla hayale sığmaz sahne –beyaz kadife şapkanın kıl payı kurtuluşu– hiç olmamış gibi davranacak. Olasılıkla Elizabeth, her zaman olduğu gibi, Aralık ayında ondan bir telefon alacak ve Yeni Yıl ziyaretinin günü kararlaştırılacak. Elizabeth oraya bir daha gideceğini düşünemiyor hile. Öte yandan, gitmemeyi de düşünemiyor. Bir kez daha her yanı cilalı yüzeylerle kuşatılmış durumda, o kaygan pembe kanepede oturacak… Sonra, o çeyrek kuyruklu piyano, o gümüş tepsi, çakıl taşı rengi gözlerini ona dikmiş olan Muriel Teyze… Ve geçmiş Elizabeth'in çevresini dipsiz bir uçurum gibi saracak; ürkütücü yankılarla dolu bir mağara gibi.

Hâlâ öfkeli olan Nate, "Tam olarak benden ne gibi özveriler istiyorsun?" diye soruyor. Yani *taştan kan çıkaramazsın* demek istiyor.

Elizabeth, "Nate" diyor. "Bunun senin için ne kadar zor olduğunu biliyorum. İnan bana, benim için de çok zor. Ama bu konuda olabildiğimiz kadar serinkanlı olmaya çalışalım diyorum." Sonra, "Niyetim sana eziyet etmek değil" diye ekliyor. "Buna inanmalısın." '

Bu az çok doğru. Elizabeth gerçekten de Nate'e eziyet etmek istemiyor: Eziyet bir yan ürün. O sâdece yenmek, galip gelmek istiyor. Nate'e bakarken, onun biraz yatışıp kendisini sandalyesine bırakışını seyrederken, kazanacağını biliyor. İstemese de kazanacak, buna kendisi bile engel

olamaz. Evet, o kazanacak. Elizabeth bunun kendisini daha iyi hissetmesini sağlayacağını umuyor.

3 Eylül 1977, Cumartesi

LESJE

Lesje oturma odasında, Yukarı Jura zamanında. Orada, İguanodonların aşındırdığı bir patikada koşuyor. Ayaklarında Adidas ayakkabıları var. Sırtında da üzerinde kırmızı harflerle KÜÇÜK GÜZELDİR yazılı eşofmanı. Doğum gününde Lesje'ya böyle bir şey armağan etmek William'ın fikriydi. Yazının Lesje'nın göğsünü kaplayacağı William'ın aklına gelmemişti. Lesje bu eşofmanı çok giymedi. Deri mahfazasının içindeki dürbünü omzuna asılı; yürüdükçe tatsız bir biçimde güm güm kalçasına vuruyor.

Lesje'nın arkasında hiçbir şey yok, önünde de çamurlu patikadan başka bir şey yok. Her iki yönde de yerdeki otlar, çalılar bozulmamış ve çok sık. Rutubetten eğreltiotu yapraklarından sular damlıyor, hava bir buhar banyosu gibi sıcak, Lesje'nın etleri pişiyor. Göl kilometrelerce ötede. Lesje koşmayı bırakıp yavaşlıyor, yürümeye başlıyor. İleride bir açıklık olduğunu biliyor. Oradan, sıcak güneş ışığını alan fundalıktan doğru, leş peşinde havada halkalar çizen Pterodaktillerin boğuk çığlıklarını duyabiliyor.

Lesje'nın şu dünyada bulunmak istediği başka bir yer yok; yalnız bu kez keşfe gelmedi, bu toprakları avcunun içi gibi biliyor zaten. Bu kez salt kaçmak için geldi buraya.

Lesje kendisini bunlardan koparıp sandalyesinden kalkıyor, elinde boş fincanıyla, yerlerdeki bıçkı tozlarını izleyerek, gerisin geri mutfağa dönüyor. Nate bunları süpürmeliydi. Çaydanlığın altını yakıyor, fincanına biraz esmer toz ekliyor.

Günlerden cumartesi ve Lesje nasılsa yalnız. İyi bir nedeni var bunun: Nate Elizabeth'in evinde ve nihayet boşanma üzerinde tartışıyorlar. Lesje çok uzun zamandır bunun olmasını istiyordu; onun için, yalnız kaldı diye yakınmaya pek hakkı yok şimdi. Kapatılmış, dışarıda bırakılmış hissediyor kendini. Önemli şeyler görüşen anne babasının kapıyı yüzüne kapattığı bir çocuk gibi. Duymaması gereken, yetişkinlere özgü şeyler konuşuyorlar içerde. Lesje ayaklarının ucuna basa basa gidip kulağını anahtar deliğine yapıştırmak, casusluk etmek istiyor. Kendisi için neler söylediklerini

işitmek istiyor, yani ondan söz ediyorlarsa…

Şu var ki, bütün bunlar onu ilgilendirmez. Ama şimdi bu iş başladığına göre, devam da edecek. Elizabeth onu kapana kıstırdı bir kez. Her gün böyle görüşmeler yapmak isteyecek. Bu iş yıllarca sürebilir.

Fincanına kaynar su koyuyor, kavanozdan beyaz toz ekliyor. Gerçekte bunu içmek istemiyor canı, ama bir şeyler yapması gerek. Vakit geçirmek için Elizabeth'i sınıflandırmaya başlıyor; artık bildik bir alıştırma haline geldi bu. Elizabeth'i güzelce kemikleşmiş durumda bir rafa koysalar, etiketin üzerinde şöyle yazardı besbelli: SINIFI: *Chondrichthyes*; TAKIMI: *Selachii*; CİNSİ: *Squalidae*; TÜRÜ: *Elizabetha*. Bugün Elizabeth'i bir köpekbalığı olarak sınıflandırdı; başka günler Jura zamanında yaşamış muazzam büyüklükte bir kara kurbağa olarak sınıflandırıyor; ilkel, bodur, zehirli. Başka günlerse kafadanbacaklılar sınıfına yakıştırıyor onu; dev bir mürekkepbalığı, yumuşak ve dokunaçlı, gizli bir de gagası var.

Lesje bilimsel nesnelliğin sahtekârlık olduğunu biliyor. Yağma ve öç öyküleri okudu; bir bilginin öbür bilginin kanıtlarını çaldığını okudu; birbirlerinin adamlarını rüşvetle elde eden büyük dinozor avcılarından, birbirlerinin ünlerine saldıran bilim adamlarından söz eden yazılar okudu. Bilim için duyulan tutkunun başka herhangi bir tutkudan farkı olmadığını biliyor. Yine de, bilimsel nesnellik gerçekten var olsun ve kendisinde de bundan biraz bulunsun istiyor. O zaman bu nesnelliği kendi özel yaşamına da uygulayabilecek. Filozofça düşünecek, akıllı, bilge olacak. Elizabeth'le yetişkinlere yaraşır biçimde, ağırbaşlılıkla savaşabilecek. Şimdiyse gizli bir oyun, bir gençlik oyunu oynar gibi.

Elizabeth'le başa çıkamıyor. Görünüşe bakılırsa, Nate de başka çıkamıyor. Gerçi öfke nöbetleri geçiriyor ama boşuna. Yine de böylesi daha önceki evreden daha iyi; çünkü o evrede Nate Elizabeth'i eleştirmeyi kesinlikle reddediyordu. Nate şimdi Elizabeth'le yüz yüze gelmek, para ya da çocukların hafta sonu ziyaretleri konusunda çekişe çekişe pazarlık etmek zorunda. Kendisini haklı çıkarmak için, bütün bunları Lesje için yaptığını söylüyor, "Boşanma işini tehlikeye atmak istemiyorum" diyor. Sürekli parasız. Öyleyken, Elizabeth yardım parasını her ay günü gününe alıyor. Nate Lesje'dan küçük miktarlarda borç almayı adeta alışkanlık haline getirdi; beş dolar, on dolar. Lesje onu nasıl geri çevirebilir ki? Adam göz

göre göre çıldırmaya doğru giderken, ondan nasıl sigarayı, birayı esirgeyebilir? Lesje onun haline üzülüyor, ona acıyor. Acımayı, üzülmeyi istemiyor. Nate de onun üzülmesini istemiyor. İşte bütün bunlardan ötürü, Lesje tek kelime söylemeden ona borç veriyor.

Bir hafta kadar önce Lesje yine çocuk konusunu açtı; bir çocuğu, ikisinin bir çocuğu olmasını istediğini söyledi. “Bir denemek istiyorum” dedi. “Çocuk doğuramayacak yaşa gelmeden yapmalıyım elbet bunu. Belki de en uygunu şimdi yapmak?”

Nate isteksizdi. “Şimdilik bunu göze alamam. Param yok” dedi. Lesje, “İyi ama, bu senin fikrindi” diye atıldı. Sanki kendisi önermişti de reddedilmişti. Yoksa Nate onu çekici bulmuyor muydu? Genetik bakımdan kusurlu falan mıydı yoksa?

Nate, “Senden bir çocuğum olsun istiyorum dediğim zaman, ben yalnızca bir dilek olarak söyledim bunu” diye açıkladı. “Yalnızca bir dilek, bir istekti. Yoksa, hemen uygulamaya geçelim demek istemedim.”

İstemekle uygulamak arasındaki farkı pek ender olarak gözeten Lesje onu anlamaya çalıştı. Sonunda da onun haklı olduğuna karar verdi. Elizabeth’in çocukları Nate’in geliriyle –yani ne kadar geliri varsa onunla– geçiniyorlardı; Nate’le Lesje ise Lesje’nın geliriyle yaşıyorlardı. Lesje bir çocuk yaparak bu düzenlemeyi bozamazdı. Çocuk sahibi olmayı gerçekten isteyip istemediğini bile bilmiyor aslında, ama Elizabeth’in onun çocuk sahibi olmasını engellemesi gücüne gidiyor.

Lesje, belki de bir tartışma grubuna katılmalıyım, diye düşünüyor. Böyle gruplar olduğunu duymuş, Nate’in her gece eve getirdiği gazetelerin aile bölümünde de bunlardan söz edildiğini okumuştu. Kiliselerin bodrum katlarında toplanıyor, patlayan ailelerde şarapnelle yaralananlara sargı bezi sunuyorlarmış. Belki gidip böyle gruplara katılsa, fincan fincan çay içerek, kurabiye yiyerek Elizabeth’i çekiştirse iyi olacak. Ama bunu yapamayacağını biliyor. Lesje grup içinde hiçbir şey yapamaz, kendi söyleyeceklerinden kendisi korkar. Hangi sakatlar grubuna katılsa, en az sakat kendisi olacak ya da öyleymiş gibi davranacak. Ayrıca, böyle grupların İkinci Fırsat gibi adları var ve daha çok evli çiftleri hedef alıyorlar. Lesje ise evli değil.

Lesje, “Bağımsız olsaydım ya da kişiliğim daha güçlü olsaydı, bu beni bu denli rahatsız etmezdi kuşkusuz” diye düşünüyor. Hatta hoşuna bile giderdi belki böyle bir gruba katılmak. Pek çok kadın artık kocalarının soyadını kullanmıyor, kocaları tarafından “şuyum” ya da “buyum” diye tanıtılmaya karşı çıkıyor. Neyse ki Nate onu birine tanıştırmak zorunda kaldı mı –ki bu da pek sık olmuyor– “şuyum” ya da “buyum” demiyor, iyelik belirtmiyor. Başına bir “bayan” bile eklemeden, yalnızca onun adını söylüyor. Üstelik, bunun böyle olmasından da hoşnut. “Adın Mrs. Schoenhof olmadığı için seviniyorum” diyor. “Tanrı korusun seni anneme ya da karıma benzemekten.” Ne var ki, bu sözler Lesje’nın kendisini hakları olan bir varlık gibi hissetmesini sağlayacağına –ki Nate öyle olduğunu iddia ediyor– koca bir sıfır gibi görünmesine yol açıyor. Her ne kadar kendi tutuculuğu –şimdiye dek hiç kuşkulanmamıştı bundan– onu dehşete düşürüyorsa da, birine ait olmak, birine aitmiş gibi görünmek istiyor. Sınıflandırılabilecek durumda olmak, bir grubun üyesi olmak istiyor. Mrs. Schoenhof'lardan oluşmuş bir grup var zaten: Biri Nate’in anası, öbürü Nate’in çocuklarının anası. Lesje ise kimsenin anası manası değil, resmî açıdan hiçbir şey değil yani.

Kuşkusuz, eskiden böyle değildi; bu dinmek bilmez içsel sızlanmaya, bu sürekli kıskançlığa kapılmamıştı henüz. Belki de gereğinden çok düşünüyor Elizabeth’i. Okuldayken, *eğer o suratı çok yaparsan, sonunda sen de onun gibi olursun* derlerdi. Lesje da dikkat etmezse, günün birinde Elizabeth’e dönüşebilir. Kimi vakit Nate’in Elizabeth’in ona yaptığı çapraşık bir eşek şakası olduğunu düşünmekten kendini alamıyor. Elizabeth ancak kendisinin bildiği, anlaşılmaz bir nedenle yapıyor olsa gerek bu şakayı. Öyleyse, gül, geç diyor Lesje kendi kendine. Ama gülemiyor.

Nate’i *hiçbir işe yaramaz* biri gözüyle görse yerinde olurdu belki. Ama bu doğru değil. Nate pekâlâ da işe yarıyor, iyi de üstelik. Kimi günler, kimi dakikalar. Zaman zaman.

Gerçek şu ki, Nate Lesje’yı nasıl görüyorsa, o da kendisini öyle görmeye bayılıyor. Bir tür alışkı oldu bu Lesje için. Kimi vakit, Nate ona dokunduğunda kendisini çıplak değil giyimli hissediyor. Uzun, ne olduğu anlaşılmaz bir giysi var sanki üstünde; titrek bir bulut gibi bedenini sarıyor. Lesje Nate’in kendisi için tasarladığı resmin gerçek olmadığını paniğe

yakın bir duyguyla fark etti. Nate onun dingin biri olmasını bekliyor, bir sığınak olduğunu sanıyor. Yumuşak, sevecen olmasını istiyor. Buna inanıyor da üstelik. Lesje'nın içini yeterli derinliğe kadar kazabilirse, altından böyle birinin çıkacağına inanıyor. Oysa şimdiye dek onun böyle biri olmadığını çoktan anlaması gerekirdi. Öte yandan, Lesje da onun düşündüğü gibi biri olmayı istiyor. Nate'in büyü gücüyle çağırdığı o güzel, o kemiksiz hayalet, o uçucu varlık olmayı istiyor. Kimi vakit gerçekten istiyor bunu.

Lesje mutfakta dolanıyor. Yerler kirli, yıkanması gerek. Hoş, temizlenince de başka türlü görünmüyor ya, neyse. Kahvesinin içinde beyaz topaklar var; evyenin içi de bardak, fincan, kaşık dolu. Onlar da topaklarla kaplı. Bir banyo yapması gerektiğini biliyor. Bunun yerine, fincanını evyenin içine, öbür bulaşıkların yanına bırakıyor ve kapıyı kitleyip sokağa fırlıyor.

Sıcak kaldırımda güneye doğru yürümeye başlıyor. Sonra batıya dönüyor, sundurmaları bel vermiş, çarpık çurpuk, kalabalık eski evlerle dolu sokaklarda yürüyor. Bu semt gitgide daha bildik bir yer gibi geliyor ona. Hani neredeyse ninelerinin ülkesi gibi bir şey. Ufak tefek ninesinin evi bu sokaktaydı; ama yok, yok, bu sokak değildi de bir sonrakiydi galiba. Yuvarlacık ninesi ise daha batıda, birkaç blok ötede, altın kubbeli kiliseye daha yakın bir sokakta otururdu. Ama evi tıpkı ötekinin evine benzerdi.

İki nine öldü öleli, Lesje bu sokakları hemen hiç düşünmedi. Ninelerini, neye benzediklerini, evlerindeki belli odaları anımsayabiliyor da, evlerin kendisini anımsayamıyor nedense. Sanki bu semt dikkatle haritadan çıkarılmış. Ama şimdi o evleri, ninelerinin evlerini bulmak istiyor. Gerçek kanıt olan nineler kendileri ölüp gittiğine göre, bunlar bir tür kanıt işlevi görebilir.

Lesje kımıldamadan duruyor. Ağaçların boğduğu küçük bir sokakta şimdi. Park edilmiş arabalar var, aralarında çocuklar oynuyor, yola fırlayıp koşuyorlar. Evler gözüne düşündüğünden daha küçük görünüyor. Bazıları parlak mavi, sarı; tuğlaların arasındaki çimentolar özenle değişik bir renge boyanmış. Lesje hiçbir şeyi tanıyamıyor. Ninelerini bulmak istiyorsa, onları başka bir yerde aramalı. Başka ülkelerden yeni insanlar gelip yerleşmiş

buraya,. Sırası gelince onlar da para kazanıp kuzeye göç edecekler. Burası yerleşik bir mahalle, çocukken düşündüğü gibi sonsuza dek yaşanacak bir yer değil; yol üstünde bir istasyon, bir kamp yeri, o kadar. Uzak bir gelecekte arkeologlar burayı kazıp birikmiş çöplerin, toprağın altından kat kat tabakalar çıkaracaklar. Ninesi bir gün, eski dükkanından söz ederken, “Şimdi orayı kara derili insanlar ele geçirdi” demişti.

Nineleri şimdi yaşıyor olsalardı, belki onlar da kuzeye taşınırlardı. Herhalde o koyu renk elbiselerini çıkarıp atar, bir günlük gezilerle Niagara Çavlanı’na gider, Lesje’nın annesi gibi saçlarına perma yaptırırlardı. Özümsenirlerdi. Oysa onlar durağan örnekler olarak Lesje’nın kafasına yerleşmişler; o acınası, karanlık geçmişlerinden koparılıp buraya yapıştırılmışlar sanki. Bir tarih hatası. Kendi türlerinin son örnekleri.

Bir ananın hayır duası. İşte buna sahiptik o zamanlar. Önemliydi bu. Genç bir adam savaşa giderken anasının hayır duasını alırdı. Eaton’da çalışmaya ilk başlayan bendim. Öbür çalışanların tümü hastalıklı İngilizlerdi. Benim kendileriyle birlikte çalışmamdan hiç hoşlanmadılar. “Ne biçim adın var senin öyle?” derlerdi. Hiç sesimi çıkarmazdım. Ağzımı sımsıkı kapalı tuttum ve böyle idare edip gittim. O zamanlar neyimiz mi vardı? Başlarımızda çiçekler vardı ve dans ederdik. Şimdi de aynı şeyi yapmaya çalışıyorlar ama olmuyor.

Lesje bunları duyduğunda, ninesinin gençliğini gözlerinin önüne getirmek istemiş, başaramamıştı. Onu incecik, gepegenç düşünemiyordu bir türlü. Lesje’ya öyle geliyordu ki, ninesi şimdi neyse hep oydu: Ekşimik yüzlü, melankolik, koltukaltı ve mobilya cilası kokulu. Öbür ninesi de dans edermiş güya, daha doğrusu kendisi öyle diyordu. Mendillerden söz etmişti de Lesje bir türlü anlayamamıştı. Bunun üzerine ninesi kolunun yeninden buruşuk bir kâğıt mendil çıkarıp havada sallamıştı. Lesje kendini zorlamış, onun nasıl dans ettiğini gözünün önüne getirmeye çalışmıştı ama bütün görebildiği minik kara potinleriyle gülünesi biçimde hoplayıp zıplayan, avuçlar dolusu kâğıt mendil sallayan yaşlı ninesi olmuştu.

Kısa boylu, zeytin rengi tenli bir adam sürünerek geçip gidiyor ve Lesje’nın anlamadığı ama dostça olduğunu sanmadığı bir şey söylüyor. Lesje nerede olduğunu bilmiyor; çevreyi bir kolaçan etmesi gerek. Güneş aşağıya, altın kiliseye doğru gidiyor; öyleyse burası batı kesimi olmalı.

Lesje bu kiliseyi dışarıdan gördü ama içeri girmesine izin verilmedi. Cenazeye kadar sinagoga da gitmedi hiç. Lesje gerisin geri dönüp yolunu bulmaya çalışıyor.

Lesje onlara gerektiği gibi kulak vermediğini düşünüyor. Ninelerinin öyküleri ona hep, sıkıcı gelirdi. Bütün bu öykülerin kendisini şu ya da bu dine döndürmeye yönelik atılımlar olduğunu sezerdi. Onlara karşı sabırlı davranamazdı; bu öyküler yoluyla yakınmalarına, çekişmelerine katlanamazdı. Anlattıkları öyküler o zamanlar ona o kadar yabancı gelirdi ki. Savaşlar, acılar, eziyetler, dehşet dolu olaylar, kılıçların üzerine tüküren çocuklar… Bunlarla hiç mi hiç ilgisi yoktu Lesje'nın. O arkaik, o korkunç eski ülke hiç burası gibi değildi. Gelgelelim Lesje şimdi bu sesleri yeniden duymak istiyor; kavgaları, çekişmeleri, öfkeyi bile yemden yaşamak istiyor. Başında çiçeklerle dans etmek, onaylanmak, kutsanmak istiyor; kim tarafından olursa olsun, önemi yok. Anasının hayır duasını istiyor; kendi annesinin böyle bir şey yapacağını düşünemese bile.

İşte asıl sorun da bu. İnsanların kendi istediği gibi davranmadıklarını artık biliyor. Öyleyse ne yapmalı? İsteklerini, dileklerini mi değiştirmeli?

On yaşındayken müzeye gitmek isterdi, ama her zamanki gibi cumartesileri yalnız bir ninesiyle değil, ikisiyle birlikte. Biri onun sağ elini tutacaktı, öbürü sol elini. Lesje onların birbirleriyle konuşmasını beklemiyordu; ikisi de bunu yapmaktansa ölmeyi yeğlediklerini sık sık söylerlerdi. Ancak, birlikte yürümeye karşı bir kural yoktu. Üçü birlikte yürüyeceklerdi, şişman ninesi ayak uydurabilsin diye müzenin taş merdiveninden ağır ağır yukarı çıkacaklardı. Kendisi en ortada olacaktı. Sonra altın kubbenin altından içeri gireceklerdi. Dinozorlarla ilgili düşlerinin tersine, bu aslında pekâlâ da olabilecek bir şeydi. Lesje bunun hiçbir zaman olamayacağını anlayınca, bu düşünü unutmuştu.

Nate'e gelince, bu daha basit. Her ikisi için de Lesje'nın bütün istediği çok değil, biraz değişmeleri. aynı moleküller, değişik düzenleme. Bütün istediği bir mucize olması. Çünkü başka hiçbir umut yok.

25 Kasım. 1977, Cuma

NATE

Nate Sebly Otel’in at nalı biçimindeki barında oturmuş, fıçı birası içerek televizyon seyrediyor. Cuma gecesi olduğu için içerisi kalabalık, bir uğultudur gidiyor. Bu yüzden televizyonun sesini duymak zor. Şu son birkaç aydır Mountie’lerin yaptığı pislikler giderek daha çok duyulur oldu: Kendilerini bağımsızlık yanlısı teröristler diye tanıtmaya çalışıyorlar. Oraya buraya sert mektuplar göndermişler, bir çiftlik ambarını yakmışlar, postayı çalmışlar. Eski istihbarat müdürünün iki yanlı, CIA için çalışan bir casus olduğuna ilişkin söylentiler var. Başbakan bundan hiç haberi olmadığını, hem bunları bilmenin kendi görevi olmadığını ileri sürüyor. Yeni bir bilgelikle ele alınmayan eski bir haber bu. Nate hortlak gibi yüzlerin kaş çatmasını, kuşkucu suratların yılışık yılışık sırıtmasını seyrederek sigarasını tüttürüyor.

Annesi, her zamanki gibi, bir protesto mektubu için imza topluyor. Yine bir alay konuşma yapılacak Ve hiçbir şey olmayacak. Nate, bir şey olacakmış gibi yaptıkları için, bilim adamlarından hoşlanmıyor. Onların o ağırbaşlılıklarını, bezgin aşağılamalarını sevmiyor. Şu anda hokey skorlarını dinlemeyi yeğlerdi. Çevresinde dumanlar yükseliyor, kadehler tokuşturuluyor, karmakarışık sesler duyuluyor, yalnızlık gözün görebildiğince uzağa yayılıyor.

Martha içeri giriyor, barın öte ucunda kararsızca duruyor. Nate onun ilgisini çekmek için kolunu kaldırıyor. Martha onu görüyor, gülümseyerek o yana doğru seğirtiyor.

“Görüşmeyeli çok oldu” diyor. Bu ağır bir taşlama. Çünkü Nate Martha’yı ofiste her gün görüyor şimdi. Bu gece onu yemeye davet etti, çünkü kendini ona borçlu sayıyor. Martha oturur oturmaz, Nate bir gaf yaptığını anlıyor; ona Selby Otel’de buluşalım dememesi gerekirdi. Eskiden sık sık birlikte buraya gelir, içerlerdi. Martha’nın sarhoş olup aşırı duygusallaşmasından korkuyor.

Şimdilik buna yorulabilecek bir belirti göstermiyor Martha. Dirseklerini pattadak masaya dayıyor. Ay, öyle acıyor ki ayaklarım!” diyor.

Nate onun bu pervasızlığını yine her zaman yorumladığı gibi yorumluyor. Martha'nın yöntemi bu: daha önemli, daha ince konuları örtbas etmek için kullanıyordu yöntemi. Nate onun saçma bir şey yaptığını düşünüyor, ana saçı eskiden nasıldı, pek anımsayamıyor. Martha eskisin göre daha zayıf şimdi. Memeleri kavuşturulmuş kollarının üzerinde dinleniyor. Nate'e gülümsüyor. Nate içinde ona karşı beklenmedik bir istek duyuyor. İradesine karşın. Çizmeler yüzünden olamaz bu, Martha her zaman çizme giyerdi.

Nate iki bira daha ısmarlıyor ve bu akşam yemeğinin sıradan bir yemek olduğunu kendi kendisine anımsatıyor. Martha olmasaydı ya da ona karşı olsaydı, şu anda yapmakta olduğu aşağılık işi asla bulamazdı. Genç avukatlar –Nate onların kendisinden yaşça ne kadar küçük olduklarını kavrayınca birden paniğe kapılıyor– sürüyle şimdi. Hem Nate çekip gittikten sonra, firma neden onu yeniden işe alsın? Paslandı da üstelik, bildiklerinin çoğunu unuttu; bir zamanlar bunları bir daha hiç anımsamak zorunda kalmayacağını umardı. Ama çok parasızdı, başkaca nereye başvurabileceğini de bilmiyordu.

Gülmediği, alay etmediği için Martha'ya minnet duyuyor. *Geri döneceğini biliyordum zaten* bile demedi ona. Bir hastabakıcı gibi onu dinledi. Sonra da, "Bakalım ne yapabileceğim, göreceğiz" demekle yetindi.

Nate'in bulduğu iş hiç de seçtiği iş değil. Görevi yasal yardım sağlamak. Radikal ününden dolayı firma yasal yardım konusunda payına düşenden fazlasını yapmaya çalışıyor. Adams and Stein'den daha çok başvuran var; hem bu işi genç avukatlar üstlenebilir pekâlâ. İşte Nate bu genç avukatların yetişemediği davaları yükleniyor. Tam gününü alan bir iş için yarım günlük ücret alıyor. Önemsiz, başka kimsenin almayı istemediği davaları üstleniyor. Kimse bunları istemiyor, çünkü bunlar başarısızlıkla sonuçlanacağı önceden bilinen davalar: Adam öldürmek, ev soymak, uyuşturucu kullanmak vb. Mahkemelere çıkıyorlar, hapse giriyorlar, yine mahkemeye çıkarılıyorlar, yine hapse giriyorlar. Nate bunun dairesel bir işlem olduğunu biliyor.

Nate evrak çantasıyla iki takım elbisesini yeniden yaşama döndürdü; bunları bulmak için eski odasındaki dolabın arka çekmecelerini karıştırırken, neden bu eşyaları hâlâ atmadığına kendisi de şaştı. Artık

ayakkabılarını boyayıp cilalıyor, tırnaklarını fırçalıyor, boyanın tırnaklarında oluşturduğu o sürekli, siyahlık neredeyse yok oldu. Sabahları cezaevlerinin o antiseptik kokusunu, kodes kokusunu, kafese tıkılmış et kokusunu, fazlaca solunmuş ekşi hava kokusunu kokluyor; iç sıkıntısının, nefretin kokusunu. Müvekkillerinin yalanlarını dinliyor, gözlerini ondan kaçırışlarını seyrediyor. Biliyor ki onu da, cilalı ayakkabılarını da, onlara beslediği inancı da küçümsüyorlar.

Onların yalanlarını yutmadığını bilmiyorlar. Nate onlarla birlikte mahkemeye gidiyor, elinden geleni yapıyor, yalvararak pazarlık etmeye çabalıyor, savcılarla küçük anlaşmalar yapıyor. Öbür avukatların iş konuşmalarını, şakalarını dinliyor. Vaktiyle bunları iğrenç bulurdu, son zamanlarda ise kendisi de onlara katılıyor. Kimi vakit bir davayı kazandığı da oluyor ve müvekkili serbest bırakılıyor. Ama çok sık olmuyor bu. Hem, olsa bile zafer sayılmaz. Önemsiz, sıradan cürmün sıradanlığı, hukukun o anlamsız, gülünç ayrıntıları sinirine dokunuyor. Bu adamlara ne olduğuyla ne yapmış oldukları arasında ilinti yok gibi görünüyor. Çalıntı iki radyo, bir stereo, sapa sokakta silah atma, bir hammefendinin dolap çekmecelerinin içindekiler.

Annesi olsa, Nate’in müşterilerinin çevrelerinin ürünü olduklarını söylerdi; hiç kuşku yok, doğru bu. Kültür şoku, işte bundan dolayı acı çekiyorlar. Birtakım çarpık kuralların, benzeri başka kurallarla körü körüne çarpıştığı nokta. Annesi bu görüşü insan vakalarıyla, özgür iradeyle bağdaştırmayı başarıyor; en azından kendisine uygulayabiliyor bunu. Nate’se bu mantıklı çelişkiyi kendisiyle bağdaştıramıyor. O bu insanları yargılamıyor, ne de kendisini adaletin aracı olarak görüyor. O yalnızca işini yapıyor, o kadar. Bunun yerine başka bir yerde, örneğin Hayvanları Koruma Derneği’nde de çalışıyor olabilirdi.

Garson ısmarladıkları iki birayı masaya bırakıyor. Martha kendi birasının içine tuz serpiyor. “Eh, işler nasıl gidiyor bakalım?” diyor. Birasını içiyor, üst dudağının üzerinde köpükten bir bıyık oluşuyor. Nate eskiden Martha’nın bira içişine bayılırdı. Yüreğinde sevecenlik kabarıyor, duraksıyor, sonra yok oluyor.

Martha’nın göremediği, Nate’inse. görebildiği ekranda şimdi René Lévesque var; dikkati çekmek için birtakım hareketler yapıyor, omuz

silkiyor, açıklıyor; üzgün gözleri buruşuk pantomimci suratından doğru bakıyor. Nate'in anlayabildiği kadarıyla, ekonomiyle ilgili bir şey söylüyor. Şu son günlerde ayrılık istemediklerini ileri sürüp duruyorlar; hiç değilse böyle ansızın değil. Nate Lévesque konusunda hayal kırıklığına uğradı. Buraya kadar olanların hepsi unutuldu sanki. Yitirilen fırsatlar, uzlaşmalar, önlemler. Ülkenin her yeri aynı durumda. Öte yanı, özgürlükten yoksun bir dünya bu. Ancak bir deli inanabilir başka türlü olduğuna ve Lévesque de bir deli. (Tıpkı Nate gibi: Daha çok değil.) Lévesque gitgide daha az benziyor bir soytarıya. Günden güne kaplumbağaya benzemeye başladı: Bilgeliği kırış kırış yaptı onu, yararlı bir kabuk içine hapsetti.

Martha, “Hey, düş kurucu!” diye takılıyor. Bir zamanlar iki sevgili olduklarına ilişkin dışa vurduğu ilk belirti bu: Bu onun eski sözcüğü. Nate gözlerini indirip ona bakıyor.

“Harika” diyor, “Sanırım.” Elinden geldiğince istekli görünmeye çalışıyor. Martha kendi yaptığı işe inanmak istiyor; iyi bir şey yaptığından, Nate'i mutlu ettiğinden emin olmak istiyor. Nate onun kendisi için yolundan saptığını biliyor ama nedenini bilmiyor.

Martha ona hiç ipucu vermiyor. “Şu eski fare deliğinden aşağı!” diyerek birasını dikiyor, sonuna dek içiyor.

Selby Otel'in yemek salonunda Nate'in istediğinden az, ödeyebileceğinden çok ciğer tava ve patates kızartması yiyorlar. Martha ofisten söz ediyor: Kim işten ayrılmış, kim gelmiş, kimin evliliği sallantıda, kim kiminle mercimeği fırına vermiş… Her zamanki gibi bütün olup biteni biliyor, hepsini neşeyle Nate'e anlatıyor. “Ben olacağıma o kadın olsun daha iyi” diyor ya da, “Adamın talihi açık olsun.” Nate onunlayken duyduğu o bildik rahatlık içinde; sanki kocaman, ılık böğürlü bir hayvanın solunmasına kulak veriyor.

Ona sokulmak, başını onun kolunun altına sokup gözlerini yummak isterdi. Ne var ki Martha ona eski bir arkadaşa, güvenilir, yan tutmaz bir arkadaşa davranır gibi davranıyor. Nate'in yanında ağladığını, ona vurduğunu, bağırıp çağırdığını büsbütün unutmuş gibi. Nate bir kez daha kadınların utanmaz olduklarını düşünüyor. Evet, utanma duygusundan

yoksunlar. Ne yaparlarsa yapsınlar, hep haklı olduklarına inanıyorlar. Öyleyse neden suçlu olsunlar? Nate buna gıpta ediyor. Martha'ya istediği kadar iyi davranmadığını elbet kendisi de biliyor. Ama Martha bunu da unutmuş gibi görünüyor.

Martha kirazlı pastasını yiyerek Nate'e son ilgilerinden söz ediyor şimdi: Mor Çatı için gönüllü olarak para topluyormuş. Sah ve perşembe akşamları da yoga dersine gidiyormuş. Nate iri, etli butlu, zarafetten yoksun Martha'yı, sırtında siyah bir yoga giysisiyle, halka gibi bükülmüş olarak gözünün önüne getiremiyor. Mor Çatı'nın kanatları altına alman dayak yemiş kadınlarla da özdeşleştiremiyor onu. Martha bedensel etkinliklerde de, kuramsal sorunlarda da pek parlak değildir. Nate bunu biliyor: Bir keresinde bir bisiklet alması için onu kandırmaya çalışmıştı. Nate Québec'te, İsrail'de, Kamboçya'da olup bitenlerden söz edince de, bunları televizyonda yeterince dinlediğini söyleyerek lafı onun ağzına tıkardı. Ama Martha işte şurada, karşısında şimdi. Cisimleşmiş olasılık–dışılık. Çatalıyla pastasıyla oynayarak, ırza geçme yasalarında reformdan söz ediyor Nate'e.

Nate, işte tam Martha'nın yapacağı şey, diye düşünüyor. Annesi gibi insanların yaşadığı o modası geçmiş teknede, bir doruk noktasından sonraki ağır iniş sırasında, bir davaya ya da hobiye sahip çıkmak: Kendi bedeninden aldığı zehirlerle zehirlenen vejetaryenler, Esperanto dili konuşanlar, uzay gemileri üzerinde söylev çekenler, Üniteryenler… Elizabeth Martha'yı hep böyle gördü. Nate'in anlayabildiği kadarıyla, bu görüş daha çok Martha'nın giyinişinden kaynaklanıyordu. Ama bunların hiçbiri Martha'yı rahatsız etmişe benzemiyor. Nate'in görünüşünü beğenmediğini söylüyor: "Oksijensizlikten ölmek üzeresin" diyor. "Pek az insan doğru soluk alıp vermeyi biliyor zaten. Biraz tam solunmayı denesene. Keşke Güneşe Selam hareketinin basitleştirilmişini de yapsan. Kalıbımı basarım, bu solunma hareketi senin için harikalar yaratacak."

Sonra yine yasalara dönüyor. "Aile hukuk sistemi hakkında ne düşündüğümü daha önce de söylemiştim" diyor. "Yeteri kadar para biriktirebilirsem, hukuk fakültesine gidip avukat olmak istiyorum. Öyle ki, bu alanda uzmanlık isteyen işler de yapabileyim. Fakülteye gelince, kolayca kıvırırım bunu, çünkü orada öğretilenlerin çoğunu zaten biliyorum. Tanrı biliyor ya, hukukla ilgili yeterince yazı daktilo ettim." Nate gözlerini

kırpıştırıyor. Martha'yı tam anlamıyla aptal bulmadığını şimdi anlıyor, ama ultra parlak olmadığı da kesin. Bununla birlikte, büyük olasılıkla kendisinden daha çok hukuk biliyordur. Martha pekâlâ da hukukçu olabilir, hatta iyi bir hukukçu olabilir:

Nate şimdi biraz kendinden utanıyor. Hayatında öyle günler, haftalar, hatta aylar oldu ki, Martha'yı düşünmek aklının ucundan bile geçmedi. Elleri Martha'nın kalçalarının hafif bir anısını koruyor yalnızca. Martha'nın tadıysa dilinden silindi gitti. Nate onun yatak odasını bile anımsayamıyor artık: Perdeleri ne renkti örneğin? Öyleyken, kendisinin böylesine kolayca, böylesine çabucak unutulmuş olması onu incitiyor. Bu kadar önemsiz biri miydi yani? "Martha yeni bir adam bulmuş olamaz" diye düşünüyor. "Yani kendisi için önem taşıyan birini bulmuş olamaz." Kendisi de bir zamanlar Martha için önem taşırdı. Ama böyle birini bulsaydı, hukuk fakültesine bu denli ilgi duymazdı.

Nate faturayı ödüyor. Martha önde, birlikte kapıya doğru yürüyorlar. Martha mantosunu kolunda taşıyor. Nate onun tvit etekliğinin altındaki kalçalarını seyrediyor. Acaba karşılık olarak Martha da onu evine davet edecek mi? Martha'nın oturma odasında oturup birlikte birkaç kadeh içki içebilirler pekâlâ, neden olmasın? Bundan fazlası yok ama. Nate düşünüp taşınıyor: Yok, hayır, kuşkusuz kabul etmemeli böyle bir daveti. Bu gece cuma gecesi, çocuklar orada olacak, Lesje onu bekler. Nereye gideceğini ona söylemedi. İşim var dedi, o kadar. Martha'yı yemeğe çıkarmak da işiyle ilgili bir şey yapmak sayılır ama, gel de bunu Lesje'ye anlat.

Sokağa çıkınca Martha teşekkür ediyor ve ona yol veriyor. "Pazartesi görüşürüz" diyor. "Eski, tatsız İşyerimizde." Ayaklarında çizmeleriyle köşeye doğru yürüyor, taksi çevirmek için elini sallıyor. Nate onun bir taksi çevirdiğini, kapısını açıp içeri girdiğini görüyor. Nereye gittiğini bilmek isterdi doğrusu; ama o bilse de bilmese de, Martha nereye gidecekse gidecek. Dünya sanki Nate'ten kopuyor, uzaklaşıyor. Nate kuramsal olarak bunu yeterince sık prova etti ama hiçbir zaman ne olduğunu kesinlikle bilemedi. Ardından, bedeninin uzayda ufacık bir noktadan başka bir şey olmadığı ve günün birinde ölüp gideceği fikri gelip saplanıyor.

Daha önce de defalarca aynı şeyi hissettiğini anımsıyor. Martha'nın kendisinden ayrıldığı yerde öyle duruyor. Eve gitmek istemiyor.

14 Nisan 1978, Cuma

ELIZABETH

Muriel Teyze hastanede. Bu bile yeterince inanılmaz bir şey. Bir: Ona hiçbir şey olmaz. Elizabeth teyzesinin öbür insanlar gibi ölümlü etten yapılmış olduğunu hiçbir zaman düşünmedi. Boynundan dizine kadar, üstü siğillerle, et benleriyle dolu bir şeyden yapılmış olsa gerek; çiklet gibi, kauçuk gibi bir şey; nüfuz edilemez, yok edilemez bir şey. İki: Bir şey olduysa bile –ki Elizabeth bundan kuşku duyuyor– Muriel Teyze bunu asla kabul etmez. Bütün bunlara karşın, Muriel Teyze şu anda hastanede, tam tamına söylemek gerekirse Prenses Margaret Hastanesi'nde. Elizabeth'i oraya çağırdılar. Muriel Teyze'yi bir daha asla görmeyeceğine ant içmiş olmasına karşın, Elizabeth bu çağrıyı geri çevirmeye cesaret edemedi.

Elizabeth yukarı kaldırılmış yatağın yanındaki ziyaretçi sandalyesinde oturuyor. Muriel Teyze buz mavisi bir yatak hırkası giymiş, yastıklarla desteklenip doğrultulmuş, halinden yakınıyor. "Burada suya fazla klor koyuyorlar" diye sızlanıyor. "Tadını alabiliyorum. Suyun su olduğu günleri anımsıyorum da. Ama senin aradaki farkı anlayabileceğini sanmam. İlkin özel bir oda bulamadım burada, düşünebiliyor musun? Yaşlı, korkunç bir kadınla aynı odayı paylaşmak zorunda kaldım. Geceleri hırıl hırıl soluyordu. Eminim, ölüyordu. Gözüme uyku girmedi. Neyse, sonunda bu özel odaya aldılar beni. Ama burada da kimsenin yüzüme bile baktığı yok. Habire zili çalmak zorunda kalıyorum. Kimi vakit tam üç kez çalıyorum da, hastabakıcı ancak o zaman geliyor. Hepsi polis romanı okuyor, okurken gözümle gördüm onları. Gece hemşiresi Batı Hint Adaları'ndan. Yemekler dersen iğrenç. Ben pancarı ağzıma koymam. Menüde de hep öbür sebzeleri işaretliyorum, ama inadına pancar getiriyorlar. Mahsus mu yapıyorlar ne? Yarın Doktor MacFadden'le görüşeceğim. Biraz dinlenmek, birkaç da test yaptırmak için burada kalmam gerekiyorsa –ki öyle diyorlar– doktorun görevi en azından rahat etmemi sağlamak olmalı, değil mi? Ömrümce bir gün bile hasta olmadım. Şimdi de, eminim, önemli bir şeyim yok. Hastanede yatmaya alışık değilim."

Elizabeth bunun doğru olabileceğini düşünüyor. Çocukları doğurmak için hastanede yattığı günleri anımsıyor, ama Muriel Teyze hiç çocuk

doğurmadı. Elizabeth onu doğum yaparken düşünemiyor bile, hele ön hazırlıkları yaparken hiç düşünemiyor. Çelimsiz çeneli Teddy Enişte'yi o esnek kınlardan, kılıflardan oluşmuş barikatları fırtına gibi koparırken, o patates sürgünü rengindeki kalçaları açarken göz önüne getirmek zor. Muriel Teyze'nin bütün bunlara göz yumduğunu, izin verdiğini düşünmek de zor. Ama salt görev duygusuyla izin vermiş olabilir.

Muriel Teyze kanaviçe yastık kılıfını da getirmiş kendisiyle birlikte hastaneye. Yıllardır bıkmadan usanmadan aynı deseni işliyor: Bir sepet içinde hercai menekşeler. Geçmiş zamanlarda Muriel Teyze'nin evinde aynı desen çeşitli sandalyelerde, kanepelerde de kendini göstermişti. Bu onun tembel bir kadın olmadığının kanıtı. Şu var ki, hastanedeki yatak örtüsünün üstünde pek yersiz kaçıyor. Muriel Teyze konuşurken işlemeyi kaldırıyor, sonra yine bırakıyor.

Elizabeth ziyaretçi sandalyesinde oturuyor. Ona çiçek getirdi. Saksı içinde krizantemler. Kesilmiş çiçek almamaya dikkat etti. Teyzesinin büyümekte olan, canlı bir şeyi daha çok seveceğini düşünmüştü. Gelgel elim, Muriel Teyze çiçekleri görür görmez ağır koktuklarını söyledi. “Krizantem kokusuna dayanamadığımı unuttun mu yoksa?”

Elizabeth belki unutmamıştı, belki de unutmayı daha uygun bulmuştu. Ona bir şey, bir sunu getirmesi gerektiğini düşünmüştü bunları alırken. Çünkü Muriel Teyze ölecekti. Şu anda bile hızla ölüme yaklaşmaktaydı. En yakın akrabası olduğu için Elizabeth'e haber .vermişlerdi.

Doktor MacFadden, yarı fısıldar gibi, “Bütün bedene yayılmış” demişti. “Kalınbağırsak kanseri olarak başlamış anlaşılan. Kolon yani. Öyle sanıyorum ki, beni görmeye gelene kadar da bir hayli acı çekmiş. Her zaman at gibi sağlam olduğunu söylerdi. Ama kanı görünce korkmuş.”

Bir hayli acı çekmiş demek, hiç şaşmamalı. Bir kolonu, bir kalınbağırsağı olduğunu ve bedeninin bu parçasının ona ihanet ettiğini kabul edene kadar, haftalarca dişini sıkmıştır. Ayrıca, kendisinden de kan gelebildiğini görünce, Elizabeth kadar şaşırmıştır. Ama korkmak? Muriel Teyze'nin söz dağarcığında bu sözcüğe yer yoktur, kuşkusuz. Elizabeth gözlerini ona dikiyor, acımadan, inanmadan bakıyor. Böylesi kötü niyetli bir canlılık ölemez. Hitler için için yanan dişlerinin bulunmasından sonra da yaşadı. Muriel Teyze de işte bu ölümsüz kişilerden.

Ama Muriel Teyze buruş buruş olmuş, küçülmüş. Bir zamanlar yoğun, özlü, duygusuz olan etleri kemiklerin üzerinden sarkıyor. Her zaman yüzüne sürdüğü pudra, çökmüş derideki derin kırışıkların içinde toplanmış. Gırtlağı yatak hırkasının açık yakasından çıkan bir oyuk sanki. Gemi pruvasını andıran göğsü pörsümüş. Bir zamanlar kendinden emin bir bej olan teni solmuş, kirli bir dişin kötü beyaz rengini almış. Pekin köpeklerinin gözleri gibi hafifçe patlak olan gözleri, kafasının derinliklerine doğru emilir gibi şimdi. Muriel Teyze çöküyor, eriyor, *Oz Büyücüsü*'ndeki cadı gibi. Elizabeth onun çöküşüne bakarken anımsıyor: Cadı esmer bir şeker öbeğine dönüştüğünde, Dorothy de sevinememişti.

Muriel Teyze'ye öleceğini daha söylememişler. Doktor MacFadden öleceğini bilmenin ona bir yarar sağlayacağını .sanmıyor. Elizabeth, elinden geldiği kadar incelikle, ne zaman ölmesini beklediklerini sordu: "Teyzem daha ne kadar, şey… dayanabilir?" Ancak doktor kesin bir şey söyleyemedi. İnsanın ne kadar yaşayacağı birçok etkene bağlıymış. Bazen şaşılası tersine dönüşler olurmuş. Muriel Teyze'ye sürekli olarak ağrı dindirici ilaçlar vereceklermiş, gerekirse de yatıştırıcılar ekleyeceklermiş. Elbet ailesinden de belli miktarda moral destek göreceğini umuyorlarmış.

Ailesi dediği, şu anda neden burada olduğunu kara kara düşünen Elizabeth'ti. O kocakarıyla ilgisini çoktan kesmeli, hiç görüşmemeliydi. Burada bulunuşunu mazur gösterecek elle tutulur bir özrü bile yok. Teyzesinin vasiyetnamesindeki koşulları zaten biliyor, bunlarda bir değişiklik yapılması da söz konusu değil. Yirmi bir yaşını doldurduklarında çocuklara birkaç bin; geri kalan para işe doğruca Timothy Eaton'ın o şişkin, domuz kilisesine gidecek. Elizabeth'in hiç umurunda değil böyle olması. Umursamamayı öğrendi.

Oraya teyzesinin perişanlığını görüp sevinmek için mi geldi yoksa? Kafasının içinden türlü öç yöntemleri geçiyor. Teyzesine yakında öleceğini söyleyecek, teyzesi ona inanmayacak, ama bunu düşünmek bile onu sinir içinde bırakmaya yetecek…Yada onu kendi mezarına değil, başka mezara gömdüreceğini söyleyerek gözdağı verecek… Onun ölüsünü yaktırıp küllerini İtalyanların ayaktopu oynadığı Çenter Island'a serpecek… Onu bir reçel kavanozuna koyup Regent's Park'a gömecek, ölüsünün üzerinde kara kara ayaklar yürüyecek… Bu onun hakkından gelir işte.

Elizabeth içinde biriktirdiği bu kini, bu öç alma isteğini onaylamıyor. Ama bu böyle. İçinde bu öç alma duygusu var. Gözlerini teyzesinin ellerine dikiyor. Yaşlı kadının elleri mavi yatak hırkasını sıkıyor. Elizabeth o ellere dokunmaya katlanamıyor.

Eaton’s College sokağında o gün kolunu yakalayan o kadın… Toronto Çocuk Oyuncularının Noel gösterisini seyrettikten sonra dışarı çıkmışlardı. Muriel Teyze tarafından verilmiş bir ayrıcalıktı bu onlara. *Karakurbağa Konağı’nın Karakurbağası*. Hemen yanlarında Sally An altılısı şarkı söylüyordu. Kadının sırtında kahverengi bir manto vardı. Soluğundaki o tatlımsı, asit gibi koku… Yalnız bir eli eldivenliydi, Elizabeth’in koluna yapışan eli ise çıplaktı. Elizabeth on bir yaşındaydı. Caroline yanındaydı. İkisi de sırtlarına kadife yakalı mavi tvit paltolarını, başlarına da aynı renkte kadife şapkalarını giymişlerdi. Muriel Teyze kent merkezine giderken böyle giyinmelerini uygun buluyordu.

Kadın ağlıyordu. Elizabeth onun ne dediğini anlayamıyordu. –Kadının sesi boğuktu, sözcükleri ağzında geveliyordu. Derken, Elizabeth’in mavi kolunda kadının eli şiddetle sarsıldı, sonra can çekişen bir kedi gibi gevşedi. Elizabeth, Caroline’ı elinden tuttuğu gibi öteye çekti, sonra peşinden sürükleyerek koşmaya başladı. Caroline, *Annemdi* o dedi. *Hayır, değildi*. Akçaağaç Yaprağı Bahçeleri’nin dışına çıktıklarında ikisi de soluk soluğaydılar. *Sakın annemizdi deme*.

Caroline, yine, *O annemizdi* dedi. Elizabeth onun karnına bir yumruk attı. Caroline iki büklüm oldu, haykırarak kaldırıma çömeldi. Elizabeth, *Kalk ayağa* dedi, *Yürüyemeyecek durumda değilsin, hadi yürü, eve gidiyoruz*. Caroline uluyarak, inançla kaldırıma yapıştı.

İşte Elizabeth’in bağışlayamadığı bu. Kendi vefasızlığını bağışlayamıyor. Muriel Teyze’nin bu işin içinden kolayca sıyrılmasına izin vermemeli. Elizabeth’in iyiliği için, onun gözle görülür biçimde acı çekmesi gerek. En sonunda çekiyor işte.

, Muriel Teyze, “Sen hiç dinlemiyorsun beni” diyor.

Elizabeth, “Pardon?” diyor. Muriel Teyze’nin sesi bile değişmiş. Artık

insanı suçlar gibi değil, ağlar gibi.

Muriel Teyze, “Beni hiç dinlemiyorsun dedim” diyor. “Sana her türlü avantajı sağladım.”

Elizabeth, her avantajı değil, diye düşünüyorsa da bunun tartışmasına giremiyor.

“Sana bir şey bildiğin yok demiştim. Kötü davrandığımı düşünüyordun ama ona para veriyordum, bütün o yıllar boyunca. Parayı veren Teddy Enişten değildi, bendim.”

Elizabeth onun annesinden söz ettiğini birden fark ediyor. Ona kulak vermek istemiyor, kendi değersizliğinin onun ağzından doğrulandığını işitmek istemiyor.

Muriel Teyze, “Bir hafta bile aksatmadım” diye devam ediyor. “Kimse bunun için madalya vermedi bana. Elbet annen verdiğim paranın tümünü içkiye yatırıyordu. Yine de veriyordum. Vicdanım rahat olsun istiyordum. Bunun ne demek olduğunu, sanırım, anlamıyorsun.”

Elizabeth bunları öğrenmese de olurdu. Annesini tam anlamıyla yoksul, muhtaç, haksızlığa uğramış, sokak lambalarının altında duran bir ermiş gibi düşünmeyi yeğlerdi. Daha sonraları, istese annesini nerede bulacağını bildiği zaman bile, onu bulmamayı yeğlemişti. Annesi bulutlar ya da melekler gibi havada yaşıyordu, ya da olasılıkla –Elizabeth daha maddi açıdan olaya baktığında– Teddy Enişte sayesinde yaşıyordu. İki kız kardeşin buluştuklarını, hatta belki birbirlerine dokunduklarını düşünmek Elizabeth’i tedirgin ediyor.

Elizabeth, “Gördün mü onu?” diyor. “Onunla konuştun mu?” ‘

Muriel Teyze, “Bankama direktif veriyordum” diye karşılık veriyor. “Annen benden nefret ediyordu. Beni görmek istemiyordu. İçip içip sarhoş olunca beni telefonla arayıp ağzına geleni… Neyse, ben görevimi yaptım. Babam da böyle olmasını isterdi herhalde. Annen her zaman onun gözdesiydi.”

Muriel Teyze ağlamaya başlıyor. Elizabeth dehşet içinde kalıyor. Yaşlı kadının kırışıklar içindeki gözlerinden yaşlar akıyor. Doğanın tersine dönmesi, kanayan bir heykel, bir mucize bu. Elizabeth onu uzaktan

seyrediyor. Sevinmesi gerekirdi buna, Muriel Teyze en sonunda yaşamının küllerini tadıyor. Ama sevinemiyor.

Muriel Teyze, "Bilmiyorum sanıyorsun" diyor. "Eler şeyi biliyorum, ölüyorum ben. Buradaki herkes ölüyor." Kasnağını yine eline alıyor, kalın iğneyi kumaşa saplıyor, ağladığını bilmemezlikten geliyor, gözyaşlarını yüzünden silmek için hiçbir çaba harcamıyor. "Sen biliyordun öleceğimi" diye devam ediyor. Şimdi sesi suçlar gibi. "Biliyordun ve bana söylemedin. Bebek değilim ben."

Elizabeth Muriel Teyze'sinden nefret ediyor. Ondan hep nefret etti, her zaman da edecek. Onu asla bağışlamayacak. Bu eski bir ant, bir aksiyom. Bununla birlikte…

Bununla birlikte, bu karşısındaki Muriel Teyze değil. Elizabeth'in çocukluğunun Muriel Teyzesi erimiş, bitmiş; kendi yerine bu posayı, ikide bir elinden nakışını düşüren, gözleri yumulu ağlayan, elleriyle hastane örtülerini çekiştiren bu yaşlı kadıncağızı bırakmış.

Elizabeth oturmakta olduğu ziyaretçi sandalyesinden kalkıp odadan dışarı fırlamak, onu orada öylece bırakıp kaçmak istiyor. Bunu hak etti o.

Öyleyken, uzanıp teyzesinin körleşmiş ellerini tutuyor. Küt parmaklar umutsuzca Elizabeth'in elini kavrıyor. Elizabeth ona ne sunabilir, ne verebilir ki? İçtenlikle hiçbir şey. Yanmış anasının yatağının yanında da böyle oturmuş, hiçbir şey söylemeden onun yanmamış elini tutmuştu. O tek, sağlam, güzel kemikli eli. Şimdi elinde tuttuğu damarlı, benek benek, kütük gibi ellere hiç benzemeyen ve hâlâ güzel olan yanmış el ise, başparmağıyla Elizabeth'in elini okşamıştı; tıpkı hasta olduklarında kendisinin de çocuklarını okşadığı gibi.

Elizabeth birden kendisini hasta gibi hissediyor. Yine de, yine de fısıldıyor: Tamam, tamam.

15 Nisan 1978, Cumartesi

NATE

Nate metroda, bildik tünelin içinde doğuya doğru yol alıyor. Yüzü karşıdaki karanlık pencerede ceset gibi görünüyor. Tepesinde bir afiş var: Kuşa dönüşen bir sutyen resmi. Nate çocukları almak için annesine gidiyor. Gece orada kaldılar. Nate de sabahı Lesje'yla baş başa geçirdi. Nate başka herkesin iş dediği şeye döndü döneli, Lesje son zamanlarda birbirlerini pek görmediklerini –yani baş başa kalamadıklarını– sık sık ima ediyor.

Bu sabah yalnızdılar, baş başaydılar, ama olağanüstü hiçbir şey olmadı yine de. Rafadan yumurta yediler, sonra Nate güneşli ön odada, çalışmayan makinelerin, bitmemiş oyuncak atların arasında oturarak bir gün önceki akşam gazetelerini okudu. İşe girdikten sonra da akşamları ve hafta sonları oyuncak yapmaya devam edebileceğini sanmıştı. Ama öyle yorgun oluyor ki. Hem yalnız bu da değil. Kafasını bir türlü toparlayamıyor. Örneğin, Front Street East'teki eşya deposunun arkasında Zürafa Jerry, o çevresinden habersiz gülümseyişiyle, tamamlanmayı bekliyor. Gerçek şu ki, oyuncaklar günden güne sararıp soluyor, kap kaybediyor. Nate onları şimdiden müzelik gibi görüyor: Antika, yabansı, elle yapılmış, yüz yaşında. Çok geçmeden hepsi yok olacak ve bu oda kâğıtla dolacak.

Lesje bütün hafta sonunu kendisine ayırmasını istemişti, ama Nate Elizabeth'i geri çeviremedi. Bugünlerde Elizabeth kendisine daha çok vakit ayırmak istediğini söyleyerek ona çıkışıp duruyor. Nate, "Acaba o kadar vakti ne yapıyor?" diye düşünmekten kendisini alamıyor. Onun bir erkekle birlikte olduğunu umuyor. İnşallah öyledir, çünkü bu Nate'in yaşamını kolaylaştırır. Her ne olursa olsun, Nate'in geri çevirdiği Elizabeth değil, çocuklar olacaktı. Bu da Nate için olanaksız. Nedense Lesje bunu bir türlü anlamıyor. Lesje'nın bu konudaki duygusuzluğu yalnız kendisini değil, Nate'i de kötü duruma sokuyor. Bu da Nate'i sinirlendiriyor. Şu yalın ve açık bir gerçek ki, Nate yaptıklarının çoğunu Lesje için yapıyor. Başka bir deyişle, Lesje olmasaydı, Nate bütün bunları yapmak zorunda kalmayacaktı. Nate bunu ona açıklamaya çalıştıysa da, Lesje onun bir şeyden ötürü kendisini suçladığını sandı. Lesje gözlerini pencereden dışarıya dikiyor; duvara, rasgele bir yere bakıyor; Nate'in iki kulağının arası

olmasın da neresi olursa olsun.

Bereket versin, annesi var. Nate annesinin çocukları almaya her zaman istekli olduğunu hissediyor; annesi bunun gibi fırsatlar çıkmasını bekliyor sanki. Eh, yabancı değil ki, ne de olsa babaanneleri.

Nate Woodbine'da metrodan iniyor, merdivenleri tırmanıp zayıf Nisan güneşine çıkıyor. Kuzeye, çocukluğunu içeren derme çatma kulübelere doğru yürüyor. Annesinin evi de ötekiler gibi bir kulübe. Donuk bej bir sıvayla kaplı. Bu, Nate'e hep belirli radyo programlarını anımsatıyor nedense: *Yeşil Eşekarısı, Şu Bizim Miss Brooks* gibi. Annesininkine bitişik evde oturan kadın, bahçesindeki çimenliğe bir heykel dikmiş: Jokey gibi giyinmiş bir zenci oğlan, elinde bir fayton feneri tutuyor. Bu heykel Nate'in annesi için sürekli bir sinir kaynağı. Nate kimi vakit bu heykeli Üniteryen Kilisesi'nin önündeki anlamlı zenci oğlan resmiyle eşitleyerek ona takılıyor. “Aşağı sınıftan Katolikler bahçelerine alçıdan yapılmış Meryemler, İsalar koyuyorlar” diyor. “Belki bitişik evdeki hanım da aşağı sınıftan bir Üniteryen'dir?” Annesi bu şakayı hiç de gülünç bulmuyor, bulsaydı Nate hayal kırıklığına uğrardı zaten.

Nate sokak kapısının zilini çalıyor, açılmasını beklerken bir sigara yakıyor. Annesi, ayaklarında en azından on yıldır giydiği firuze rengi yıpranmış terlikler, gelip sonunda kapıyı açıyor. “Çocuklar aşağıda, bodrumda” diyor. “Kılık değiştirme oyunu oynuyorlar.” Nate ceketini çıkarıyor. Annesi çocuklar için karton bir kutu saklıyor bodrumda. İçinde yoksullara dağıtılmak üzere derneğe vermeyi uygun görmediği birkaç giysi var: Otuzlu yılların sonlarında giyilen türden gece elbiseleri, kadife bir pelerin, uzun, erguvan rengi bir iç gömleği. Nate bu eşyaları ne zaman görse, şu gerçek karşısında yeniden şaşırmaktan kendini alamaz: Demek annesi de bir zamanlar partilere, toplantılara gider, dans edermiş; hatta kur bile yaparlarmış ona!

Annesi çay yapmış, Nate'e de içer misin diye soruyor. Nate acaba evde bira var mı diye düşünüyor, ama yokmuş. Annesi birayı yalnız onun için alıyormuş, Nate'in de bildiği gibi kısa süre önce hepsi bitmiş. Nate yakınmıyor, fazla üstünde durmuyor. Annesi her zamankinden biraz daha yorgun görünüyor. Nate onunla birlikte mutfak masasının başına oturuyor, çay içiyor ve annesinin kötülüklerle dolu haritasına bakmamaya çalışıyor.

Haritanın üzerindeki yıldızlar fareler gibi çoğaldıkça çoğalıyor. Birazdan çocuklar kıyafetlerini tamamlayıp kendilerini göstermek için yukarı çıkacaklar; zaten bütün oyunun amacı da bu.

Annesi, “Elizabeth senin eski işine döndüğünü söyledi” diyor.

Nate çevresinde fesadın kol gezdiğini hissediyor. Elizabeth nereden biliyormuş eski işine döndüğünü? Nate ona bir şey söylemedi ki. Bu bozgunu ona haber vermek istemedi. Yoksa Martha mı söyledi ona? O eski şebeke hâlâ işlerlikte mi? Elizabeth eskiden annesine hiç telefon etmezdi. Ama belki… İhanet!.. Elizabeth’e telefon eden annesidir? Bu onun ilke olarak yapabileceği türden bir şey. Her ne kadar birbirlerine hiçbir zaman yakın olmadılarsa da. Annesi Nate’le Elizabeth’in ayrıldıkları gerçeğini kabul etmekte hayli ağır davranıyor. Nate’e bir şey söylemedi bu konuda, ama Nate onun bu ayrılığı çocuklar için zararlı bulduğunu biliyor. Örneğin, Lesje’dan hiç söz etmiyor annesi. Nate ise onun karşı çıkmasını, eleştirmesini istiyor; öyle ki kendisini savunabilsin, Elizabeth’in kendisine nasıl bir termit yaşamı yaşattığını annesine anlatabilsin.

Annesi, “Öyle seviniyorum ki” diyor. Porselen mavisi gözleri, sanki Nate az önce bir şey kazanmış gibi ışıl ışıl parlıyor; piyango değil, bir ödül kazanmış gibi. “Her zaman senin bu işe *uygun* olduğunu düşünmüşümdür. Şimdi daha mutlusun, sanırım?” .

Nate’in boğazı korkunç bir öfkeyle sıkılır gibi oluyor. Onun zorunlu olduğunu, zorlandığını, başka seçeneği olmadığını annesi anlamıyor mu? Hangi aptal olsa bunu anlamaz mı? Annesinin kafasındaki ideal oğulun ağırlığı Nate’in göğsünü eziyor. Sanki alçıdan bir manken içeri girip onu boğmakla tehdit ediyor. Baskı altında bunalanların meleği. Annesi herkesi her şey için bağışlamaya hazır; her cürmü, her sorumsuzluğu; bağışlayamadığı bir kendisi, birde oğlu.

Nate, “Hayır, mutlu falan değilim” diyor. “Lanet olsun, hiç uygun değilim ben o işe. O işi yapıyorum, çünkü paraya ihtiyacım var;”

Annesinin gülümsemesi solmuyor. Neşeyle, “Ama doğru olan bu” diyor. “Hiç değilse yaşamınla bir şey yapıyorsun şimdi.”

Nate, “Ben yaşamımla eskiden de bir şey yapıyordum” diye tersleniyor.

Annesi, yaralanmış bir kendinden hoşnutlukla, “Sesini yükseltmene

gerek yok, canım" diyor. Nate bu ses tonundan nefret ediyor. Bu ses tonu onun kendisini bir maymun gibi hissetmesini sağlamayı amaçlıyor; bir aşağı bir yukarı zıplayan, sopa sallayan, böğrünü yumruklayan bir maymun gibi. Ah, Nate'in üzerini kar gibi, kat kat yün gibi örten, yıllardır süren bu erdemlilik merakı. Katlanılmaz biçimde hepsi kendini beğenmiş, hepsi iddialı: Elizabeth, kendi annesi, hatta Lesje. Lesje yakınıyor ama yakınmaları iddialı, bahse tutuşur gibi. Nate o sessiz eşitlemeyi deneyimleriyle çok iyi biliyor: *Acı çekiyorum, öyleyse haklıyım*. Ama o da acı çekiyor, bunu göremiyorlar mı? Ne yapması gerekiyor yani? Kendisini ciddiye almaları için kafasını mı uçurmalı? Şilteden tabutunun üzerinde yatan, başında iki polisin yas tuttuğu Chris'i düşünüyor. Onu ciddiye aldılar.

Nate, yine de sesini alçaltarak, "Orada çalıştığım her dakikadan nefret ediyorum" diyor. Sonra, sahi nefret ediyor muyum, diye düşünüyor. İşini iyi yapıp yapmadığını merak ediyor; öyle bir işte insanın iyi olabileceği kadar.

Annesi, "Ama insanlara yardım ediyorsun" diye atılıyor. Şaşırmış görünüyor; sanki Nate ilksel, yalın bir geometri denklemini kavrayamamış gibi. "Yasal yardım değil mi yaptığın? Müvekkillerin yoksul kişiler değil mi?"

Nate, yenilenmiş bir sabırla, "Anne" diyor. "İnsanlara gerçekten yardım ettiğini sanan herkes, özellikle benim yaptığımı yapan herkes, salağın tekidir."

Annesi içini çekiyor." Sen salak olmaktan her zaman o kadar korktun ki" diyor. "Çocukken bile."

Nate irkiliyor. Sahi öyle miydi? Bunu gösteren belirtileri anımsamaya çalışıyor.

Annesi, amansızca gülümsemeye devam ederek, "Sanırım, beni de salağın teki olarak görüyorsun" diyor. "Sanırım, öyleyim de. Ama herkes öyle galiba."

Nate kinizmin bu derecesine hazırlıklı değildi. Annesinin insanoğlunun sonsuz kusursuzluğuna inanması gerekmez miydi? "Öyleyse neden bunca şeye katlanıyorsun?" diye soruyor.

Annesi, biraz dalgınca, "Bunca neye?" diyor. Sanki bu konuşmayı oğluyla daha önce de defalarca yapmış gibi.

“Koreli şairlere, sakat emekli askerlere, hepsine.” Nate koluyla annesinin kırmızı yıldızlı haritasını, mantar biçimi bulutunu gösteriyor.

Annesi, çayını yudumlayarak, “Eh, ayakta durabilmek için bir şey yapmam gerekti” diye yanıtlıyor. “Savaş sırasında, senin anlayacağın. Hemen sen doğduktan sonra.”

Ne demek istiyor acaba? Kuşkusuz, mecazi bir şey bu. Olsa olsa ev kadını olmanın sıkıcılığından, ya da bunun gibi bir şeyden söz ediyor olmalı. Ne var ki, annesi onun aklında kuşku bırakmıyor. “Her yolu düşündüm” diyor. “Ama sonra, ya başaramazsam dedim. Sakat kalabilirdim, anlayacağın. Derken, beni kim bulacak diye düşünmeye başlıyor insan. Hemen babandan sonraydı, o telgrafı aldıktan hemen sonra. Hem yalnız bu da değil. Galiba böyle bir dünyada yaşamaya devam etmek istemiyordum.”

Nate dehşet içinde. Annesini kendini öldürebilecek biri gibi düşünemiyor. Bu aykırı, uygunsuz bir şey. Hem yalnız bu da değil, annesi bir kez bile ondan, oğlundan söz etmedi. Onu böyle kolayca terk edebilecek miydi yani? Onu bir sepetin içinde bırakıp neşeyle bilinmeyene adım atabilecek miydi? Babası zaten yeterince bağışlanmaz durumda, ama hiç değilse o kazada ölmüş. Sorumsuz, kötü bir anne olamaz o. Demek Nate anasız babasız, öksüz kalabilirdi? Nate önünde ansızın açılan uçurumun ağzında sallanıyor.

Annesi, küçük bir kahkaha atarak, “Önceleri örgü örerek oyalanıyordum” diyor. “Çorap örüyordum. Savaşanlar için, anlayacağın. Ama bu beni yeterince oyalayamıyordu. Her neyse, sanırım, örgü örmekten daha yararlı bir şey yapabileceğimi düşündüm. Sen yeteri kadar büyüyünce, emekli askerler için çalışmaya başladım, sonra o işten o işe atladım.”

Nate gözlerini dikmiş, annesine bakıyor. Annesi, bütün açıkladıklarına karşın, her zamanki gibi görünüyor. Nate’i dehşete düşüren yalnız bu açıklama değil, kendisi ile annesi arasındaki beklenmedik benzerlik. Onun böylesi bir umutsuzluğa kapılamayacağını, buna yeteneği olmadığını sanırdı. Ne var ki, şimdi buna –annesinin bu konudaki yeteneksizliğine– dayanmış, güvenmiş olduğunu görüyor. E, şimdi ne yumurtlayacak bakalım annesi, bundan sonra ne diyecek?

Gelgelelim, çocuklar araya giriyor, ayaklarında yüksek ökçeli ayakkabılarla bodrum merdiveninden ağır ağır yukarıya çıkıyorlar. Kadifelere, satenlere bürünmüşler, annesinin uzun süre önce atmış olduğu bir rujla dudaklarını kırmızıya boyamışlar, kaşlarını kalemle karartmışlar. Nate gürültüyle alkışlıyor onları. Kızlarının varlığı, çapraşıklıktan uzak sevinci onu rahatlatıyor.

Bununla birlikte, *Çok geçmeden onlar da kadın olacaklar* diye düşünmekten de kendini alamıyor. Bu düşünce iğne gibi dolaşıyor içinde. Sutyen isteyecekler, sonra beğenmeyecekler, her seferinde kabahati Nate'e atacaklar. Nate'in giyinişini, işini, konuşmasını eleştirecekler. Kaba saba, kötü huylu bir genç adamla yaşamak için evi terk edecekler, ya da bir diş hekimiyle evlenip beyaz halıların, yünden yapılmış asma heykellerin ardında koşacaklar. Her iki durumda da onu, babalarını yargılayacaklar. Nate anasız, çocuksuz, oturuyor mutfak masasının başında. Soğuk kırmızı yıldızların altındaki yalnız gezgin.

Sokak kap ısınıp önünde her zamanki gibi annesini öpüyor. Zorunlu gagalama. Annesi hiçbir şey olmamış, sanki Nate'in bildiği bir şeyden söz etmişler gibi davranıyor.

Annesi sokak kapısını kapatırken, Nate ansızın buna, bu kapının kapanışına dayanamayacağını hissediyor. Beton sundurmanın alçak demir parmaklıklarının, sonra bitişik komşunun bahçesindeki kısa çitin üzerinden atlıyor. Birdirbir oynar gibi sonraki, daha sonraki çitin üzerinden atlaya atlaya ilerliyor; eriyen karlar yüzünden çamur içindeki kıştan sararmış otların üzerine düşüyor. Topukları batıyor, bacaklarına çamurlar sıçrıyor. Ardında bir koro duyuyor, yorgun kadın sesleri ordusunun korosu: *Pek çocukça*. Topunun cam cehenneme. Nate köpek pisliklerinin üzerinden süzülerek uçuyor, komşulardan birinin ıslak çiğdem yataklarına konuyor. Sonra yine yukarı, hop! Kızları kaldırımda koşarak onunla yarışıyorlar. Gülerek, “Baba, beni bekle!” diye haykırıyorlar.

Nate yakında toprağa ayak basacağını, bu işe son vermek zorunda olduğunu biliyor. Yüreği şimdiden gümbür gümbür çarpıyor. Ama yine aynı şeyi amaçlıyor; özlediği, olmak istediği o var olmayan noktada olmak istiyor. Havanın ortasında.

30 Mayıs 1978, Salı

LESJE

Lesje elinde bir kâğıt tutuyor. Bunu dört beş kez okumaya çabaladıysa da bir türlü beceremedi. Bu da pek aptalca bir şey, çünkü buna benzer kâğıt parçacıkları her gün gelir ona postayla. Çizgili defter kağıdına mavi dolmakalemle yazılmış bir mektup bu. Adres *Dinozorlar*, müzenin dikkatine gönderilmiş.

Sayın baylar,

Ben altıncı sınıftayım ve öğretmenimiz Dinozorlarla ilgili bir proje hazırlamamızı istiyor. Acaba soracaklarıma örneklerle tam yanıtlar verebilir miydiniz?

1) Dinozor ne demektir?
2) Neden Mezozoik deniyor?
3) Kuzey Amerika'da bu jeolojik zamandaki coğrafi gelişmeleri işaretleyin, lütfen harita da verin.
4) Fosil nedir?
5) Neden Ontario'da hiç Dinozor fosili bulunmamış? Lütfen yanıtları çok acele gönderin, çünkü projemin 15 Haziran'da hazır olması gerek.

Saygılarımla, Lindy Lucas.

Bu mektuptaki her şeyi biliyor Lesje. Mektubun kurnaz bir çocuk tarafından gönderildiğini biliyor; kestirmeden iş yapmaya eğilimli, bir kitaptan kendisi özet çıkaracağına başkası tarafından hazırlanmış bir yanıtı kopya etmeyi yeğleyen açıkgöz bir çocuk. Lesje soruları bile tanıyor. Oldukça uygun cümleler halinde önce öğretmen, sonra daha zorlanarak öğrenci tarafından yeniden kaleme alınmış sorular bunlar. Kendisinin de hazırlanmasına yardım ettiği, müzenin dinozorlarla ilgili broşüründeki soruların hemen hemen aynısı. Anlaşılan öğretmen de kestirmeden gidiyor.

Normal olarak Lesje teksir edilmiş sayfaları birbirine tutturup bir de mektup formu iliştirmekle yetinirdi. *İlginize teşekkür ederiz. Bu sayfalarda bulacağınız gerçeklerin size istemiş olduğunuz bilgileri sağlayacağını umarız.* Ne var ki bugün yuvarlak, acemi yazıya bakarken içinde öfkenin

kabardığını hissediyor. Mektubun içindeki dokundurmalar sinirine dokunuyor: Dinozorların çok vakit ayırmaya değmeyecek kadar sıkıcı oldukları, kendisinin de sömürülmek için var olduğu gibi. Mektubun içinde bir pul olmayışına, gönderenin adı ve adresi yazılı bir yanıt zarfı bulunmayışına da kızıyor. Formdaki düzgün mavi basım harflerinin üzerine kırmızı kalemle KENDİ ÖDEVİNİ KENDİN YAP diye karalamak istiyor. Ama bunu yapamaz. Bu mektuplara yanıt vermek de işinin bir parçası.

Mektubu bir kez daha okuyor ve sözcükler gözünün önünde yüzmeye başlıyor. Neden Mezozoik deniyor? Doğru yanıt, öğretmenin istediği yanıt, müzenin hazırlamış olduğu sayfalarda var. *Meso*, orta demek, *zoos*'da yaşam. Paleozoik'ten sonra, Cenozoik'ten önce. Ama Mezozoik gerçekten var mı bakalım? Gerçekten var olduğu dönemde, adı bile yoktu. Örneğin, dinozorlar Mezozoik zamanda yaşadıklarını bilmiyorlardı. Bu dönemin yalnızca ortasında var olduklarını da bilmiyorlardı. Soyu tükenmiş hayvanlar olmak niyetinde değildiler. Bildikleri kadarıyla, sonsuza dek yaşayacaklarını sanıyorlardı. Belki de Lesje gerçeği yazmalı: *Mezozoik gerçek değildir. Bu yalnızca, artık orada olmadığından asla gidemeyeceğiniz bir yer için kullanılan bir sözcüktür. Ona Mezozoik deriz, çünkü adı budur*. Cam sıkılmış bir öğretmenden öfkeli bir mektup almayı da göze alması gerek, kuşkusuz: Bu ne biçim yanıt böyle?

Lesje'nın elleri titriyor, bir sigaraya ihtiyacı var. O bu mektupla kesinlikle uğraşamaz, hemen şu anda yanıt verecek durumda değil, hiçbir şey bilmiyor. Mektubu buruşturup çöp sepetine atmayı isterdi. Yine de, yazıyı göremeyecek biçimde onu düzgünce ikiye katlayıp daktilosunun yanına koyuyor. Yağmurluğunu giyip düğmelerini dikkatle ilikliyor, kemerini bağlıyor.

Yazıhanesinin çekmecesinde biraz ekmek, peynir var, öğle yemeğinde bunları yemeyi düşünüyordu. Ama birden Murray'ın Yeri'ne gitmeye karar veriyor. Boş bir masa bulup oturacak, ofiste çalışanların yemekleri gözden geçirişini, üstleri başları çorba lekesi dolu, soluk soluğa hizmet eden garson kızları seyredecek. Müzeden dışarı çıkma gereğini duyuyor, hiç değilse bir saatlik.

Dün gece Nate'le kavga etti, ilk kez olarak içinde ne varsa hepsini söyledi; elbet çocuklar yukarı çıkıp uyuduktan (ya da uyumadıktan) sonra.

Bu da başka bir şeydi: Çocuklar onlardaydı ve hafta içinde bir geceydi. Çocukların hafta içinde gece yatısına gelmemesi üzerinde anlaşmışlardı oysa. Ama Nate Elizabeth'ten son dakikada bir telefon almıştı. Son zamanlarda Elizabeth'in bütün telefonları, nedense hep son dakikada yapılan görüşmeler.

Lesje işten eve döndüğünde, çocukların mutfak masasında peynirli makarna yiyerek oynadıklarını görmüştü. Nate, "Elizabeth'in teyzesi ölmüş" diye açıklamıştı. "Elizabeth çocukların geceyi burada geçirmelerinin daha iyi olacağını düşünmüş. Onun üzüldüğünü görüp altüst olmalarını istemiyormuş."

Çocuklar hiç de sarsılmışa benzemiyorlardı, Lesje Elizabeth'in de sarsılmış olduğuna inanmıyordu. Bu da başka bir yan saldırıydı, o kadar. Çocuklar bulaşıkları yıkadılar. Nate onlara masal okuduktan sonra ikisini de yataklarına yatırdı. Lesje bütün bunlar olup bitene kadar hiçbir şey söylemedi. Aslında çocuklar kendileri masal okuyacak kadar büyüktüler, ama Nate bunun bir gelenek olduğunu söylüyordu.

Nate, aşağıya inince, "Sanırım, cenazeye gitmem gerek" diye bildirdi.

Lesje, "Niçin?" dedi. Ölen Elizabeth'in teyzesiydi, Nate'in değil. Dolayısıyla cenaze de hiç ilgilendirmezdi Nate'i.

Nate, "Elizabeth'e destek olmalıyım" diye karşılık verdi. "Cenaze onu sarsabilir."

Lesje, "Senin bana bütün anlattıklarından Elizabeth'in teyzesinden nefret ettiği sonucu çıkıyor" dedi.

Nate, "Evet, bu doğru" diye karşılık verdi, "Yine de teyzesinin Elizabeth'in yaşamında önemli bir yeri vardı. Bence birinin bir şeye önem vermesi, önem verilen şeyin olumlu nitelikleriyle değil, etkisiyle ve gücüyle ilgilidir. Muriel Teyze de çok güçlüydü."

Lesje, "Sana söyleyeceklerim var" dedi. "Elizabeth'in desteğe mesteğe ihtiyacı yok. Bir rahibenin kalçalara ne kadar ihtiyacı varsa, Elizabeth'in de desteğe o kadar ihtiyacı var. Elizabeth kadar desteklenmeye az ihtiyacı olan birini daha görmedim ben ömrümce."

Nate, "Görünüşe aldanma" diye karşılık verdi. "On iki yıldır onunla

evliyim, ne kadar desteğe ihtiyacı olduğunu herhalde senden daha iyi bilirim. Elizabeth'in çocukluğu çok mutsuz geçmiş."

Lesje, "Hangimizin çocukluğu mutsuz değildi ki?" diye atıldı. "Kimin çocukluğu mutluydu, ha? Elizabeth'inkinin ne özelliği var? İlle de mutsuz çocukluk öyküleri dinlemek istiyorsan, dur da ben sana benimkini anlatayım." Biraz daha düşünse, olasılıkla çocukluğunu anlatmaktan vazgeçerdi, çünkü onun mutsuzluğu olaysız bir mutsuzluktu. Lesje asla Elizabeth'in neredeyse göz alıcı melodramıyla başa çıkamazdı, bunu biliyordu. Nate bu melodramı ona parça parça anlatmıştı. Herhangi bir mutsuz çocukluk yarışmasında Lesje'nın kaybedeceği kesindi.

Nate, "Sesimizi yükseltmesek iyi olur, sanırım" dedi. "Çocukları düşünmeliyiz."

Lesje çocukları düşündü ve her şeyin ne kadar bulanık olduğunu fark etti. Gerçek şu ki, her ne kadar çocuklar hemen her hafta sonu onun evindeyseler de, Lesje onları birbirinden zor ayırt edebiliyordu; çünkü pek ender olarak doğrudan doğruya yüzlerine bakıyordu. Onları sevmediği söylenemezdi, ama onlardan korkuyordu. Onların da kendilerine özgü dolaylı yöntemleri vardı. Lesje'ya sormaya bile gerek görmeden onun kemerlerini, gömleklerini ödünç alıyorlardı. Nate'e göre, bu onların Lesje'yı kabul ettikleri, benimsedikleri anlamına geliyormuş. Kendilerine sütlü, kakaolu, dondurmalı karışımlar hazırlıyor ve boş bardakları evin orasında burasında bırakıyorlardı. Lesje pazartesi ya da salı günleri, onlar gittikten sonra, işten döndüğünde içlerinde esmer bir tortunun katılaşmakta olduğu bu bardakları buluyordu. Nate, "Yaptıkları herhangi bir şeye karşıysan, onlarla açık açık konuş" diyordu. Ama Lesje bunu yapacak kadar deli değildi. Bunu gerçekten yapsa, Nate ondan nefret ederdi. Çocuklar Lesje'ya karşı son derece terbiyeliydiler, ama Lesje onlara bunun tembihlenmiş olduğunu biliyordu. Hem anaları hem babaları tarafından. Çocuklar birer birey değillerdi sanki, kolektiftiler, tek bir sözcüktüler: *Çocuklar*. Nate bütün yapması gerekenin *çocuklar* demek olduğunu ve Lesje'nın bu sözcüğü duyar duymaz çenesini kapayacağını sanıyordu. Mucize gibi.

Lesje, pervasızca, "Çocukların canı cehenneme!" dedi.

Nate, koruyucu bir uysallıkla, "Böyle düşündüğünü biliyordum zaten"

dedi.

Lesje'nın söylediklerini geri alması, aslında böyle demek istemediğini söylemesi gerekirdi. Bunu daha önce de yeterince yapmıştı zaten. Ama bu kez hiçbir şey söylemedi. Çok kızmıştı. Bir şey söylemeye çabalasa, ağzından çıka çıka ninesinin sövgülerine benzer sözler çıkacaktı: *Kıçı kırılasıca! Geberesice! Götü devrilesice!*

Lesje yukarıya, banyoya koştu. Çizmelerinin halısız basamaklarda çıkardığı gürültüyü çocukların duyup duymadığı umurunda değildi. Banyoya girip kapıyı kilitledi. O anda kendisini öldürmeye bile karar verebilirdi. Oysa o güne dek böyle bir şey aklının ucundan bile geçmemişti. Chris gibi insanlar onu yalnızca şaşırtırdı. Ama şimdi, en sonunda, Chris'in bu işi neden yaptığını anlayabiliyordu: Öfkesinden yapmıştı; bir de, çok daha kötüsü, hiçbir şey olamamanın korkusundan. Elizabeth gibi insanlar size bunu yapabilirlerdi, sizi silip yok edebilirlerdi. Nate gibiler ise, kendi düşünceleriyle yetinir giderlerdi. Başka insanların alışkanlıkları inşam öldürebilirdi. Chris aşkından ölmemişti. O bir olay olmak istemiş ve olmuştu da.

Lesje geçerken mutfak tezgahından kaptığı bıçağı alıp banyo küvetinin yanına diz çöktü. Deşer gibi değil, testereyle keser gibi kesmeliydi. Çünkü deşer gibi kesmek istediği etkiyi yaratmayacaktı. Ama sonuç yine aynı olacaktı. Nate, farkına varınca, kapıyı kırıp içeri dalacak ve onu pembe bir denizin içinde yüzer bulacaktı. Lesje sıcak suyun kanın daha çabuk akmasını sağladığını biliyordu. Nate tuz kokusunu, ölmüş kuş kokusunu duyacaktı. Lesje'nın balmumundan, gözleri sabit cesedini sonra ne yapacaktı acaba?

Ne var ki, Lesje'nın yapmak istediği gerçekte bu değildi. Bir süre düşündükten sonra, greypfrut bıçağını banyo dolabına sakladı. Nate onun bıçağı aldığını görmemişti zaten. Yoksa hemen yukarı fırlar, kapıyı yumruklardı. (Yumruklar mıydı acaba?) Lesje hâlâ kızgındı. Biraz da öç almak için, yeşil plastik çantasının içindeki doğum kontrol haplarını tuvalete boca edip üstüne sifonu çekti. Nate yatağa geldiğinde de, her şeyi bağışlamış gibi, dönüp ona sarıldı. Eğer anahtar çocuklarsa, eğer görünmez olmasını önleyecek tek şey çocuk sahibi olmaksa, o .da çocuk yapardı, lanet olası.

Sabah hâlâ yaptığına pişman değildi. Yanlış, kin dolu, öç amacı güden bir iş yaptığını biliyordu; daha bir yıl önce böyle bir şey yaptığını düşünde görse inanmazdı. Kuşku yok ki, böylesi bir öfkeyle edinilen bir çocuk asla iyi olamazdı. Lesje ilkel bir yaratık, bir sürüngen, burnunda küçük bir boynuz bulunan,

bedeni pullarla kaplı, mutasyona uğramış bir ucube doğurabilirdi. Erkek deneli yaratığın evren için bir tehlike olduğunu kuramsal olarak çoktandır düşünüyordu: Haylaz bir maymun, kinci, yıkıcı, yok edici, kötü niyetli bir yaratıktı erkek. Ama yalnızca kuramsal olarak. Kuşkusuz, insanlar nasıl davrandıklarını görebilseler, başka türlü davranırlardı. Lesje buna inanırdı. Ama şimdi bunun doğru olmadığını biliyor.

Hayır, sözünü geri almayacak. Başına geleceklerden haberi olmayan Nate, mısır gevreği yiyor, çene çalıyor. Yağmur yağıyormuş, öyle diyor. Lesje, saçları yüzüne düşmüş, kepekli ekmeğini kemirerek, Kader'in ta kendisi gibi onu gözetliyor. Pusarık, ölçüp biçerek. Bedeni bakalım ne zaman darbeyi indirecek?

Nate onun hâlâ özgür olduğunu, kafese kapatılmadığını, henüz yatışmadığını bilsin diye, "Şunu anlamam istiyorum" diyor. "Sen ölürsen, bedenim Elizabeth alır. Cesedini bir sandık içinde ona gönderirim. Ne de olsa, o hâlâ senin karın."

Nate bu sözleri şaka saymayı yeğliyor.

Lesje döne döne merdivenleri iniyor, elleri yağmurluğunun ceplerinde sessiz duruyor. Sendeliyor. Dar bir leğen kemiği var, çocuk doğururken ölecek, çocuklar hakkında hiçbir şey bilmiyor… Ya işi ne olacak? Nate çalışsa bile zar zor geçiniyorlar. Henüz iş işten geçmiş olamaz, bu denli çabuk hiçbir şey olmuş olamaz. Lesje bir paket daha açacak, iki hap yutacak, bir de sıcak banyo yapacak ve her şey eskisi gibi sürüp gidecek.

Ancak, hemen ardından şöyle düşünüyor: Hayır, bu kez değil. Yalandan ya da değil, bir daha greypfrut bıçağıyla karşı karşıya gelmek istemiyor çünkü.

Başı önde, altın kubbenin altında kapıya doğru seğirtirken, koluna birinin dokunduğunu hissediyor. Dokunanın barışmak, ateşkes yapmak, işi tatlılıkla çözümlemek isteyen Nate olduğunu umuyor. Ama dokunan o değil, William.

William, “Ne rastlantı, ben de müzedeydim!” diyor; “Gelip seni göreyim dedim.”

Lesje çok iyi biliyor ki, William asla rasgele bir yerde olmaz, hele müzede hiç olmaz. Harika, saydam William; telefon rehberi gibi kolayca okunan, her şeyi alfabetik bir düzen içinde olan William. William’ın ona bir söyleyeceği varmış, onun için buraya gelmiş. Önceden telefon etmemiş, çünkü Lesje’nın onu görmeyi reddedeceğini biliyormuş. Doğru söylüyor, reddederdi gerçekten. Ama şimdi Lesje gülümsüyor ona, sırıtıyor.

“Ben de tam Murray’ın Yeri’ne gidiyordum” diyor. William için gideceği yeri değiştirecek değil ya.

William, Murray’ı çok pis bulur, orada yenen yemeğin insanın kalınbağırsak kanseri olmasına yol açacağına inanır. Öyleyken, “Ben de sana katılsam, rahatsız olur musun?” diyor. Lesje olmam diye karşılık veriyor. Bu da doğru. Gerçekten de rahatsız olmuyor William’ın varlığından. William artık güvenli bir biçimde geçmişte kaldı. Lesje onun yanında yürürken, kemiklerinin içine hava dolduğunu hissediyor. Kendisini etkileyemeyen biriyle birlikte olmak saltık mutlulukmuş meğer!

Lesje ezilmiş yumurtalı bir sandviç yiyor, bir sigara içiyor. William, ekmek kırıntılarıyla oynayarak, “Sanırım, yeteri kadar zaman geçti üstünden” diyor, “Şunu bilmeni istiyorum ki, pek iyi davranmadım o gün sana. Ne demek istediğimi anlıyorsun herhalde.” Mavi gözleri içtenlikle bakıyor, pembe yanakları parlıyor.

William gerçekten pişman olduğu vakit, sözcükleri böyle tuhaf bir biçimde kurar. Lesje bunu biliyor. Bu, William’ın bilançosuna –Londra Ontario tarafından istenen bilançoya– girmektir. Küçük içoğlanı William, bütün toplamlarının doğru olması gereken bu bilançoyu hep kafasında taşır. Bir ırza geçme girişimi, bir özür dileme. Ama şimdi Lesje efendice bir anlaşmayı kabul etmeye hazır. Eskiden olsa, efendilik değil, içtenlik isterdi.

“Galiba hiçbirimiz iyi davranmadık” diyor.

William rahatlıyor ve saatine göz atıyor. Lesje hesaplıyor: William, her şeyi doğru düzgün yapmak için, bir on dakika daha kalacak burada. Aslında Lesje’yı görmek mörmek istemiyordu. Şu anda bile aklı başka yerde. Lesje onun ne düşündüğünü tahmin etmeye çalışıyor ama başaramıyor.

Lesje ellerini yüzünün çevresine koyuyor, dumanın arasından onu seyrediyor. Artık William’ı eskisi kadar kolayca, eskisi kadar çabuk yargılayamadığını görüyor. Bu da hoşuna gitmiyor. Ona sormak istediği şu: Değiştin mi? Bir şeyler öğrendin mi? Kendisi niyet ettiğinden çok şey öğrendi, istediğinden de çok şey. William onu değişmiş mi buldu?

William’ın yüzünü inceliyor: Belki biraz daha zayıf şimdi. Lesje anımsayamıyor. Ve o gök mavisi gözler: Bunlar Lesje’nın düşündüğü gibi Kafkasyalı bir oyuncak bebeğin, bir şapka mankeninin gözleri değil artık.

William karşısında oturuyor, kenarında bir ruj lekesi olan Murray’ın bardağından su içiyor. Parmakları bardağı kavramış, öbür eli masanın üzerinde, boynu açık yeşil gömleğinin yakasından dışarıya çıkıyor, bunun üzerinde de başı duruyor. Gözleri mavi ve bunlardan iki tane var. Şimdiki zamanda William’ın toplam tutarı işte bu.

3 Haziran 1978, Cumartesi

ELIZABETH

Elizabeth'in başında şapka yok ama, elleri eldivenli. Mount Pleasant Mezarlığı'nın daha istenebilir bölümlerinden birinde, Eaton's Mağazalarının, Weston Bisküvilerinin eski aile mozolelerinin yanında ayakta duruyor. Tanrı korusun, mezarlığın ağaçları daha iyice büyümemiş yeni kesiminde ya da yassı, kare biçimi taşları Çince yazılarla dolu yabancı varoşlarda, ya da adların yanında üzeri plastik kaplı fotoğrafların olduğu süslü, görmemiş mezarlarının bulunduğu kesimde değil.

İki adam Muriel Teyze'nin üzerine kürekle toprak atıyor. El uzatabildiği bütün yakın akraba ölülerinin 'yakılmasını isteyen Muriel Teyze, nedendir bilinmez, kendisinin olduğu gibi toprağa verilmesini istemiş. O çukura indirildikten, üzerindeki toprak bastırılıp sıkıştırıldıktan sonra, ortada kalan çirkin görünüşlü kara toprağı örtmek üzere, bir rulo yeşil yapay çim orada hazır bekliyor.

Elizabeth'in saçları ılık rüzgarda uçuşuyor. Güzel bir ilkyaz günü. Böyle olması kötü. Elizabeth teyzesinin yağmurlu bir günü yeğleyeceğinden emin. Ne var ki, Muriel Teyze bile mezarın ötesinden hava koşullarını keyfince düzenleyemiyor.

Oysa cenaze töreninin, gömülüşünün başka her ayrıntısını düşünüp taşınmış, her şeyi ayarlamış. En sonunda değiştirilemez biçimde ölürken, hazırlattığı vasiyetnamede gerekli bütün direktifleri vermiş. Tabutu, mezarlıktaki yeri daha o ölmeden satın alınmış, paraları ödenmiş. İç çamaşırları da içinde olmak üzere bütün giysileri titizlikle elden geçirilmiş, ipek kağıdına sarılıp bantlanmış, bir kenara ayrılmış. (Elizabeth onun, "Eski bir elbise işimi görür" dediğini duyar gibi oluyor. "İyi bir elbiseyi gömmek akılsızlık olur.") Cesedinin süslenip püslenmesine, makyajla güzelleştirilmesine de, bunun parayı boşa savurmak olduğunu söyleyerek karşı çıktı ve kendisine kapalı bir tabut seçti. Cenaze töreninde kilisede okunacak ilahileri, İncil'den bölümleri bile kendi seçti. Bunlar, üzerinde kilisenin adı ve adresi yazılı ayrı bir zarfa konup mühürlendi. Elizabeth, bütün bunları bildiğinden, ayini dinlerken, kilisede toplanmış ahalinin

sesleri arasından kendini duyuran teyzesinin uzlaşma bilmez sesini de duyar gibi oldu.

Muriel Teyze Timothy Eaton'ı da sıkmış olsa gerek. Elizabeth, "Sağken olduğu gibi, ölüyken de" diye düşünmekten kendini alamamıştı telefondaki genç adamın çekingen sesine kulak verirken. Adam, "Kilisedeki tören için konuşmak istiyordum" dedi. "Acaba bazı değişiklikler yapılmasını ister miydiniz diyecektim. Seçilen parçalar biraz uygunsuz gibi geldi de bana."

Elizabeth, "Kuşkusuz" dedi.

Adam, "İyi" diye karşılık verdi. "Belki buluşup bir kez birlikte üstünden geçeriz diye…"

Elizabeth, "Demek istiyorum ki, kuşkusuz uygunsuzdur seçtikleri" diye atıldı. "Tanımıyor muydunuz yoksa onu? Ne bekliyordunuz yani? Bırakın da, cadaloz nasıl istiyorsa öyle olsun. Sağken her istediğini elde etti." Ganimeti onlar, yani kilise miras alacaktı nasıl olsa; yapabilecekleri, en azından, her şeyin onun istediği gibi olmasını sağlamaktı.

Elizabeth adamın kızacağını sanmıştı –amacı da onu kızdırmaktı zaten– ama telefonun öbür ucunda bir gülme duyduğundan hemen hemen emindi.

Ses, "Pekâlâ, Mrs. Schoenhof[1] dedi. "Gerekeni yapacağız."

Yine de org, açılış ilahisi olan "Mesih İsa Bugün Göğe Yükseldi" ile gümbür gümbür çalmaya başlayınca, Elizabeth buna hâlâ hazır olmadığını hissetti. Yaşlı cadı ölümsüz olduğunu herkesin bilmesine izin mi veriyordu, yoksa nasılsa sevdiği için seçtiği bir parça mıydı bu? Elizabeth çevresine göz gezdirdi. Şaşılacak kadar çok insan gelmişti cenazeye. Eski kilisenin üyeleri, uzak akrabalar: Zorlanarak ama yüreklilikle ilahi söylüyorlardı. İlahi bitince papaz boğazını temizledi, ısınmaya çalışan bir dalgıçkuşu gibi omuzlarını döndürdü, sonra İncil okumaya başladı.

"'Ne kadar kendini yüceltip keyifli bir yaşam sürdüyse, o kadar acı ve üzüntü verildi ona: Çünkü içinden, ben bir kraliçeyim, dul değilim, hiç üzüntü yüzü görmeyeceğim demişti. Onunla zina yapan, keyif süren dünya kralları, o yanarken tüten dumanları gördükleri zaman onun için gözyaşı dökecekler, yas tutacaklar.'"

Papaz elinden gelenin en iyisini yapıyordu; r'leri ağzının içinde

yuvarlıyor, ne olup bittiğini biliyormuş gibi davranıyordu. Öyleyken, cemaatte şaşkın bir fısıltıdır dolaşmaya başladı. Muriel Teyze zevksiz bir seçim yapmıştı. Göreneklere, geleneklere daha uygun bir şey seçebilirdi; sararıp solan, ölen otlar, sonsuz merhamet gibi. Ama zina, üstelik de cenazede? Olacak şey değildi. Elizabeth kovulan genç papazı anımsadı birden. Adamın kor gibi yanan gözleri vardı. Kan rengi güneşlere, peçeleri yırtmaya düşkünlüğü herkesçe biliniyordu. Belki cemaat Muriel Teyze'nin de bunca yıldır aralarında saklanan onun gibi biri olduğundan kuşkulanmıştı. Besbelli aklı başında değildi: Ailesi ortada, işte kızkardeşine bakın, işte yeğenine bakın!

Elizabeth bunun dosdoğru kendisine yöneltilmiş kişisel bir mesaj olduğunu anlamıştı. Bu, Muriel Teyze'nin Elizabeth'in annesine, olasılıkla da Elizabeth'in kendisine son sözüydü. Elizabeth teyzesini, bifokal gözlüğü burnunun ucunda, İncil'i dikkatle karıştırıp doğru dizeleri ararken gözünün önüne getirebiliyor; özellikle incitici, cezalandırıcı, kendisini haklı çıkaran dizeleri. İşin gülünç yanı şu ki, cemaat olanların farkında bile değil. Elizabeth onların nasıl düşünmeye alışık olduğunu bildiğinden, Muriel Teyze'nin acayip bir yoldan nedamet getirdiğini, hatta itirafta bulunduğunu sandıklarını düşünüyor. Harikulade şeylerle dolu gizemli bir yaşama kavuşabilmek için.

"'Bu yüzden, bir gün onun başına türlü felaketler gelecek; ölüm, ağlayış ve kıtlık. Ve o ateşte cayır cayır yanacak. Çünkü onu yargılayan Rab Tanrı güçlüdür.'" Papaz İncil'i kapattı ve özür diler gibi cemaate göz gezdirdi. Herkes rahatladı.

Muriel Teyze kendi övgüsünü yazmamıştı, çünkü bu övgüde *kendini adama, eliaçıklık* gibi sözcükler ağır basardı. Herkes bunların ne demek olduğunu biliyordu. Elizabeth'in gözleri bronzdan yapılmış Birinci Dünya Savaşı ölülerinin, sonra öbür duvardaki HER İYİ İŞE HAZIR yazısının üstünde geziniyor. Dişi bir Eaton olmalı bu, ya da onun gibi bir şey.

Gelgelelim, son ilahi okunmaya başlayınca, Elizabeth az kaldı yüksek sesle gülerek kendini rezil ediyordu. Muriel Teyze, "Uzakta, bir ahır yemliğinde" ilahisini seçmişti. Bunu duyunca Elizabeth'in çevresindekilerin şaşkınlığı ansızın paniğe dönüştü. Sesler kekeliyor, kesik kesik çıkıyordu. Elizabeth yüzünü ellerinin içine gömerek katıla katıla gülmeye başladı.

Üzüntüsünden ağladığını sanacaklarını umuyordu.

Janet, “Anne, gülmeyi kes!” diye tısladı. Ama Elizabeth, ağzını sımsıkı kapalı tutmasına karşın, bir türlü kesemiyordu gülmeyi. İlahi sona erince, başını kaldırmayı başarabildi. Çevresindeki birçok insanın ağlamakta olduğunu görünce çok şaşırdı. Niye ağlıyorlardı acaba? Muriel Teyze için olamazdı. Elizabeth buna ihtimal vermiyordu.

Kızlar iki eline yapıştılar; Janet sağda, Nancy solda. Dize kadar gelen beyaz çoraplarını, atkılı ayakkabılarını giymişler. Janet’in fikriydi bu, çünkü Muriel Teyze’yi ziyarete giderken hep bunları giyerlerdi. Janet ağlıyor, cenazelerde böyle yapmak gerektiğini biliyor. Nancy ise çevresine bakınıyor, başı utanmazca dönüp duruyor: “Anne, şu ne? Neden o adam öyle yapıyor?”

– Elizabeth’in gözleri kuru, biraz da başı dönüyor. Boğazında hâlâ kahkahalar var. Kilisedeki tören erken bunamanın bir sonucu muydu, yoksa Muriel Teyze en sonunda bir şaka yapmaya mı kalkışmıştı? Belki de yıllardır bunu, o çaresiz şaşkınlık anını tasarlıyordu? Onun göründüğünden başka biri olabileceğini birden fark eden eski dostlarının yüzlerinin ne hale geleceğini düşünerek şeytanca bir keyif almıştı belki? Elizabeth bundan emin değil, ama öyle olduğunu umuyor. Madem Muriel Teyze gerçekten öldü, Elizabeth onu kendi istekleri doğrultusunda yeniden kurmakta özgür sayılır artık. Ayrıca, onda onaylayabileceği bir şeyler bulmayı da istiyor.

Nate de orada, mezarın öbür yanında. Kilisedeki tören sırasında onlardan ayrı durmayı yeğledi nedense. Belki de rahatsız etmek istemiyordu. İşte şimdi karşıdan Elizabeth’e bakıyor. Elizabeth ona gülümsüyor. Gelmeyi düşünmesi çok tatlı, Elizabeth ona gel dememişti. Tatlı ama gereksiz. Elizabeth Nate’in genellikle gereksiz olduğunu düşünüyor. Orada olabilir de, olmayabilir de. Elizabeth gözlerini kırpıştırıyor, Nate yok oluyor. Yeniden gözlerini kırpıştırıyor, Nate yine beliriyor. Onun burada bulunuşu içini bir an minnetle dolduruyor. Ancak, bu bir anlık minnettarlığın onu hiçbir yere götürmeyeceğini biliyor. Nate bir daha sefere çocukları almaya geç gelirse, bu minnet duygusu uçup gidecek. Ama bu didişme bitti artık. *Bitmesine izin verildi*.

Nancy, “Ben gidip babamı göreceğim” diye fısıldıyor, Elizabeth’in elini bırakıyor. Mezara iyice yaklaşıp .kürekle toprak atan adamlara yakından bakabilmek için bahane arıyor. Öte yandan, babasının yanına gitmeyi de istiyor. Elizabeth gülümsüyor, başıyla olur diyor.

Elizabeth’in içindeki neşe birden soluyor, onu terk ediyor ve titrek bir halde bırakıyor.. Şimdi kuruyup büzülmüş, sandıklanmış, üstüne toprak atılmış, işi bitmiş olan Muriel Teyze’nin bütün o zararlı, hatta yıkıcı işleri yapmış olduğuna inanmakta güçlük çekiyor. Besbelli kendisi abarttı, belki de uydurdu bütün bunları? İyi de, Muriel Teyze’yi niye uydursun? Her neyse, Muriel Teyze gerçekten öyleydi; Elizabeth bunu iyi bilmeli, yara izleri hâlâ duruyor.

Madem öyle, neden şimdi dayanamıyor teyzesinin toprağa karışmasına? Elizabeth, “O korkunç bir kadındı” demek istiyor, buna tanıklık etmek istiyor, “İnan olsun ki, korkunçtu.” Muriel Teyze iki başlı bir buzağı ya da Niagara Çavlanı gibi bir doğa harikasıydı. Elizabeth bu gerçeğe tanıklık etmek istiyor. Herkesin ona hayran kalmasını istiyor. Bu doğa harikasının yok olmasına, parlaklığını yitirmesine, toprağın altına girmesine gönlü razı değil.

Muriel Teyze yok oldu artık. Kiliseye gelen yaşlılar yer değiştirmeye, ağır ağır otomobillerine doğru ilerlemeye, gözden kaybolmaya başladılar. Eşarpları, çelenkleri titreşiyor.

Elizabeth de onlar gibi hemen gitmek istiyor ama yapamıyor: Muriel Teyze’nin ölümü kendisi için henüz tam olmadı. Cenazede ilahi söylemediği gibi, dualara da katılmadı. Ağzını açarsa, içinden kötü şeyler çıkacağından korkuyordu. Ne var ki, yeşil hah yerine yerleştirilmeden önce o da bir şey, bir uğurlama sözcüğü söylemeli. *Huzur içinde uyu* demek uygunsuz olur. Muriel Teyze’nin ne huzurla ne de dinlenmekle ilgisi vardı.

Elizabeth, “Ataların sesleri savaşı haber veriyor” diye mırıldanırken buluyor birden kendini.

Janet kaşlarını çatarak ona bakıyor. Elizabeth boş boş gülümsüyor. Bu cümlenin kaynağını bulmak için kafasının içini yokluyor. *Görkemli Sevinç Kubbesi*. On birinci sınıftayken bütün şiiri ezberlemek zorundaydılar. Kutsal ırmak Alph’ın aktığı yerde, mağaralarla ilgili bir şey de vardı galiba?

Evet, evet, ırmağın güneşsiz denize aktığı yerle ilgili bir şey. Elizabeth öğretmeni anımsıyor, Miss Macleod adında biriydi. Kıvır kıvır ak saçları vardı. Gözlerini yumar, olduğu yerde halkalar çizecek biçimde dönerek, perilerden söz ederdi.

Küreklerin gürültüsü de olmasa, ortalık çok sessiz. Ağaçların bulutsu yeşilliği ötelere kadar uzanıyor; süngerimsi, hava gibi yumuşacık. İtilecek hiçbir şey yok, tutunacak hiçbir şey yok. Kara bir boşluk Elizabeth'i emiyor, içine çekiyor, bir rüzgar var, bir gümbürtü duyuluyor yavaştan. Elizabeth, eli hâlâ Janet'in elini sımsıkı kavramış, boşluğa yuvarlanıyor.

Onu yerden kaldıran Nate oluyor. "Şimdi daha iyi misin?" diye soruyor. Beceriksizce Elizabeth'in mantosundaki çamurları temizlemeye çabalıyor.

Elizabeth, "Yapma" diyor. "Kuru temizleyiciye vereceğim."

Annesinin, ölmediğini, sağ olduğunu iyice anlayınca, Nancy ağlayabileceğine karar veriyor. Janet öfkeyle babasına, "Yanında içki var mı?" diye soruyor. Elizabeth bunu kendisini canlandırmak için istediğini düşünüyor. Nasılsa, bu kez bir damla bile içki yok Nate'in yanında. Bu da Janet'in sabrını tüketmeye yetiyor. Annesiyle babasının zarafetten yoksun, yetersiz kişiler olduğuna karar veriyor. Onlara arkasını dönüyor.

Elizabeth, "İyiyim, bir şeyim yok" diyor. Herkese iyi olduğunu söylemek zorunda oluşu onu deli ediyor. Hiç de iyi değil aslında, çok korkuyor. Pek çok şey yaptı ama, şimdiye dek hiç böyle kendini kaybetmedi. Gözünün önünde güçten düşmelerle, metroda, yol kavşaklarında ansızın yere yuvarlanmalarla dolu bir gelecek beliriyor. Yanında onu yoldan çekecek kimse de olmayacak. Merdivenden düşecek. Kan şekerini ölçtürmeye karar veriyor. Kilisedeki yaşlı hanımlar dostça bir ilgiyle ona bakıyorlar. Onlar söz konusu olduğu sürece, Elizabeth'in yapması gereken de işte tam buydu.

İki adam plastik çimden yeşil halıyı kaldırdılar, şimdi ruloyu açıyorlar. Cenaze sona erdi, Elizabeth artık çocukları eve götürebilir.

Cenaze levazımatçısının otomobiline binip cenaze evine ya da kiliseye – orada şimdi kahve ve kek ikram ediliyor– gideceklerine, yürüyerek metroya yollanacaklar. Eve varınca elbiselerini değişecekler. Elizabeth kızlara yiyecek bir şey hazırlayacak. Yerfıstığı ezmeli sandviçler.

Bunu, bu denli basit bir şeyi yapacak gücü olduğunu fark edince

seviniyor. Chris'in yaptığını yapmaya kim bilir kaç kez, ne kadar yaklaştı? Daha da önemlisi: Onu durduran neydi? Chris'in gücü müydü onu engelleyen? Son patlamaya kadar Chris'in bedeninin basınçlarında kilitli duran, hep yanında taşıdığı o dış uzay parçası mıydı? Elizabeth adını duyduğu ama hiç oynamadığı bir lise oyununu anımsıyor: Piliç. Sarp kayalıklara gidiyorlar, otomobillerini dik yamaçtan göle doğru sürerek yarışıyorlardı. Amaç, freni ilk çeken olmamaktı. Elizabeth, güneşin altında dururken, tam vaktinde duranın, uçurumun kıyısından düşen hasmının *slow motion* uçuşunu görenin o korkulu rahatlayışını duyuyor.

Kendisi hâlâ yaşıyor, sırtında giysileri, yürüyor, bir işi bile var. İki çocuğu var. Rüzgarın saldırısına karşın, yer altından kendisini çağıran sesleri duyabiliyor; eriyen, çözülen ağaçları, ayaklarının dibinde açılan derin boğazları görebiliyor. Bu derin boğazlar arada bir hep açılacak. Görülebilir dünyayı saydam bir tül ya da bir kasırga gibi görmekte zorluk çekmiyor. Marifet bu dünyayı elle tutulur hale getirmekte.

Evini güvenle düşünüyor; dingin oturma odasını, boş kâseleri –saltık zarafet!– mutfak masasını. Kusursuz bir ev değil evi. Doğrusu, bazı yerleri çöküyor, dökülüyor; en belirgin çöküntü de ön sundurmada. Ama bir ev sahibi olması bile, ev sahibi olmayı başarabilmesi bile bir mucize. Bütün yıkıntıya karşın. Cehennem çukurunun üzerine bir konut kurdu o, ama başka neresi vardı ki ev kuracak? Ve ev şimdilik ayakta duruyor.

18 Ağustos 1978, Cuma

NATE

Nate Shuter Sokağı'nın bir blok güneyindeki Yonge Sokağı'nın doğu yanında, bir oyun masasının önünde, katlanabilir bir tahta sandalyede oturuyor. Öğleden sonra güneşi başına vuruyor. Elini gözlerine siper ediyor. Güneş gözlüğü takmış olması gerekirdi. Cam bir bira içmek istiyor. Bacaklarının arasına bir kutu bira, sıkıştırıp kimse görmeden çabucak bir yudum içebilir elbette, ama pek yakışık almaz bu.

Sokağın karşı yanında, Eaton's Center'ın bağırsak gibi boruları duvarların, merdivenlerin üzerine sarkıyor. Alış veriş etmeye gelenler binaya giriyorlar, çıkıyorlar; bacaklar güdük, yüzler öne doğru fırlamış; küçük heveslere amaçlanmış, kendi küçük tüketimlerine yönelmişler. Yolun Nate'in oturduğu yanında bulunanlar daha da umutsuz. Sürekli içen ayyaşlar gibi ayak sürüyerek yürüyen yaşlı adamcağızlar; kolsuz siyah tişörtler giymiş, kabaralı kemerleriyle blucinlerinin içine hapsedilmiş, kolları dövmeli delikanlılar; yazlık takım elbiselerinin içindeki hamur suratlı, pembemsi gözlerini Nate'inkilerden kaçıran memurlar; parmakları alış veriş torbalarının üzerinde kenetlenmiş, kalın bilekli, cam sıkkın kadınlar. Kimisi kaşlarını çatmış, ama çoğu boş suratlı; öfkeden ya da sevinçten kaynaklanan kassal seğirmeleri daha güvenli, daha kişiye özgü dakikalara saklıyorlar.

Nate yaklaşan her yayayı zorlayıcı olduğunu umduğu bakışlarla durdurmaya çalışıyor: *Vatanın Sana İhtiyacı Var*. Gelip geçenlerin çoğu masanın üzerindeki yazılara bir göz atıp adımlarını sıklaştırıyor; Nate onları tatsız bir yükümlülüğün altına sokamadan geçip gitmeye bakıyorlar.

Kimisi de duruyor, Nate onlara hemen broşürler veriyor. Arada bir, biraz olsun ilgi toplamayı başarınca, inandırıcı söylevine başlıyor. Bir dilekçe için imza topladığını söylüyor, Montie'lerin hatalarına elbet karşı çıkmalıyız diyor. Onların postadaki mektupları açtıklarına değiniyor; ama ahırları, çiftlik ambarlarını yaktıklarından, Québec'teki ofisi yıktıklarından söz etmemeyi yeğliyor. Çoğu insanın ahırı, çiftlik ambarları, ofisi yok; Québec'e karşı da ya ilgisizler ya da düşmanca duygular besliyorlar. Ama

hepsinin postası, mektupları var. Ciddi olduklarını kanıtlamaları için, dilekçeyi imzalayanlardan bir dolarlık bir katkıda bulunmaları isteniyor; bu dolarlar ilerideki kampanyalarda kullanılmak üzere bir fona gidecek.

Nate ateşli ateşli değil, sakin bir tavırla konuşuyor. Aşırılıktan kaçınılmalı. O orta sınıftan, iyi niyetli vatandaşların temsilcisi olmalı. Ne var ki onları temsil etmediğini biliyor. Şu ana kadar ilgi gösterenlerin çoğu kara gömlekli gençler, uyuşturucu bağımlıları, sıradan hırsızlar ve onlara yataklık edenler. Bu da Nate'e çarpık bir memnunluk veriyor. Bunların arasında her an eski ya da yeni bir müvekkilini görebilir.

Biri, "Hapse atın şu namussuzu!" diyor. "Geçen hafta sonu dükkânıma daldı, bıçkı makinesi gibi her yeri darma duman etti. Ama üstümde bir şey bulamadı."

Nate, acaba annem ne der bu olaya, diye düşünüyor. Sonunda annesinin aldırmayacağı, hatta şaşmayacağı sonucuna varıyor. "Bir imza bir imzadır" der besbelli. Evet, gelecek haftanın sonunda, yetenekli kaba etleri kare biçimini almış, şu sandalyede otururken, ayakları lastik ökçeli ayakkabılarının içinde şu kaldırıma basarken öyle der.

Bugün Nate'in değil, onun burada olması gerekiyordu. Ama hastanede ayağını burkmuş. Telefonda, "Bir burkulma, o kadar, önemli bir şey değil" dedi. "Bu işi yapmaya gönüllü o kadar az insan var ki. Öyle olmasa senden yardım istemezdim. Daha önce hiç istemedim, biliyorsun."

Bu doğru değil, daha önce de Nate'ten buna benzer şeyler yapmasını istemişti: Barış için çalışalım, Koreli şairi kurtaralım, bombayı yasaklatalım. Şu var ki, Nate o güne kadar hiç evet dememişti. Bu kez işi neden kabul ettiğine kendisi de şaşıyor. Bu girişimin öteki girişimlerden daha başarılı olacağına inandığından değil. Ancak, Montie'lerin kötü davranışlarına karşı imza toplamak, şu anda ona yaşamdaki çoğu öbür şeylerden daha anlamsız görünmüyor.

Orta yaşlı bir adam broşürü gözden geçiriyor, sonra sıcakmış da elini yakmış gibi Nate'e doğru fırlatıyor. "Sana bir dolar vereceğim" diyor, "Ama dilekçeye adımı yazıp imza atmam." Adam tuhaf bir aksanla konuşuyor; Fransız değil, İtalyan da değil. Nate ona teşekkür ediyor ve doları kasa görevi yapan kutuya koyuyor. Nate'in düşündüğünden de çok

insan, adlarını yazıp dilekçeyi imzalarlarsa, boğazlarına kadar boka batacaklarını sanıyor. Sanıyorlar ki, Montie’ler onları yakalayacak, ayak tabanlarını köpek kırbacıyla kırbaçlayacak, üreme organlarına elektrikli saç kıvırma makinesi uygulayacak.

Nate bundan kuşkulu. Ona öyle geliyor ki, Montie’ler oralı bile olmayacaklar. Burada böyle bir şey olmayacak, henüz değil. Nate olasılıkla bu yüzden şimdiye dek böyle işlere bulaşmadı. Fazlasıyla güvenli burası. Nate karşı konulmaz bir seçenek, tehlike, canını tehlikeye atma gibi durumlarda buna katlanabilirdi; dikkatsiz bir gülüş, ışıl ışıl gözler, ölüm bir yalancı basamak ötede. Bunun yerine, Ağustos güneşinin altında pişiyor, yabancılara yaltaklanıyor, sokaktan gelen egzoz dumanlarıyla savaşmak için bir sigara daha yakıyor.

Bu broşürleri almak için ofise gittiğinde, onu savurgan bir oğul gibi karşıladılar. Buruşuk yazlık elbiseleri içinde üç kadın, onunla el sıkışmak için oturdukları daracık yerlerden fırladılar. Annesi bir harikaymış, öyle enerji doluymuş ki, Nate onunla gurur duymalıymış…

Müdür onu kahverengimtırak ofisine davet etti. Yazı masasının üstü göğüs boyu kirli kâğıtlarla doluydu: Mektuplar, formlar, eski gazetelerden kesilmiş kupürler. Nate annesinin bileğini burktuğunu söyledi. Sonra, kabalık etmeden, elinden geldiğince açık seçik, kendisinin ancak gelip geçici olduğunu, yalnızca annesi gelemediği için geldiğini anlatmaya çalıştı. Dilekçeyi de bir tür şaka olarak gördüğünü eklemeye gerek görmedi. Sözde dilekçe Başbakan’a gidecekti ve hiç kuşku yok ki Başbakan onunla kâğıttan uçaklar yapacaktı. Editöre gönderilen mektupları okumuştu; dolayısıyla, pek çok insanın altı milyon Québec’liye, Pakistanlı‘ya, sendika başkanlarına, travestilere göz yummaktansa, el tırnaklarını söktürmeye razı olduğunu biliyordu. Evet, düşlerindeki parlak kırmızı, müzikal Mountie’nin{7} üzerindeki boyanın çatlamış olduğunu kabul etmektense, tırnaklarını söktürmeye razıydılar.

Olasılıkla müdür kendisi de dilekçenin bir şaka olduğunu biliyordu. Bir şeye sırıtıyordu az önce. Soytarı bir metelik yığını gibi gülümsüyordu; beyaz dişleri pek az görünerek, açgözlülükle, aldatıcı kişiliksizliğiyle. Elma yanaklarının üzerindeki gözleri kurnazdı ve o gözlerin içinde Nate kıvır kıvır kıvranmaktaydı. Hepsi ona, olmaktan olanca gücüyle kaçınmaya

çalıştığı şeymiş gibi davranıyorlardı: Annesinin oğlu. Belki de öyledir.

Ama yalnız bu değil, yalnız bu değil. O böyle tanımlanmayı reddediyor. Bir yere kapatılmadı henüz, zaman onu alıp götürüyor, başka şeyler olabilir. Kolunun altına bu sabahki *Globe* gazetesini sıkıştırmış, dilekçeyle ilgilenenler seli dindiğinde gazeteye göz gezdirmeyi umuyor. Belki en sonunda birkaç gerçek haber vardır. İçinde küçük bir kesim hâlâ bekliyor, hâlâ umuyor; orada oturmuş, şaka saydığı bir mesajı başkalarına iletirken, gerçek bir mesaja, bu mesajı iletecek birine özlem çekiyor.

Dediklerine göre, saat dörtte yerini alacak biri, Alman Katolik bir ilahiyatçı gelecekmiş. O zaman Nate utanarak oradan ayrılacak, yayalara, evlerine dönenler kalabalığına, aylak aylak dolaşanlara katılacak; duygusuzlar, kaderciler; bağımsızlar, alaycılar arasında kaybolacak; Aralarındayken, kendisini evinde hissetmeyi istediği kişilerin arasında.

18 Ağustos 1978, Cuma

LESJE

Lesje, sırtında laboratuvar gömleği, totem direğinin çevresinde dolaşarak, merdivenden bodrum katına iniyor. Bugün laboratuvarda çalışmıyor, ama yine de laboratuvar gömleğini giyiyor. Bunu giyince, buraya ait olduğunu hissediyor. Gerçekten de buraya ait o.

Bir zamanlar cumartesi gezintilerinde başkalarını gözleriyle nasıl izlediğini anımsıyor. Koridorlarda bir işleri varmış gibi yürüyen, ya da üzerinde PERSONELE MAHSUSTUR yazan kapılardan içeriye dalan erkekleri, kadınları, ama özellikle kadınları izlerdi. O zamanlar Lesje laboratuvar gömleklerini bir işaret, ulusal bir belirti, bir üyelik belirtisi gibi görürdü. O kapılardan içeri dalabilmeyi o kadar isterdi ki. Gizler, hatta harikalar vardı o kapıların ardında. Oysa şimdi anahtarları var, müzenin içinde hemen her istediği yere girebilir. Satışa sunulan karmakarışık taş örneklerini, kırık parçaları, üzerlerini toz bürümüş, henüz sınıflandırılmamış kâğıt yığınlarını biliyor. Belki giz bunlar, ama harika olmadıkları kesin. Yine de¿ çalışmayı istediği tek yer burası. Bir zamanlar önem açısından buraya denk hiçbir şey yoktu Lesje için, hâlâ da daha önemli bulduğu bir şey yok. Değer verdiği tek üyelik bu.

Hayır, pes etmeyecek. Sıkılı yumrukları laboratuvar gömleğinin ceplerinde, bodrum katında çalıntı törensel giysileri içindeki Hintli mankenlerin, oyma maskların arasında dolaşıyor; neşeli ama ürkütücü şeyler. Nereye gideceğini bilir gibi kararlı adımlarla yürüyor. Gerçekte ise kendisini yatıştırmaya çalışıyor, müzeyi bir kez daha aklından geçiriyor; bütün o bildik yerleri, oda oda, bütün nesneleri. Bir daha orayı göremeyeceği günleri düşünüyor. Ne zaman olacak bu? Çok mu yakında?

Kimi vakit müzeyi bir bilgi hazinesi, bilim adamlarının dinlenme yeri, gerçeği aramak için kurulmuş bir saray –havalandırma donatımı yetersiz de olsa bir saray– olarak görüyor. Başka zamansa bir haydut ini gibi görüyor müzeyi: Geçmiş yağmalanmış ve bütün ganimet buraya saklanmış. Bütün çağlar burada yatıyor, altından yapılmış ve dondurulmuş. Kendisi gardiyanlardan biri, tek gardiyan; o olmasa bütün bina kumsala vurmuş bir

denizanası gibi eriyecek, geçmiş diye bir şey kalmayacak. Lesje gerçeğin bunun tam tersi olduğunu biliyor: Geçmiş olmasa kendisi de var olmazdı. Yine de, ne yapıp etmeli, kendi önemine sıkı sıkı tutunmalı. Gözdağı veriyorlar ona. Çok zorunlu kalırsa, kendisini şu sandıklardan birinin içine kilitleyecek, yüzüne kıllı bir mask geçirip saklanacak; onu asla çıkaramayacaklar oradan.

Ona işten ayrılmasını mı söyleyecekler? İstifa etmesini mi isteyecekler? Bilmiyor. Gebe bir paleontoloji bilgini, hiç kuşku yok, koşullara ters düşer. Görevi kemikleri adlandırmak, et yaratmak değil. Gerçek şu ki, iki aydır adet görmüyor. Elbet, *gerginlik* dedikleri şey yüzünden de olabilir bu. Daha doktora gidip gebelik testi yaptırmadı. Gerçekten gebeyse, evlenmemiş bir anne olacak. Gerçi evlenmemiş annelerin sayısı günden güne artıyor. İyi de, 1978 yılında yaşamayan, eski ekolden bir beyefendi olan Dr. Van Vleet ne diyecek bu işe?

Ya Nate ne yapacak, kendisi ne yapacak? Kendisinin böyle ihmalci bir davranışının başkaları üzerinde sonuçları olabileceğine inanmak zor. Bu kişiler sayıca çok olmasalar da. Geçmiş de böyle davranışların bir birikimi, bir tortusu değil mi? Hem de milyonlarcasının, trilyonlarcasının.

Lesje bir şeyin nedeni olmaya hiç alışık değil. Ofisinin duvarındaki evrim ağacı, mercan gibi tavana doğru dal budak salıyor: Balıklar, Amfibyumlar, Terapsidler, Tekodontlar, Archosauruslar, Pterozorlar, Kuşlar, Memeliler ve İnsan, nokta.

Kendisi de bir insan ve içinde başka bir insan var. Sırası gelince dışarı çıkacak.

Ya da çıkmayacak. Lesje bunun üzerinde düşündü. Çocuğu düşürebilir, zamanı durdurabilir. Şimdi bunun eskisinden daha kolay olduğunu biliyor. Nate'e bir şey söylemedi daha, ona söylemesi hiç de şart değil. Her şey eskisi gibi sürüp gidebilir. Ne var ki Lesje'nın istediği bu da değil.

Sevinsin mi, kızsın mı, üzülsün mü, bilmiyor. Nate'in öbür iki çocuğu için beslediği duyguları düşününce, onun üçe de razı olacağını biliyor. Ama Nate'in tepkisi ne olursa olsun, bunun son kararı etkilemeyeceğini biliyor. Nate, az da olsa, evrenin merkezi olmaktan çıktı.

Lesje arka merdivenden yukarı çıkıyor, Avrupa Kostümleri'ni, sonra Çin Köylü Sanatı Sergisi'ni geçiyor. Bu sergi pek ilgisini çekmiyor. Ana merdivene giden köşeyi dönerken, yukarı katta kare biçimi, koyu bir karaltı dikkatini çekiyor. Elizabeth bu. Elizabeth onu görmüyor. Merdiven parmaklığından, kubbeden öteye bakıyor. Lesje daha önce hiç böyle görmemişti onu. Bilinçsiz gibi bir hali var, sanki ömrünün son gününü yaşıyor. Lesje buna alışık değil. O Elizabeth'i sürekli bir şey olarak düşünmeye alışık; ikona gibi bir şey. Orada öyle tek başına duran, kimseyle bağlantısı olmayan Elizabeth sanki kısalmış, yaşlanmış, sıradan biri gibi görünüyor; ölümlü biri gibi. Yüzünün çizgileri, bedeni aşağıya sarkıyor. Lesje gebeliğinin Elizabeth'le arasındaki buzları eritemeyeceğini elbet biliyor. Bu onun boşanmayı elinden geldiğince uzatmasına bile yol açabilir. Bir şeyi kanıtlamak için… Neyi peki? Kendisinin Nate'in ilk karısı olduğunu mu? Lesje ondan neden korktuğunu şimdi anımsayamıyor.

Yirmi yıl sonra da aynı şeyi mi yapacaklar? Siyahlar giyen, hiç konuşmayan yaşlı başlı kadınlar olduklarında. Kötülük dileyecekler, birbirleriyle hiç görüşmeyecekler; öyleyken bir ur, gizli bir karanlık bölge, bir hedefin ortasındaki kara girdap gibi, birbirlerini kafalarından hiç çıkaramayacaklar. Günün birinde ikisi de büyükanne olabilir. Lesje birden anlıyor ki –yeni bir fikir bu– ikisi arasındaki bu gerginlik çocuklar için bir zorluk olacak. Durdurmalılar bunu, buna son vermeliler.

Öyleyken, baş sallama, gülümseme oyununu oynayacak gücü bulamıyor kendisinde; şimdi değil. Lesje açık asansöre dalıyor ve yukarı götürülüyor.

Yanlış kapıdan Omurgalıların Evrimi Galerisi'ne giriyor, ÇIKIŞ işaretini geçiyor. Biraz başı dönüyor, bütün gün bir şey yemediğinden olsa gerek. Fazla kahve içmekten de olabilir. Yayaları dinozorlardan ayıran içi doldurulmuş kayaların üzerine oturuyor. Öğleden sonra güneşinin kızgın fırınına çıkmadan önce, bu yatıştırıcı Tebeşir Zamanı alacakaranlığında oturup bir sigara içmek istiyor cam. Ama ateşin tehlikeli olabileceğini biliyor. Yalnızca dinlenmekle yetinecek orada. Burası da sıcak, hatta çok sıcak, ama hiç değilse karanlık.

Burada, evcil tavşanlar kadar iyi bildiği eski tanıdıkları var. Etobur Allosaurus, papağan gagalı Chasmosaurus, geyik boynuzuna benzer

tepeliğiyle Parasaurolophus. Bunlar yalnızca kemikler; tozlu plastik bir dekor içine konmuş kemikler ve teller. Lesje de bir yetişkin. Öyleyse neden inatla onların canlı olduklarını düşünüyor hâlâ?

Çok daha gençken, akşam müze kapanınca içerideki nesnelerin kendilerine özgü gizli bir yaşam sürdüklerine, bir yol bulup içeriye girebilse onları seyredebileceğine inanır ya da kendini inanmaya zorlardı. Daha sonraları, bu gündüz düşünü başka bir düş, daha az abartılmış başka bir düş uğruna terk etti: Müzedeki nesneler sessiz ve hareketsizdi, doğru; ama orada bir yerde onları yaşama döndürecek bütünleyici bir güç –gizemli bir ışın, atom enerjisi gibi bir şey– vardı. Saçma sapan bilimkurgu çizgi romanlarından ya da bale dersi alması gerektiğine karar verdiklerinde onu adeta sürükleyerek götürdükleri *Fındıkkıran Bale Süiti*'nın Noel matinesinden esinlenmiş çocukça hayaller.

Yine de, şimdi loş ışıkta tepesinde kule gibi dikilen korkunç büyüklükteki kafataslarına, dev gibi omurga kemiklerine, pençelere bakarken, bu kendinin saydığı yaratıkların onu karşılamak için parmaklarını dostça kendisine doğru uzatmalarını bekliyor adeta. Oysa gerçekten canlı olsalardı ondan kaçar ya da onu paralarlardı. Ama müzik sesi duyunca ayılar dans eder, yılanlar da öyle. Film şeritlerinin üzerindeki düğmelere bassa ve o bildik konuşmalar ya da deniz sürüngenlerinin sualtı seslerini taklit etmekte kullandıkları mors ve ayıbalığı çığlıkları yerine bilinmeyen bir şarkı duyulsa? Hint müziği gibi vızıltılı, insanı kendinden geçiren bir şarkı. Yazdığı broşürde (anne babalar ve öğretmenler için bir rehber niteliğinde bu broşür) *Hayal etmeye çalışın diyor, Dinozorlar ansızın diriliverse neler olurdu?*

İsterdi hayal etmeyi. Bir saat kadar burada oturup başka hiçbir şey yapmadan hayal etmek isterdi. Gözlerini kapatırdı ve fosiller, birbiri ardınca, cansız ayaklarını kaldırırlar, diriltilmiş ağaçlardan oluşmuş ormanlarda yürümeye başlarlardı. Hantal hantal dans ederek müzenin merdivenlerinden aşağıya iner, sonra ön kapıdan dışarı çıkarlardı. Queen's Park'ta iki buçuk metre boyunda eğreltiotları biterdi, güneşin rengi turuncuya dönerdi. Lesje birtakım dev yusufçuklar atardı oraya; sarı, beyaz çiçekler, bir de göl atardı. Bu bitkilerin arasında evinde gibi dolaşırdı. Tek kişilik bir keşif gezisi.

Ama yapamıyor bunu. Ya inancını yitirdi ya da çok yorgun. Her iki halde de artık bütün dikkatini hayalleri üzerinde toplayamıyor. Yeni hayallerin kırık dökük parçacıkları giriyor araya. Aşağıya, çakıl taşlarına, ağaç kabuğu yongalarına, kayaların öbür yanında, binlerce kilometre uzaktaki tozlu ağaçlara bakıyor.

Lesje istese de istemese de, Marianne’in deyişiyle ön planda kendi yaşamı giriyor araya. Lesje’nın bunu çarçur etmiş olması olası. *Olgunluk* derken, bunu demek istiyorlar anlaşılan: Yaşamınızı çarçur ettiğinizi anladığınız noktaya geliyorsunuz. Lesje içeri atlamadan önce daha iyi öğrenmeliydi, iyice incelemeliydi. Ama pişman değil.

Doğru, aptalca bir şey yapma fırsatı veriliyor insanın eline. Bir alay aptallık, pek çok aptallık yapma fırsatı. Ya da aptalca bir neden uğruna akıllıca bir şey yapmış da olabilir. Bugün Nate’e söyleyecek, hemen bu akşam. Nate onu bağışlayacak mı acaba?

(Lesje’nın ihtiyacı olan şey bağışlayıcılık değil; en azından Nate’in bağışlayıcılığı değil. Bunun yerine herhangi birini herhangi bir şeyden dolayı kendisi bağışlamayı yeğlerdi. Ama işe nereden başlaması gerektiğini bilmiyor.)

18 Ağustos 1978, Cuma

NATE

Nate trafiğe karşı koşuyor. Üniversite'ye doğru gidiyor. Güneş damların, karşıdan gelen otomobillerin ön camlarının üzerinde parlıyor, Nate'in başına vuruyor. Nate kulaklarında kanın zonkladığını duyuyor. Maden gibi eriyor sanki. Kaldırım tabanlarının altında amansızca gümlüyor. Nate mavi çizgili gömleğini çekiyor –imza toplamak için bu düzgün yurttaş gömleğini giydi–, belinden dışarı çıkarıp bırakıyor, ardında uçuşsun. Garaj ve dökülmüş yağ kokan, sıcak, nemli bir rüzgar var.

Parlamento binalarına varınca, trafikte bir boşluk olmasını bekliyor, sonra tabana kuvvet koşuyor. Büyük kapının altından geçiyor, temizlenmeden önce donuk kahverengi olan pembemtırak taş duvar boyunca koşmaya devam ediyor. Günün birinde siyasete atılabilir, bunu çok düşündü. Ama belediye seçimlerine değil, eyalet seçimlerine katılacak. Federal seçimlere de katılmak istemiyor, sürgün edilmeye bayılmıyor. Ama daha değil, daha değil.

Gölgesi onunla birlikte deviniyor, toplu iğne başlı ince bir karaltı. Nate'in sağına doğru uzuyor, otların üzerinde koyu siyah bir leke oynaşıyor. Her zaman kendisiyle birlikte olan bir uyarı, bir önsezi. Sonuçta kendi ölümü. Nate bunu başka bir zaman düşünecek.

Bununla birlikte, biraz daha dikkatli olmalı, en azından buna gayret etmeli. Düzgün, günlük bir program ona iyi gelir. Sabah altıda kalkış, egzoz dumanları havayı kirletmeden, sabah sisleri içinde yarım saatlik bir koşu. Sonra normal bir kahvaltı; yumurtaya, tereyağına dikkat. Sigara günde bir pakete indirilmeli. Her kadeh içkiyle bir beyin hücresi ölür; neyse ki, milyonlarcası var. Nate'in bunaması için hayli zaman geçmesi gerek. Koşabilse, kendisini daha iyi hissedecek. Her gün aynı saatte, sonsuza dek.

Şu anda bir turu tamamlayamayacağını hissediyor. Terden sırılsıklam. Soluğu boğazını törpülüyor, oksijen bütün uçları keskinleştiriyor. Sonsuza dek yapabileceği hiçbir şey yok. Savaş Anıtı'na doğru seğirtiyor, yarı yola gelince kendisini otların üzerine atıyor, sırtüstü dönüyor. Meşime mavisinde küçük benekler yüzüyor, başında kara kara yıldızlar dönüyor. Altındaki

otlar yukarı dikilmek için zorlanıyor.

Lesje'yı bir yere götürebilmeyi isterdi; kent dışında bir yere, kenti çepeçevre saran kırsal kesime. Ama en son ne vakit oraya gittiğini anımsayamıyor bile. İyi de, nasıl gidecekler oraya? Otobüsle mi? Haritada gösterilmemiş, çakıl döşeli, tozlu yolda yürüyerek mi? Boş ver. Ağaçların altında ya da bir tarlada ağır ağır, sevecenlikle sevişebilirler; başlarının üzerinde altın renkler dalgalanarak, ezik otların kokusunu burunlarına çekerek.

Bu olası gün, oval bir ışık biçiminde, önünde donuk donuk titreşiyor. Bu ışığın altında Lesje belli belirsiz görünüyor. Yüzünün hatları bir parlıyor, bir belirsizleşiyor, koyu renk saçları Nate'in ellerinin içinde eriyor. Otların üzerine sere serpe uzanmış beyaz, ince bedeni yer değiştiriyor, ışıldıyor, soluyor. Nate onu göremeyecek, kafasının içine yerleştiremeyecek kadar yakınında. Öyle ki, ondan uzaktayken, neye benzediğini zar zor anımsayabiliyor.

Gelgelelim, Elizabeth'i açık seçik görebiliyor; yüzünün her çizgisini, her gölgesini. Eskiden Elizabeth'i alıp kırlara giderdi; Janet doğmadan, arabasını satmadan önce. Ne var ki Elizabeth çitlere tırmanmaya, fundaların altında emeklemeye yanaşmazdı ve Nate de onu kandıracak kurnazlıktan yoksundu. Bunun yerine, açık artırmalara, çiftlik satışlarına gidiyorlardı birlikte. Her şeyden vazgeçen ya da çok yaşlı oldukları için eşyalarını satmak isteyen aileler vardı. Açık artırmada fiyatları artıran hep Elizabeth'i; böyle böyle mutfak sandalyeleri, deste deste kaşıklar edinmişti. Bu arada Nate de, elleri ceplerinde, hafif içkilerin, sosisli sandviçlerin satıldığı tezgahta durur, ceplerindeki bozuk paralarla, anahtarlarla oynayarak, kendisini leş yiyen bir hayvana benzetir ve oradaki varlığının yersiz olduğunu düşünürdü.

Elizaheth'i kısacık bir an, ayrı biri olarak düşünüyor. Bir an için Elizabeth ona bir zamanlar tanımış olduğu biri gibi geliyor. Ona ne olduğunu merak ediyor. Hiçbir zaman birlikte çıkamadıkları o yürüyüşleri, Elizabeth'i bir türlü sokamadığı o tarlaları düşünerek şimdi pişmanlık duyuyor.

Oturup ıslak gömleğini çıkarıyor, kafasını, göğsünü onunla kuruluyor, sonra güneşte kurusun diye gömleği yanı başına, otların üzerine seriyor. Sıcağa karşın üşüyor şimdi. Birkaç dakika sonra, soluması düzelince, bir sigara yakıp tüttürecek. Belki yarısına kadar içip atar. Sonra ayağa kalkıp gömleğini giyecek. Trafikte bir boşluk olmasını bekleyecek ve hafif adımlarla yolun karşı yanına geçecek.

Kuzeye doğru yürüyecek, Planetarium'u, tahta perdeyi geçecek. Şimdi bulunduğu yerden bunları görebiliyor. PLANETARIUM HALA AÇIK. Müzeye bir kanat ekliyorlar, Lesje bunun o kadar çabuk yapılamayacağını söyledi. *ROMA Bir Günde Kurulmadı* yazıyor duvarda; yani müzenin adı ima edilerek para dileniliyor. Bu da üzerinde düşünülmesi gereken başka bir sorun. Onu soyup soğana çevirecekler, bıçkı tozundan yüreğine karşın.

Nate merdivenden yukarı çıkacak ve bir omzunu taşa yaslayarak Elizabeth'i beklerken dayandığı aynı noktaya dayanacak. Bir sigara daha yakacak, müzeye girip çıkanları seyrederek Lesje'yı bekleyecek. Lesje onu beklemiyor. Belki şaşıracak onu görünce, belki memnun olacak. Bir zamanlar onun ne yapacağını önceden kestirebiliyordu. Belki yalnızca şaşıracak, hatta belki bu bile olmayacak. Nate o anı bekliyor,

tahmin etmeye çalışıyor ama başaramıyor. Bu da hem umuda, hem de felakete yer bırakıyor. Ya birlikte bir içki içmeye gidecekler ya da gitmeyecekler. Her ne olursa olsun, kesin olan bir şey varsa, sonunda eve gidecekler.

18 Ağustos 1978, Cuma

ELIZABETH

Elizabeth ayakta durmuş, bir resme bakıyor. Resim çerçevelenmiş, camlanmış. Camın ardına çiçekli Çin halısının uyumlu asimetrisi uyarınca parlak yeşil yapraklar serpiştirilmiş, aralarında mor mor yemişler ışıldıyor. Üç kadın, ikisi sepetli, yemiş topluyorlar. Gülümserken dişleri pırıl pırıl parlıyor, yanakları tombul ve pespembe; oyuncak bebekler gibi. Başlıkta Çince, İngilizce ve Fransızca olarak *İyi Bir Patlıcan Ürünü* yazıyor. Elizabeth, aman eve dönerken sosisli sandviç almayı unutmayayım, diye düşünüyor. Çocuklar sosisli sandviç istediler. Kendisine de pişmiş bir tavuk alacak. Ön sundurmada oturacaklar –Nancy'nin fikri bu– ve sözde piknik yapacaklar. Belki o zamana kadar hava da biraz serinler.

İş tulumu giymiş bir adam, kocaman bir yer cilalama makinesini iterek Elizabeth'in durduğu köşeye geliyor ve ona öteye gitmesini söylüyor. Elizabeth duvar boyunca yürüyor. Müze az önce kapandı, içerdekilerin çoğu çıkıp gitti. Elizabeth, sergiye yakından bakabilmek için, ortalığın biraz tenhalaşmasını bekliyordu. Sergi dört gün önce açılmıştı ama Elizabeth çok işi olduğundan gelip görememişti. Bununla birlikte, basında çıkan yazılardan hoşnut. Çin bir haber olabiliyor; örneğin Hindistan gibi değil. Çünkü Hindistan yıllarca önce haber olmuştu, o savaş sırasında. Sergiye gelen kalabalıklar da iyi, ancak birkaç yıl önce açılan Eski Çin Sanatı Sergisi'ndeki kadar değil; çünkü o sergide upuzun insan kuyrukları oluşmuştu. İnsanlar altın, özellikle de eski mezarlardan çıkarılan altın görmek için uzun süre kuyrukta beklemeye razı oluyorlar anlaşılan. Elizabeth özellikle atları, bir imparator mezarında bulunan o yabansı dişli atları anımsıyor. Atlar altın değildi, neden yapılmış olduklarını şimdi anımsayamıyor, ama sanki koyu renk bir şeydendi. Şahlanan bir kehanet, bir felaket gibiydiler. Neyse ki, bu resimlerde felaket melaket yok. Elizabeth okuyor: *Domuz Ağılımızın Yeni Görünüşü*. Elizabeth'in domuzlara pek ilgi duyduğu söylenemez. Üstelik bu domuzlar oyuncak gibi, çocukların hâlâ oynadığı çiftlik setindeki domuzlara benziyorlar. Bunlar akıllı, düzgün domuzlar; belli ki ne çiftleşiyorlar ne de dışkılıyorlar. Ağılın bölmeleri arasındaki bordürleri kabaklar, balkabakları süslüyor.

Yerleri cilalayan adam onu izliyor. Elizabeth karşıya geçiyor ve ikinci geçide giden köşeyi dönüyor. Resimler galeriyi bölen devingen bölmelerin üzerine asılmış. Elizabeth, bu sergiyi yapmakla iyi bir iş başarmış oldular, diye düşünüyor. Ressamların insan boyu siyah beyaz fotoğrafları da hoş bir çeşni katıyor. Elizabeth bütün bu bölümün Ortaçağ zırhlarına, silahlarına ayrıldığı günleri de anımsıyor: Tatar yayları, arbaletler, ağır topuzlar, kargılar, kakmalı alaybozan tüfekleri, vb. Her şey değişmiş şimdi, yalnızca parke yerler eskisi gibi.

Elizabeth *Lin Piao'nun ve Konfiçyüs'ün Kadınlara İftira Etmelerine İzin Vermeyin yazışını okuyor ve gülümsüyor. Herkes Birbirinin Evini Yapmaya Yardım Ediyor*.

Elizabeth birden yapayalnız, tek başına, bir başına olduğunu hissediyor. Son zamanlarda kendisine çocuklardan başka kimsenin yardım etmediğini düşünüyor. Her ne kadar bu resimlerde yağmur yoksa da, biliyor ki Çin'de yağmur yağıyor. Oradaki insanların hep aynı biçimde gülümsemediklerini, hepsinin böyle bembeyaz dişleri, pespembe yanakları olmadığını biliyor. Bir çocuk resmi gibi ilksel afiş boyası renklerinin altında bir kötülük gizli sanki; kötülük, haset, umutsuzluk, nefret, ölüm gizli. Bunu nasıl bilmezlikten gelebilir ki? Çin bir cennet değil, cennet diye bir şey yok. Çinliler bile bilir bunu, bilmeleri gerekir, orada yaşadıklarına göre. Mağara adamları gibi, onlar da gördüklerinin değil, istediklerinin resmini yapıyorlar.

Elizabeth okuyor: *Chungman Dağı'nın Eteğindeki Hurmalar Olgundur*. Sayfayı turuncu sarı küreler doldurmuş. Birbirine dolanmış dalların arasından kızlar tırmanıyor, parlak, mutlu yüzler bakıyor, kuşlar gibi hepsinin üzerinde aynı desen var. Elizabeth'in gözleri yaşarıyor: Bundan duygulanmak delilik. Propagandadan başka bir şey değil bu. O sıraya girmek, el bombası atmayı öğrenmek istemiyor; bir harman dövme makinesinde çalışmak istemiyor; eleştirme gruplarına girmeye istekli değil, bir alay başka insanın ona ne düşüneceğini söylemesini istemiyor. İçine dokunan bu değil. Kâğıt bir mendil bulmak için çantasını karıştırıyor, ne olsa olur, yeter ki yüzündeki yaşları silebilsin. Ona asıl dokunan, masum sıralar halinde dizilmiş, içten içe aydınlanmış gibi görünen şalgamlar, sıradan şeyler, domatesler üzerine düzülmüş övgüler, bütün o yarı saydam

renklere boyanmış üzüm salkımları. Sanki buna değerlermiş gibi.

Elizabeth burnunu siliyor. Eğer cam üzüm görmek istiyorsa, süpermarkete gidebilir. Hem zaten gitmesi gerek oraya, akşam yemeği için evde hiçbir şey yok.

Çin diye bir yer yok. Elizabeth yine de orada olmayı özlüyor.

[1] Wasp: Yabanarısı, aynı zamanda beyaz Protestan Amerikalı (Ç. N.)

[2] Yahudilerin Yahudi olmayanlar için kullandığı alaylı bir deyiş (Ç.N.)

[3] Musevi dinine göre temiz sayılan yiyecek, özellikle et (Ç.N.)

[4] Yumurtalı, sütlü bir içki (Ç.N.)

[5] Yahudilerin Işıklar Bayramı (Ç.N.)

[6] Tıpta kendini aşırı derecede zinde hissetme durumu. (Ç.N.)

[7] Mountie: Kırmızı üniformalı Kanada dağ polisi (Ç.N.)